



LOYOLAI SZENT IGNÁC

Lelkigyakorlatos Könyve

LOYOLAI SZENT IGNÁC
LELKIGYAKORLATOS KÖNYVE

A LELKI ÉLET MESTEREI

SZERKESZTETTE

ÁKOS GÉZA

ÉS

CSANÁD BÉLA

II.

LOYOLAI SZENT IGNÁC

LELKIGYAKORLATOS KÖNYVE

LOYOLAI SZENT IGNÁC

LELKIGYAKORLATOS
KÖNYVE

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1986

LOYOLAI SZENT IGNÁC LELKIGYAKORLATOS KÖNYVE

A SPANYOL EREDETI ALAPJÁN HITTER JÓZSEF S. J. (BP., 1940) FORDÍTÁSÁT FELHASZNÁLVA
- FORDÍTOTTA ÉS A MAGYARÁZATOS RÉSZT SZERKESZTETTE: BÁLINT JÓZSEF S. J., HEVENESI
JÁNOS S. J., MORLIN IMRE S. J., RÓZSA ELEMÉR S. J., RUPPERT PÁL S. J. ÉS JUHÁSZ MÁRIA
I. B. M. V.

*Minden jog fenntartva,
beleértve a bárminemű eljárással való
sokszorosítás jogát is.*

ELŐSZÓ

Amikor Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatos könyvének új magyar kiadását adjuk a magyar olvasók kezébe, szeretnénk hangsúlyozni az időszerűségét.

Ennek igazolására a világegyház két tekintélyére hivatkozunk:.

VI. Pál pápa:

„Loyolai Szent Ignác Lelkigyakorlataiban meg kell látnunk a tanítás mélységét, a belőle forrászó lelki gazdagságot és a gyakorlati alkalmazhatóságot... Ezt a lelkigyakorlatos módszert mindenki számára hozzáférhetővé kell tennünk... sokkal jobban el kell terjesztenünk, mint eddig tettük, úgyhogy a keresztény nép szokásává váljék a vallási igazságokban való lelkigyakorlatos elmélyedés.”

(Az olasz lelkigyakorlatos szövetség általános gyűlésén mondott beszédéből 1965. dec. 29-én. Idézi: P. Schiavone S. J.: Ignazio di Loyola: Esercizi spirituali, Edizioni Paoline, 1978. p. 34.).

P. Karl Rahner S. J.:

„Ami Szent Ignácot legjobban jellemzi, az, hogy őt még mindig a jövő emberének kell tartanunk... Eljön az idő, amikor a Lelkigyakorlatok nemcsak a teológiai kutatás tárgyát képezik, hanem bizonyos értelemben a források közé fog számítani.” (Idézi: Piet Penning de Vries: Discernements des esprits Ignace de Loyola c. könyvének címlapján, Paris, Ed. Beauchesne 1979.)

A világszerte megújuló lelkiségi mozgalmak mind szívesebben nyúlnak Szent Ignác lelkigyakorlatos könyvéhez. Külön kongregáció alakult Szent Ignác lelkigyakorlatainak népszerűsítésére (FIES: Federazione Italiana Esercizi Spirituali; Via XX Settembre 65–B, ROMA). Kb. 15 év óta a CIS (Centro Ignaziano Spirituale) rendezésében (Roma, Via S. Borgo Spirito 5), évenként jönnek össze a világ

minden tájáról papok, szerzetesek és szerzetesnők, hogy öthetes kurzuson Szent Ignác lelkigyakorlatos lelkiségével töltsenek.

A Szentlélek mozgalmi magyar földön is új tüzeket gyújtottak a lelkekben. Fiatalok, középkorúak és öregek, világiak és Istennek szentelt személyek vágyakoznak a lelki elmélyedés után. A Szent Gellért lelkigyakorlatos házban, amely megnyitása óta folyamatosan telt házzal működik, állandóan keresett hiánycikk Szent Ignác lelkigyakorlatos könyve. Megérett tehát az idő arra, hogy új magyar kiadásával örvendeztessük meg az érdeklődő lelkeket.

Az új kiadásnál alapul vettük Hitter József S. J. fordítását és magyarázatait (Budapest, 1940, Korda-kiadás). A magyarázatokat és a bevezetést, csekély változtatással, teljes egészében átvettük. De kiegészítettük még a lelkigyakorlatos könyvnek Hitter József S. J. által nem tárgyalt szövegeinek magyarázatával (bevezető megjegyzések, a szellemek megkülönböztetésének, az egyházas érzés szabályainak magyarázatával Csávossy Elemér S. J. Manréza iskolája c. könyvéből, Budapest, 1941. Korda-kiadás). A magyarázatokat időszerű bevezető megjegyzésekkel láttuk el.

Új fejezetek a magyarázatos részben:

A Lelkigyakorlatok lényege és belső fölépítése; a Vezérelv és Alapigazság eredete; a Lelkigyakorlatokban található imamódszerek; az ún. Directorium, amely a Lelkigyakorlat vezetői részére ad hasznos utasításokat; a Lelkigyakorlat üdvtörténeti háttere; és végül: a Lelkigyakorlat eszméi a II. Vat. zsinat okmányjaiban.

A Lelkigyakorlatok könyvének új kiadásában tehát summázzuk a nagy elődök műveit – de ugyanakkor hozzáadjuk a legújabb kutatások eredményeit (lásd a legújabb irodalmat a bevezetés végén).

„A magyarázatos rész megszerkesztését öttagú bizottság végezte (Bálint József S. J., Hevenesi János S. J., Morlin Imre S. J., Rózsa Elemér S. J., Ruppert Pál S. J.). A Hitter-féle fordításnak szövegűség és magyarosság szempontjából való átfésülését Juhász Mária I. B. M. V. nyelvtanár végezte. Először csak átfésülésről volt szó, valójában azonban egy egészen új fordítás sikerült az eredeti spanyol szöveg alapján. Ezt a fordítást az említett szerkesztőbizottság mondatról mondatra megvitatta, többször új változtatásokat javasolt, s így alakult ki, közös munkával, a végleges szöveg. Munkánkban a spanyol eredetin (Editorial Catolica, Madrid 1982) és a két előző

magyar fordításon kívül (Vukov János S. J., Korda 1931 – Hitter József S. J., Korda 1940) szem előtt tartottuk még a két latin (Versio Vulgata – J. Roothaan S. J.: Versio Litteralis), egy olasz (Pietro Schiavone S. J.: Edizione Paoline, 1984) és egy német (Peter Knauer, Verlag Styria, 1983) fordítást.”

Magyarosság tekintetében különösen arra törekedtünk, hogy a terjedelmes barokkos mondatokat részekre bontsuk. Előfordult, hogy egyetlen mondatból három-négy új mondatot szerkesztettünk (pl. 16. p.). Mégis, az eredeti szöveghez való hűség megkövetelte, hogy egy-két helyen meghagyjuk az eredeti mondatfűzést.

Három példát szeretnénk idézni arra vonatkozóan, hogy az új fordítási munka milyen újításokat eredményezett:

1. A két eddigi magyar fordítás Szűz Mária nevét következetesen „Miasszonyunk”-nak említi, a spanyol „Nuestra Señora” alapján. Minden országnak joga van Szűz Máriát saját nemzeti jellegű megszólítással illetni. A spanyol „Miasszonyunk”-nak vagy „Úrnőnk”-nek, a francia „Szent Szűz”-nek vagy „Miasszonyunk”-nak, az olasz „Madonná”-nak szólítja Máriát. Jogosnak érezzük tehát az új magyar fordításban Szűz Mária „Boldogasszonyunk” megszólítását. (Ne felejtjük el, hogy „Nagyboldogasszony” magyarban is Úrnőt, Királynőt jelent!)
2. A lelkigyakorlatos elmélkedések 2. ún. kegyelemkérő előgyakorlataiban a két előző magyar fordítás következetesen azt írja: „kérem azt, amit el akarok érní”. A spanyol eredetiben quiero-nak hármas jelentése van: akarok, kívánok, óhajtok. Az első ún. versio vulgata, amit még Szent Ignác is látott és jóváhagyott, a második jelentésárnyalatot vette alapul, és ezért ezt a szót használja: exopto = nagyon kívánok. A XIX. században P. Roothaan versio litteralisában így fordít: volo et desidero = akarok és kívánok. A két előző magyar fordító elhagyja a desiderót és marad a volo = akarok. Mi úgy gondoljuk, hogy Szent Ignác lelkületével sokkal jobban megegyezik, ha visszatérünk az általa is jóváhagyott versio vulgatahoz és az akarok helyett a „kívánok” jelentést használjuk.
3. A szeretetről szóló szemlélődés fölajánló imájában a két előző magyar fordítás ezt írja: „Vedd és fogadd minden szabadságomat.” A spanyolban azonban a „todo” csak a többes számban jelent „minden”-t, az egyes számban a jelentése: egész, teljes. Azért az új fordítás így hangzik: „Vedd és fogadd teljes szabadságomat.”

Végül néhány jótanácsot szeretnénk adni azoknak, akik a lelki-gyakorlatos könyvet nem „belelapozás”, hanem használat céljából óhajtják kezükbe venni:

1. Szent Ignác a lelkigyakorlatos könyvet nem olvasásra, főleg nem irodalmi gyönyörködtetésre, hanem elmélkedésre szánta. Nem passzív befogadókát tart szem előtt, hanem „gyakorlatozókat”, akik számára gyakorlati feladatok elvégzését tűzi ki célul. Ez nem zárja ki, hogy valaki pusztán általános katolikus műveltségének gyarapítása végett egyszerűen csak végigolvassa a könyvet. De ne számítson arra a lelki hatásra, amit a Lelkigyakorlat elvégzése szokott eredményezni.
2. Amint nem tanácsos az alpesi hegycsúcsok megmászásának terep ismerettel rendelkező idegenvezetők nélkül egyedül nekivágni, ugyanúgy nem tanácsos a lelki életben kezdőknek, lelki vezető nélkül, egyedül elkezdni Szent Ignác Lelkigyakorlatait.
3. A lelki életben jártasabb egyének olvassák el figyelmesen az általános bevezetést, majd a magyarázatos részből a lelkigyakorlat lényegét, beosztását, továbbá a Szent Ignác-i lelkigyakorlatban alkalmazott imamódszereket magyarázó részeket. Végül olvassák el és fontolgassák magának Szent Ignácnak bevezető, előzetes megjegyzéseit. És ezek után a magyarázatos rész első lapjain található napirendi beosztás szerint elkezdhetik a lelkigyakorlatot. A legfőbb lelki vezető, a Szentlélek Isten majd eligazít a továbbiakban.
4. A gyakorlati használhatóságot segíti elő – külföldi minta nyomán – a lelkigyakorlatos könyv számozása (1–370). A magyarázatos részben nem oldalszámokra, hanem ezekre a belső tartalmi tagozódást jelző számokra hivatkozunk, a szám előtt Lgy jelzéssel.

TARTALOM

Előszó	5
--------	---

ELSŐ RÉSZ:

BEVEZETŐ A LELKIGYAKORLATOS KÖNYVHÖZ

Szerzője	15
Keletkezésének ideje és módja	16
Eredetisége	17
Hatásának titka	20
Tartalma	23
Története	24
Szövegei és kiadásai	27
Irodalma	29

MÁSODIK RÉSZ:

A LELKIGYAKORLATOS KÖNYV

Bevezető megjegyzések	35
Első hét	
Vezérelv és Alapigazság	43
Részleges és napi lelkiismeret-vizsgálat	44
Általános lelkiismeret-vizsgálat	46
Általános gyónás szentáldozással	49
Az első gyakorlat: a hármas bűnről	50
A második gyakorlat: személyes bűnök	52
A harmadik gyakorlat: az első és második gyakorlat megisméltése	54
A negyedik gyakorlat: a harmadik gyakorlat összefoglalása	55

Az ötödik gyakorlat: a pokolról	55
Kiegészítő utasítások az első héthez	57
Második hét	
Elmélkedés Krisztus Király felhívásáról	61
Első nap	
Első szemlélődés: a Megtestesülésről	63
Második szemlélődés: Urunk születéséről	65
Harmadik szemlélődés: az előző két szemlélődés megismétlése	66
Negyedik szemlélődés: ismétlés	66
Ötödik szemlélődés: az érzékek gyakorlása az előző szemlélődéseken	66
Megjegyzések a második héthez	
Második nap	
Bemutatás a templomban és az egyiptomi menekülés	68
Harmadik nap	
Jézus Názáretben és hogyan találták meg a Templomban	69
Bevezető a különböző állapotok megfontolásához	69
Negyedik nap	
Elmélkedés a Két Zászlóról	70
Elmélkedés a három Bináriusról	72
Ötödik naptól a tizenkettedikig	74
Szemlélődések Krisztus életéről	
Jegyzetek	
Az aláztatosság három módja	75
Bevezetés a választáshoz	76
Milyen dolgokról választhatunk	77
Három alkalmas idő a választásra	78
A józan és helyes választás első módja	79
A józan és helyes választás második módja	80
Utasítások életünk és állapotunk megjavítására	81
Harmadik hét	
Első nap	
Első szemlélődés (utolsó vacsora)	82
Második szemlélődés (Olajfák hegyén)	84
Megjegyzések a harmadik héthez	84

Második naptól a hetedik napig	
Szemlélődések	
Szabályok, hogy rendet tartsunk az étkezésben	87
Negyedik hét	
Első szemlélődés (hogyan jelent meg Krisztus Urunk Boldogasszonyunknak)	89
Megjegyzések a negyedik héthez	90
Szemlélődés a szeretet megszerzésére	91
Az imádkozás három módja	93
Krisztus Urunk életének misztériumai	98
Szabályok, hogy valamiképp észrevegyük és megismerjük a lelkekben támadt megmozdulásokat	118
Szabályok ugyanarra a célra, a szellemek behatóbb megkülönböztetésével	122
Az alamizsna osztás szolgálatában	124
Megjegyzések, hogy az aggályokat és ellenségünk sugalmazásait észrevegyük és megértsük	126
Hogy igaz érzülettel legyünk a küzdő Egyházban, tartsuk meg a következő szabályokat	127

HARMADIK RÉSZ: DIREKTÓRIUM

Irányelvek a Lelkigyakorlat vezetői részére (Latinból fordította: Hevenesi János S. J.)	135
--	-----

NEGYEDIK RÉSZ: MAGYARÁZATOK

A Lelkigyakorlat lényege és belső szerkezete (Bálint József S. J.)	205
A Lelkigyakorlat mint a választás rendszere (Dombi József S. J.)	207
Az elmélkedések beosztása 8 napos Lelkigyakorlatban (Bálint József S. J.)	213

Imamódok a Szent Ignác-i Lelkigyakorlatban (Morlin Imre S. J.)	216
Az annotációk (bevezető megjegyzések) magyarázata (Csávossy Elemér S. J.)	221
A Szent Ignác-i Vezérelv és Alapigazság jelentősége és eredete (Bálint József S. J.)	229
Az elmélgedések magyarázata (Hitter József S. J.)	244
Fundamentum	245
Lelkiismeret-vizsgálás (Mócsy Imre S. J.)	254
Az első hét	261
Krisztus Király felhívása	268
A második hét	275
Két Zászló	276
Három embercsoport	279
Az alázatosság három módja	282
A második hét szemlélődései	285
A harmadik hét	286
A negyedik hét	288
Szemlélődés a szeretet megszerzésére	290
A szellemek megkülönböztetésének szabályai (Csávossy Elemér S. J.)	292
Első hétre vonatkozóan	
(A szabályok első csoportja)	295
Második hétre vonatkozóan	
(A szabályok második csoportja)	304
A lelki aggályokra vonatkozó jegyzetek	308
Az Egyházzal való együttérzés szabályai	313
A Lelkigyakorlatok üdvtörténeti háttere (Dombi József S. J.)	323
A Lelkigyakorlatok eszméi a II. Vatikáni Zsinat okmányai-ban (Bálint József S. J.–Hevenesi János S. J.)	367

ELSŐ RÉSZ

BEVEZETŐ
A LELKIGYAKORLATOS
KÖNYVHÖZ

SZERZŐJE

A Lelkigyakorlatos Könyv Loyolai Szent Ignác, Jézus társasága alapítójának a műve. 1491-ben született baszk nemesi családból, Loyola várában. Ifjúkorában a spanyol királyi udvari körökben nevelkedik; később mint katona szolgálja hazáját. Élete ez időben a katonának változatos, fényt és árnyat vető, sokszor fegyverzajos élete. Eseményekért hevülő és tettben izzó lelke most még csak földi dicsőségben és sikerekben keresi kielégülését. De Istennek más tervei vannak vele. 1521-ben Pampelona védelmének, amelynek a lelke maga Inigo de Loyola, a védősereg élén jobb lábán megsebesül. A betegség hosszú időre ágyhoz köti. Unalmában könyvekhez nyúl, de mivel lovagregények nincsenek Loyola várában, olvasni kezdi Krisztus és a szentek életét. Szemei előtt ekkor a nagyságnak és dicsőségnek új formái bontakoznak ki, egy új világ, amelyről eddig nem tudott. Ez az új világ az igazi, a legnagyobb hősöké, a szenteké: „az Isten kiváló szolgálata tiszta szeretetből”. Ez a gondolat teljesen meghódítja lelkét. Lemond minden földi álmáról, hírről, dicsőségről, vagyonról, és mihelyt meggyógyul, Manrézába, Barcelonához közel fekvő kis városba vonul vissza. Ebben a magányban az Isten az eddigi világról és földi babérokra vágyó lovag szívét teljesen átalakítja és magának foglalja le. Ettől kezdve nincs, csak egyetlen szomja: az Isten nagyobb dicsősége, maga az Isten. Előbb a bűnbánat, a vezeklés, az önsanyargatás gyakorlataiban óhajtja Istent szomjazó lelkét lecsillapítani. De a kegyelem lassankint az Isten iránti szeretet legnagyobb tevékenysége, az apostolság felé fordítja tekintetét. Mint felnőtt férfi, 31 éves korában így kerül be újra az iskola padjaiba, hiszen eddig csak írni és olvasni tudott. Megszerzi az elemi és középfokú ismereteket, majd bölceletet és hittudományt tanul. Miután a párizsi egyetemen elnyeri a magiszteri fokozatot, 1537-ben Velencé-

ben pappá szentelik. Az utóbbi években már szent társak veszik körül, köztük Xavéri Szent Ferenc, India későbbi apostola és Boldog Fáber Péter, akikkel azután 1539-ben Rómában megalapítja Jézus társaságát. Rendjét 1540-ben hagyta jóvá ünnepélyesen a pápai bulla. 1541-ben a Társaság első általános főnöke lesz. Amit Jézus társasága 400 éven át Isten nagyobb dicsőségére művelt, az szent Atyjának és Alapítójának a műve is. Meghalt Rómában, 1556. július 31-én, miután életével és főművével: a Jézus társasága megalapításával korának egyik legkimagaslóbb személyisége lett. Szentté avatták 1622. március 12-én. Ünnepe július 31-én van.

KELETKEZÉSÉNEK IDEJE ÉS MÓDJA

A Lelkigyakorlatos Könyv először latin fordításban, mindjárt a pápai megerősítés után, 1548-ban jelent meg *Exercitia Spiritualia* címen. De keletkezésének idejét sokkal előbbre kell tennünk. Erre nézve maga Szent Ignác ad felvilágosítást önéletrajzában. „A Lelkigyakorlatok nem jöttek létre mind egyszerre, hanem egyes dolgokról, amelyeket saját lelkében megfigyelt (Szent Ignác magáról harmadik személyben beszél) és hasznosaknak talált, azt hitte, hogy másoknak is javára lesznek; ezért leírta ezeket, például a lelkiismeret-vizsgálatot a rovatokba való felosztással stb. Nevezetesen a választás gondolatait ama lelki hatások és gondolatok különféleségeiből merítette, amelyeket Loyolában tapasztalt, mikor még lába miatt betegen feküdt.” A Szentnek ebből a vallomásából megtudjuk, hogy a Lelkigyakorlatok nem egyszerre készültek, hanem lassanként alakultak ki, és hogy keletkezésük idejét egészen 1521-ig kell visszavinnünk. Viszont 1534-ben az eredeti kéziratnak már megvolt az első latin fordítása (az ún. *versio prima*). A Lelkigyakorlatos Könyv keletkezését tehát 1521 és 1534 közé kell tennünk.

De ennek idejét még pontosabban meghatározhatjuk. Tudjuk, hogy Salamancában az egyházi hatóság 1527-ben megvizsgálta a Szent lelkigyakorlatos kéziratát. Ebből feltehető, hogy a könyv lényeges részei ekkor már megvoltak. Sőt a kortársak szavaiból az is kiderül, hogy ezek a részek és azok egységes felépítése 1521-ben Manrézában születtek meg, mikor az egykori lovag mint vezeklő, remete magányában a tökéletesség útját és hivatásának értelmét

kereste. Tehát a Lelkigyakorlatok eredeti beállítása, amely ezeket az élet elrendezésére szolgáló eszköznek tekinti, továbbá az elmélkedések, kezdve az ember céljáról szóló elmélkedéstől egészen a záró elmélkedésig, a szeretet megszerzésére, már Manrézában alakultak ki Ignác lelkében és kerültek papírra.

Ezeknek a részeknek tömör egysége és csodálatos pszichológiája is amellettt szól, hogy Szent Ignác zsenije egyetlen élmény hatása alatt termelte ki lelkéből az első fogalmazást, amelyen ugyan még később simított és javított, különösen azért, hogy az eretnekségnek még a látszatát is kerülje, de lényegében már nem változtatott.

De bizonyára Manrézában állította össze a Szent a szellemek megkülönböztetésének szabályait, amelyekhez az első tapasztalatokat még Loyolában, a betegágyon, megtérésének első heteiben szerzte. Manrézai tartózkodása alatt ment át a nagy vezeklő a lelki aggályok rettenetes tisztító tüzén. Tehát itt vethette papírra a lelki aggályokról szóló feljegyzéseit is, amelyekben küzdelmeinek tanúsága tükröződik.

A többi rész keletkezésének idejét későbbre kell tennünk. Így később kerültek a Lelkigyakorlatos Könyvbe Jézus életének titkai, az alamiznaosztás szabályai, nemkülönben olyan betoldások, amelyek teológiai tanultságot tételeznek fel. Az egyházas gondolkodás szabályainak megírása legvalószínűbben már arra a korra esik, mikor Szent Ignác tanulmányait Párizsban végezte (1528–35) és közvetlen közléről érintkezésbe került korának vallási nyugtalanságai-
val és forrongásaival.

Így érthető teljesen Szent Ignác vallomása a Lelkigyakorlatos Könyv keletkezéséről. Maga a lelkigyakorlatos rész és a szorosán hozzáfűződő részek Manrézában készültek, bár az egész könyv csak lassankint nyerte el végeleges alakját.

EREDETISÉGE

A XVII. században hosszú viták folytak Szent Ignác nagyszerű művének eredetisége felett. Ezeknek a vitáknak annyi hasznuk volt, hogy ezt a kérdést véglegesen tisztázták és ma senki sem vonhatja kétségbe, hogy a Lelkigyakorlatos Könyv a Szentnek önálló, eredeti munkája és lényeges pontjaiban semmi idegen hatás nincs rajta.

Szent Ignác manrézai tartózkodása idején, mikor Lelkigyakorlatait írta, nem volt képzett ember, csak éppen hogy írni és olvasni tudott. Tudjuk azt is, hogy ez idő tájt milyen könyvek kerültek kezébe. Loyolában a betegágyon Szász Ludolf Krisztus életét és a Szentek legendáit (valószínűleg Voriggine Vidas de los Santos című művét) olvasta. Manrézában ismerkedett meg Kempis Krisztus követésével, amelyről később azt mondja, hogy attól fogva hosszú ideig más könyvet nem is akart kézhez venni. Ezeknek az olvasmányoknak hatása látszik is Lelkigyakorlatain, amennyiben néhány gondolat belőlük elmékedéseiben feltalálható. Eredetiségét azonban ez a kismértékű gondolatkölcsonzés nem érinti.

Nagyobb a megegyezés Cisneros 1500-ban megjelent Ejercitatorioja és Szent Ignác műve között. Ám a két lelkigyakorlat annyira elüt egymástól célkitűzés, felépítés és rendszer tekintetében, hogy Cisneros hatását Szent Ignácra egyáltalán nem lehet felvennünk. A két könyv különbözőségét bizonyítja az a körülmény is, hogy Szent Ignác Lelkigyakorlatait sokféle támadás érte és nem egy vizsgálat alá vonták éppen Spanyolországban, ahol Cisneros művét jól ismerték és nagyra becsülték. Ha a Szent Lelkigyakorlatai Cisnerosénak másolata és éppen lényeges részeiben nem eredeti alkotás, akkor ennyi gyanakvás és üldözés nem érthette volna őt Lelkigyakorlataiért.

Természetesen vannak gondolatok és aszkétikai elvek nála is, amelyek megegyeznek Cisneros és más aszketikus író gondolataival és elveivel, de ebben megegyeznek az összes jelenkori és régi írók is, amint a világ összes számtankönyvei azt mondják, hogy kétszer kettő négy. „Egészen magától értetődő, folytatja Astrain jezsuita történelemkutató, hogy az aszkézis általános fogalmait Szent Ignác a Spanyolországban akkor használt lelki könyvekből merítette csakúgy, mint Kolumbus hajózási ismereteit azokból a könyvekből szerezte, amelyek a XV. században a hajósok kezei között forogtak; s amint Newton matematikai ismereteit azokból az e szakba vágó könyvekből tanulta, amelyek a XVII. század közepén Angolországban használatosak voltak. Azért, mert Ignác egyik-másik kiragadott gondolatát valamilyen lelki írótól vette, éppen oly helytelenül tulajdonítanók a Lelkigyakorlatoknak egész vagy részben való kigondolását ennek az írónak, mint ahogy képtelenség az általános anyagvonzás felfedezését annak az írónak betudnunk, akinek könyvéből

Newton összeadni és kivonni tanult.” (Idézi Jablonkay: Szent Ignác élete és műve, II. 354.)

Szent Ignác művének eredetiségét bizonyítja az a sajátos erő és hatás is, amelyet ezek a Lelkigyakorlatok kifejtettek. Hiszen általánosan a Lelkigyakorlatoknak tulajdonítják azt az aszketikus irányt, amely a kegyelem szerepe mellett erősen kihangsúlyozza az öntevékenység szükségességét. De Jézus társasága is a Lelkigyakorlatokból meríti dinamikus szellemét; ezekből született maga a rend, és ezekben születnek 400 év óta a rend tagjai. A Jézus társaság tehát e könyv szellemét sugározza szét és ezért joggal írhatta egy modern író (Fülöp-Miller: Die Macht und Geheimnis der Jesuiten), hogy „a katolikus irodalomnak nincs még egy könyve, amelynek történelmi hatását össze lehetne hasonlítani Loyola könyvével”. Érthetetlen talány lenne ez, ha egy ilyen hatású könyvet nem a zseni alkotásának, hanem tehetséges ollózó művének kellene tartanunk!

De a Lelkigyakorlatok csodás hatását egyedül Szent Ignác zsenialitásával mégsem magyarázhatjuk meg. Aki a Lelkigyakorlatokban csak lélektani remekművet akarna látni, melynek hatását a helyesen megadott utasítások biztosítják, nagyon tévedne. Mert a pszichológia helyes alkalmazása végeredményben Szent Ignácnál is csak előfeltétele a kegyelem szabadabb kiadásának és végső győzelmének. A Lelkigyakorlatoknak hódító ereje tehát a kegyelmi rendben érvényesül és azért létrejöttükben a lángész alkotó tevékenységén túl észre kell vennünk az Isten természetfeletti működését is. A Szent kortársai is megegyeznek abban a felfogásukban, hogy a manrézai vezeklő Isten közvetlen tanítása és felvilágosítása útján kapta a Lelkigyakorlatokat. Maga a Szent is ennek a meggyőződésnek ad kifejezést. Önéletrajzában magáról megint harmadik személyben beszélve ezt mondja ugyanis: „Abban az időben (ti. manrézai tartózkodása alatt) Isten úgy bánt vele, mint a tanító tanítványával, és tanította őt, akár járatlan és kiműveletlen képességei miatt, akár mert nem volt más, aki oktassa, akár pedig ama erős akarataért, melyet Isten az ő szolgálatára beléje öntött.”

A Lelkigyakorlatos Könyv szerzője tehát nemcsak átélt lelki küzdelmeinek megfigyeléséből merített, hanem mélyen belelátott Isten gondolataiba rendkívüli kegyelmi megvilágítások által is. Hogy ezeket valamilyen magánkinyilatkoztatásnak tartjuk-e, erről közelebbit

megállapítani már nem tudunk. Szent Ignác titkát magának tartotta meg.

Ha mármost azt kérdezzük, miben áll a Lelkigyakorlatos Könyv eredetisége, akkor azt mondhatjuk, hogy eredeti elsősorban az anyagnak logikus és pszichologikus kiválasztása és elrendezése, és a gyakorlatok irányának az az emelkedése, amelynek vonala a közömbösségből a megfeszített Krisztus hősies, mindent feláldozó szeretetéig ível. De eredeti a főelmékedések beállítása is, és a képek, amelyek az Evangélium lényeges igazságait szemléletessé, világossá és megkapóvá teszik. Krisztus Felhívásáról, a Két Zászlóról, a Három Embercsoportról és az Alázat három Módjáról szóló elmékedések egészen Szent Ignác zsenijének alkotásai. De azokban a tanácsokban is, melyek a Lelkigyakorlatok sikeres végzését és általában az ima megtanulását célozzák, sok új meglátás van és sok olyan szempont, amelyet őelőtte ilyen világosan és egységes rendben és összeállításban még nem mondtak ki. Általában véve tehát azt lehet mondanunk, hogy a Lelkigyakorlatnak nincsen egyetlen fontosabb része sem, melyben Szent Ignác újat meglátó zsenije fel ne csillanna és Krisztus nagy katonájának szervező és hadvezető tehetése ne mutatkozna.

HATÁSÁNAK TITKA

A Lelkigyakorlatos Könyv irodalmilag jelentéktelen, stílusában szürke, sőt néha pongyolán megszerkesztett alkotás. Mégis, hatása alól senki sem vonhatja ki magát, aki a Lelkigyakorlatokat a benne foglalt utasítások szerint végzi. „Ignác műve e tekintetben utolérhetetlenül áll magában”, állapítja meg róla még egy protestáns egyháztörténelem kutató is. (Holl: Die geistlichen Übungen des Ignatius von Loyola.) Szalézi Szent Ferenc pedig azt mondja a könyvről, hogy több szentet nevelt, mint ahány betűje van.

Mi e csodás hatásnak a titka? Isten kegyelme mellett, amely a Lelkigyakorlatok legfőbb hatótényezője, főként az elmékedések pszichologikus beállítása és elrendezése az, ami hatásukat megmagyarázza. Szent Ignác nagyszerűen ki tudja azokat az igazságokat választani, amelyek a vallásosság alapjait és lényegét képezik; ezt a kevés igazságot azután oly következetességgel és célba állítással

tudja felsorakoztatni, hogy azok szinte csalhatatlanul kifejthetik teljes hatásukat. A lelkigyakorlatozó, aki maga is jóakarattal igyekszik követni Szent Ignácot, a kegyelemnek így egészen kitárja lelkét és elszánja magát a tökéletesebb életre. A Lelkigyakorlatok nem teszik ugyan szentté – egy hónap alatt ez nem lehetséges –, de ráállítják a szentség útjára: olyan elhatározásokat érlelnek meg és olyan erőkészleteket raktároznak fel benne, amelynek erejében a szentségre komolyan tud majd törekedni.

A Lelkigyakorlatok hatásának magyarázatát abban is kell keresnünk, hogy Szent Ignác a lelkigyakorlatozót három héten át kiteszi Krisztus dinamikus személye varázsának. Ez idő alatt a lelkigyakorlatozó Krisztus közelségében él, a legbensőbb kapcsolatba jut vele, őt nézi, őt figyelni szemlélődéseiben és szíve így felmelegszik: a szeretet és a bizalom mind erősebb kötelei fűzik a Megváltó személyéhez, és felejthetetlenül mély és erős indításokat kap, hogy Krisztust mindenben kövesse és oldala mellől soha többé ne tágítson.

A Lelkigyakorlatok hatásának másik titka, az öntevékenység következetes és nagyfokú alkalmazása. Mint a neve is mutatja, e gyakorlatok szellemi tevékenységet, értelmi és akarati működést kívánnak a lelkigyakorlatozótól, sőt az egész embert munkába állítják, mert érzelem- és szívvilágát is tevékenységre serkentik. A lelkigyakorlatozónak magának kell átgondolni, kimélyíteni és átélni ezeket az igazságokat; arra kell törekednie, hogy az új világ, amelybe őt Szent Ignác bevezeti, személyes élménnyé, életté váljon az elmélyülés magányában. A Lelkigyakorlatok vezetőjének feladata csak az, hogy ezeket az igazságokat röviden előadja és néhány vonásban feltárja; hogy a lelkigyakorlatozó oldala mellett állva, őt a nagy munkában támogassa és kísértésein és vívódásain átsegítse. A munka oroszlánrésze tehát a lelkigyakorlatozóé: neki magának kell azt a harcot megharcolnia, amely lelkében lejátszódik; a Lelkigyakorlat vezetője ebben csak segítségére lehet. Azért aki csak végighallgatja az elmélkedéseket, de azokat fel nem dolgozza, át nem veszi és át nem éli, annál a Lelkigyakorlatoknak nem lesz sok eredménye.

A teljes hatáshoz természetesen az is szükséges, hogy Szent Ignác módszere szerint vegyük a Lelkigyakorlatokat, vagyis az elmélkedéseket az általa kijelölt sorrendben, és az általa előírt módon és ideig kell végeznünk, azokból ugyanazt az eredményt kell kihoznunk, amelyet ő meghatároz, és be kell tartanunk az összes előírásokat és

utasításokat, amelyeket a Szent az egyes elmélkedésekhez és hetekhez csatol. Ha ezek közül a feltételek közül egy is elmarad, végezhetünk Lelkigyakorlatokat, haszonnal is, de az már nem lesz Szent Ignác Lelkigyakorlata.

Mindennek a követelménynek teljesen csak a harminc napig tartó, az ún. nagylelkigyakorlatok felelnek meg, és így szoros értelemben csak ezeket nevezhetjük Szent Ignác-féle Lelkigyakorlatoknak. A három-, öt-, sőt a nyolcnapos Lelkigyakorlatok, noha az élet jobbításának ezek is kiváló eszközei és bennük többé-kevésbé követhető is a nagylelkigyakorlatok menete és utasításainak jórésze, mégis elmaradnak hatásukban a nagylelkigyakorlatok mögött. Ilyen rövid idő alatt ugyanis sem azokat a pszichológiai manővereket nem lehet szabadon és teljes mértékben alkalmazni, amelyeket Szent Ignác a teljes hatás biztosítására előír, sem az elmélkedések nem fejthetik ki kellőképpen erejüket az értelem megvilágosítása, az érzelem világának áthangolása és az akarat megerősítése által. Azért bár átfuthat valaki néhány nap alatt az egész Lelkigyakorlatokon és igyekezhet minden előírást betartani, az mégsem lesz Szent Ignác-féle Lelkigyakorlat, éppúgy, mint az a lelki gyakorlat sem, mely harminc napig tart ugyan, és ugyanazokon az elmélkedéseken megy át, melyek Szent Ignác Lelkigyakorlatos Könyvében találhatóak, de nem alkalmazza Szent Ignác összes előírásait. Szent Ignác Lelkigyakorlatait adni tehát művészet, amely annak komoly tanulmányozása és sokszoros átélése által érhető el.

A nagylelkigyakorlatok végzésére azonban nem mindenki alkalmas. Szent Ignác többször hangsúlyozza, hogy jó adag nagylelkűséget hozzon magával az, aki vele akar jönni. Aki félti magát, kényelmét és kedvteléseit, aki méricskél és szüntelenül azt kérdezi, meddig megy a kötelesség, az egyáltalán nem fogja megérteni a nagylelkigyakorlatok elmélkedéseit, nem fogja tudni követni irányukat. Az ilyenek felesleges is leadnunk az egész Lelkigyakorlatokat, mert még ha végig is vezetnénk őt az összes elmélkedéseken, azoknak gyümölcse számára nem teremhet meg. Az ilyen elégedjek meg az első hét elmélkedéseivel és néhány kiragadott elmélkedéssel a következő hétből.

A nagylelkigyakorlatok ugyanis a tökéletes életre hívnak meg vagy az evangéliumi tanácsok útján, vagy a világi életben, és aki erre a tökéletességre magát rászánni nem tudja, az szükségképpen elakad

a nagylelkigyakorlatokban. Nyolc- vagy tíznapos lelkigyakorlatokat is állíthatunk be erre a célra, és akiben megvan a nagylelkűség, az nagy haszonnal is fogja azokat végezni. De rövidebb lelkigyakorlatok már aligha lehetnek a tökéletesség iskolája, vagy ha lehetnek is, csak nagyon szerény kiadásban. Céljuk éppen ezért rendesen csak az, hogy a lelkigyakorlatozó a bűnnel szakítson és erős elhatározással a kegyelmi élet fenntartására és ápolására vegye rá magát. Ilyen rövidebb lelkigyakorlatokra mindenki alkalmas, akiben komoly vágy van életének megjobbítására.¹

TARTALMA

Tévedés lenne azt hinnünk, hogy a Lelkigyakorlatos Könyv csak a Lelkigyakorlatok idejére ad tanácsokat és nyújt útbaigazítást. A lelkigyakorlatos magánynak kettős feladata van: a Lelkigyakorlatok végzése, amelynek célja az élet elrendezése az Isten akarata szerint, és a felkészülés az életre, amelyben ezt a célt meg kell valósítanunk. Így a Lelkigyakorlatos Könyv is két szempontot tart szem előtt: magát a lelkigyakorlatos magányt és az életet, hogy megadja mindkettőre a maga elveit és tanácsait. A Lelkigyakorlatokra vonatkozó tanácsok teszik ki a könyv zömét. Ide tartoznak a Bevezető Megjegyzések (Annotációk), amelyek a Lelkigyakorlatok megértésére segítenek és egyként érdeklik a lelkigyakorlatozót és a gyakorlatok vezetőjét; a Kiegészítő Utasítások (Addíciók), amelyek a Lelkigyakorlatok jó végzésének a feltételeit ismertetik; azután azok a fejezetek, amelyek az elmélkedéseket és a megfontolásokat, továbbá az imának és a lelkiismeret-vizsgálatnak a különböző módjait nyújtják; ide tartoznak azok a részek is, amelyek a pályaválasztásra vagy az élet megjobbítására vonatkozó utasításokat tartalmazzák, és a

¹ A Lelkigyakorlatok magyarázatánál e két szempontra tekintettel is voltunk. Ha nem teszünk külön említést, mindig a nagylelkigyakorlatokat tartjuk szem előtt, mint Szent Ignác: és ezért mindaz, amit mondunk, csak megfelelő változtatással érvényes a kis lelkigyakorlatokra, ti. azokra a lelkigyakorlatokra, amelyeknek a célja nem a tökéletesség, hanem csak a bűnnel való szakítás és a komolyabb keresztény élet. Lehetőleg azonban, különösen az első hétnél, ez utóbbiakat külön is figyelembe vesszük.

lelki aggályokra és a különböző szellemek megkülönböztetésére adnak útbaigazítást.

Azok a szabályok, amelyek az élet számára nyújtanak elveket, csak részben találhatók külön fejezetekben: ilyenek az evés, az alalmazkodás és az egyházas érzés szabályai. Legnagyobb részük a Lelkigyakorlatokra vonatkozó utasításokban van elrejtve. Mindazt ugyanis, amit a lelkigyakorlatozó a gyakorlatok jó végzésének szempontjából megtanul, azt jórészt az egész életére tanulja. A lelkiismeret általános és részleges vizsgálata, az elmélkedések és imák különböző módjai, amelyeket a lelki magány jó felhasználásának szempontjából meg kell tanulnia, oly gyakorlatok, melyeket egész életében tovább kell folytatnia, ha hű akar maradni lelkigyakorlatos feltételeihez. Ugyanígy az alázatosság három módjának megismerésével oly cél tárul fel a lelkigyakorlatozó előtt, amelyre nemcsak a lelkigyakorlatos idő alatt, hanem egész életén át kell törekednie. A szellemek megismerésének és a lelki aggályoknak szabályaiban pedig az egész életre biztos útbaigazítást kap, hogy lelki hangulatainak, gondolatainak és kísértéseinek április változékonyságában kiismerje magát és így a tévedéseket, csüggedéseket és megfenekléseket könnyen elkerülhesse.

Ekként a Lelkigyakorlatos Könyv nemcsak a Lelkigyakorlatok idején forgatható nagy haszonnal, hanem később is kiváló szolgálatot tesz azoknak, akik komolyabb lelki életre törekednek.

TÖRTÉNETE

Szent Ignác Lelkigyakorlatait abban az időben kezdte adni, mikor minden újítás az eretnenség gyanúját váltotta ki. Az ő Lelkigyakorlatai pedig nagy újítást jelentettek és sok tekintetben új utakon haladtak. Ezért nem kerülhették el sorsukat és csakhamar magukra vonták azok figyelmét, akik az eretnek tévelygések idején a hit tisztasága felett örködtek. Az inkvizítorok iratait és jegyzeteit nem egyszer bekérték felülvizsgálás végett. Alcalában 1526-ban Lelkigyakorlatai miatt a Szentet vizsgálati fogságba is vetik. A következő évben Salamancában veszik vizsgálat alá a Lelkigyakorlatokban előadott nézeteit és tanait. Párizsban néhány évvel később szintén inkvizítor elé kerülnek lelkigyakorlatos feljegyzései. De mindannyi-

szor jóváhagyásban is részesülnek, sőt pl. Párizsban az inkvizítor meleg dicséretét nyerik el. Ezzel úgy látszott, hogy a Lelkigyakorlatok körül támadt viharok végleg elültek. Ám csakhamar újabb komoly hajszá indul meg ellenük 1546-ban. Ez a körülmény Szent Ignácot arra a lépésre bírta, hogy a pápai jóváhagyást Lelkigyakorlatos Könyvére kieszközölje és így egyszer s mindenkorra véget vessen a gáncsoskodók okvetetlenkedéseinek. Elhatározására befolyással volt Borgiai Szent Ferencnek, Gandia hercegének sürgetése, aki saját nevében is lépéseket tett a Szentszéknél a jóváhagyás érdekében.¹

Ezt a legfelsőbb egyházi jóváhagyást a Lelkigyakorlatos Könyv 1548-ban el is nyerte, éspedig oly ajánlással, amilyenben sem azelőtt, sem azóta egy könyv sem részesült a Szentszék részéről. III. Pál pápa „Pastoralis officii cura” kezdetű brevéjében mindazt, ami a Lelkigyakorlatos Könyvben van, egyenkint is jóváhagyja, dicséri és pártfogásával megerősíti, és buzdít minden hívőt, hogy végezzék el és fordítsák lelki hasznukra a Lelkigyakorlatokat.

Krisztus földi helytartói azóta is számos dicséretben és jóváhagyásban részesítették Szent Ignác Lelkigyakorlatos Könyvét és Lelkigyakorlatait. XI. Pius pápa kétszer is feltűnően meleg elismeréssel és ajánlással tüntette ki azokat. Először 1922. július 25-én, mikor Szent Ignácot az összes lelkigyakorlatok égi pártfogójának jelentette ki. Majd 1929. december 22-én, ötvenéves papi jubileuma alkalmával, e jelentős esemény „emlékére” kiadta „Mens Nostra” kezdetű körlevelét, amelyet egészen a Lelkigyakorlatok ajánlásának szentel. E körlevélben a Szentatya az összes lelkigyakorlatos módszerek közül Szent Ignácét mint a legjobbat és a legkiválóbbat ajánlja: „Beigazolt tény, hogy az egészséges katolikus aszkézis elveivel egyező szentgyakorlatos módszerek közül egyik mindig elvitte az elsőséget, amely a Szentszék teljes jóváhagyását ismételten elnyerte, a legjelesebb hittudósok és szentek magasztalását kiérdemelte és négy évszázadon át a szentség tömérdek gyümölcseit termette meg: értjük ezalatt a Loyolai Szent Ignác által bevezetett módszert, akit szívesen nevezünk a lelkigyakorlatok különleges és kiváló mesterének, aki-

¹ Szent Ferenc később maga is Jézus társaságába lépett és Szent Ignácnak a rendfőnökségben második utóda lett.

nek »csodálatos Lelkigyakorlatos Könyve«,¹ ez a vékony, de meny-
nyei bölcsességgel teljes könyv, amióta boldog emlékezetű elődünk,
III. Pál ünnepélyesen jóváhagyta, dicsérte és ajánlotta – hogy megis-
mételjük saját szavainkat, amelyeket még a pápai székbe emelteté-
sünk előtt használtunk –, azóta így szoltunk, »mindig kitűnt, és úgy
szerepelt, mint a legbölcsebb és egészen általános érvényű tankönyve
a lelkek vezetésének az üdvösség és a szentség útján, mint kiapadhat-
atlan forrása a legtisztább és legerőteljesebb lelkiségnek, mint ellen-
állhatatlanul ösztökélő és kiválóan tapasztalt útbaigazító az erkölcsi
javulás megszerzésében és a lelki élet csúcseinak elérésére«. Midőn
pápaságunk kezdetén, »ügyszólván az egész katolikus világ mindkét
szertartású püspökeinek sürgető kérését és óhaját teljesítve« »Sum-
morum Pontificum« kezdetű körlevelünkkel 1922. július 25-én »Lo-
yolai Szent Ignácot a lelkigyakorlatoknak és lelkigyakorlatokat tar-
tó összes intézmények, társulatok és egyesületeknek égi pártfogójává
avattuk és nyilvánítottuk«, nem tettünk szinte egyebet, mint hogy
apostoli tekintélyünkkel szentesítettük, amit a lelkipásztorok és hi-
vek közös érzéssel vallottak; amit a fent említett III. Pállal együtt
kiváló elődeink VII. Sándor, XIV. Benedek, XIII. Leó a Szent
Ignác-féle Lelkigyakorlatokat gyakran dicsérve, ha nem is kifejezet-
ten, már megmondottak; amit nagy magasztalásokkal, sőt ezekben
a gyakorlatokban szerzett vagy megnövelt erényeik példájával kife-
jeztek mindazok, akik, hogy magának XIII. Leónak szavait használ-
juk, »az askézis tudományával vagy életük szentségével« az utolsó
négy évszázadon át »legjobban kitűntek«. És méltán: a hamis miszti-
cizmus veszedelmeitől és tévedéseitől egészen távolálló tannak kivá-
lósága, ezeknek a Lelkigyakorlatoknak csodálatosan könnyű alkal-
mazhatósága a különféle rangú és rendű emberekhez, a kolostorok-
ban szemlélődő életet élőkhez éppúgy, mint a világi dolgokban
tevékenykedő emberekhez; a részeknek legmegfelelőbb csoportosítá-
sa; azoknak csodálatos és világos elrendezése, ami által az elmélke-
désre szánt igazságok egymásból folynak; végül a jól megválasztott
anyag, amely az embert, a bűn igájának lerázása és az erkölcsi
betegségek meggyógyítása után, az önmegtagadásnak és a rossz
szokások levetésének biztos útján az imádság és az istenszeretet

¹ Brev. Rom. Szent Ignác ünnepén, 4. olv.

legmagasabb fokára elvezeti, kétségkívül mindezek olyan tulajdonságok, amelyek Szent Ignác módszerének hatékonyságát és átütő erejét eléggé és túlon túl mutatják és Lelkigyakorlatait ékesszólóan ajánlják.”

SZÖVEGEI ÉS KIADÁSAI

Szent Ignác eredeti kézírata, „az autographum” a Lelkigyakorlatos Könyvről nem maradt fenn. De fennmaradt egy spanyol szöveg az 1530-as évek elejéről, melyet a Szent maga átnézett, saját kezűleg átjavított s betoldásokkal ellátott. Ezt a kéziratot így joggal tekinthetjük szinte egyértékűnek az elveszett eredeti kézirattal, amelynek épp ezért nevét és tekintélyét is örökölte.

Az első fordítás, amely „versio prima” név alatt ismeretes, valószínűleg 1534 körül készült az autographum után. Ez a fordítás minden külső csín nélkül való; szóról szóra követi a spanyol szöveget; még a kifejezéseket is szó szerint ülteti át a latinba, ami azt mutatja, hogy a fordító nem rendelkezett nagy jártassággal ebben a nyelvben. Mindez azt sejteti velünk, hogy ezt a fordítást maga a szent szerző készítette, aki mint felnőtt ember kezdett tanulni latinul és egész tökéletességében azt sohasem sajátította el. Van még egy szempont, mely szintén azt javallja, hogy Szent Ignácot tegyük meg a „versio prima” fordítójává. 1534 körül, tehát párizsi tanulmányai alatt csak neki lehetett szüksége a latin szövegre, mikor tudniillik olyanoknak adott lelkigyakorlatokat, akik spanyolul nem tudtak. Ha a fordítás munkájára mást kér fel, bizonyára jobb stilisztára bízta e feladatot.

A „versio prima” három teljes kézírata maradt fenn; az egyiket maga Szent Ignác is látta, mert keze vonását több helyen viseli; így a felirata és egy szó betoldása tőle származik.

A Lelkigyakorlatos Könyv azonban nem ebben a fordításban nyerte el a pápai jóváhagyást. Szent Ignác maga tudta legjobban, hogy ez a fordítás, ha hűen vissza is adja gondolatát, latinosság szempontjából nagyon fogyatékos. Ezért 1546-ban, a pápai jóváhagyás előtt, megbízta P. de Freux (Frusius) Andrászt, hogy készítse el a Lelkigyakorlatos Könyv tökéletesebb fordítását. A fordítás 1547 tavaszán már el is készült: nyelve választékos, sima és előkelő. Úgy látszik azonban, hogy talán éppen a stílus kedvéért Szent Ignác gondolatát több helyen nem elég hűen és világosan adja vissza.

Mindazonáltal ezt a szöveget is, melyet „versio vulgata” név alatt ismerünk, Szent Ignácól jóváhagyott szövegnek tekinthetjük, aki azt bizonyára elolvasta, mielőtt a Szentszéknek megerősítés végett felterjesztették.

Közel háromszáz évig a Társaság nem használt más szöveget, mint P. de Freux fordítását. Csak P. Roothaan, a Jézus társaságának általános főnöke teszi közkinccsé a spanyol eredeti szöveget, mikor annak teljesen hű latin fordítását 1835-ben elkészíti és kiadja. Ezt a szó szerinti fordítást „versio litteralis” néven ismerjük. Tekintélye a spanyol szöveg után a legnagyobb, mert pontos, kritikus fordítás; fordítója pedig a Lelkigyakorlatok legkiválóbb ismerője volt.

A Lelkigyakorlatos Könyv e szövegeinek nagyon sok nyomtatott kiadásuk van. Az első spanyol kiadás 1615-ben jelent meg Rómában; az autographum fototip kiadása szintén Rómában jelent meg 1908-ban.

A „versio vulgata”, mely először 1548-ban jelent meg mint első az összes lelkigyakorlatos szövegek között, szintén megjelent fototip lenyomatban, 1910-ben Párizsban.

A legújabb kiadások többnyire az autographumot és a versio litteralist hozzák,¹ vagy pedig a versio vulgátát és a litteralist.²

Mind a négy szövegnek (autographum, versio prima, v. vulgata, v. litteralis) együttes paralel kiadása csak egy van a „Monumenta Ignatianá”-ban.

¹ Pl. Marietti (Taurini) kiadásában.

² Pl. Pustet (Ratisbonae), Desclée (Brugis) kiadásában.

IRODALMA

A Lelkigyakorlatos Könyvnek gazdag irodalma van. Ebből kiválasztottuk és itt felsoroljuk azokat a műveket, amelyek a Lelkigyakorlatos Könyv szövegét magyarázzák. Ezekből is csak azokat vetjük tekintetbe, amelyeknek olvasását igen ajánlatosnak és szorosan véve elégségesnek tartjuk a Lelkigyakorlatok teljes megértésére. Ezt a jegyzéket magyar, német és francia nyelvű szerzők műveiből állítottuk össze, mert Magyarországon ezek a nyelvek a legismertebbek. Latin nyelvű könyvek közül csak egynek a címét adjuk meg; ennek nincs más nyelvű fordítása.

Directorium in Exercitia Spiritualia. Mint függelék megtalálható: Exercitia Spiritualia S. P. Ignatii de L. Versio litteralis ex autographo hisp., notis illustrata, auctore R. P. Roothaan S. J. Regensburg, 1922, Pustet.

CSÁVOSSY ELEMÉR S. J.: Manréza iskolájában, Korda. (1940 második felében jelent meg. Ugyanez a szerző értékes szövegmagyarázatokat hoz lelkigyakorlatos elmélkedéseiben. A három kötet címe: Örök igazságok, A nagy király nyomdokain, Kereszt és feltámasztás. Korda.)

CSÁVOSSY ELEMÉR S. J.: Imádság és elmélkedés, Korda. (Kitűnően megmagyarázza Szent Ignác összes ima- és elmélkedő módszereit, melyekről a Lelkigyakorlatos Könyvben szó van.)

CZAPIK GYULA: A lelkigyakorlatok, különös tekintettel a homiletikára, Budapest, 1924, „A Szív”.

JABLONKAY GÁBOR S. J.: Loyolai Szent Ignác élete és műve, III. rész, 10. fejezet, Budapest, 1921, Pallas.

BÖMINGHAUS S. J.: Ascese der Ignatianischen Exercitien, Freiburg, Herder.

HARASSER S. J.: Exercitienleitung, 2 B. Innsbruck, 1923, Tyrolia.

HUMMELAUER S. J.: Die Exercitien des hl. Ignatius. Aus lateinischem übersetzt von Schmied S. J., Saarbrücken 1938, Saarbrücker Verlag.

MESCHLER S. J.: Das Exercitienbuch des hl. Ignatius, Erster Band: Text und Erklärung, Freiburg, 1928, Herder.

STRÄTER S. J.: Der Geist der Ignatianischen Exercitien, Freiburg, Herder.

SIERP S. J.: Hochschule der Gottesliebe 3 B. Warendorf, 1935–36, Schnellische Verlagsbuchhandlung (A kitűnő szövegmagyarázatot mellett a nagylelkigyakorlatok összes elmékedéseit is kidolgozva adja.).

BROU S. J.: Saint Ignace maître d'oraison, Paris, 1925, Spes.

BROU S. J.: La Spiritualité de Saint Ignace, Paris, 1925, Spes.

NONELL S. J.: Analyse des Exercices de Saint Ignace de L. Bruges, 1924, Bayaert.

NONELL S. J.: Etudes sur les textes des Exercices, Enghien, 1922.

PEETERS S. J.: Vers l'union divine, Bruges, Bayaert.

WATRIGANT S. J.: Collection de la Bibliothèque des Exercices.

LEGÚJABB IRODALOM

1. LUIS GONZALEZ S. J.–IGNACIO IPARRAGUIRRE S. J.: Ejercicios espirituales, Comentario pastoral, Editorial catolica, Madrid, 1965.
2. KARL RAHNER S. J.: Betrachtungen zum ignatianischen Exerzitienbuch, Kösel Verlag, München, 1965.
3. DAVID M. STANLEY S. J.: A modern scriptural approach to the spiritual exercises – The institute of Jesuit sources, St Louis, 1971.
4. III CORSO INTERNAZIONALE PER DIRETTORI (Roma 1971): Bibbia, teologia ed esercizi, CIS (Centrum Ignatianum Spirituale), Roma, 1972.
5. MICHEL LEDRUS S. J.: Thèmes pour les exercices spirituels, CIS, Roma, 1976.
6. A. SCHÖKEL, C. MARTINI, A. CANIZZO, D. MINGUEZ, S. LYONNET, U. VANNI: Gli esercizi ignaziani e la Bibbia, CIS, Roma, 1977.

7. ADOLFO HAAS S. J.: Commento sulle annotazioni agli esercizi spirituali, CIS, Roma, 1976.
8. CARLO M. MARTINI S. J.: L'itinerario spirituale dei Dodici nel vangelo di Marco, CIS, 1976.
9. CARLO M. MARTINI S. J.: Gli esercizi ignaziani alla luce di S. Matteo, Società poligrafica Sarda, Cagliari, 1977.
10. CARLO M. MARTINI S. J.: Gli esercizi spirituali di S. Ignazio alla luce di S. Luca, Editrice Stella Matutina, Roma, 1977.
11. CARLO M. MARTINI S. J.: Gli esercizi ignaziani alla luce di S. Giovanni, CIS, Roma, 1976.
12. WILLIAM A. M. PETERS S. J.: The spiritual exercises of St Ignatius, CIS, Roma, 1978.
13. EXPÉRIENCES DE DIRECTEURS: Comment donner les exercices aux jeunes, CIS, Roma, 1978.
14. SOLANO, HAMEL, SABOURIN, VANHOYE, MARTINI, FLIPO: I misteri della vita di Cristo negli esercizi ignaziani, CIS, Roma, 1978.
15. MANUEL RUIZ-JURADO S. J.: Linee teologiche di base negli esercizi ignaziani, Pontificia Università Gregoriana, Roma, 1978.
16. A. GENTILI, J. F. DE JAEGER, M. CHIODI: Esercizi spirituali oggi, Editrice Elle Di Ci, Torino, 1979.
17. MASSIMO GIUSTETTI: Esercizi spirituali, Una proposta ai laici di esperienza spirituale, Editrice A. V. E. Roma, 1979.
18. PIET PENNING DE VRIES S. J.: Discernement des esprits Ignace de Loyola, Éditions Beauchesne, Paris, 1979.
19. DES JÉSUITES DE FRANCE: Les exercices et la dimension collective de l'existence humaine, CIS, Roma, 1979.
20. CHARLES A. BERNARD S. J.: Pour mieux donner les exercices ignatiens, CIS, Roma, 1979.
21. PIETRO SCHIAVONE S. J.: Il progetto del Padre, esercizi ignaziani e vocazione, Editrice Rogate, Roma, 1980.
22. JEAN LAPLACE: A lélek műhelyében, tiznapos lelkigyakorlat, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1980.
23. JOSEF STIERLI S. J.: Ignatius von Loyola „Gott suchen in allen Dingen“, Walter Verlag AG. Olten, 1981.
24. PETER KNAUER: Ignatius von Loyola, Geistliche Übungen und erläuternde Texte, Verlag Styria Graz, Wien, Köln, 2. Auflage 1983.

MÁSODIK RÉSZ

LOYOLAI SZENT IGNÁC
LELKIGYAKORLATOS
KÖNYVE

BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

az itt következő Lelkigyakorlatok némi megértésére, és hogy segítséget találjon bennük mind a lelki-gyakorlat vezetője, mind a lelki-gyakorlatozó.

1. – **Első megjegyzés:** Lelkigyakorlaton értjük a lelkiismeret-vizsgálás, elmélkedés, szemlélődés, szóbeli és elmélkedő ima és egyéb lelki tevékenység minden módját, amint azt később kifejtjük. Mert amiként a sétálás, gyaloglás és futás testgyakorlat, ugyanúgy lelki-gyakorlatnak mondható minden tevékenység, amely a lelket előkészíti és alkalmassá teszi arra, hogy eltávolítson magától minden rendetlen hajlamot, és miután azokat eltávolította, keresse és megtalálja az isteni akaratot, hogy életét aszerint rendezze és a lélek üdvösségét elnyerje.
2. – **Második megjegyzés:** Aki előadja az elmélkedés vagy szemlélődés módját és rendjét, híven mondja el a szóban forgó szemlélődéshez vagy elmélkedéshez a történetet, de csak rövid vagy összefoglaló magyarázattal menjen végig a pontokon. Ha ugyanis az elmélkedő híven kapja meg a történet lényegét, és önmaga gondolja át s mérlegeli és talál valamit, ami azt kissé jobban megvilágítja vagy érzékelteti – akár a saját gondolkodása, akár azáltal, hogy értelmét isteni erő világitja meg – nagyobb örömet talál benne és gyümölcsözőbb lesz számára, mintha a lelkigyakorlat vezetője hosszan fejtegetné és bőven magyarázná a történet értelmét. Mert nem a sok tudással lakik jól és elégül ki a lélek, hanem ha a dolgokat bensőleg érzékeli és ízleli.
3. – **Harmadik megjegyzés:** Minthogy a következő lelkigyakorlatok mindegyikében használjuk értelmünket is a megfontolásban, akaratunkat is az érzelemkeltésben, ügyeljünk arra, hogy az akarat tevékenységben, amikor szóban vagy gondolatban Istennel, a mi Urunkkal és szentjeivel beszélgetünk, nagyobb tisztelettel legyünk, mint amikor az értelmet megértésre használjuk.

4. – **Negyedik megjegyzés:** Az egész lelkigyakorlatra négy hetet szá-
nunk, mert ez felel meg a négy résznek, amelyre a gyakorlatok fel-
vannak osztva:

- az első rész elmélkedés és szemlélődés a bűnről;
- a második Krisztus Urunk élete virágvasárnappal bezárólag;
- a harmadik Krisztus szenvedése;
- a negyedik a feltámadás és mennybemenetel, hozzávéve a három imádkozási módot.

Mindazonáltal ezt a felosztást nem úgy kell értelmeznünk, hogy minden hét szükségszerűen hét vagy nyolc nappól álljon. Megtörté-
nik ugyanis, hogy az első héten egyesek lassúbbak annak elérésében,
amit keresnek, ti. töredelmet, bánatot és könnyeket bűneik miatt;
mások viszont serényebbek a többinél és a különböző szellemek¹
már jobban megindították vagy próbára tették őket. Ezért szüksé-
ges, hogy némelykor megrövidítsük, máskor viszont meghosszabbít-
suk a hetet. Ugyanúgy kell eljárunk a többi héten is, a szóban forgó
anyagnak megfelelően keresve a dolgokat. Mégis, többé-kevésbé
harminc napig tartson a lelkigyakorlat.

5. – **Ötödik megjegyzés:** A lelkigyakorlatozót nagyon segíti, ha nagy
lélekkel, Teremtője és Ura iránti bőkezűséggel kezdi meg a gyakorla-
tokat, felajánlva neki egész akaratát és szabadságát, hogy az isteni
Felség legszentebb akarata szerint rendelkezék mind személyével,
mind azzal, amije van.

6. – **Hatodik megjegyzés:** Ha a gyakorlatok vezetője azt veszi észre,
hogy a gyakorlatozóban nem támadnak mozdulások, mint például
vigasz vagy vigasztalanság, vagy nem indítják meg a különböző
szellemek, kérdezze ki őt alaposan a gyakorlatokra vonatkozólag:
vajon elvégzi-e azokat, a meghatározott időben végzi-e és hogyan.
Vajon megtartja-e a kiegészítő utasításokat? Kérjen mindezekről
részletes beszámolót. A vigaszcsoportról és a vigasztalásról a 316–317.
pontban lesz szó, a kiegészítő utasításokról pedig a 73–90. pontban.

¹ jó és rossz szellem

7. – **Hetedik megjegyzés:** Ha a vezető azt látja, hogy a lelkigyakorlatozó levert és kísértésekkel küszködik, ne legyen vele kemény és szigorú, hanem nyájas és szelíd. Öntsön belé bátorságot és erőt a továbbiakra. Tárja fel előtte az emberi természet ellenségének cselvetéseit és segítse őt, hogy felkészüljön és fogékonyra tegye magát az eljövendő vizsgálatásra.
8. – **Nyolcadik megjegyzés:** Ha a gyakorlatok vezetője úgy látja, hogy a gyakorlatozó a vigasztalanság, az ellenség csalárdsága vagy a vigasztalások tekintetében segítségre szorul, megmagyarázhatja neki az első, illetve a második hétnek a különböző szellemek megismerésére vonatkozó szabályait (316–324; 328–336 p.).
9. – **Kilencedik megjegyzés:** Ügyeljünk arra, hogy ha a lelkigyakorlatozó, aki az első hét gyakorlatait végzi, még járatlan a lelki dolgokban, és ha nyilvánvalóan erős kísértések zaklatják, úgyannyira, hogy az Istennek, a mi Urunknak szolgálatában való továbbhaladás akadályai mutatkoznak nála, mint fáradtság, szégyen és félelem, nehogy a világ megbecsülését elveszítse stb. akkor a lelkigyakorlatok vezetője ne beszéljen neki a második hétnek a különböző szellemek megismerésére vonatkozó szabályairól. Mert amennyire hasznosak számára az első hét szabályai, annyira ártalmasak lennének a második hét szabályai, mivel ezek finomabb és emelkedettebb anyagot képeznek, hogysen meg tudná érteni.
10. – **Tizedik megjegyzés:** Ha a vezető azt veszi észre, hogy a lelkigyakorlatozót a jónak látszata alatt éri támadás és kísértés, akkor helyénvaló, hogy a már említett második hét szabályairól beszéljen neki. Az emberi természet ellensége ugyanis akkor kísért a jónak látszata alatt, amikor valaki a megvilágosodás útján halad, ami a második hét gyakorlatainak felel meg, és nem annyira a tisztulás útján, ami az első hét gyakorlatainak felel meg.
11. – **Tizenegyedik megjegyzés:** Amikor az ember az első hét gyakorlatait végzi, hasznos, ha semmit sem tud arról, amit a második héten kell tennie. Inkább az első héten úgy fáradozzék annak elérésén, amit keres, mintha a második héten már semmi jónak a megtalálását sem remélné.

12. – **Tizenkettedik megjegyzés:** A gyakorlatok vezetője sokszor figyelmeztesse a gyakorlatozót, hogy a naponkénti öt gyakorlat vagy szemlélődés mindegyikében egy teljes órát kell töltenie. Törekedjék tehát arra, hogy lelke mindig nyugodt maradjon annak tudatában, hogy egy teljes órát töltött el a gyakorlatban, sőt inkább többet, mint kevesebbet. Az ellenség ugyanis nem kis mértékben azon szokott fáradozni, hogy megrövidíttesse velünk az említett szemlélődés, elmélkedés vagy ima óráját.
13. – **Tizenharmadik megjegyzés:** Fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy miként a vigasztalás idején könnyű dolog és semmi fáradtsággal sem jár a teljes órát szemlélődésben tölteni, ugyanúgy a vigasztalanság idején nagyon nehéz azt megtenni. Azért a lelkigyakorlatozó a teljes óránál valamivel tovább maradjon a szemlélődésben, hogy így küzdjön a vigasztalanság ellen, a kísértéseket így győzze le. Ne csak azt szokja meg, hogy az ellenségnek ellenáll, hanem hogy ártalmatlanná is teszi.
14. – **Tizennegyedik megjegyzés:** Ha a vezető úgy látja, hogy a gyakorlatozó vigasztalással és nagy buzgalommal van eltelve, figyelmeztesse, hogy semmiféle meggondolatlan és elsietett fogadalmat ne tegyen. Minél állhatatlanabb természetűnek ismeri, annál inkább kell erre figyelmeztetnie, intenie. Igaz ugyan, hogy jogosan buzdíthatunk valakit arra, hogy szerzetbe lépjen, ahol közismerten engedelmességi, szegénységi és tisztasági fogadalmat tesznek, és a fogadalommal végzett jócselekedet érdemszerzőbb is, mint az, amelyet fogadalom nélkül végzünk. Mégis, nagyon figyelembe kell vennünk a szóban forgó személy sajátos helyzetét és egyéniségét, s hogy mennyi segítséget vagy akadályt találhat majd annak teljesítésében, amit ígérni akar.
15. – **Tizenötödik megjegyzés:** A gyakorlatok vezetője ne buzdítsa inkább a szegénységre vagy valamilyen ígéretre, mint annak ellenkezőjére, sem inkább az egyik életállapotra vagy életmódra, mint a másikra. A lelkigyakorlatokon kívül megengedetten és érdemszerzően buzdíthatunk bárkit, aki arra alkalmasnak látszik, hogy az önmegtartóztatást, szüzességet, szerzetesi életet vagy az evangéliumi tökéletesség bármely formáját válassza. A lelkigyakorlatok idején

azonban, amikor az isteni akaratot keressük, megfelelőbb és sokkal jobb, ha maga a Teremtő és Úr közli magát a szolgálatára kész lélekkel, átölelve és szeretetere és dicsőítésére vonva őt, és arra az útra vezetve, amelyen ezentúl jobban szolgálhat neki. A gyakorlatok vezetője tehát ne forduljon, ne hajoljon sem egyik, sem másik oldal felé, hanem középen maradjon, mint a mérleg nyelve, hogy a Teremtő a teremtménnyel és a teremtmény az ő Teremtőjével és Urával közvetlen kapcsolatban tevékenykedjék.

16. – **Tizenhatodik megjegyzés:** Ebből a célból, vagyis azért, hogy a Teremtő és Úr biztosabban működjék teremtményében, ha esetleg ez a lélek rendetlenül ragaszkodnék és vonzódnék valamely dologhoz, nagyon kívánatos, hogy teljes erejével arra törekedjék, hogy az ellenkezőjére jusson el annak, amihez rendetlenül ragaszkodik. Ha például mindenáron valamely tisztség vagy javadalom elnyerését akarja, de nem Isten, a mi Urunk tiszteletére és dicsőségére és nem is a lelkek üdvösségére, hanem saját hasznára, földi érdekből, akkor az ellenkező kívánására kell magát rábírnia. Azért hosszan kitartva az imában és egyéb lelkigyakorlatokban, kérje Istentől, a mi Urunktól az ellenkezőt, vagyis hogy ne akarja azt a tisztséget vagy javadalmat vagy bármi mást, hacsak az isteni Felség, elrendezve a lélek vágyait, meg nem változtatná az előző ragaszkodást. Az ok tehát, amiért kívánjuk vagy megtartjuk egyik vagy másik dolgot, egyedül az isteni Felség szolgálata, tisztelete és dicsősége legyen.
17. – **Tizenhetedik megjegyzés:** Nagyon hasznos, ha a lelkigyakorlat vezetője – anélkül, hogy kérdezni vagy megtudni akarná a lelkigyakorlatozó gondolatait és bűneit – hüen tájékozódik azokról a különféle lelki megmozdulásokról és gondolatokról, amelyeket a különböző szellemek keltenek benne. Mert akkor tud neki – kisebb vagy nagyobb előmenetele szerint – néhány olyan gyakorlatot adni, amely alkalmas és megfelelő az így befolyásolt lélek szükségletének.
18. – **Tizennyolcadik megjegyzés:** Ezeket a lelkigyakorlatokat aszerint alkalmazzuk, hogy milyen az adottsága, azaz életkora, képzettsége vagy tehetsége annak, aki a Lelkigyakorlatokat elvégezni akarja. Tanulatlan vagy gyenge képességű embernek ne adjunk olyan dolgokat, amelyeket nem bír el könnyen és amelyekből nem meríthet

hasznot. Hasonlóképpen, azt kell adnunk mindenkinek, amit ki-kí elérni akar, mert ez szolgál nagyobb segítségére és előhaladására. Ha tehát valaki csak annyi segítséget igényel, hogy valamelyes oktatásban részesüljön és a lelkét bizonyos fokig megelégedetté tegye, annak kifejthetjük a részleges lelkiismeret-vizsgálatot (24. p.), majd az általánosat (32. p.), kifejthetjük továbbá a reggelenként fél órán át tartó imádkozási módot (238. p.) a parancsolatokról, főbűnökről stb. Ajánljuk neki azt is, hogy minden héten gyónja meg bűneit, és ha teheti áldozzék kéthetenként, sőt ha indítást érez, hetenként. Ez az eljárás megfelelőbb az egyszerű vagy tanulatlanabb emberek számára: amikor is megmagyarázunk nekik minden parancsolatot, beszélünk a főbűnökről, az Egyház parancsairól, az öt érzékről és az irgalmasság cselekedeteiről.

Hasonlóképpen, ha a vezető azt látja, hogy a gyakorlatozónak kevés hajlama és kevés természetes adottsága van, s nem sok eredmény remélhető nála, megfelelőbb, ha ezekből a könnyebb gyakorlatokból ad neki néhányat, amíg a bűneit meg nem gyónja. Azt követően magyarázza meg neki a lelkiismeret-vizsgálás néhány módját, és ajánlja: az eddiginél gyakrabban gyónják, hogy megmaradjon az elért jóban. A választás anyagába azonban ne menjen bele, se más olyan gyakorlatba, amelyik az első hét anyagán kívül esik, főleg amikor másoknál több lelki hasznot érhet el, mindenre meg nem jut idő.

19. – **Tizenkilencedik megjegyzés:** Ha valakit a közügyek vagy hasznos elfoglaltságai akadályoznak – és képzett vagy tehetséges ember – a gyakorlatokra pedig csak másfél órát szentelhet naponta – röviden ki kell előtte fejteni, mi végett van az ember teremtvé. Hasonlóképpen meg lehet neki magyarázni fél órán át a részleges majd az általános lelkiismeret-vizsgálatot, a gyónásnak és az áldozásnak a módját. Három nap minden reggel végezzen egy órán át elmélkedést az első, a második és a harmadik bűnről (45. p.), majd a következő három nap, ugyanabban az órában, a bűnökért járó büntetésről (65. p.). E három-három elmélkedés kapcsán magyarázzuk meg neki a tíz kiegészítő utasítást (73. p.). Krisztus Urunk életének titkainál pedig azt a sorrendet kövessük, amelyet később, maguknak a gyakorlatoknak a folyamán részletesen megjelölünk.

20. – **Huszedik megjegyzés:** Ha a gyakorlatozó nincs ennyire akadályozva és a lehető legnagyobb előhaladást akarja elérni, a teljes Lelkigyakorlatokat kell neki leadnunk, az adott sorrendben. Az így végzett Lelkigyakorlatokban általában annál nagyobb előhaladást ér el az ember, minél inkább elkülönül minden barátjától és ismerősétől és minden földi gondjától. Így például elköltözik házából és egy más házba vagy szobába megy lakni. Így a lehető legnagyobb elrejtettségben élhet, tetszése szerint mehet mindennap szentmisére és vecsernyére, és nem kell tartania attól, hogy ismerősei ebben akadályozzák.

Az ilyen magányba vonulásból sok egyéb között három fő előny származik.

Az első: Az isteni Felség előtt nem csekély érdemet szerez az ember azzal, hogy sok barátjától és ismerősétől, valamint sok elintézetlen ügyétől azért válik meg, mert Istennek, a mi Urunknak akar szolgálni és Őt meg akarja dicsőíteni.

A második: Azzal, hogy így magányba vonul és értemét nem osztja meg sok dolog között, hanem minden törődését egyetlen dologra irányítja, ti. Teremtője szolgálatára és saját lelke előmenetelére, szabadabban használja természetes képességeit annak szorgos keresésére, amit annyira kíván.

A harmadik: minél inkább egyedül van a lelkünk és elkülönül mindentől, annál alkalmasabbá válik arra, hogy közeledjék Teremtőjéhez és Urához és Őt elérje. És minél inkább eléri Őt, annál jobban felkészül az isteni és legfőbb Jóság kegyelmeinek és adományainak befogadására.

hogy az ember önmagát legyőzze és életét rendezze anélkül, hogy bármely rendezetlen hajlamból elhatározást tenne.

22. – Hogy mind a Lelkigyakorlatok vezetője, mind a gyakorlatozó jobban támogassa egymást és jobban haladjon előre, eleve fel kell tételeznünk, hogy minden jó kereszténynek készebbnek kell lennie arra, hogy felebarátja állítását megmentse, hogysen elítélje. Ha nem tudja azt megmenteni, kérdezze meg őt magát, hogyan érti állítását. Ha helytelenül, javítsa ki őt szeretettel. Ha pedig ez nem elég, használjon fel minden alkalmas eszközt, hogy felebarátja helyes értelmet adjon annak és megmeneküljön.¹

¹ Ti. a tévedéstől. – Szent Ignác nem ok nélkül állítja ezt a saját életéből fakadó, de jelentőségében azon messze túlmutató „Megjegyzést” a Lelkigyakorlatok elejére. Nem a hit területéről, hanem a mindennapi életből vett példával mutatja be: minden dialógusnak elengedhetetlen feltétele, hogy eleve meglegyen bennünk a másik ember felé való nyitottság, odahallgatni tudás. Mennyivel inkább szükséges ez a lelki készség abban a dialógusban, amely az Isten és a lélek között folyik a Lelkigyakorlatban!

23. – VEZÉRELV ÉS ALAPIGAZSÁG

Az ember arra van teremtve, hogy
Istent, a mi Urunkat
dicsérje, tisztelje és szolgáljon neki,
és ezáltal lelkét üdvözítse.¹
Minden egyéb a föld színén
az emberért van teremtve,
és azért, hogy segítse őt a cél elérésében,
amire teremtve van.
Ebből következik, hogy
az embernek ezeket
annyira kell felhasználnia,
amennyire célja elérésében segítik,
és annyira kell megválnia tőlük,
amennyire akadályozzák abban.
Szükséges ezért,
hogy közömbösekké tegyük magunkat
minden teremtménnyel szemben,
ami szabad akaratunk döntésére van bízva
és nincs neki megtiltva.
Úgyannyira, hogy a magunk részéről ne akarjuk
inkább az egészséget, mint a betegséget,
a gazdagságot, mint a szegénységet,
a tiszteletet, mint a gyalázatot,
a hosszú életet, mint a rövidet,
és következetesen így minden másban;
egyedül
azt kívánva és választva,
ami jobban elvezet bennünket a célba,
amire teremtve vagyunk.

¹ Szent Ignác az emberi közreműködés szerepét emeli ki az üdvösség elnyerésében. Szent Agoston nyomán: „Qui te creavit sine te, non te salvabit sine te”: „Aki megteremtett téged beleegyezésed nélkül, nem fog üdvözíteni közreműködésed nélkül”.

24. –

RÉSZLEGES ÉS NAPI LELKIISMERET-VIZSGÁLAT

*Három időpontot és kétszeri ön-
vizsgálatot tartalmaz.*

Az első időpont reggel van. Mindjárt felkelés után tegyük fel magunkban, hogy gondosan őrizkedni fogunk attól a meghatározott bűntől vagy hibától, amelyből megjavulni és jó útra térni akarunk.

25. – **A második időpont** ebéd előtt van. Kérjük Istentől, a mi Urunktól azt, amit kívánunk, ti. a kegyelmet, hogy visszaemlékezzünk, hány-szor követtük el azt a meghatározott bűnt vagy hibát, és hogy a jövőben megjavuljunk. Utána végezzük el az első vizsgálatot, számon kérve magunktól azt a meghatározott külön hibát, amelyből megjavulni és amelytől szabadulni akarunk. Menjünk végig minden órán vagy időszakon, a felkelés órájától kezdve a jelen vizsgálat órájáig és pillanatáig s tegyünk annyi pontot a g betű első vonalára, ahányszor a szóban forgó bűnt vagy hibát elkövettük. Majd tegyünk újra elhatározást, hogy a második vizsgálatig, amelyet végezni fogunk, megjavulunk.

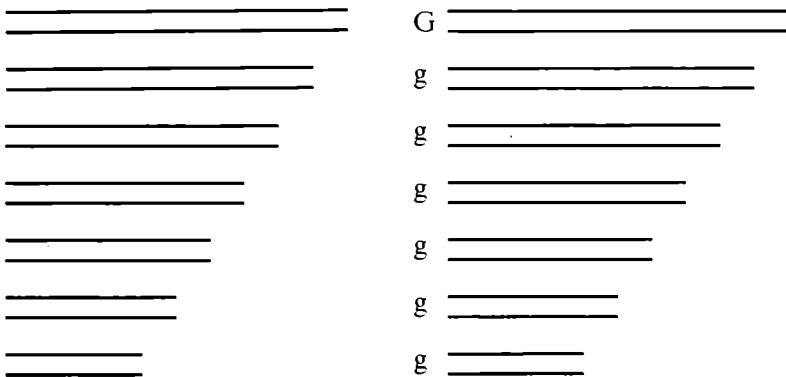
26. – **A harmadik időpont** vacsora után van. A második önvizsgálatot ugyanúgy végezzük, áthaladva minden órán, az első vizsgálattól kezdve a jelenlegi másodikig. Tegyünk ugyanazon g betű második vonalára annyi pontot, ahányszor azt a meghatározott bűnt vagy hibát elkövettük.

27. – **KÖVETKEZIK NÉGY KIEGÉSZÍTŐ UTASÍTÁS,**

*hogy gyorsabban elhagyjuk azt a
meghatározott bűnt vagy hibát.*

Első utasítás: Valahányszor ebbe a meghatározott bűnbe vagy hibába esünk, tegyük kezünket a mellünkre, bánkódva, hogy elbuk-tunk. Ezt mások jelenlétében is megtehetjük, anélkül hogy észreven-nék, mit teszünk.

28. – **Második utasítás:** Minthogy az ábra első vonala az első vizsgálatot jelzi, a második vonal a második vizsgálatot, nézzük meg este, van-e javulás az első vonaltól a másodikig.
29. – **Harmadik utasítás:** Hasonlítsuk össze a második napot az elsővel, vagyis a mai nap két vizsgálatát az előző nap két vizsgálatával, és nézzük meg, vajon egyik naptól a másikig javultunk-e.
30. – **Negyedik utasítás:** Hasonlítsuk össze az egyik hetet a másikkal, és nézzük meg, vajon többet javultunk-e ezen a héten, mint az előzőn.
31. – **Megjegyzés:** A nagy G betű jelzi a vasárnapot, a következő kis g betű a hétfőt, a harmadik g betű a keddet és így tovább.¹



¹ A spanyol eredetit követjük: a „g” a latin gula (torkosság) elleni küzdelmet jelzi. Szent Ignác eredeti ábráján a vonalak rövidülnek: ez valószínűleg a javulásra akar figyelmeztetni.

32. – ÁLTALÁNOS LELKIISMERET-VIZSGÁLAT

Célja, hogy bűneinktől megtisztuljunk és jobban győnjünk.

Abból a föltevésből indulok ki, hogy háromféle gondolat van bennem: a saját magamé, amely teljesen az én szabadságomból és akaratomtól származik, és két másik, amely kívülről jön, egyik a jó szellemtől, másik a rossztól.

33. – A GONDOLATRÓL

Kétféle módon szerezhetek érdemet a kívülről jövő rossz gondolat esetében:

Először: Például az a gondolatom támad, hogy kövessék el halálos bűnt; én tüstént ellenállok a gondolatnak és így legyőzöm azt.

34. – **Másodszor:** Amikor ugyanaz a rossz gondolat támad bennem, de én ellenállok. Az meg újra és újra visszatér, de én mindig ellenállok, egészen addig, amíg a gondolat legyőzötten távozik. Ez a második mód érdemszerzőbb az elsőnél.

35. – **Bocsánatos** bűnt akkor követ el az ember, amikor ugyancsak halálos bűnre kísértő gondolata támad és ő figyelmet szentel neki, kicsit elidőzve benne, vagy csekély érzeki gyönyört merítve belőle, vagy amikor valamilyen hanyagságot követ el az ilyen gondolat elűzésében.

36. – **A halálos bűn** elkövetésének két módja van:

Először: Amikor az ember beleegyezik a rossz gondolatba, hogy majd aszerint cselekedjék, ahogyan beleegyezett, vagy hogy aszerint cselekednék, ha ez módjában állna.

37. – **Másodszor:** Amikor az ember cselekedettel is elköveti a bűnt. Ez három oknál fogva súlyosabb az elsőnél:

- először a hosszabb időtartam,
- másodszor az erősebb akaratú tevékenység,
- harmadszor mindkét személy nagyobb kára miatt.

38. – A SZÓRÓL

Ne esküdjünk se a Teremtőre, se a teremtményre, kivéve igaz ügyben, szükségből és tisztelettel. „Szükségből”, vagyis nem amikor akármiféle igazságot erősítünk meg esküvel, hanem amikor az valamilyen fontossággal bír a lélek vagy a test javára, avagy anyagi javakra vonatkozólag. „Tisztelettel”, vagyis amikor az ember Teremtőjét és Urát megnevezi, akkor ezt megfontoltan tegye és adja meg a kötelező tiszteletet és hódolatot.

39. – **Megjegyzés:** Bár a hiábavaló esküvel súlyosabban vétkezünk, ha a Teremtőre esküszünk, mint ha a teremtményre, mégis meg kell jegyeznünk, hogy megfelelő módon, vagyis igaz ügyben, szükségből és tisztelettel, nehezebb teremtményre esküdni, mint a Teremtőre, a következő okokból:

Előszőr: Amikor valamely teremtményre akarunk esküdni, ebben az esküvésben az a tény, hogy a teremtményt akarjuk megnevezni, nem tesz bennünket annyira vigyázatosná és óvatossá, hogy az igazat mondjuk, vagy hogy csak szükségből erősítsük meg azt esküvel, mint amikor minden dolog Urát és Teremtőjét akarjuk megnevezni.

Másodszor: Amikor teremtményre esküszünk, nem olyan könnyű tiszteletet és hódolatot tanúsítanunk a Teremtő iránt, mint amikor az esküvésben magát a Teremtőt és Urat nevezzük meg. Mert az, hogy Istennek, a mi Urunknak a nevét akarjuk kimondani, nagyobb tiszteletet és hódolatot hoz magával, mint ha a teremtményt akarjuk megnevezni. Ezért a tökéleteseknek inkább megengedett, hogy a teremtményre esküdjenek, mint a nem tökéleteseknek. A tökéletesek ugyanis a folytonos elmélkedés és az értelem megvilágosodása révén inkább fontolóra veszik azt, illetve elmélkednek és szemlélődnek arról, hogy Isten, a mi Urunk van minden teremtményben a maga lényege, jelenléte és hatalma által. Így, amikor a teremtményre esküsznek, alkalmasabbak és felkészültebbek arra, hogy tiszteletet és hódolatot tanúsítsanak Teremtőjük és Uruk iránt, mint a nem tökéletesek.

Harmadszor: Mert a folytonos teremtményre való esküvésben a kevésbé tökéleteseknél jobban kell tartanunk a bálványimádástól, mint a tökéleteseknél.

40. – Hiábavaló szót ne mondjunk. Ezen értem, amikor az a szó sem nekem, sem másnak nem használ és nem is ilyen szándéokra irányul. Ha tehát valaki hasznos dolgokról beszél, vagy azzal a szándékkal, hogy használjon vele a saját lelkének vagy a másénak, a testnek, vagy hogy földi érdekeket mozdítson elő, az sohasem hiábavaló. Még akkor sem, ha a tárgy magában véve távol esik életállapotától. Így például a szerzetestől a hadviselés vagy a kereskedés. Tehát: mindenben, amit az ember mond, érdem van, ha jó célra irányul, és bűn, ha rossz célra irányul, vagy ha hiábavalóan beszélünk.

41. – Ne mondjunk semmit, ami másnak rossz hírét kelti vagy őt szóbeszéd tárgyává teszi. Mert ha nem nyilvános halálos bűnt tárok fel, halálosan vétkezem magam is; ha bocsánatosat, bocsánatosan; ha pedig gyarlóságot tárok fel, saját gyarlóságomat árulom el. Ha azonban szándékunk tisztességes, két esetben szabad más bűnéről vagy hibájáról beszélnünk.

Először: amikor a bűn nyilvános, mint például a nyilvánosan bűnös nőé, vagy ha a törvényszéken elítélt bűnről vagy olyan nyilvános tévedésről van szó, amely megfertőzi a lelkeket, akikhez eljut.

Másodszor: amikor a titkos bűnt azért tárjuk fel valakinek, hogy segítse fölemelkedni azt, aki a bűnben van, de csak ha józanul feltehetjük és remélhetjük, hogy tud rajta segíteni.

42. – A CSELEKEDETRŐL

Ha a tízparancsolatot, az Egyház parancsait és az egyházi hatóságok intézkedéseit tesszük vizsgálat tárgyául, azt mondhatjuk, hogy mindaz, amit ezen három csoport bármelyike ellen cselekszünk, a cselekedet kisebb vagy nagyobb jelentősége szerint kisebb vagy nagyobb bűn. Az egyházi hatóságok intézkedésein értem például a keresztes bullákat és egyéb búcsúkat, amelyeket a gyónás és áldozás feltétele mellett a lelki béke elnyerésére szoktak engedélyezni. Mert nem csekély bűn az, ha okot szolgáltatunk, hogy valaki feletteseink ilyen jámbor buzdításai és intézkedései ellen cselekedjék, vagy ha magunk cselekszünk ellenük.

43. – AZ ÁLTALÁNOS LELKIISMERET-VIZSGÁLAT MÓDJA

öt pontot tartalmaz.

Első pont: Adjunk hálát Istennek, a mi Urunknak a kapott jótéteményekért.

Második pont: Kérjünk kegyelmet, hogy megismerjük bűneinket és kiirtsuk azokat.

Harmadik pont: Kérjük számon a lelkünkől először a gondolatokat, azután a szavakat, végül a cselekedeteket – a felkelés órájától a jelen lelkiismeret-vizsgálás idejéig, óráról órára vagy időpontról időpontra, ugyanolyan rendben, mint azt a részleges lelkiismeret-vizsgálatnál már említettük.

Negyedik pont: Kérjünk bocsánatot Istentől, a mi Urunktól a hibákért.

Ötödik pont: Határozzuk el, hogy kegyelmével megjavulunk. Mi-
atyánk.

44. – ÁLTALÁNOS GYÓNÁS, SZENTÁLDOZÁSSAL

Ha valaki önként el akarja végezni az általános gyónást a lelkigyakorlatok idején, abból sok egyéb között a következő három előnye származik:

Első: Aki minden évben gyón, nem köteles általános gyónást végezni. Ha mégis elvégzi, nagyobb hasznot és érdemet szerez a nagyobb bánat miatt, amit egész életének minden bűne és rosszasága miatt jelenleg érez.

Második: Ezekben a lelkigyakorlatokban az ember mélyebben ismeri meg a bűnöket és azok gonoszságát, mint máskor, amikor nem merül el annyira a benső dolgokban. Most tehát nagyobb ismeretére és megbánására jutva ezeknek, nagyobb lelki haszna és érdeme lesz az általános gyónásból, mint azelőtt lett volna.

Harmadik: Mivel jobban gyóntunk és készségesebb a lelkünk, következőképpen alkalmasabbak és felkészültebbek lettünk az Ol-társiszség vételére. A szentáldozás pedig nemcsak abban segít, hogy bűnbe ne essünk, hanem abban is, hogy megmaradjunk a kegyelem növekedésében.

Az általános gyónást legjobb mindjárt az első hét gyakorlatai után végezni.

elmélkedés a három lelki képességgel¹ az első, második és harmadik bűnről. Az előkészítő imán és két előgyakorlaton kívül három főpontot és egy imabeszélgét tartalmaz.

46. – **Előkészítő ima:** Kérjek kegyelmet Istentől, a mi Urunktól, hogy minden szándékom, cselekedetem és tevékenységem tisztán az isteni Felség szolgálatára és dicsőítésére irányuljon.

47. – **Első előgyakorlat:** a színhely kialakítása. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a látható dolgokról való szemlélődésben vagy elmélkedésben, mint amikor pl. Krisztus Urunkról szemlélődöm, aki látható, a színhely kialakítása abban áll, hogy képzeletben látom azt az érzékelhető helyet, ahol szemlélődésem tárgya található. Érzékelhető helyet mondok, mint pl. a templomot vagy a hegyet, ahol Jézus Krisztus vagy Boldogasszonyunk található, aszerint, hogy miről akarok szemlélődni.

A nem érzékelhető tárgyról, mint itt a bűnökről való elmélkedés esetén, a színhely kialakítása úgy történik, hogy képzeletben látom és szemlélem lelkemet, ebben a romlandó testben bebörtönözve, és ezt az egész összetett lényt a siralomvölgyben, mintegy vadállatok közé számúzve; az egész összetett lényen értem a testből és lélekből álló embert.

48. – **Második előgyakorlat:** Kérjem Istentől, a mi Urunktól azt, amit kívánok és óhajtok. A kérés feleljen meg a szóban forgó tárgynak; vagyis ha a szemlélődés a feltámadásról szól, kérjek örömet az örvendező Krisztussal; ha a szenvedésről, kérjek fájdalmat, könnyeket és gyötrelmet a meggyötört Krisztussal.

Ebben az elmélkedésben kérjek megszügyenülést és megalázkozást, látva, hogy milyen sokan kárhoztak el egyetlen halálos bűn

¹ emlékezettel, értelemmel, akarattal

miatt, én meg hányszor megérdemeltem annyi bűnömmel, hogy örökre elkárhozzam.

49. – **Megjegyzés:** Minden szemlélődés vagy elmélkedés előtt végezzük el az előkészítő imát, változtatás nélkül, és az említett két előgyakorlatot, esetenként változtatva a szóban forgó anyag szerint.

50. – **Első pont:** Irányítsam emlékezőtehetségemet az első bűnre, amelyet az angyalok követtek el, majd az értelmemet, gondolkodva rajta, azután az akaratomat. Ezt az egészet azért akarom emlékezetembe idézni és megérteni, hogy jobban szégyenkezzem és megalázkodjam, amikor az angyalok egyetlen bűnével összehasonlítom az én oly sok bűnömet. Míg ők egyetlen bűn miatt jutottak a pokolba, én hányszor megérdemeltem azt annyi bűnömmel.

Mondom, idézzem emlékezetembe az angyalok bűnét, hogy ők, jóllehet kegyelemben voltak teremtve, hogyan nem akarták szabadságukat arra használni, hogy Teremtőjük és Uruk iránt tisztelettel és engedelmisséggel legyenek, hanem kevélységbe estek, és ezért hogyan jutottak a kegyelem állapotából a gonoszság állapotába és zuhantak az égből a pokolba. Így kell tovább az értelemmel a részletekbe mind jobban behatolni és az akarattal az érzelmeket mind jobban megmozgatni.

51. – **Második pont:** Tegyem ugyanezt, vagyis irányítsam a három lelki képességet Ádám és Éva bűnére. Emlékezetembe idézem, milyen hosszú ideig vezekeltek ezért a bűnükért s mekkora romlás sújtotta miatta az emberi nemet és mily sok ember jut a kárhozatra.

Mondom, idézzem emlékezetembe a második bünt, ősszüleink bűnét: Miután Isten Damaszkusz környékén megteremtette Ádámot s a földi paradicsomba helyezte és csontjából Évát megalkotta; bár meg volt tiltva nekik, hogy a tudás fájáról egyenek, ők mégis ettek róla, és ezzel bűnbe estek. Majd – megfontolom –, miután állatbőrbe öltöztek, a paradicsomból kiűzve hogyan éltek az elvesztett eredeti ártatlanság nélkül egész életükön át sok munkában és vezeklésben. Így fontolgassak tovább az értelemmel mindegyre részletesebben és használjam az akaratot a már említett módon.

52. – **Harmadik pont:** Hasonlóképpen elmélkedjem a harmadik bűnről, azaz bárki olyannak egyéni bűnéről, aki egyetlen halálos bűn miatt jutott a pokolba; és számtalan sok ember kevesebb bűn miatt, mint amennyit én követtem el.

Mondom, tegyem ugyanezt a harmadik, egyéni bűnre vonatkozóan. Idézzem emlékezetembe a Teremtője és Ūra ellen vétkező ember bűnének súlyosságát és gonoszságát. Értelmekkel fontoljam meg: azzal, hogy vétkezett és a végtelen Jóság ellen cselekedett, mennyire igazságosan jutott az örök kárhozatra. Fejezzem be az akarat tevékenységével, a már említett módon.

53. – **Imabeszélgetés:** Képzelm magam elé Krisztus Urunkat, a keresztre szegezettlen. Megkérdezem: mi bírhatta rá, hogy Teremtő létére emberré legyen, hogy az örök életből az ideigvaló halálba lépjen, hogy így meghaljon bűneimért.

Ugyanígy magamra tekintve, kérdezzem meg:

– mit tettem én Krisztusért?

– mit teszek Krisztusért?

– mit kell tennem Krisztusért?

És ahogy Őt így keresztre szögezve magam előtt látom, engedjek szabad folyást érzelmeimnek.

54. – Az imabeszélgetés valódi beszélgetés: ahogyan a barát beszél barátjával, vagy a szolga az urával, hol valami kegyet kér tőle, hol valami elkövetett rosszról vádolja magát, hol ügyeit közli vele, hogy tanácsot kérjen. Mondjak el egy Miatyánkot.

55. –

A MÁSODIK GYAKORLAT

elmélkedés a bűnökről. Az előkészítő imádságon és a két előgyakorlaton kívül öt pontot és egy imabeszélgetést tartalmaz.

Az előkészítő ima legyen ugyanaz.

Első előgyakorlat: Ugyanaz a színhely-kialakítás.

Második előgyakorlat: Kérjem azt, amit kívánok. Itt kérjek felfokozott, heves fájdalmakat és könnyeket bűneim miatt.

56. – **Első pont:** A bűnök sorozata. Idézzem emlékezetembe életem minden bűnét, áttekintve egyik évet a másik után, egyik időszakot a másik után. Ebben három dolog segít:
- először, vegyem szemügyre a helyet és a házat, ahol laktam;
 - másodszer, emlékezek a másokkal folytatott beszélgetéseimre;
 - harmadszor, a foglalkozásra, amelyet folytattam.
57. – **Második pont:** Mérlegetek a bűnöket, szemlélve azt a rútságot és gonoszságot, amelyet minden elkövetett halálos bűn magában rejt, mégha nem is volna tilos.
58. – **Harmadik pont:** Szemléljem, ki vagyok én, összehasonlításokkal kibővítem magam:
- először: milyen kicsiny vagyok én az összes emberekhez képest;
 - másodszer: mik az emberek a mennyország összes angyalaihoz és szentjeihez képest;
 - harmadszor: szemléljem, mi az egész teremtett világ Istenhez képest; akkor én egymagamban mi lehetek?
 - negyedszer: tekintsem testem minden romlandóságát és rútságát;
 - ötödszer: tekintsem magam úgy, mint valami fekélyt és gennyes daganatot, amelyből annyi bűn, annyi gonoszság és olyan undok méreg fakad.
59. – **Negyedik pont:** Fontoljam meg, a tulajdonságai alapján, kicsoda az Isten, aki ellen vétkeztem. Hasonlítsam össze azokat a bennem levő ellentétes tulajdonságokkal:
- az ő bölcsességét az én tudatlanságommal;
 - az ő mindenhatóságát az én gyengeségemmel;
 - az ő szentségét az én méltatlanságommal;
 - az ő jóságát az én gonoszságommal.
60. – **Ötödik pont:** Csodálkozó felkiáltás felfokozott érzelemmel, sorra járva az összes teremtményeket,
- az angyalok, mint az isteni igazságosság kardja, hogyan tűrtek meg, vigyáztak rám és imádkoztak értem;
 - a szentek, miként jártak közben és könyörögtek értem;
 - az ég, nap, hold, csillagok és elemek, termények, madarak, halak és állatok, hogyan hagytak és tartottak életben;

– és a föld hogyan nem nyílt meg, új poklokat teremtve, hogy örökre bennük gyötrődjem?

61. – Fejezzem be az *irgalom imabeszélgetésével*; társalogva Istennel, a mi Urunkkal, hálát adva neki, hogy mind ez ideig életben tartott. Határozzam el, hogy kegyelmével a jövőben megjavulok.

62. – A HARMADIK GYAKORLAT

az első és második gyakorlat megismétlése, hármás imabeszélgetéssel.

Az *előkészítő ima* és a *két előgyakorlat* után ismétlem meg az első és második gyakorlatot úgy, hogy főleg azokra a pontokra figyeljek és ott időzzem hosszabban, ahol nagyobb vigaszt vagy vigasztalanságot vagy nagyobb lelki indítást éreztem. Ezután végezzek hármás imabeszélgetést a következő módon:

63. – **Az első beszélgetést** Boldogasszonyunkkal folytatom, hogy Fiától és Urától három dologban nyerjen kegyelmet számomra:

– először, hogy bűneimet bensőleg megismerjem és tőlük elborzadjak;

– másodszor, hogy érezzem cselekedeteim rendezetlenségét és attól megborzadva megjavuljak, és életemet rendezzem;

– harmadszor: kérjem a világ szellemének ismeretét, hogy attól megundorodva eltávolítsam magamtól a világias és hívságos dolgokat. Mondjak el egy Üdvözlégyet.

A második beszélgetésben a Fiúhoz fordulok, hogy ugyanezt a hármás kegyelmet eszközölje ki számomra az Atyától. Majd imádkozzam el: „Krisztus lelke...”

A harmadik imabeszélgetésben hasonlóképpen forduljak az Atyához, hogy ugyanezt maga az örökkévaló Úr adja meg nekem. Utána egy Miatyánk.

a harmadik összefoglalása.

Összefoglalást mondtam, úgy érteve, hogy az értelem a visszaemlékezés segítségével, elkalandozás nélkül, állhatatosan menjen végig az előző gyakorlatok során szemlélt dolgokon, és hogy ugyanazt a hármas imabeszélgetést végezzük.

elmélkedés a pokolról. Az előkészítő imán és a két előgyakorlaton kívül öt pontot és egy imabeszélgetést tartalmaz.

Az előkészítő ima a szokásos.

Első előgyakorlat: a színhely kialakítása. Képzletben lássam a pokol hosszúságát, szélességét és mélységét.

Második előgyakorlat: Kérem, amit kívánok. Itt a benső átérzését az elkárhozottak gyötrelmének, avégre, hogy ha hibáim miatt meg is feledkezném az örökkévaló Úr szeretetéről, legalább a büntetéstől való félelem késztesen arra, hogy ne vétkezzem.

65. – **Első pont:** Lássam képzletben az óriási tüzet és a lelkeket mintegy tüzttestbe öltözve.
67. – **Második pont:** Halljam fülemmel a panaszkodásokat, jajveszékéseket, kiáltásokat és a káromlásokat Krisztus Urunk és minden szentje ellen.
68. – **Harmadik pont:** Szagoljam szagló érzékemmel a füstöt, kénkövet, bűzt és szennyet és a rothadó anyagokat.
69. – **Negyedik pont:** Ízleljek ízlésemmel keserű dolgokat, mint könnyeket, szomorúságot és ízleljem a lelkifurdalás férgét.

70. – **Ötödik pont:** Tapintásommal érzékeljem, hogy azok a lángok miként érik el és égetik a lelkeket.

Miközben *imabeszélgetéssel* fordulok Krisztus Urunkhoz, emlékezetembe idézem a lelkeket, akik a pokolban vannak: egyesek azért, mert nem hittek eljövételében, mások, mert bár hittek, de nem cselekedtek parancsai szerint.

Osszam három csoportba őket:

- az első csoport: akik az ő eljövetele előtt,
- a második: akik az ő életében,
- a harmadik: akik az ő földi élete után éltek.

Egyben adjak hálát Neki, amiért nem engedte, hogy életemet befejezve, ezen csoportok valamelyikébe jussak. Hasonlóképpen azért is, hogy mind ez ideig oly nagy könyörületességgel és irgalommal volt irántam. Fejezzem be egy Miatyánkkal.

72. – **Megjegyzés:** Az első gyakorlat legyen éjfélkor, a második reggel a felkelés után, a harmadik a szentmise előtt vagy után, de mindenestre ebéd előtt, a negyedik a vecsernye órájában, az ötödik egy órával a vacsora előtt. Az óráknak ezt az elosztását mind a négy hétre többé-kevésbé érvényesnek gondolom, aszerint, hogy a lelki-gyakorlatozó életkora, egészségi állapota és hajlama javasolja-e a napi öt gyakorlatot, vagy kevesebbet tesz ajánlatossá.

a gyakorlatok jobb végzésére, és hogy a gyakorlatozó jobban megtalálja azt, amit kíván.

Első utasítás: Lefekvés után, mikor már-már elalszom, egy Üdvözlégy időtartama alatt gondoljak arra, hogy mely órában és mi végett kell fölkelnem, és röviden foglaljam össze a gyakorlatot, amit végeznem kell.

74. – **Második utasítás:** Ébredéskor ne adjak helyt ilyen vagy olyan gondolatnak, hanem mindjárt irányítsam figyelmemet arra, amiről az éjféle első gyakorlatban szemlélődöm. Keltsek magamban megszégyenülést oly sok bűnöm miatt, hasonlatok segítségével: Valamely lovag megjelenik a király és annak egész udvara előtt. Szégyenkezik és zavarban van, mert azt bántotta meg, akitől oly sok jóban és kegyben részesült. A második gyakorlatban pedig idézzem magam elé, hogyan jelennek meg a láncra vert, halálra ítélt rabok földi királyuk előtt. Én pedig nagy bűnösnek érzem magam, amint láncra verve, bilincsekben jelenek meg a legfőbb és örök Bíró előtt. Ilyen vagy hasonló, az elmélkedés anyagának megfelelő gondolatok közt öltözzem fel.

75. – **Harmadik utasítás:** Egy-két lépéssel a hely előtt, ahol szemlélődni vagy elmélkedni szándékozom, álljak meg egy Miatyánk tartamára és fölemelve értelmemet, fontolgassam, hogyan néz rám Isten, a mi Urunk stb.

Indítsak magamban tiszteletet vagy megalázkodást.

76. – **Negyedik utasítás:** A szemlélődést végezzem hol térden állva, hol földre borulva, hol hanyatt fekve, hol ülve, hol állva, mindig azt keresve, amit elérni kívánok.

Két dologra ügyeljünk:

– az első: ha térdelve találom meg azt, amit óhajtok, ne változtassak helyzetet, és ha földre borulva, hasonlóképpen, és így tovább;

– a második: abban a pontban, amelyben megtaláltam azt, amit kívánok, időzzem el mindaddig, amíg el nem teltem, anélkül, hogy a továbbhaladás miatt nyugtalanzkodnék.

77. – **Ötödik utasítás:** A gyakorlat végeztével negyedórán át akár ülvé, akár sétálva vizsgáljam meg, hogyan folyt le a szemlélődésem vagy elmélkedésem. Ha nem jól, vizsgáljam meg, mi volt az oka. Miután megvizsgáltam, bánjam meg és határozom el, hogy a jövőben megjavulok. Ha pedig jól, adjak hálát Istennek, a mi Urunknak. Ugyan-
gyan cselekedjem más alkalommal is.
78. – **Hatodik utasítás:** Ne akarjak kellemes vagy örvedetes dolgokra gondolni, mint például az örök dicsőségre, feltámadásra stb., mert bármilyen indíték örömré és vidámságra akadályoz abban, hogy bánatot, fájdalmat, könnyeket érezzünk bűneink miatt. Inkább azt tartsam szem előtt, hogy én most fájdalmat és bánatot akarok érezni, és ezért inkább a halálra és ítéletre emlékezem.
79. – **Hetedik utasítás:** Ugyanebből a célból fosszam meg magam minden világosságtól, bezárva az ablakot és ajtót arra az időre, míg a szobában tartózkodom, hacsak nem akarok könyvből imádkozni, olvasni, vagy pedig étkezni.
80. – **Nyolcadik utasítás:** Ne nevessek és ne is mondjak semmit, ami nevetésre ingerel.
81. – **Kilencedik utasítás:** Fékezem szememet, kivéve mikor fogadok valakit, akivel beszélgetnem kell, vagy elbúcsúzom tőle.
82. – **Tizedik utasítás:** a vezeklésre vonatkozik. Ez belső és külső lehet. A belső vezeklés bánkódás a bűnök miatt, azzal az erős elhatározással, hogy sem azokat, sem más bűnt a jövőben el nem követünk. A külső vezeklés, amely az előző gyümölcse, az önsanyargatás az elkövetett bűnök miatt. Az önsanyargatást három módon gyakoroljuk:
83. – **Az első mód** az evést érinti. Itt tudnunk kell, hogy amikor a fölöslegest vonjuk meg magunktól, az nem vezeklés, hanem mértékletesség. Vezeklés az, amikor a szükségesből vonunk el valamit, mégpedig minél többet és többet, annál nagyobb és jobb a vezeklés, csak a vezeklő le ne gyengüljön és ne következék be komoly betegség.

84. – **A második** az alvás körülményeire vonatkozik. Itt is, az még nem vezeklés, ha a fölöslegesen elkényeztető vagy elpuhultságra vezető dolgokat távolítjuk el. De az már vezeklés, amikor a szükségesből vonunk el valamit, mégpedig minél többet és többet, annál jobb, csak a vezeklő le ne gyengüljön és ne következzen be komoly betegség. A szükséges alvásidőből azonban ne vonjunk el semmit, hacsak azért nem, hogy az ember megtalálja a középértéket, ha esetleg az volna a rossz szokása, hogy túl sokat alszik.
85. – **A harmadik mód** az, amikor sanyargatjuk testünket, ti. érezhető fájdalmat okozunk neki vezeklő öv, kötél vagy vaslánc viselésével, vagy hogy megostorozzuk, megsebesítjük magunkat, vagy más sanyargatási módot alkalmazunk.
86. – A vezeklésnek az a módja látszik alkalmasabbnak és biztonságosabbnak, amely csak a húspan okoz fájdalmat és nem hatol be a csontokba, hogy így csak fájdalmat okozzon, ne pedig betegséget. Ezért úgy látszik, az a megfelelőbb, ha vékony kötéllal ostorozzuk magunkat, ami csak külső fájdalmat okoz, nem pedig más módon, ami a szervezetben komoly betegséget idéz elő.
87. – **Első megjegyzés:** A külső vezeklést főleg három célból végezzük:
– először: elégtételül az elkövetett bűnökért;
– másodsor: hogy legyőzzük magunkat, vagyis hogy az érzékek engedelmeskedjenek az értelemnek és az alsóbbrendű értékek jobban alá legyenek rendelve a felsőbbrendűeknek;
– harmadszor azért, hogy keressünk és elnyerjünk valamely kegyelmet vagy adományt, amelyet kívánunk és óhajtunk. Így például, ha valaki azt kívánja, hogy benső töredelmet érezzen bűnei miatt, tudja nagyon megsiratni azokat és tudjon sírni a kínokon és fájdalmakon, amelyeket Krisztus Urunk viselt el szenvedéseiben; vagy hogy megoldást találjon valamilyen kételyére.
88. – **Második megjegyzés:** Az első és második kiegészítő utasítás csak az éjjeli és hajnali elmélkedésre vonatkozik, azokra nem, amelyeket más időpontokban végzünk. A negyedik utasítást sohase alkalmazzuk a templomban, mások előtt, hanem elrejtőzve, például otthon.

89. – **Harmadik megjegyzés:** Ha a lelkigyakorlatozó még nem találta meg azt, amit óhajt, például könnyeket, vigasztalásokat stb., gyakran előnyös lehet, ha változtatást eszközöl az étkezésben és alvásban gyakorolt vezeklés terén, és az önsanyargatás egyéb módjaiban. Teheti úgy, hogy két vagy három nap vezekel, a következő két vagy három nap nem. Némelyeknek ugyanis az felel meg, ha több vezeklést végeznek, másoknak viszont, ha kevesebbet. Jó az ilyen változtatás azért is, mert sokszor érzékies önszeretetből hagyjuk abba a vezeklést vagy abból a téves hiedelemből, hogy az emberi természet nem képes azt elviselni komoly megbetegedés nélkül. Máskor meg, ellenkezőleg, túlzásba esünk, azt gondolva, hogy testünk képes azt elviselni. Minthogy pedig Isten, a mi Urunk, végtelenül jobban ismeri természetünket, sokszor ezeken a változtatásokon keresztül engedi felismernünk, hogy számunkra mi a megfelelő.
90. – **Negyedik megjegyzés:** A részleges lelkiismeret-vizsgálat arra irányuljon, hogy megszabaduljunk a gyakorlatok és utasítások körül elkövetett hibáktól és hanyagságoktól. Ugyanígy legyen ez a második, harmadik és a negyedik héten is.

ELMÉLKEDÉS JÉZUS KRISZTUS KIRÁLYSÁGÁRÓL

91. – A FÖLDI KIRÁLY FELHÍVÁSA SEGÍT, HOGY AZ ÖRÖK KIRÁLY ÉLETÉRŐL ELMÉLKEDJÜNK.

Az előkészítő ima legyen a szokásos.

Első előgyakorlat: színhely-kialakítás. Képzeletben lássam a zsinagógákat, városokat és falvakat, ahol Krisztus Urunk prédikált.

Második előgyakorlat: Kérem a kegyelmet, amit kívánok. Itt azt a kegyelmet kérem a mi Urunktól, hogy ne legyek süket az ő hívására, hanem készséges és szorgos szent akarátának teljesítésében.

92. – **Első pont:** Állítsak szemem elé egy földi királyt, akit Isten, a mi Urunk keze jelölt ki. Előtte hódol és neki engedelmeskedik minden fejedelem és minden keresztény.
93. – **Második pont:** Figyeljem, hogyan beszél ez a király övéihez: Akaratom az, hogy a hitetlenek egész birodalmát meghódítsam. Ezért annak, aki velem akar jönni, meg kell elégednie azzal az étellel, azzal az itallal és azzal a ruházattal, ami az enyém stb. Hasonlóképpen velem együtt kell fáradoznia nappal és virrasztania éjjel stb., hogy majd úgy részesüljön velem a győzelemben, ahogyan részt vállalt a fáradalmakban.
94. – **Harmadik pont:** Fontoljam meg, mit kell felelnük a jó alattvalóknak egy ennyire nagylelkű és emberséges királynak; következőképpen, ha valaki nem fogadná el egy ilyen király meghívását, mennyire rászorgálna, hogy az egész világ gyalázza és hitvány lovagnak tartsa.
95. – Ennek a gyakorlatnak a *második része* abban áll, hogy a földi királynak előbb vázolt példáját alkalmazzuk Krisztus Urunkra, az ott adott három pontnak megfelelően.

Első pont: Ha már a földi királynak alattvalóihoz intézett ilyen felhívását fontolóra vesszük, mennyivel inkább megfontolásra méltó, amikor Krisztus Urunkat, az örökkévaló Királyt látjuk és előtte az egész világegyetemet, amint azt és benne mindenkit külön-külön hív:

Akaratom az, hogy meghódítsam az egész világot és az összes ellenséget, és így lépjek be Atyám dicsőségébe. Azért annak, aki velem akar jönni, velem kell fáradoznia, hogy amiként követett engem a szenvedésben, kövessen a dicsőségben is.

96. – **Második pont:** Fontoljam meg, hogy mindazok, akiknek helyes ítéletük és józan eszük van, teljesen felajánlják magukat a munkára.
97. – **Harmadik pont:** Azok, akiket Krisztus személye jobban megragadott és ki akarnak tűnni örök Királyuknak és a Mindenség Urának mindennemű szolgálatában, nemcsak felajánlják magukat a munkára, hanem szembeszegülve érzékiségükkel s testi és világias szeretetükkel, nagyobb értékű és nagyobb jelentőségű felajánlást tesznek:
98. – Mindeneknek Örök Ura, a Te kegyelmeddel és segítségeddel teszem meg felajánlásomat végtelen Jóságod színe előtt, dicsőséges Édesanyád valamint a mennyei udvar összes szentjeinek jelenlétében, hogy akarom és kívánom, és megfontolt elhatározásom, ha ezzel jobban szolgáljak és dicsérlek, hogy Téged utánozzalak minden sérelemnek, minden gyalázatnak és a teljes – valóságos vagy lelki – szegénységnek elviselésében, ha szent Felséged engem ilyen életre és állapotra kiválasztani és elfogadni akar.
99. – **Első megjegyzés:** Ezt a gyakorlatot napjában kétszer végezzük, reggel a felkelés után és egy órával az ebéd vagy vacsora előtt.
100. – **Második megjegyzés:** A második héten és a következőkön nagyon hasznos, ha időnként olvasunk valamit Krisztus Követéséből, az Evangéliumokból és a szentek életéből.

101. –

AZ ELSŐ SZEMLÉLŐDÉS
A MEGTESTESÜLÉSRŐL SZÓL;

előkészítő imát, három előgyakorlatot, három pontot és egy imabeszélgetést tartalmaz.

Az előkészítő ima a szokásos.

102. – **Első előgyakorlat:** Idézzem fel a történetet, amelyről szemlélnöm kell: hogyan nézte a három isteni Személy az egész földkerekséget, tele emberekkel, és látva, hogy azok mind a pokolba jutnak, hogyan határozza el a maga örökkévalóságában, hogy a második Személy az emberiség megváltására emberré legyen. Amikor az idők teljessége elérkezett, elküldi Szent Gábor angyalt Boldogasszonyunkhoz (262. p.).
103. – **Második előgyakorlat:** A színhely kialakítása. Itt lássam a világ nagy terjedelmét, a földkerekséget, ahol oly sok és annyiféle nép lakik. Hasonlóképpen nézzem meg tüzetesen Boldogasszonyunk házát és szobáját, Názaret városában, Galilea tartományban.
104. – **Harmadik előgyakorlat:** Kérjem, amit elérni kívánok. Itt kérjem az Úr benső ismeretét, aki érettem emberré lett, hogy Őt jobban szeressem és kövessem.
105. – **Megjegyzés:** Érdemes itt megjegyeznünk, hogy ezen a héten és a következőkön ugyanezt az előkészítő imát kell végeznünk, mégpedig változtatás nélkül, ahogyan már kezdetben mondtuk, és ugyanazt a három előgyakorlatot, de a formát a szóban forgó anyag szerint változtatjuk.
106. – **Első pont:** Lássam a személyeket, egyiket is, másikat is; *először* azokat, akik a föld színén élnek, oly nagy különbözőségben, mind öltözetüket, mind viselkedésüket tekintve:
– egyesek fehérek, mások feketék;

- egyesek békében élnek, mások háborúban;
- egyesek sírnak, mások nevetnek;
- egyesek egészségesek, mások betegek;
- egyesek születnek, mások meghalnak – és így tovább.

Másodszor: Lássam a három isteni Személyt királyi székükben, isteni fönségük trónján. Figyeljem meg, hogyan nézik az egész földkerekséget és mind a népeket akkora vakságban, és látják, hogyan halnak meg és mennek a pokolba.

Harmadszor: Lássam Boldogasszonyunkat és az angyalt, aki Őt üdvözli, tekintsek magamra, hogy hasznot merítsek ennek látásából.

107. – **Második pont:** Hallgassam, amit az emberek beszélnek a földön: hogyan beszélgetnek egymás közt, hogyan esküdöznek és káromkodnak stb.
- hasonlóképpen, amit az isteni Személyek mondanak: „Váltsuk meg az emberiséget” stb.
 - végül, amit az angyal és Boldogasszonyunk beszél, majd gondolkozzam el, hogy hasznot merítsek szavaikból.

108. – **Harmadik pont:** Végül figyeljem, mit művelnek az emberek a földön: hogyan bántalmazták, gyilkolják egymást és mennek a pokolba stb.

Hasonlóképpen figyeljem, amit az isteni Személyek cselekszenek, ti. megvalósítják a legszentebb Megtestesülést, úgyszintén amit az angyal és Boldogasszonyunk tesz: az angyal teljesíti követi küldetését, Boldogasszonyunk megalázkodik és hálát ad az isteni Felsőnek. Majd gondolkozzam el, hogy mindezekből valamelyes hasznot merítsek.

109. – Befejezésül végezzek *imabeszélgetést*, átgondolva, mit mondjak a három isteni Személynek vagy a megtestesült örök Igének vagy a mi Anyánknak és Úrnőnknek. Belső indítása szerint ki-ki kérje azt, ami segíti abban, hogy jobban kövesse és utánozza az imént így megtestesült Urunkat.
Mondjak el egy Miatyánkot.

110. – **MÁSODIK SZEMLÉLŐDÉS: URUNK SZÜLETÉSÉRŐL**

Előkészítő ima: a szokásos.

111. – **Első előgyakorlat:** a történet, hogyan indul el Názaretből Boldogasszonyunk, áldott állapotának kilencedik hónapjában, számárháton ülve – ahogy ezt jámborul hihetjük – és József s egy szolgáló, egy ökröt vezetve, hogy Betlehembe menjenek, az adó megfizetésére, amelyet a császár arra az egész vidékre kirótt (264. p.).
112. – **Második előgyakorlat:** a színhely kialakítása. Itt képzeletben lássam az utat Názarettől Betlehemig, méregetve annak hosszúságát, szélességét, és hogy vajon sík vidéken keresztül vezet-e, vagy völgyeken, lejtőkön. Hasonlóképpen vegyem szemügyre a születés helyét vagy barlangját, tágas-e vagy szűk, alacsony-e vagy magas, és hogyan volt előkészítve.
113. – **Harmadik előgyakorlat:** Ugyanaz, mint az előző szemlélődésben és ugyanolyan módon végezzük.
114. – **Első pont:** Lássam a személyeket: Boldogasszonyunkat, Józsefet, a szolgát és a már megszületett Kisded Jézust. Szegény, méltatlan kis szolga alakját öltve magamra nézsem és szemléljem őket, a tőlem telhető legnagyobb tisztelettel és hódolattal szolgáljak nekik szükségükben, mintha valóságosan jelen volnék. Majd mélyedjek el magamban, hogy valamelyes hasznot merítsek.
115. – **Második pont:** Figyeljem, vegyem észre és elmélkedjem át, amit beszélnek. Magamba mélyedve merítsek valami hasznot.
116. – **Harmadik pont:** Nézzem és fontoljam meg, amit cselekszenek; hogyan mennek az úton és fáradoznak, hogy az Úr a legnagyobb szegénységben szüessék meg, majd annyi fáradalom, éhség, szomjúság, hőség és hideg, igazságtalanság és gyalázat után a kereszten haljon meg; és mindezt érettem.
Majd gondolkozzam el, merítsek valamelyes lelki hasznot.
117. – Mint az előző szemlélődésben, fejezzem be *imabeszélgetéssel* és egy Miatyánkkal.

118. –

A HARMADIK SZEMLÉLŐDÉS

az első és második gyakorlat megismétlése.

Az előkészítő ima és a három előgyakorlat után ismétlem meg az első és második gyakorlatot, felfigyelve mindig néhány fontosabb részre, amelyben valamilyen ismeretet, vigaszt vagy vigasztalanságot éreztem. A végén hasonlóképpen végezek imabeszélgetést és mondjak el egy Miatyánkot.

119. – Ebben és az összes következő ismétlésben ugyanazt az eljárási rendet követjük, mint az első hét ismétléseiben: az anyagot változtatjuk, de a forma megmarad.

120. –

A NEGYEDIK SZEMLÉLŐDÉS

az első és második szemlélődés megismétlése ugyanolyan módon, mint az előbbi ismétlésnél.

121. –

AZ ÖTÖDIK SZEMLÉLŐDÉS

az öt érzék alkalmazása az első és második szemlélődésre.

Hasznos, ha – az előkészítő ima és a három előgyakorlat után képzeletben az öt érzéket az első és második szemlélődésre alkalmazzuk, a következő módon:

122. – **Első pont:** Lássam képzelőtehetség látásával a személyeket, fontolgassam és szemléljem részletesen körülményeiket és merítsek valamelyes hasznot a látottakból.

123. – **Második pont:** Halljam a halló érzékemmel, amit beszélnek vagy beszélhetnek. Magamba mélyedve merítsek ebből valamelyes hasznot.
124. – **Harmadik pont:** Szaglással és ízlelő érzékemmel érzem és ízleljem az Istenségnek, a léleknek és erényeinek és mindennek végtelen kellemét és édességét, aszerint, hogy ki az a személy, akiről szemlélődöm. Majd magamba mélyedve merítsek hasznot belőle.
125. – **Negyedik pont:** Érintsek tapintó érzékemmel: mintegy öleljem át és csókoljam meg azokat a helyeket, ahol ezek a személyek lábuk nyomát hagyják vagy ahová ülnek, és igyekezzem mindig lelki hasznot meríteni.
126. – Fejezzem be *imabeszélgetéssel*, mint az első és második szemlélődésben, és egy Miatyánkkal.
127. – **Első megjegyzés:** Ezen az egész héten és a következőkön is tartsam meg, hogy csak arról a misztériumról olvassak, amelyről éppen szemlélődöm kell. Az említett időkben tehát ne olvassak semmi olyan titokról, amelyet azon a napon vagy abban az órában nem veszek szemlélődésem tárgyául, nehogy az egyik titok megfontolása zavarja a másik megfontolását.
128. – **Második megjegyzés:** A megtestesülésről szóló első gyakorlat éjjelkor legyen, a második hajnalban, a harmadik a szentmise, a negyedik a vecsernye órájában, az ötödik a vacsora ideje előtt. Az öt gyakorlat mindegyike egy óráig tartson. Ugyanezt a beosztást kövessük az összes következő gyakorlatokban.
129. – **Harmadik megjegyzés:** Ha a lelkigyakorlatozó idős vagy gyenge, vagy ha erős ugyan, de az első hét után kissé kimerültnak érzi magát, jobb, ha ezen a második héten, legalább néhányszor, éjjelkor nem kel fel, hanem reggel végez egy szemlélődést, egy másikat a szentmise órájában, a harmadikat ebéd előtt, majd a vecsernye órájában ismétlést tart róluk. Vacsora előtt pedig elvégzi az érzékek alkalmazását.

130. – **Negyedik megjegyzés:** Ezen a héten a tíz utasításból, amelyről az első héten beszéltünk (73–90. p.), meg kell változtatni a másodikikat, hatodikat, hetediket és részben a tizediket.

A *másodiknál* a változás az, hogy mindjárt ébredés után irányítam a figyelmemet a soron következő szemlélődésre, azzal a vágyakozással, hogy jobban megismerjem a megtestesült örök Igét és ezáltal jobban szolgáljam és kövessem Őt.

A *hatodik* kiegészítő utasítás: idézzem gyakran emlékezetembe Krisztus Urunk életét és misztériumait, a megtestesüléstől kezdve addig az eseményig vagy titokig, amelyről éppen szemlélődöm.

A *hetedik* kiegészítő utasítás az, hogy a gyakorlatozónak aszerint kell sötétségben vagy világosságban maradnia, kellemes vagy kellemetlen időjárást felhasználnia, ahogy az hasznára és segítségére lehet annak megtalálásában, amit keres.

A *tizedik* kiegészítő utasításban a változás az, hogy a gyakorlatozó alkalmazkodjék a titkokhoz, amelyekről elmélkedik, mert némelyik közülük megkívánja a vezeklést, némelyik nem. Tartsuk meg tehát nagy gonddal mind a tíz kiegészítő utasítást.

131. – **Ötödik megjegyzés:** Minden gyakorlatnál, kivéve az éjjelit és a hajnalit, végezzek valamilyen, a második utasítással egyenértékű tevékenységet. Így mihelyt rá gondolok, hogy itt van a gyakorlat órája, mielőtt arra elindulnék, gondoljam meg, hová megyek és ki elé. Majd röviden összegezzem a gyakorlatot, amelyet végezni szándékozom, és azt a harmadik kiegészítő utasítás megtartásával kezdem meg.

132. – **A második napon** első és második szemlélődésül vegyem a bemutatást a templomban (268. p.) és a száműzetést jelentő egyiptomi menekülést (269. p.). Erről a két szemlélődésről végezzem el a két ismétlést és az öt érzék alkalmazásának gyakorlatát, ugyanolyan módon, ahogy előző nap tettem.

133. – **Megjegyzés:** Némelykor hasznos, még ha a lelkigyakorlatozó erős és készséges lelkületű is, hogy ettől a második naptól a negyedik nappal bezárólag változást eszközöljünk, hogy a gyakorlatozó jobban megtalálja azt, amit óhajt: Ilyenkor csak kora reggel végezzen

egy szemlélődést, egy másikat a mise órájában, az ismétlést róluk a vacsernye órájában. Az érzékek alkalmazása pedig vacsora előtt legyen.

134. – **A harmadik napon** első és második szemlélődésül vegyem: miképpen volt a gyermek Jézus engedelmes szüleinek Názáretben (271. p.) és hogyan találták meg a Templomban (272. p.).

Majd végezzem el a két ismétlést és az öt érzék alkalmazását.

135. – **BEVEZETŐ A KÜLÖNBÖZŐ ÁLLAPOTOK
MEGFONTOLÁSÁHOZ**

Már elmékedtünk arról a példáról, amelyet Krisztus Urunk adott számunkra az első állapotra vonatkozólag – ami a parancsolatok megtartásában áll –, amikor engedelmes volt szüleinek. Hasonlóképpen a második állapotra vonatkozólag – amely az evangéliumi tökéletesség állapota – midőn a Templomban maradt, elhagyva nevelőatyját és édesanyját, hogy teljesen örök Atyja szolgálatának éljen. Most, folytatva szemlélődésünket az ő életéről, kezdjük vizsgálni és keresni, hogy az isteni Felség milyen életformában vagy állapotban akar bennünket szolgálatára felhasználni.

Amiért is, mintegy bevezetőül ehhez, az itt következő első gyakorlatban látni fogjuk Krisztus Urunk szándékát, és vele ellentétben, az emberi természet ellenségének szándékát. Megtanuljuk, miképpen kell felkészülnünk arra, hogy eljussunk a tökéletességre, bármilyen állapotban vagy bármilyen életben, amelyet Isten, a mi Urunk választat velünk.

136. – ELMÉLKEDÉS A KÉT ZÁSZLÓRÓL:

az egyik Krisztusé, a mi legfőbb Vezérünké és Urunké, a másik Luciferé, aki az emberi természet halálos ellensége.

Az előkészítő ima a szokásos.

137. – **Első előgyakorlat:** A történet, hogyan hív Krisztus és hogyan akar mindenkit zászlaja alá gyűjteni, és Lucifer, ellenkezőleg, a maga zászlaja alá.
138. – **Második előgyakorlat:** A színhely kialakítása. Itt lássak egy nagy, Jeruzsálem egész vidékére kiterjedő táborát, ahol a jók fővezére Krisztus Urunk. Majd egy másik táborát Babilon vidékén, ahol az ellenség vezére Lucifer.
139. – **Harmadik előgyakorlat:** Kérjem, amit kívánok. Itt kérjem a gonosz vezér cselvetéseinek megismerését és a segítséget, hogy megőrizzem magamat azoktól. Kérjem az igazi élet megismerését, amelyet a legfőbb és igaz Vezér mutat, és a kegyelmet, hogy Őt utánozzam.
140. – **Első pont:** Képzeld el, mintha az összes ellenség vezére ott ülne Babilon nagy táborában, mintegy tűzből és füstből álló nagy emelvényen, borzalmas és ijesztő külsővel.
141. – **Második pont:** Figyeljem meg, hogyan hívja össze a megszámlálhatatlan ördögöt és szórja szét őket; egyeseket ebbe a városba, másokat abba, és így tovább az egész világra, nem hagyva ki egyetlen tartományt, egyetlen helyet, egyetlen állapotot és külön-külön egyetlen személyt sem.
142. – **Harmadik pont:** Hallgassam a beszédet, amelyet hozzájuk intéz. Megtanítja őket az emberek behálózására és gúzsbakötésére: először

a gazdagság vágyával kísértsek meg őket – ahogy ez a legtöbb esetben meg is történik –, hogy így könnyebben jussanak el a világ hívságos tiszteletére és innen a felfuvalkodott kevélységre.

- Az első lépcső tehát a gazdagság;
- a második a hiú tisztelet;
- a harmadik a kevélység.

Erről a három lépcsőről Lucifer rávezet az összes többi bűnre.

143. – Hasonlóképpen képzeljem el mind ennek az ellentétét a legfőbb és igazi Vezérről, aki Krisztus Urunk.
144. – **Első pont:** Szemléljem, hogyan helyezkedik el Krisztus Urunk Jeruzsálem vidékének nagy táborában, alacsony helyen, szép és vonzó alakban.
145. – **Második pont:** Fontoljam meg, hogyan választ ki a mindenség Ura oly sok személyt, apostolt és tanítványt stb., és hogyan küldi szét őket az egész világra, hogy szent tanítását elhíntsék minden rendű és rangú ember között.
146. – **Harmadik pont:** Fontoljam meg a beszédet, amelyet Krisztus Urunk intéz összes szolgálóihoz és barátaihoz, akiket az említett feladatra küld szét. Azt ajánlja nekik, hogy készek legyenek mindenkin segíteni, mégpedig úgy, hogy vezessék őket:
- először a legnagyobb lelki szegénységre, és ha az isteni Felség szolgálatára lenne, és őket erre kiválasztani akarná, nem kevésbé a valóságos szegénységre is;
 - másodszor, a gyalázatok és megvetések kívánására, mert ebből a két dologból fakad az alázatosság.
- Három lépcső legyen tehát:
- az első: a szegénység, a gazdagság ellen;
 - a második: a gyalázat vagy megvetés a világias tisztelet ellen;
 - a harmadik: az alázatosság a kevélység ellen.
- Erről a három lépcsőről vezessék őket az összes többi erényre.
147. – **Imabeszélgetés** Boldogasszonyunkkal, kérve, hogy Fiától és Urától nyerje el számomra a kegyelmet, hogy engem zászlaja alá fogadjon:

– először a legnagyobb lelki szegénységben, és ha az isteni Felség szolgálatára lenne és engem kiválasztani és elfogadni kegyeskednék, nem kevésbé a valóságos szegénységben is; másodsor a gyalázatok és sérelmek elviselésében, hogy ezáltal jobban utánózzam Őt, de csak ha másnak a bűne nélkül tehetem és ha nincs az isteni Felség tetszése ellenére.

Elmondok egy Üdvözlégyet.

Kérem a Fiúistentől, hogy eszközölje ki számomra az Atyától ugyanezt; ezután mondjam el a „Krisztus lelke” kezdetű imát.

Kérem az Atyától, hogy adja meg azt nekem. Mondjak el egy Miatyánkot.

148. – **Megjegyzés:** Ezt a gyakorlatot éjfélkor tartsuk, majd még egyszer reggel. Végezzünk róla két ismétlést a szentmise és a vecsernye idején. Fejezzük be mindig a három imabeszélgetéssel: Boldogasszonyunkhoz, a Fiúhoz és az Atyához.

A következő elmélkedés: a bináriusokról. Vacsora előtt legyen. Ugyanaz a negyedik nap.

149. – ELMÉLKEDÉS A HÁROM BINÁRIUSRÓL,¹

hogy a legjobb csoporthoz szegődjünk.

Az előkészítő ima a szokásos.

150. – **Az első előgyakorlat** a történet. Ez három embercsoportról szól, amelynek mindegyike tízezer dukátot szerzett, de nem tisztán, vagy a köteles Isten iránt való szeretetből. Mindannyian azt akarják, hogy üdvözljenek és békében megtalálják Istent a mi Urunkat, eltávolítva maguktól a terhet és akadályt, amit annak elérésében a szerzett vagyonhoz való ragaszkodásuk jelent.

¹ Tres binarios de hombres = három embercsoport, amelynek mindegyikét két-két személy képviseli. Betű szerinti fordítás: „emberpár”

151. – **Második előgyakorlat:** A színhely kialakítása. Lássam önmagam, hogyan állok Isten, a mi Urunk és minden szentje előtt, azért, hogy kívánjam és megismerjem azt, ami az isteni Jóságnak kedvesebb.
152. – **Harmadik előgyakorlat:** Kérjem azt, amit kívánok. Itt kérjem a kegyelmet, hogy azt válasszam, ami inkább van az isteni Felség dicsőségére és lelkem üdvösségére.
153. – **Az első embercsoport** szeretne ugyan szabadulni a szerzett dologhoz való ragaszkodástól, hogy békében megtalálja Istent, a mi Urunkat, és üdvözülését biztosítottnak tudja, de halála órájáig nem tesz érte semmit.
154. – **A második embercsoport** akar szabadulni a ragaszkodástól, de úgy akar attól szabadulni, hogy a szerzett dolgot is megtartsa; oly módon tehát, hogy az Isten jöjjön oda, ahová ő akarja. Nem szánja el magát a dolog elhagyására, hogy ő menjen az Istenhez, jöllehet ez lenne számára a legjobb.
155. – **A harmadik embercsoport** meg akar szabadulni a ragaszkodástól, mégpedig úgy akar attól megszabadulni, hogy még vonzalom se legyen benne a szerzett dolognak sem megtartásához, sem elhagyásához. Egyedül csak azt kívánja, hogy aszerint akarja vagy ne akarja azt, ahogy majd Isten, a mi Urunk neki ezt az akarást lelkébe adja, és ahogy ő maga is jobbnak látja azt az isteni Felség szolgálatára és dicséretére.
- A közbeeső időben pedig magától értetődőnek akarja tartani, hogy semmihez se ragaszkodjék, és minden erejével azon van, hogy se azt a dolgot ne akarja, se semmi mást, hacsak arra kizárólag Istennek, a mi Urunknak szolgálata nem készítené. Tehát: csak az a vágy, hogy jobban szolgálhasson Istennek, a mi Urunknak, indítsa őt arra, hogy azt a dolgot birtokba vegye vagy elhagyja.
156. – Végezzük ugyanazt a három imabeszélgést, mint amelyet az előző, a „Két Zászlóról” való szemlélődésben végeztünk.

157. – **Megjegyzés.** Olykor a valóságos szegénységgel szemben ellenszenvet vagy ellenkezést érez az ember s nem különbös a szegénység vagy a gazdagság iránt. Ilyenkor nagyon hasznos ennek a rendetlen indulatnak a kioltására, ha kérjük imabeszélgetéseinkben – még ha ez az érzéki természetünk ellen is van –, hogy az Úr válasszon ki minket a valóságos szegénységre, és ha ezt magunk is akarjuk, kérjük és könyörgünk érte, föltéve, hogy ez az isteni Jóság szolgálata és dicsérete.
158. – **ÖTÖDIK NAP:**
Szemlélődés Krisztus Urunknak Názárettől a Jordán folyóig megtett útjáról és megkeresztelkedéséről (273. p.).
159. – **Első megjegyzés:** Ezt a szemlélődést éjfélkor végezzük, másodszor hajnalban. A két ismétlés róla a szentmise és vacsernye idején legyen, vacsora előtt pedig az öt érzék alkalmazása. Az öt gyakorlat mind-egyikét kezdjük a szokott előkészítő imával és a három előgyakorlat-
tal, amint azt már megmagyaráztuk a megtestesülésről és születésről szóló szemlélődésnél. Fejezzük be a gyakorlatokat a három ember-
csoportról való elmélkedés hármias imabeszélgetésével, vagy pedig az elmélkedést követő megjegyzés (157. p.) szerint.
160. – **Második megjegyzés:** A részleges lelkiismeret-vizsgálat, ebéd és vacsora után, az ezen nap gyakorlataiban és kiegészítő utasításai ellen elkövetett hibákról és hanyagságokról történjék. Ugyanígy legyen a következő napokon is.
161. – **HATODIK NAP:**
Szemlélődés, hogyan ment Krisztus Urunk a Jordán folyótól a puszta-
ba (274. p.). Mindenben ugyanazt a beosztást kövessük, amely-
lyet az ötödik napon követtünk.
HETEDIK NAP:
Hogyan követték Szent András és mások Krisztus Urunkat (275. p.).
NYOLCADIK NAP: A hegyibeszédről, amely a Nyolc Boldogságról
szól (278. p.).
KILENCEDIK NAP: Hogyan jelent meg Krisztus Urunk tanítványai-
nak a tenger hullámain (280. p.).

TIZEDIK NAP: Hogyan prédikált az Úr a Templomban (288. p.).

TIZENEGYEDIK NAP: Lázár feltámasztásáról (285. p.).

TIZENKETEDIK NAP: Virágvasárnapról (287. p.).

162. – **Első megjegyzés:** Ennek a második hétnek a szemlélődéseiben meg lehet hosszabbítani vagy meg lehet rövidíteni a hetet aszerint, hogy valaki mennyi időt akar azokra fordítani, vagy hogy milyen előmenetelt tesz. Ha meghosszabbítani akarjuk, vegyük szemlélődésül Boldogasszonyunk Erzsébetnél tett látogatásának misztériumát, a pástorokét, a Kisdéd Jézus körülmetélésének és a Háromkirályoknak misztériumát és így tovább. Ha pedig megrövidíteni akarjuk, akkor még a fentebb említettekből is elhagyhatunk, mert ezek csak valamelyes bevezetést és módszert akarnak adni, hogy később jobban és tökéletesebben szemlélődhessünk.
163. – **Második megjegyzés:** A választások anyaga akkor kerül sorra, amikor az ötödik napon Krisztus Urunknak Názárettől a Jordán folyóig megtett útjáról szemlélődünk azon a módon, ahogy ezt a következőkben megmagyarázzuk.
164. – **Harmadik megjegyzés:** Mielőtt valaki a választások munkájába fogna, fontolja meg és elmélkedje át az alázatosság itt következő három módját, és erre a nap folyamán többször is térjen vissza. Ez nagyon segíti majd abban, hogy Krisztus Urunk igaz tanításához lelkesen ragaszkodjék.
Az imabeszélgetésekét úgy végezze, ahogy később megmondjuk.

AZ ALÁZATOSSÁG HÁROM MÓDJA¹

165. – **Az alázatosság első módja** szükséges az örök üdvösségre. Ez a mód abban áll, hogy annyira kicsinnyé teszem magam és megalázodom, amennyire csak tehetem, azért, hogy mindenben engedelmeskedjem Isten, a mi Urunk törvényének. Úgyannyira, hogy ha minden teremtetett dolog urának tennének is a világon, sőt még földi életem árán sem szánám rá magam, hogy szántsándékkal megszegjek valamely

¹ Az alázatosság három „módja” három „fokot” is jelent az alázatosságban.

parancsot – legyen az isteni vagy emberi –, amely halálos bűn terhe alatt kötelez.

166. – **Az alázatosság második módja** tökéletesebb az elsőnél. Vagyis, ha már olyan fokon vagyok, hogy nem akarom azt és nem vonzódom jobban ahhoz, hogy gazdag legyek, mint szegény, a tiszteletet akarjam, mint a gyalázatot, a hosszú életet jobban kívánjam, mint a rövidet – amennyiben ezek mindegyike egyformán van Istennek, a mi Urunknak szolgálatára és lelkem üdvösségére. Ez úgy legyen meg bennem, hogy sem az egész teremtett világért, sem ha életemtől fosztanának is meg, nem határozom el magam arra, hogy valamely bocsánatos bűnt elkövessek.
167. – **A harmadik mód** a legtökéletesebb alázatosság. Feltételezi az alázatosság első és második módját. Abban áll, hogy ha az isteni Felség dicsérete és dicsősége egyforma – azért, hogy valóságosabban kövessem Krisztus Urunkat és jobban hasonlóvá legyek hozzá, inkább akarom és választom a szegénységet a szegény Krisztussal, mint a gazdagságot, a gyalázatot a gyalázatokkal tetézett Krisztussal, mint a megtiszteltetést, és inkább kívánom, hogy együttűnek és bolondnak tartsanak Krisztusért, akit előbb tartottak ilyennek, mint bölcsnek és okosnak ebben a világban.
168. – Ha tehát az ember az alázatosságnak ezt a harmadik módját elérni akarja, nagy hasznára lesz, ha elvégzi a három embercsoportról szóló elmélkedés már említett három imabeszélgetését. Könyöröggön benne azért, hogy Urunk őt erre a harmadik, nagyobb és kiválóbb alázatosságra kiválasztani kegyeskedjék, csakhogy jobban kövesse Őt és szolgáljon Neki, ha ez egyenlő vagy nagyobb szolgálat és dicséret lenne az isteni Felség számára.

169. – BEVEZETÉS A VÁLASZTÁSHOZ

Minden jó választásnál, amennyiben az tőlünk függ, szándékunk tekintete legyen egyenes, egyedül azt nézzem, amire teremtve vagyok, azaz Isten, a mi Urunk dicsőségét és lelkem üdvösségét. Így bármit választok is, annak olyannak kell lennie, hogy segítsen engem

a célhoz, amelyre teremtve vagyok. Ne a célt szabjam és irányítsam az eszközhöz, hanem az eszközt a célhoz. Megtörténik ugyanis, hogy sokan elsődleges célként választják a házasodást, ami eszköz, és csak másodlagosan, hogy a házasságban Istennek, a mi Urunknak szolgáljanak, holott ez az istenszolgálat a cél. Hasonlóképpen vannak olyanok, akik javadalmakat akarnak szerezni, és csak azután a javadalmakban Istennek szolgálni. Ezek tehát nem egyenest mennek az Istenhez, hanem azt akarják, hogy Isten jöjjön egyenest rendezetlen hajlamaikhoz. Következésképpen a célból eszközt csinálnak és az eszközből célt; vagyis amit elsődlegesnek kellene tekinteniük, azt másodlagosnak tekintik. Mert elsőnek azt kell magunk elé tűznünk, hogy Istennek akarunk szolgálni, ami a cél, és csak másodsorban – mint eszközt a célhoz – a javadalomszerzést vagy a házasodást, ha ezek az alkalmasabbak számomra. Így semmi se indítson engem arra, hogy ilyen vagy olyan eszközt felhasználjak vagy mellőzzek, egyedül Istennek, a mi Urunknak szolgálata és dicsőítése és lelke örök üdvössége.

170. – MILYEN DOLGOKRÓL TARTHATUNK VÁLASZTÁST?

Négy pontot és egy megjegyzést tartalmaz.

Első pont: Szükséges, hogy mindaz, ami között választani akarunk, önmagában véve közömbös vagy jó legyen és a hierarchikus Anyaszentegyház szellemével megegyező, ne pedig rossz, vagy azzal ellenkező.

171. – **Második pont:** Vannak dolgok, amelyek a visszavonhatatlan választások körébe tartoznak. Ilyenek a papság, a házasság stb. Mások viszont a megváltoztatható választások körébe, mint pl. az egyházi javadalmak elfogadása vagy az azokról való lemondás, az anyagi javak elfogadása vagy azok elutasítása.

172. – **Harmadik pont:** Visszavonhatatlan választás esetén, ha az egyszer már megtörtént, többé nincs mit választani, mert azt a kötet nem lehet felbontani, így pl. a házasságot, papságot stb. Arra azonban

vigyázni kell, hogy ha valaki nem megfelelő módon és rendezetten, nem a rendezetlen hajlamok kizárásával ejtette meg választását, bánja azt meg, és azon legyen, hogy jó életet éljen ebben a választásban.

Az ilyen választás azonban nem látszik Istentől jött hívásnak, mert rendezetlen és nem egyenes szándékból történt. Ezen a területen sokan tévednek, amikor a nem egyenes szándékú vagy rossz választásból isteni hívást csinálnak. Az Istentől jövő hívás ugyanis mindig tiszta és átlátszó, a testi hajlamok vagy bármely más rendezetlen vonzalom belekeveredése nélkül.

173. – **Negyedik pont:** Ha valaki megfelelő módon és rendezetten ejtette meg a választást olyan dolgokban, amelyeken változtatni lehet, és sem a testet sem a világot nem vette figyelembe, nincs oka, hogy újra válasszon. Inkább a már megtett választásban tökéletesítse magát, amennyire csak tudja.

174. – **Megjegyzés:** Lehetséges, hogy egy megváltoztatható választás nem volt őszinte és jól rendezett. Ilyenkor hasznos a választást megfelelő módon újra megtartani, ha az ember azt akarja, hogy kiváló és Istennek, a mi Urunknak nagyon kedves gyümölcsöt teremjen.

175. –

HÁROM ALKALMAS IDŐ A JÓZAN ÉS HELYES VÁLASZTÁSRA

Az első idő az, amikor Isten, a mi Urunk úgy megmozdítja és vonzza az akaratot, hogy az odaadó lélek anélkül, hogy kételkedni tudna, hűen követi azt, amit Isten mutat neki. Így tett Szent Pál és Szent Máté Krisztus Urunk követésében.

176. – **A második idő:** Amikor elegendő világosságban és ismeretben van részünk az átélt vigaszok és vigasztalanságok és a különböző szellemek megítélésének tapasztalata alapján.

177. – **A harmadik idő** nyugodt időszak. Az ember fontolóra veszi, mire született, ti. Isten, a mi Urunk dicsőítésére és lelke üdvözítésére. Ennek vágyából választunk eszközként valamely életformát vagy

állapotot az Egyház által megszabott határokon belül, hogy segítsen bennünket Urunk szolgálatában és lelkünk üdvözítésében.

Nyugodt időt mondtam: amikor a lelket nem befolyásolják különféle szellemek, és természetes képességeit szabadon és nyugodtan használja.

Ha az első és második időben nem történik meg a választás, úgy a harmadik időre két módot ajánlunk megtevésére.

178. – A JÓZAN ÉS HELYES VÁLASZTÁS ELSŐ MÓDJA;

hat pontot tartalmaz.

Első pont: Állítsam szemem elé azt a dolgot, amelyről választani akarok, pl. valamely tisztséget vagy javadalmat, hogy elfogadjam-e vagy visszautasítsam – vagy bármely más dolgot, ami a megváltoztatható választás körébe tartozik.

179. – **Második pont:** Szükséges, hogy a választásban a célt tartsam szem előtt, amire teremtve vagyok. Ez a cél az, hogy Istent, a mi Urunkat dicsőítsem és lelkemet üdvözítsem. Következésképpen szükséges, hogy minden rendezetlen hajlamtól mentesen közömbös legyek. Ne hajoljak, ne vágyódjam jobban a kérdéses dolog elfogadására, mint annak elutasítására, sem jobban annak elutasítására, mint elfogadására. Maradjak inkább középben, mint a mérleg nyelve, hogy majd azt kövessem, amiről úgy érzem, hogy jobban van Istennek, a mi Urunknak dicsőségére s dicsőítésére és lelkem üdvösségére.

180. – **Harmadik pont:** Kérjem Istent, a mi Urunkat, hogy indítsa meg akaratomat és oltsa lelkembe, amit a szóban forgó dologban tennem kell: ami inkább van az ő dicséretére és dicsőségére. Kérjem, hogy értelemmel mindent jól és alaposan megfontolva, az ő legszentebb és kedves akarata szerint válasszak.

181. – **Negyedik pont:** Mérlegeljem és fontoljam meg, hogy – kizárólag Isten, a mi Urunk dicsőítésére és lelkem üdvösségére – mennyi az előny és haszon abból, ha a szóban forgó tisztséget vagy javadalmat

elvállalom; és ellenkezőleg, fontoljam meg az elvállalásukkal járó hátrányokat és veszélyeket.

Ugyanezt tegyem a második részben is: mérleljelem az előnyöket és hasznot, ami a visszautasításukkal jár; és ellenkezőleg, a hátrányokat és veszélyeket, amelyeket ugyanez a visszautasítás jelent.

182. – **Ötödik pont:** Miután így megfontoltam és minden szempontból mérleljelem a szóban forgó ügyet, nézzem meg, az ész merre hajlik inkább, és így a nagyobb értelmi súly és nem valamely érzékeknek kedvező indíték alapján döntsek.

183. – **Hatodik pont:** Miután valamely választás vagy döntés megtörtént, az, aki választott, nagy buzgalommal fogjon imához Isten, a mi Urunk színe előtt, és ajánlja fel neki ezt a választást, hogy az isteni Felség fogadja el és erősítse meg, ha az az ő nagyobb szolgálata és dicsőítése lenne.

184. – A JÓZAN ÉS HELYES VÁLASZTÁS MÁSODIK MÓDJA,

négy szabályt és egy megjegyzést tartalmaz.

Az első szabály: Az a szeretet, amely engem mozgat és valamely dolog választására készítet, felülről, Isten szeretetéből származzék. Aki tehát választ, az mindenképpen érezze magában, hogy az a kisebb vagy nagyobb szeretet, amelyet azon dolog iránt érez, amelyet választ, egyedül az ő Teremtőjéért és Uráért van.

185. – **Második szabály:** Nézzek egy embert, akit azelőtt sohasem ismerem, sohasem láttam. Minthogy a teljes tökéletességet kívánom számára, fontoljam meg, mit mondanék, hogy tegyen, mit válasszon Istennek, a mi Urunknak nagyobb dicsőségére és lelkének nagyobb tökéletességére. Tegyek tehát magam is hasonlóképpen, megtartva azt a szabályt, amelyet másnak állítok fel.

186. – **Harmadik szabály:** Mintha halálos ágyamon volnék, fontoljam meg azt a módot és mértéket, amelyet akkor kívánnék, hogy a jelen

választásban alkalmaztam volna, és teljesen ehhez tartva magam, döntsek.

187. – **Negyedik szabály:** Mérlegeljem és fontolgassam, hogyan is érzem majd magam az ítélet napján. Gondoljam meg, milyen módon szeretném akkor, hogy döntöttem volna a mostani ügyben. Azt a szabályt, amelyet akkor szeretném, hogy megtartottam volna, tartsam meg most, hogy akkor teljes gyönyörűségben és örömben legyen részem.
188. – **Megjegyzés:** Miután a fent említett szabályokat örök üdvömrre és nyugalmamra megtartottam, tegyem meg választásomat és felajánlásomat Istennek, a mi Urunknak – a választás első módjának hatodik pontja szerint.

189. – **UTASÍTÁSOK ÉLETÜNK ÉS ÁLLAPOTUNK
MEGJAVÍTÁSÁRA ÉS MEGÚJÍTÁSÁRA**

Ügyeljünk a következőkre. Egyházi méltóságban élőknek vagy házásoknak – akár vagyonosak, akár nem – nincs mindig alkalmuk vagy eléggé készséges akaratuk arra, hogy olyan dolgokról tegyenek választást, amelyek a megváltoztatható választások körébe esnek. Nagyon hasznos, ha a választás helyett olyan formát és módot mutatunk nekik, amely szerint mindegyikük megjavíthatja az életét és állapotát úgy, hogy teremtményi létét, életét és állapotát egészen Isten dicsőségének s dicsőítésének szenteli.

Hogy az ilyenek ezt a célt elérjék, a gyakorlatokban és a választás elmagyarázott módjai segítségével sokat fontolgassák és mérlegeljék, mekkora házat és háznépet tartsanak, hogyan vezessék és kormányozzák azt, és hogyan oktassák szóval és példával házuk népét. Azt is fontolják meg, hogy vagyonukból mekkora részt fordítsanak házuk népére és háztartásukra, és mennyit osszanak szét a szegények között vagy egyéb jámbor célra. Ne akarjanak és ne keressenek tehát semmi mást, mint mindenben és minden által Istennek, a mi Urunknak nagyobb dicsőítését és dicsőségét.

Mert gondolja meg mindenki, hogy annyira halad majd előre minden lelki dologban, amennyire kivetkőzik önszeretetéből, önkaratából és önérdékéből.

HARMADIK HÉT

ELSŐ NAP

190. – AZ ELSŐ SZEMLÉLŐDÉS

éjjélkor van, arról, hogyan ment Krisztus Urunk Betániából Jeruzsálembe, az utolsó vacsorára (289. p.). Előkészítő imát, három előgyakorlatot, hat pontot és egy imabeszélgetet tartalmaz.

A szokásos előkészítő ima.

191. – **Első előgyakorlat:** A történet felidézése: hogyan küldte Krisztus Urunk két tanítványát Betániából Jeruzsálembe, hogy a vacsorát előkészítsék, és később hogyan ment el Ő maga is arra többi tanítványával. Miután evett a húsvéti bárányból és megvacsorázott, hogyan mosta meg tanítványai lábát és adta nekik szent testét és drága véré. Végül, hogyan beszélt hozzájuk azután, hogy Júdás elment, hogy Urát eladja.
192. – **Második előgyakorlat:** A színhely kialakítása. Itt figyeljem meg az utat Betániából Jeruzsálemig: vajon széles-e, keskeny-e, egyenes-e stb. Hasonlóképpen a vacsora termék: tágas-e, kicsi-e, ilyen vagy olyan-e.
193. – **Harmadik előgyakorlat:** Kérjem azt, amit kívánok. Itt kérjek fájdalmat, együttérzést és megszegyenülést, mert az Úr az én bűneim miatt indul a szenvedésre.
194. – **Első pont:** Lássam a vacsoránál levő személyeket. Magamba mélyedve igyekezzem szemlélésükből valami hasznot meríteni.
Második pont: Halljam, amit beszélnek, és hasonlóképpen merítsek belőle valami hasznot.

Harmadik pont: Szemléljem cselekedeteiket és merítsek valami hasznot.

195. – **Negyedik pont:** Fontoljam meg, mit szenved Krisztus Urunk emberi természetében, vagy mit akar szenvedni, azon részlet szerint, amelyről éppen elmélkedem. Itt kezdjek el, minden erőmet összeszedve bánkódni, szomorkodni és sírni. Ugyanerre törekedjem a következő pontokban is.
196. – **Ötödik pont:** Fontoljam meg, hogyan rejtőzik el az Istenség: hogyan semmisíthetné meg ellenségeit és nem teszi; s hogyan hagyja oly kegyetlenül szenvedni a legszentebb emberi természetet.
197. – **Hatodik pont:** Fontoljam meg, hogyan szenved mindent az én bűneimért stb.; és mit kell nekem érte tennem és szenvednem.
198. – Fejezzem be *imabeszélgetéssel*, melyet Krisztus Urunkkal folytatok, és a végén a Miatyánkkal.
199. – **Megjegyzés:** Amint azt már megmagyaráztuk, az imabeszélgetésekben beszélgetnünk és kérnünk kell, a megadott anyag szerint, illetve aszerint, hogy kísértésben vagy vigasztalásban van-e részem, hogy ezt vagy azt az erényt akarom-e elérni, hogy ebben vagy abban az irányban akarok-e magamról dönteni, hogy szomorkodni vagy örülni akarok-e azon a dologon, amelyről szemlélődöm. Végül kérhetem azt, amit valamely különleges dologban mindenképpen elérni kívánok. A megadott módon végezhetünk egy imabeszélgetést Krisztus Urunkkal. Ha pedig az anyag vagy az áhítat arra indít, végezhetünk hármat: egyet az Anyával, a másikat a Fiúval, a harmadikat az Atyával, úgy, amint azt a második héten a három embercsoportról szóló elmélkedésben és az azt követő megjegyzésben mondtuk.

*hajnalban van, az utolsó vacsorától
a Getszemáni kertben történtekig.*

A szokásos előkészítő ima.

201. – **Első előgyakorlat:** A történet, hogyan jött le Krisztus Urunk tizenegy tanítványával Sion hegyéről, ahol vacsoráztak, Jozafát völgyébe; nyolc tanítványt a völgy egyik részében hagyva, a többi hármat pedig a kert valamely részében, imába merül és vércseppeket verejtékezik. Miután pedig háromszor imádkozott az Atyához és felkeltette három tanítványát, és miután hangjára földre hullottak ellenségei s Júdás megcsókolta őt és Szent Péter levágta Malchus fülét, amelyet Krisztus visszaillesztett, hogyan fogják el mint gonosztevőt és vonszolják a völgyön át lefelé, majd ismét a dombon fölfelé Annás házába.
202. – **Második előgyakorlat:** Lássam a helyet, ti. a Sion hegyéről a Jozafát völgyébe vezető utat, hasonlóképpen a kertet is, hogy széles-e, hosszú-e, ilyen-e, olyan-e.
203. – **Harmadik előgyakorlat:** Kérjem, amit kívánok. Ez a kérés sajátos a szenvedéstörténetről szóló elmélkedésnél. Kérjek fájdalmat a fájdalomakkal telt Krisztussal, megtörtséget a megtört Krisztussal, könnyeket, benső szenvedést a nagy kín miatt, amelyet Krisztus szenvedett el értem.
204. – **Első megjegyzés:** Ebben a második szemlélődésben, miután elvégeztük az előkészítő imát a már említett három előgyakorlattal, a pontokban és az imabeszélgetésben ugyanazt az eljárási formát tartjuk be, mint az utolsó vacsoráról szóló első szemlélődésben. A szentmise és a vecsernye idején tartsunk két ismétlést az első és második szemlélődésről. Vacsora előtt pedig alkalmazzuk az őt érzéket a két fent említett szemlélődésre. A gyakorlatokat mindenkor előzze meg az előkészítő ima és a három előgyakorlat az elmélkedés anyaga szerint, ugyanolyan módon, mint azt a második hétnél megmagyaráztuk.

205. – **Második megjegyzés:** Kora, lelki készsége és testi ereje szerint végezzen a gyakorlatozó naponként öt gyakorlatot vagy kevesebbet.

206. – **Harmadik megjegyzés:** Ezen a harmadik héten a második és a hatodik kiegészítő utasítás részben megváltozik. *A második* úgy alakul, hogy mindjárt ébredéskor állítsam szemem elé, hová és mire készülök. A soron következő szemlélődést kissé foglaljam össze. A felkelés és öltözködés közben, a szóban forgó misztérium szerint arra törekedjem, hogy szomorúságot és fájdalmat érezzek Krisztus Urunk oly nagy fájdalmán és szenvedésén.

A hatodik kiegészítő utasítás úgy változik meg, hogy nem igyekezem kellemes gondolatokat ébreszteni magamban, még ha jók és szentek is azok, mint pl. a feltámadásra és az örök dicsőségre vonatkozók. Inkább arra töreksem, hogy fájdalmat, bánatot és megtörtiséget érezzek. Ezért sűrűn emlékezetembe idézem Krisztus Urunk nélkülözéseit, fáradalmait és fájdalmait, amelyeket születésétől fogva a szenvedésnek éppen elmélkedésre kerülő misztériumáig viselt el.

207. – **Negyedik megjegyzés:** A részleges lelkiismeret-vizsgálatot a gyakorlatokról és a jelen kiegészítő utasításokról ugyanúgy végezzük, mint az előző héten.

208. – **MÁSODIK NAP**

Az éjféli szemlélődés arról lesz, ami a Getszemáni kerttől Annás házáig bezárólag történt (291. p.). Hajnalban pedig, ami Annás házától Kaifás házáig történt (292. p.). Utána két ismétlés és az öt érzék gyakorlása ugyanolyan módon, ahogy már mondtuk.

HARMADIK NAP

Éjfélkor: Kaifás házától Pilátus házáig bezárólag (293. p.). Hajnalban: Pilátustól Heródesig bezárólag (294. p.). Utána az ismétlések és az érzékek gyakorlása ugyanolyan módon, amint már mondtuk.

NEGYEDIK NAP

Éjfélkor: Heródestől Pilátusig (295. p.), de úgy, hogy a Pilátus házában történt misztériumoknak csak első felét vesszük szemlélődésül. A hajnali gyakorlatban azután a Pilátus házában történt misztériumokból a még hátralevőket. Majd az ismétlések és érzékek gyakorlása, úgy, ahogy mondtuk.

ÖTÖDIK NAP

Éjfélkor: Pilátus házától a keresztre feszítésig (296. p.). Hajnalban: Krisztus Urunknak a kereszten történt fölemelésétől haláláig (297. p.). Azután a két ismétlés és az érzékek gyakorlása.

HATODIK NAP

Éjfélkor: Krisztus Urunknak a keresztről való levételétől a sírbatételig (198. p.). Hajnalban: a sírba tételről a házig, ahová Boldogasszonyunk ment, miután Fiát eltemették.

HETEDIK NAP

Az éjféleli és hajnali gyakorlatban a szemlélődés legyen az egész szenvedésről. A két ismétlés és az érzékek gyakorlása helyett egész napon át, amilyen gyakran csak tehetem, gondolkozzam azon, hogyan különült el és maradt elválasztva Krisztus Urunk szent teste a lelkétől, és hol és hogyan temették el. Hasonlóképpen fontoljam meg Boldogasszonyunk magányosságát oly nagy fájdalomában és kimerültségében; másrészt a tanítványok elhagyatottságát is.

209. – **Megjegyzés:** Ha valaki tovább akar időzni a szenvedéstörténetben, vegyen kevesebb misztériumot az egyes szemlélődésekben, vagyis az első szemlélődésben csak az utolsó vacsorát; a másodikban a lábmosást; a harmadikban, ahogy Krisztus tanítványainak az Oltáriszentséget adja; a negyedikben Krisztus búcsúbeszédét; és hasonlóképpen a többi szemlélődésnél és titoknál is.

A szenvedésről szóló elmélkedések befejezése után egy teljes napon át vegye az egész szenvedéstörténetnek az első felét, a második napon a másik felét és a harmadik napon az egész szenvedéstörténetet.

Viszont, ha valaki inkább megrövidíteni akarja a szenvedéstörténet szemlélésének idejét, vegye éjfélkor az utolsó vacsorát; hajnalban a Getszemáni kertet; a szentmise idején Annás házát; a vecsernye idején Kaifás házát; egy órával a vacsora előtt Pilátus házát. Az ismétléseket tehát ne végezze, se az érzékek gyakorlását, hanem minden egyes napon öt külön gyakorlatot végezzen és minden gyakorlatban Krisztus Urunk életének más-más misztériumát szemlélje. Miután így az egész szenvedést befejezte, másnap az egész szenvedéstörténetet együtt szemlélheti, egy vagy több gyakorlatba foglalva, ahogyan az hasznosabbnak látszik.

210. – SZABÁLYOK, HOGY A JÖVŐBEN RENDET TARTSUNK AZ ÉTKEZÉSBEN

Első szabály: A kenyértől kevésbé szükséges magunkat megtartóztatnunk, mert ez nem olyan étel, amelynél az étvágy általában túllépne a kellő mértéket, vagy amelyre a kísértés annyira ösztönözne, mint a többi ételnél.

211. – **Második szabály:** Az italt illetően a megtartóztatás helyénvalóbbnak látszik, mint a kenyérfogyasztásnál. Azért jól figyeljük meg, mi az, ami hasznos számunkra, hogy azt megengedjük magunknak, és mi az, ami ártalmas, hogy attól tartózkodjunk.
212. – **Harmadik szabály:** A többi ételben a legnagyobb és legteljesebb megtartóztatást kell gyakorolnunk, mert ezeknél az étvágy is könnyebben túllép a kellő mértéken, meg a kísértés ösztönzése is gyorsabban jelentkezik. Így az ételben való megtartóztatást – a rendetlenség elkerülése végett – kétféle módon gyakorolhatjuk:
- az egyik, ha hozzászokunk, hogy egyszerű ételeket együnk;
 - a másik, ha a finomabból csak kis mennyiséget eszünk.
213. – **Negyedik szabály:** Minél többet von el valaki a szükséges táplálékból, ügyelve azonban, hogy meg ne betegedjék, annál gyorsabban éri el azt a közép mértéket, amelyet az evésben és ivásban meg kell tartania. Ez két okból van így:
- először, mert azzal, hogy így segíti magát és felkészül, jobban érzékeli majd a benső megvilágosításokat, vigaszokat és isteni sugallatokat, amelyeken keresztül megmutatkozik számára a neki megfelelő közép mérték;
 - másodsor, mert ha úgy látja, hogy az ilyen megtartóztatással nem marad elég testi ereje, sem elegendő készsége a lelki gyakorlatok végzésére, könnyen eljut annak megítélésére, hogy mi az inkább megfelelő testi erőinek fenntartására.
214. – **Ötödik szabály:** Miközben az ember étkezik, képzelje el, mintha csak látná, hogyan eszik Krisztus Urunk az apostolaival, hogyan iszik, hogyan tekint körül, hogyan beszélget – és igyekezzék Őt utánozni. Értelme tehát főként Urunk szemlélésével foglalatoskod-

jék és csak kevésbé teste táplálásával, mert így jobban megtalálja annak rendjét és módját, ahogyan viselkednie és magát fegyelmeznie kell.

215. – **Hatodik szabály:** Máskor, miközben étkezik, más megfontolást végezhet, vagy a szentek életéről vagy valami jámbor szemlélődésről vagy valami lelki ügyről, amellyel amúgy is foglalkoznia kell. Ha ugyanis ilyen dolgokra figyel, kevesebb gyönyört és élvezetet érez majd az ételben.
216. – **Hetedik szabály:** Főleg arra vigyázzon, hogy figyelme el ne merüljön abban, amit eszik. Ne legyen mohó az evésben, hanem legyen ura önmagának mind az étkezés módjában, mind az elfogyasztott mennyiségben.
217. – **Nyolcadik szabály:** Minden rendezetlenség elkerülése végett nagyon hasznos, ha az ember ebéd vagy vacsora után vagy más órában, amikor nem érez éhséget, meghatározza magában a következő ebédre vagy vacsorára és így következetesen minden egyes napra azt a mennyiséget, ami neki megfelel. Ezt semmiféle étvágy vagy kísértés miatt ne lépje túl. Ellenkezőleg – hogy minden rendetlen étvágyat és az ellenség kísértését jobban legyőzze – ha az a kísértése támad, hogy többet egyék, egyék kevesebbet.

NEGYEDIK HÉT

218. – ELSŐ SZEMLÉLŐDÉS,

*hogyan jelent meg Krisztus Urunk
Boldogasszonyunknak (229. p.).*

A szokásos előkészítő ima.

219. – **Első előgyakorlat:** A történet. Miután Krisztus a keresztfán kilehelte lelkét és teste elvált a lélektől, de az Istenséggel mindig egyesülve maradt, boldog lelke, szintén egyesülve az Istenséggel, hogyan szállott alá a pokol tornácára és szabadította meg onnan az igaz lelkeket. Majd visszatérve a sírba, miután feltámadott, hogyan jelent meg az Úr áldott Anyjának testben és lélekben.
220. – **Második előgyakorlat:** A színhely kialakítása. Lássam a szent sír elrendezését és Boldogasszonyunk lakását vagy házát; tüzetesen nézzem meg annak részeit, így a szobát, imahelyiséget stb.
221. – **Harmadik előgyakorlat:** Kérjem, amit kívánok. Itt azt a kegyelmet kérjem, hogy nagy örömmel örüljek és örvendezzem Krisztus Urunk ekkora dicsőségén és örömén.
222. – Az első, második és harmadik pont legyen ugyanaz a szokásos három pont, amelyet Krisztus Urunk utolsó vacsorájánál vettünk.
223. – **Negyedik pont:** Fontoljam meg, hogy az Istenség, amely a szenvedésben elrejtőzni látszott, most a legszentebb föltámadásban hogyan jelenik meg és mily csodálatosan mutatkozik igaz és legszentebb hatásain át.
224. – **Ötödik pont:** Szemléljem a vigasztalás szolgálatát, amelyet Krisztus Urunk gyakorol, és hasonlítsam össze azzal, ahogy egyik barát a másikat vigasztalni szokta.

225. – Fejezzük be, az elmélkedés anyagának megfelelően, egy vagy több *imabeszélgetéssel* és egy *Miatyánkkal*.
226. – **Első megjegyzés:** A következő szemlélődésekben vegyük sorra a föltámadás valamennyi misztériumát a mennybemenettel bezárólag az alább következő sorrendben. A föltámadás egész hetében egyébként ugyanazt a formát és módszert kövessük, mint amelyet a szenvedés egész hetében követtünk. A továbbiakban tehát igazodjunk ehhez a föltámadásról szóló első szemlélődéshez. Ami az előgyakorlatokat illeti, azok legyenek az elmélkedés anyaga szerint. Az öt pont legyen ugyanaz és a kiegészítő utasítások is, amelyek alább következnek (229. p.). Így minden egyébben igazodhatunk a szenvedés hetének módszeréhez; vagyis az ismétlésekben, az öt érzék alkalmazásában, a misztériumok megrövidítésében vagy meghosszabbításában stb.
227. – **Második megjegyzés:** Általában véve ezen a negyedik héten inkább megfelel, mint az előző három héten, hogy négy gyakorlatot végzünk, ne pedig ötöt. Az elsőt reggel, felkelés után; a másodikat a szentmise idején vagy ebéd előtt az első ismétlés helyett; a harmadikat a vacsernye idején a második ismétlés helyett; a negyediket a vacsora előtt. Ez utóbbi az öt érzék alkalmazása legyen a nap három gyakorlatára, amikor is figyeljünk fel és hosszasabban időzzünk a főbb részeknél, és ott, ahol nagyobb indításokat és lelki örömet éreztünk.
228. – **Harmadik megjegyzés:** Ámbár minden szemlélődés bizonyos számú pontra van felosztva, háromra vagy ötre stb. mégis, a szemlélődő több vagy kevesebb pontot is vehet, ahogyan azt jobbnak találja. Ebből a szempontból nagyon hasznos, ha már a szemlélődés megkezdése előtt hozzávetőleg megállapítja és kitűzi a pontok számát.
229. – **Negyedik megjegyzés:** Ezen a negyedik héten a tiz kiegészítő utasítás közül meg kell változtatnunk a másodikat, hatodikat, hetediket és a tizediket.
- A *második* kiegészítő utasítás úgy alakul, hogy mindjárt ébredéskor állítsam szemem elé a végzendő szemlélődést, és akarjak örülni és együtt örvendezni Krisztus Urunk ekkora örömen és vígságán.

A *hatodik* kiegészítő utasítás: Használjam fel a világosságot és az időjárás előnyeit, így a tavaszi és nyári időszakban a hűvöset, télen a napot vagy a tűz melegét, amennyiben azt gondolom vagy következtetem, hogy mindez segítségemre lesz abban, hogy a lelkem örvendezék Teremtőjében és Megváltójában.

A *tizedik* kiegészítő utasítás: A vezeklés helyett csak a mértékletes-ségre ügyeljek és arra, hogy a középértéket mindenben megtartsam, hacsak nincs parancsolt böjt vagy megtartóztatás, amelyet az Egyház ír elő. Ezeket mindenkor meg kell tartani, hacsak nincs jogos akadály a megtartásukban.

230. – SZEMLÉLŐDÉS A SZERETET ELNYERÉSÉRE

Először is ajánlatos, hogy két dologra ügyeljünk.

Az első: A szeretet inkább cselekedetekben nyilvánuljon meg, mint szavakban.

231. – **A második:** A szeretet a kölcsönös közlésben áll, vagyis hogy az, aki szeret, adja és közli azt, amije van, azzal, akit szeret; vagy ad neki abból, amije van, vagy amije lehet; és viszont az, akit így szeretnek, adjon annak, aki őt szereti. Így ha egyik tudománnyal rendelkezik, adjon belőle annak, akinek nincs, éppúgy, ha méltósággal vagy gazdagsággal, adjanak egymásnak kölcsönösen.

Az előkészítő ima a szokásos.

232. – **Első előgyakorlat:** A színhely kialakítása. Itt lássam, hogyan állok Isten, a mi Urunk előtt, az angyalok, a szentek előtt, akik közbenjárnak értem.

233. – **Második előgyakorlat:** Kérjem, amit kívánok. Itt kérjem az Istentől kapott oly sok jónak benső ismeretét, hogy – teljesen elismerve azt – tudjam mindenben szeretni és szolgálni az isteni Felséget.

234. – **Első pont:** Idézzem emlékezetembe a teremtés, a megváltás és a különleges adományok kapott jótéteményeit, és fontolgassam nagy megindultsággal, hogy Isten, a mi Urunk mennyit tett értem, és

mennyit adott nekem abból, amije van. Valamint azt is, hogy ugyan-ez az Úr mennyire óhajtja önmagát is nekem adni, amennyire isteni rendelkezése szerint ezt teheti.

Most mélyedjek nagyon magamba és fontoljam meg, mit kell nekem a magam részéről nagyon is méltán és igazságosan felajánlanom és odaadnom az isteni Felségnek, ti. mindenemet és azzal együtt magamat, mint aki mély megindultsággal felajánlást tesz:

Vedd, Uram, és fogadd el teljes szabadságom,
emlékezetem, értelmem és egész akaratom,
mindenem, amim van és amivel rendelkezem.

Te adtad nekem mindezt,
Neked, Uram, visszaadom.

Minden a Tiéd,
rendelkezzél vele egészen akarated szerint.

Add nekem szereteted és kegyelmed,
mert ez elég nekem.

235. – **Második pont:** Szemléljem, hogyan lakik Isten a teremtményekben: az elemekben, adva a létezést, a növényekben a csírázást és növekedést, az állatokban az érzéklést, az emberekben az értést. Így lakik bennem is és ad nekem létet, életet, érzéklést és értést. Templomává tesz engem, mert az isteni Felség hasonlatosságára és képmására vagyok teremtve.

Most ismét mélyedjek magamba, úgy, ahogy azt az első pontban mondtuk, vagy más módon, ahogy azt jobbnak érzem. Ugyanígy járjak el a következő pontokban is.

236. – **Harmadik pont:** Fontoljam meg, miképpen munkálkodik és dolgozik érettem az Isten a föld színén levő összes teremtményekben, id est, habet se ad modum laborantis, azaz, dolgozó ember módjára viselkedik. Így például az égen, az elemekben, növényekben, terményekben, nyájokban, megadva nekik a létet, fennmaradást, növekedést és érzéklést stb. Utána mélyedjek magamba.

237. – **Negyedik pont:** Szemléljem, hogyan jön minden jó és minden adomány onnan fölülről; így az én véges képességem a fent levő Legnagyoobbtól és Végtelentől, ugyanúgy az igazságosság, jóság,

jámborság, irgalom és minden más – mint a napból a sugarak, forrásból a víz.

Azután mélyedjek magamba, amint mondtuk, majd fejezem be *imabeszélgéssel* és egy Miatyánkkal.

238. – AZ IMÁDKOZÁS HÁROM MÓDJA¹

AZ ELSŐ MÓD

Először a parancsolatokról

Az imádkozás első módja a tízparancsolatra, a hét főbűnre, a három lelki képességre és a test öt érzékére vonatkozik. Ez az imádkozási mód inkább csak vázlatot, módot és gyakorlatokat akar adni arra, hogy felkészüljön bennük és előre haladjon a lélek, továbbá, hogy imádsága kedves legyen Isten előtt. Nem célja azonban, hogy magának az imádkozásnak adja meg valamilyen meghatározott formáját vagy módját.

239. – Mindenekelőtt végezzek valamilyen, a második hét második utasításával egyenértékű gyakorlatot, vagyis mielőtt imába fognék, pihenjen meg kicsit a lelkem, miközben ülök vagy sétálok, ahogy jobban esik. Fontoljam meg, hová megyek és milyen célból. Ezt az utasítást tartsuk meg minden imádkozási mód kezdetén.
240. – Végezzek valamilyen *előkészítő imát*. Így kérjem Istentől a kegyelmet, hogy megismerjem, miben vétettem a tízparancsolat ellen. Hasonlóképpen kérjek kegyelmet és segítséget, hogy a jövőben megjavuljak. Egyben kérjem a tízparancsolat tökéletes megértését, hogy ezáltal jobban megtartsam azt az isteni Felség nagyobb dicsőségére és dicsőítésére.
241. Az imádkozás első módjánál hasznos, ha megfontolom és vizsgálom az első parancsolatot: hogyan tartottam azt meg, miben vétet-

¹ Sokan „imamód” kifejezést használnak. A magyarázatos részben meghagytuk ezt a megszokott szakkifejezést.

tem ellene. Ebben a megfontolásban mértékül három Miatyánk és három Üdvözlégy időtartamát vegyem. És ha ez idő alatt megtaláltam bűneimet, kérjem azok megbocsátását és elengedését, és mondjak el egy Miatyánkot. Ugyanígy járjak el a tizparancsolat mindegyikénél.

242. – *Megjegyzés:* Ha valaki olyan parancsolat megfontolásához ér, amely ellen – úgy gondolja – nem szokott vétkezni, nem szükséges, hogy annyi ideig maradjon annál. Ha azonban úgy találja, hogy kisebb vagy nagyobb mértékben vétett azon parancsolat ellen, akkor annak megfelelően több vagy kevesebb időt töltsön annak megfontolásában és vizsgálatában. Ugyanezt tartsuk meg a főbűnöknel is.
243. – Miután a mondott megfontolást az összes parancsolatról elvégeztem és vádoltam magam azokban, kegyelmet és segítséget kérek, hogy a jövőben megjavuljak. Fejezzem be Istennel, a mi Urunkkal való imabeszélgetéssel, a szóban forgó anyag szerint.
244. – **Másodszor: a hét főbűnről¹**
A hét főbűnnel kapcsolatban a kiegészítő utasítás után következék az előkészítő ima a már említett módon. A változás csak az, hogy itt az anyagot a bűnök képezik, amelyeket kerülnöm kell. Tartsam meg itt is a már ismert sorrendet és szabályt, s végezzük el az imabeszélgetést.
245. – Hogy a hét főbűnnel elkövetett vétkeket jobban megismerjük, vegyük fontolóra azoknak az ellenkezőit. Ugyanúgy, hogy azokat jobban elkerüljük, határozzuk el és törekedjünk arra, hogy a velük ellentétes hét erényt szent gyakorlással megszerezzük és meg is tartjuk.
246. – **Harmadszor: a lelki képességekről**
A három lelki képesség megfontolásánál ugyanazt a sorrendet és szabályt kövessük, mint a parancsolatoknál. Tartsuk meg a megfelelő utasítást s végezzük el az előkészítő imát és az imabeszélgetést.

¹ Kevélység, bujaság, irigység, harag, torkosság, fősvénység, jóra való restség.

247. – **Negyedszer: a test öt érzékéről**
A test öt érzékére vonatkozólag ugyanazt a módot kövessük, csak az anyagot változtatjuk.

248. – **Megjegyzés:** Aki érzékei használatában Krisztus Urunkat akarja utánozni, az előkészítő imában ajánlja magát az isteni Felségnek. Majd minden egyes érzék megfontolása után mondjon el egy Üdvözlégyet vagy egy Miatyánkot.

Aki pedig az érzékek használatában Boldogasszonyunkat akarja utánozni, az előkészítő imában neki ajánlja magát, hogy Fiától és Urától eszközölje ki neki erre a kegyelmet. Majd az egyes érzékekről végzett megfontolás után mondjon el egy-egy Üdvözlégyet.

249. – **AZ IMÁDKOZÁS MÁSODIK MÓDJA**

szemlélődés az imádság minden egyes szavának jelentéséről.

250. – **A kiegészítő utasítás** ennél a második módnál ugyanaz, mint az elsónél volt.

251. – **Az előkészítő ima** azon személy szerint alakuljon, aki felé az imádság irányul.

252. – **A második imádkozási mód** abban áll, hogy az imádkozó térdelve vagy ülve, ahogy azt megfelelőbbnek találja, s ahogyan több áhítatot érez, szemét lehunyva vagy körültekingetés nélkül egy helyre irányítva mondja: **Mi Atyánk.**¹ Addig maradjon ennek a szóknak a megfontolásánál, amíg különböző jelentéseket, hasonlatokat, örömet és vigaszt talál benne. Ugyanígy járjon el a Miatyánk vagy bármely más imádság minden egyes szavánál, ha ezen a módon akarja azt imádkozni.

¹ Néha csak egy szócsoporthoz van jelentése, pl. „Mi Atyánk” és ezért egy szóknak számít.

253. – **Első szabály:** Az említett módon töltsünk egy órát az egész Miatyánkban. Annak befejeztével mondjuk el az Üdvözlégyet, Hiszekegyet, a Krisztus lelke és az Üdvözlégy Mennycsászár Királynéja kezdetű imádságokat, szóban vagy gondolatban, a szokásos módon.
254. – **Második szabály:** Ha az, aki a Miatyánkról szemlélődik, annak egy vagy két szavában bőséges elmélkedési anyagot, örömet és vigaszt talál, ne törődjék az ima folytatásával, még ha el is múlna az óra azzal, amit talált. Az óra befejeztével mondja el a Miatyánk hátralevő részét a szokásos módon.
255. – **Harmadik szabály:** Ha a Miatyánk egy vagy két szavában egy teljes órát töltött, másnap, amikor ugyanehhez az imához vissza akar térni, az említett egy vagy két szót mondja el a szokásos módon, és a következő szónál kezdje az elmélkedést, a második szabályban megadott módon.
256. – **Első megjegyzés:** Ha a Miatyánkot egy vagy több nap alatt befejeztük, ugyanezt kell tenni az Üdvözléggel és utána a többi imádsággal, úgy hogy bizonyos időn át mindig gyakoroljuk magunkat azok egyikében.
257. – **Második megjegyzés:** Az ima befejeztével néhány szóval forduljunk ahhoz a személyhez, akihez imádkoztunk és kérjük azokat az erényeket vagy kegyelmeket, amelyekre – úgy érezzük – különösen rászorulunk.

258. – AZ IMÁDKOZÁS HARMADIK MÓDJA

ütemes imádkozás.

A kiegészítő utasítás ugyanaz, mint az első és második módban. **Az előkészítő ima** olyan legyen, mint a második imádkozási módban.

Az imádkozás harmadik módja abban áll, hogy minden egyes be- és kilégzésnél elménkben imádkozunk, mialatt a Miatyánk vagy más ima egy szavát kimondjuk. Az egyik lélegzetvétel és a másik között tehát csak egyetlen szót mondunk ki. A két lélegzetvétel között

gondoljunk főleg ennek a szónak jelentésére, vagy arra a személyre, akihez imádkozunk, vagy saját magunk semmiségére, vagy arra a különbségre, ami azon személy akkora méltósága és a mi saját kicsinységünk között van. Ugyanezen a módon és ugyanezen szabály szerint járunk el a Miatyánk többi szavánál is. Befejezésül a többi imádságot, így az Üdvözlégyet, a Krisztus lelkét, a Hiszek-egyet és az Üdvözlégy Mennycsászár Királynéját a szokásos módon mondjuk el.

259. – **Első szabály:** Más napon vagy más órában, amikor imádkozni akarunk, mondjuk el az Üdvözlégyet ütem szerint, majd a szokásos módon a többi imádságot. Így menjünk végig következetesen a többi imádságon is.
260. – **Második szabály:** Aki tovább akar ebben az ütemes imádságban időzni, elmondhatja az összes fent említett imádságot vagy azoknak egy részét, úgy, hogy az ütemes lélegzésnek ugyanazt a rendjét tartsa meg, amelyet előbb megmagyaráztunk.

261. --

KRISZTUS URUNK ÉLETÉNEK MISZTÉRIUMAI

Megjegyzés: Az összes következő misztériumokban mindazok a szavak, amelyek zárójelben vannak, magából az Evangéliumból valók, azok viszont nem, amelyek nincsenek zárójelben. Minden misztériumnál többnyire három pontot találunk, hogy könnyebben elmélkedjünk vagy szemlélődjünk róluk.

262. –

BOLDOGASSZONYUNK KÖSZÖNTÉSE

Lk 1,26–38

Először: Szent Gábor angyal Boldogasszonyunkat köszöntve hírül adta neki Krisztus Urunk fogantatását. (Az angyal belépett hozzá és megszólította: „Üdvözlégy, kegyelemmel teljes! Gyermeket fogansz, fiút szülsz.”)

Másodszor: Az angyal azzal erősíti meg, amit Boldogasszonyunknak mondott, hogy hírül adja neki Keresztelő Szent János fogantatását: („Lásd, rokonod, Erzsébet is fogant öregségében”).

Harmadszor: Boldogasszonyunk válaszolt az angyalnak: („Az Úr szolgálója vagyok, teljesedjenek hát be rajtam szavaid”).

263. – BOLDOGASSZONYUNK LÁTOGATÁSA ERZSÉBETNÉL

Lk 1,39–56

Először: Amikor Boldogasszonyunk meglátogatta Erzsébetet, Keresztelő Szent János, akkor még anyja méhében, megérezte Boldogasszonyunk látogatását. (Amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, örömeiben megmozdult méhében a gyermek, maga Erzsébet pedig eltelt Szentlélekkel. Hangosan felkiáltott: „Áldott vagy az asszonyok között, és áldott a méhed gyümölcse!”).

Másodszor: Boldogasszonyunk elénekli hálaénekét: („Lelkem magasztalja az Urat”).

Harmadszor: (Mária még ottmaradt Erzsébetnél három hónapig, aztán hazatért.)

264. –

KRISZTUS URUNK SZÜLETÉSE

Lk 2,1–14

Először: Boldogasszonyunk és jegyese, József Názáretből Betlehembe mennek. (József fölment Galilea Názáret nevű városából Júdeába, Dávid városába, Betlehembe, hogy összeírják feleségével, Máriával együtt, aki áldott állapotban volt.)

Másodszor: (Mária megszülte elsőszülött fiát, bepólyálta és jászolba fektette.)

Harmadszor: (Mennyei seregek sokasága vette körül az angyalt és dicsőítette az Istent ezekkel a szavakkal: „Dicsőség a magasságban Istennek”.)

265. –

A PÁSZTOROKRÓL

Lk 2,8–20

Először: Az angyal hírül adja a pásztoroknak Krisztus Urunk születését: („Nagy örömet adok tudtul nektek és majd az egész népnek. Ma megszületett a Megváltótok, Krisztus, az Úr, Dávid városában”).

Másodszor: A pásztorok Betlehembe mennek: (Gyorsan útra keltek és megtalálták Máriát, Józsefet és a jászolban fekvő gyermeket).

Harmadszor: (A pásztorok hazatértek és dicsőítették és magasztalták az Istent.)

266. –

A KÖRÜLMETÉLÉS

Lk 2,21

Először: Körülmételték a gyermek Jézust.

Másodszor: (A Jézus nevet adták neki, ahogy az angyal nevezte, mielőtt a méhben megfogamzott volna.)

Harmadszor: Visszaadják a gyermeket anyjának, aki részvételt volt gyermekének először hullatott vére miatt.

267. –

A HÁROM NAPKELETI BÖLCS

Mt 2,12

Először: A három napkeleti bölcset követve Jézus imádására jött: („Láttuk csillagát napkeleten s eljöttünk, hogy bemutassuk neki hódolatunkat”).

Másodszor: Imádták Őt és ajándékokat ajánlottak fel neki; (leborultak és hódoltak neki, majd elővették kincseiket s ajándékot adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát).

Harmadszor: (Mivel álmukban utasítást kaptak, hogy ne menjenek vissza Heródeshez, más úton tértek vissza hazájukba.)

268. –

BOLDOGASSZONYUNK TISZTULÁSA ÉS A GYERMEK JÉZUS BEMUTATÁSA

Lk 2,22–39

Először: A Gyermek Jézust a Templomba hozzák, hogy az Úrnak mint elsőszülöttet bemutassák. Felajánlanak érte (egy pár gerlicét vagy két galambfiókát).

Másodszor: Simeon a Templomba jött és (karjába vette Őt: „Bocsásd el, Uram, szolgádat, szavaid szerint békében”).

Harmadszor: Anna (odajött, dicsőítette az Istent és beszélt a Gyermekről mindenkinek, aki csak várta Jeruzsálemben a megváltást).

269. –

MENEKÜLÉS EGYIPTOMBA

Mt 2,13–18

Először: Heródes meg akarta öletni a Gyermek Jézust, és megölette az ártatlan kisdedeket. Haláluk előtt az angyal intette Józsefet, hogy meneküljön Egyiptomba. („Kelj föl, fogd a gyermeket és anyját, menekülj Egyiptomba.”)

Másodszor: Útnak indult Egyiptomba: (fölkelt s még akkor éjszaka elmenekült Egyiptomba).

Harmadszor: Ott maradt Heródes haláláig.

270. – KRISZTUS URUNK VISSZATÉR EGYIPTOMBÓL

Mt 2,19–23

Először: Az angyal felszólítja Józsefet, hogy térjen vissza Izraelbe: („Kelj föl, fogd a gyermeket és anyját és menj Izrael földjére”).

Másodszor: Aki fölkelt és Izrael földjére ment.

Harmadszor: Minthogy Júdeában Archelaus, Heródes fia uralkodott, Názáretben húzódott meg.

271. – KRISZTUS URUNK ÉLETE
TIZENKÉT ÉVES KORÁTÓL HARMINCÉVES KORÁIG

Lk 2,51–52

Először: Engedelmes volt szüleinek. (Gyarapodott bölcsességben, korban s Isten és emberek előtti kedvességben.)

Másodszor: Úgy látszik, ácsmesterséget folytatott, ahogy ezt Szent Márk a hatodik fejezetben jelezni látszik: („Nem az ács ez?”).

272. – KRISZTUS TIZENKÉT ÉVES KORÁBAN
A TEMPLOMBA JÖTT

Lk 2,41–50

Először: Krisztus Urunk tizenkét éves korában Názáretből fölment Jeruzsálembe.

Másodszor: Krisztus Urunk Jeruzsálemben maradt, de szülei nem tudták ezt.

Harmadszor: Három nap múlva megtalálták a Templomban, amint vitatkozott, a tudósok között ülve. Amikor szülei megkérdez-

ték, hol volt, azt felelte: („Nem tudtátok, hogy nekem Atyám dolgaiban kell fáradoznom?“).

273. – KRISZTUS URUNK MEGKERESZTELKEDÉSE

Mt 5,13–17

Először: Miután Krisztus Urunk elbúcsúzott áldott Anyjától, Názáretből a Jordán folyóhoz jött, ahol Keresztelő Szent János tartózkodott.

Másodszor: Szent János megkeresztelte Krisztus Urunkat. Amikor mentegetőzni akart, méltatlannak tartva magát arra, hogy Őt megkeresztelje, Krisztus így biztatta: („Hagyd ezt most! Illő, hogy mindent megtegyünk, ami elő van írva“).

Harmadszor: (A Szentlélek mint galamb leszállt, és az égből szózat hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik.“)

274. – KRISZTUS URUNK MEGKÍSÉRTÉSE

Lk 4,1–13 és Mt 4,1–11

Először: Miután megkeresztelkedett, a pusztába vonult vissza, ahol negyven nap és negyven éjjel böjtölt.

Másodszor: Az ellenség háromszor megkísértette. (Odalépett hozzá a kísértő és így szólt: „Ha Isten Fia vagy, mondd, hogy ezek a kövek változzanak kenyérré; vedd le magad; ezt mind neked adom, ha leborulva imádsz engem.“)

Harmadszor: (Angyalok jöttek szolgálatára.)

275. – AZ APOSTOLOK MEGHÍVÁSA

Először: Úgy látszik, Szent Pétert és Szent Andrást háromszor hívta meg Krisztus:

– először, ismerkedés céljából; ez kitűnik Szent János első fejezetéből;

- másodszer, hogy némiképp kövessék Krisztust, de még azzal a föltétellel, hogy újra birtokukba vehetik, amit elhagytak, amint Szent Lukács mondja az ötödik fejezetben;
- harmadszer, hogy Krisztus Urunkat örökre kövessék: Szent Máté a negyedik és Szent Márk az első fejezetben.

Másodszer: Hívta Fülöpöt, ahogyan olvashatjuk Szent János első fejezetében, és Mátét, amint maga Máté mondja el a kilencedik fejezetben.

Harmadszer: Hívta a többi apostolt, akiknek külön meghívásáról azonban nem tesz említést az Évangélium.

Itt három más dolgot is meg kell fontolnunk:

- először, hogy az apostolok tudatlan és alacsony sorsú emberek voltak;
- másodszer, a méltóságot, amelyre olyan szeretettel hívta meg őket;
- harmadszer, a talentumokat és kegyelmeket, amelyek őket az új és ószövetség összes atyái fölé emelték.

AZ ELSŐ CSODÁRÓL, AMELY KÁNÁBAN TÖRTÉNT, A MENYEGZŐN

Jn 2,1-11

Először: Krisztus Urunk tanítványaival hivatalos volt a menyegzőre.

Másodszer: Az Anya jelzi Fiának, hogy kifogyott a bor: („Nincs több boruk”) és utasítja a szolgálakat: („Tegyetek meg mindent, amit csak mond!”).

Harmadszer: A vizet borrá változtatta. (Kinyilatkoztatta dicsőségét, s tanítványai hittek benne.)

277. – KRISZTUS KIŰZTE A TEMPLOMBÓL AZOKAT,
AKIK OTT KERESKEDTEK

Jn 2,13–22

Először: Mindazokat, akik a Templomban kereskedtek, kötélből font ostorral kergette ki.

Másodszor: A gazdag pénzváltóknak, akik a Templomban voltak, asztalait felforgatta és pénzüket szétszórta.

Harmadszor: A szegényeknek, akik galambot árultak, szelíden mondotta: („Vigyétek innét ezeket, ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!”).

278. – KRISZTUS HEGYIBESZÉDE

Mt 5,1–48

Először: Szeretett tanítványainak külön beszél a nyolc boldogságról:

(„Boldogok a lélekben szegények;

Boldogok, akik szomorúak;

Boldogok a szelídek;

Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot;

Boldogok az irgalmasok;

Boldogok a tisztaszívűek;

Boldogok a békességben élők;

Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért;

Boldogok vagytok, ha miattam gyaláznak és üldöznek benneteket”).

Másodszor: Buzdítja őket, hogy jól használják fel talentumaikat: („Úgy világítson a ti világosságtok is az embereknek, hogy jótetteitek látva dicsőítsék mennyei Atyátokat”).

Harmadszor: Nem a törvény megszegőjének, hanem a törvény beteljesítőjének bizonyul, amint megmagyarázza a parancsot: ne ölj, ne paráználkodj, hamisan ne esküdj és szeresd ellenségedet: („Én pedig azt mondom nektek: »Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért«”).

279. – KRISZTUS URUNK LECSENDESÍTETTE
A HÁBORGÓ TENGERT

Mt 8,23–27

Először: Amíg Krisztus Urunk aludt, a tengeren nagy vihar támadt.

Másodszor: Megrémült tanítványai felkeltették. Kicsiny hitükért megróttá őket: („Mit féltek, kishitűek?”).

Harmadszor: Megparancsolta a szeleknek és a tengernek, hogy csendesedjenek le. Miután elült a szél, a tenger csendes lett. Az emberek elcsodálkoztak ezen: („Ki lehet ez, hogy még a szélvész és a tenger is engedelmeskedik neki?”).

280. – KRISZTUS A TENGEREN JÁRT

Mt 14,22–23

Először: Krisztus Urunk a hegyen állva, megparancsolta tanítványainak, hogy szálljanak bárkába. Majd miután elbocsátotta a tömeget, egyedül imádkozni kezdett.

Másodszor: A hullámok ide-oda hányták a bárkát. Krisztus a tengeren járva közeledett hozzá; a tanítványok azt hitték, kísértet.

Harmadszor: Midőn Krisztus így szólt hozzájuk: („Én vagyok, ne féljetek!”), Szent Péter, az ő parancsára, a tengeren járva hozzá akart menni, de mihelyt kétség fogta el, merülni kezdett. Krisztus Urunk azonban megmentette őt és megróttá kishitűségéért. Amikor Krisztus belépett a bárkába, a szél elállt.

281. – KRISZTUS ELKÜLDTE AZ APOSTOLOKAT,
HOGY PRÉDIKÁLJANAK

Mt 10,1–16

Először: Krisztus magához hívja szeretett tanítványait és hatalmat ad nekik, hogy kiűzzék az ördögöket az emberek testéből és meggyógyítsanak minden betegséget.

Másodszor: Okosságra és türelemre tanítja őket: („Nézzétek, úgy küldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé. Legyetek tehát okosak, mint a kígyók és egyszerűek, mint a galambok”).

Harmadszor: Megszabja nekik a módot, hogyan menjenek: („Öveitekbe ne szerezzetek se arany-, se ezüst-, se rézpénzt. Ingyen kaptatok, ingyen is adjátok.”) Anyagot is adott nekik a prédikáláshoz: („Menjetek és hirdessétek: Közel van a mennyek országa!”)

282. –

MAGDOLNA MEGTÉRÉSE

Lk 7,36–50

Először: Magdolna belép a farizeus házába, ahol Krisztus Urunk az asztalnál ül. Kenettel telt alabástromedényt hozott magával.

Másodszor: Az Úr mögött, a lábánál megállott, könnyeivel öntözni kezdte azt, hajával törölgette és csókolgatta s kenettel kente meg.

Harmadszor: Midőn a farizeus vádolta Magdolnát, Krisztus védelmére kelt: („Sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett.” Aztán így szólt az asszonyhoz: „Hited megmentett. Menj békével!”).

283. –

KRISZTUS URUNK ÖTEZER EMBERT TÁPLÁLT

Mt 14,13–21

Először: Minthogy már beesteledett, a tanítványok kérik Krisztust, hogy bocsássa el a tömeget, amely vele volt.

Másodszor: Krisztus Urunk megparancsolta tanítványainak, hogy vigyék hozzá a kenyereket, a többieknek pedig, hogy telepedjenek le a füre. Majd megáldotta, megszegette és tanítványainak adta a kenyereket, a tanítványok meg a tömegnek.

Harmadszor: (Mindnyájan ettek s jól is laktak. A maradékból tizenkét kosarat teleszedtek.)

Mt 17,1–9

Először: Krisztus Urunk maga mellé vette szeretett tanítványait, Pétert, Jakabot és Jánost, és színében elváltozott: arca fénylett, mint a nap, ruhája, mint a hó.

Másodszor: Mózással és Illéssel beszélgetett.

Harmadszor: Midőn Szent Péter azt mondta, hogy építsenek három hajlékot, az égből szózat hallatszott: („Ez az én szeretett Fiam, Őt hallgassátok!”) Midőn tanítványai ezt a szózatot hallották, félelmükben arca borultak. Krisztus Urunk megérintette őket és ezt mondta nekik: („Keljetek föl, ne féljete! Ne szóljatok a látomásról senkinek, amíg az Emberfia föl nem támad a halálból!”).

Jn 11,1–45

Először: Márta és Mária tudatja Krisztus Urunkkal Lázár betegségét. Midőn Ő ezt megtudta, két napig ott maradt, ahol volt, hogy a csoda nyilvánvalóbb legyen.

Másodszor: Mielőtt feltámasztaná Lázárt, az egyik nővértől is, a másiktól is megkivánja, hogy higgyenek: („Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meghal is, élni fog.”)

Harmadszor: Miután könnyezett és imádkozott, feltámasztja őt. A feltámasztás úgy történt, hogy megparancsolta: („Lázár, jöjj ki!”)

Mt 26,6–10

Először: Az Úr Lázárral együtt a leprás Simon házában vacsoráznak.

Másodszor: Mária a kenetet Krisztus fejére önti.

Harmadszor: Júdás zúgolódik: („Mire való ez a pazarlás?") Jézus azonban újra mentegeti Magdolnát: („Miért bántjátok ezt az aszszonyt? Hisz jót tett velem.”)

287. –

VIRÁGVASÁRNAP

Mt 21,1–17

Először: Az Úr elküld a szamárért és a csikóért: („Oldjátok el és vezessétek ide. Ha valaki szólna érte, mondjátok, hogy szüksége van rá az Úrnak, akkor rögtön elengedi.”)

Másodszor: Krisztus felült az apostolok ruháival letakart szamárra.

Harmadszor: A nép eléje megy, hogy fogadja Őt. Az útra teríti ruháit és faágakat szór elébe, miközben kiáltozza: („Hozsanna Dávid Fiának! Áldott, aki az Úr nevében jön! Hozsanna a magasságban!”)

288. –

A TEMPLOMBAN TARTOTT PRÉDIKÁCIÓ

Lk 19,47–48

Először: Mindennap a Templomban tanított.

Másodszor: A prédikáció befejeztével visszatért Betániába, mivel Jeruzsálemben nem volt senki, aki befogadja.

289. –

AZ UTOLSÓ VACSORA

Mt 26,20–30; Jn 13,1–30

Először: Megette a húsvéti bárányt tizenkét tanítványával, akiknek előre megmondta halálát: („Bizony mondom nektek, egyiketek elárul engem.”)

Másodszor: Megmosta tanítványainak lábát, még Júdásét is. Szent Péternél kezdte, aki az Úr fönségére és saját alacsonyságára

gondolva nem akart beleegyezni: („Uram, Te akarod megmosni az én lábamat?!”) Szent Péter nem tudta, hogy az Úr ezzel az alázatos-ságra ad példát, azért ezt mondta Jézus: („Példát adtam nektek, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg”).

Harmadszor: Szeretetének legnagyobb jeléül megalapította az Eucharisztia szent áldozatát: („Vegyétek és egyétek!”). A vacsora végeztével Júdás elmegy, hogy eladja Krisztus Urunkat.

290. –

AZ UTOLSÓ VACSORÁTÓL A KERTBEN TÖRTÉNT MISZTÉRIUMOKIG

Mt 26,30–46; Mk 14,26–42

Előszőr: Az Úr a vacsora végeztével himnuszokat énekelve az Olajfák hegyére ment tanítványaival, akik telve voltak félelemmel. Nyolcat közülük a Getszemáni kertben hagyott: („Üljetek itt le, én arrébb megyek és imádkozom”).

Másodsor: Szent Péter, Szent Jakab és Szent János kíséretében háromszor imádkozott az Úrhoz: („Atyám! Te mindent megtehetsz. Vedd el tőlem ezt a kelyhet. De ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogyan Te.”).

Harmadsor: Olyan félelem szállta meg, hogy mondotta: („Halálosan szomorú a lelkem”). Vért izzadott, oly bőségesen, hogy Szent Lukács szerint (verejtéke mint megannyi vércsepp hullott a földre). Ez föltételezi, hogy ruhája teljesen véres volt.

291. –

A KERTTŐL KEZDVE AZ ANNÁS HÁZÁIG TÖRTÉNT MISZTÉRIUMOK

Mt 26,47–70; Mk 14,43–68; Lk 22,27–57

Előszőr: Az Úr megengedi, hogy Júdás megcsókolja, és hogy mint latrot a poroszlók elfogják. Nekik ezt mondta: („Mint valami rabló ellen, úgy vonultatok ki kardokkal és dorongokkal, hogy elfogjatok. Naponta ott voltam a Templomban és tanítottam, mégsem fogtatok

el.”) És amikor mondotta: („Kit kerestek?”), ellenségei a földre hullottak.

Másodszor: Szent Péter megsebesítette a főpap egyik szolgáját. Az Úr szelíden mondta neki: („Tedd vissza hüvelyébe kardodat!”). Meggyógyította a szolga sebét.

Harmadszor: Tanítványaitól elhagyva, Annáshoz viszik, ahol Szent Péter, aki messziről követte, először tagadta meg Őt. Krisztust arcul ütötték: („Így felelsz-e a főpapnak?!”).

292. – ANNÁS HÁZÁTÓL KAIFÁS HÁZÁIG

*Mt 26,57–75; Mk 14,53–72;
Lk 22,54–71; Jn 18,24–27*

Először: Annás házából, megkötözve, Kaifás házába viszik. Ott Szent Péter kétszer megtagadta Őt. Az Úr rátekintett és Péter (ki-ment és keserves sírásra fakadt).

Másodszor: Jézus akkor egész éjszaka megkötözve maradt.

Harmadszor: Akik megkötözve tartották, gúnyolták és verték Őt. Arcát letakarták és arcul verték s kérdezték: („Találd el, ki ütött meg?”). És hasonló módon káromolták.

293. – KAIFÁS HÁZÁTÓL PILÁTUS HÁZÁIG

Mt 27; Mk 15; Lk 23; Jn 18

Először: A zsidók tömege Pilátushoz kíséri, és vádolja: („Azt tapasztaltuk, hogy tévútra vezeti népünket. Megtiltja, hogy adót fizessünk a császárnak.”).

Másodszor: Miután Pilátus újra meg újra vallatta, kijelentette: („Semmiben sem találok ezt az embert bűnösnek”).

Harmadszor: Barabást, a latrot választották: (Mindnyájan kiáltottak: „Ne Őt, hanem Barabást!”).

294. – PILÁTUS HÁZÁTÓL HERÓDES HÁZÁIG

Lk 23,6–11

Először: Pilátus a galileai Jézust Heródeshez, Galilea negyedes fejedelméhez küldte.

Másodszor: Heródes kíváncsian sokáig faggatta Őt. Jézus azonban semmit sem felelt neki, noha az írástudók és papok folyton vádolták.

Harmadszor: Heródes udvarával együtt megvetette Őt, fehér ruhába öltöztetve.

295. – HERÓDES HÁZÁTÓL PILÁTUS HÁZÁIG

Mt 27; Lk 23; Mk 15; Jn 19

Először: Heródes visszaküldi Őt Pilátushoz. Emiatt barátok lettek, jóllehet azelőtt ellenségek voltak.

Másodszor: Pilátus lefogatta és megostoroztatta Jézust. A katonának pedig tövisből koronát fontak s fejére tették. Majd bíborba öltöztetve eléje járultak és mondogatták: („Üdvözlégy, zsidók királya!”). És arcul verték.

Harmadszor: Pilátus kivezette Őt az egész tömeg elé. (Jézus töviskoronával, bíborpalástban jött ki. Pilátus rámutatott: „Íme, az ember!”). Midőn meglátták a papi fejedelmek, ordítózva kiáltották: („Keresztre vele! Keresztre vele!”).

296. – PILÁTUS HÁZÁTÓL A KERESZTREFESZÍTÉSIG

Jn 19,13–22

Először: Pilátus bírói székében ülve átadta nekik Jézust, hogy keresztre feszítsék, miután a zsidók tagadták, hogy Ő királyuk lenne: („Nincs királyunk, csak császáruk!”).

Másodszor: Keresztjét a vállán vitte. Midőn már nem tudta vinni, cirénei Simont kényszerítették, hogy azt Jézus után vigye.

Harmadszor: Két lator közt keresztre feszítették. Ezt a feliratot tették a keresztre: (A názáreti Jézus, a zsidók királya).

297. – A KERESZTEN TÖRTÉNT MISZTÉRIUMOK

Jn 19,23–37

Először: Hét szót mondott a kereszten:

- Imádkozott azokért, akik keresztre feszítették.
- Megbocsátott a latornak.
- Szent Jánost Anyjának ajánlotta és Anyját Szent Jánosnak.
- („Szomjazom”), mondta hangosan; epét meg ecetet adtak neki.
- („Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el”) – mondta.
- („Beteljesedett!”) – kiáltott fel.
- („Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet”) – mondta.

Másodszor: A nap elsötétedett, a sziklák megrepedtek, a sírok megnyíltak, a Templom kárpitja felülről lefelé kettéhasadt.

Harmadszor: Káromolják: („Te, aki lebontod és harmadnapra fölépíted a Templomot, szabadítsd meg magad!”). Ruháit szétesztették. Majd midőn lándzsával megnyitották oldalát, belőle víz és vér folyt.

298. – A KERESZTEN TÖRTÉNT MISZTÉRIUMOKTÓL
A SÍRIG

Jn 19,23–37

Először: József és Nikodémus levette a keresztről, fájdalmas Anyjának jelenlétében.

Másodszor: Testét a sírhoz vitték, megkenték és eltemették.

Harmadszor: Öröket állítottak fel.

299. –

KRISZTUS URUNK FÖLTÁMADÁSA; ELSŐ MEGJELENÉSE

Előszőr: Megjelent Szűz Máriának. Ezt ugyan nem említi a Szentírás, mégis bennefoglaltnak tartjuk, amikor közli, hogy megjelent igen sok másnak. A Szentírás ugyanis feltételezi, hogy értelemmel rendelkezünk, mint ahogy írva van: („Hát ti is értelem nélkül vagytok?”).

300. –

MÁSODIK MEGJELENÉS

Mk 16,1–11

Előszőr: Korán reggel Mária Magdolna és Mária, Jakab anyja és Salome a sírhoz mennek. Így beszélnek: („Ki hengeríti el a követ a sír bejárata elől?”).

Másodszor: Látják az elhengerített követ és az angyalt, aki így szól: („Ti a keresztre feszített názáreti Jézust keressétek. Feltámadt, nincs itt.”).

Harmadszor: Megjelent Máriának, aki a sírnál maradt, miután a többiek elmentek.

301. –

HARMADIK MEGJELENÉS

Mt 28,2–10

Előszőr: A két Mária félelemmel és nagy örömmel távozik a sírtól, hogy hírül vigye a tanítványoknak az Úr feltámadását.

Másodszor: Krisztus Urunk megjelenik nekik az úton és köszönti őket: („Üdv nektek!”). Ők közeledtek hozzá, lábához borultak és imádták Őt.

Harmadszor: Jézus így szólt: („Ne féljete! Menjete, vigyete hírül testvéreimnek, hogy térjenek vissza Galileába, ott majd viszontlátnak.”).

302. –

NEGYEDIK MEGJELENÉS

Lk 24,9–12.33–34

Először: Amikor Szent Péter meghallotta az asszonyoktól, hogy Krisztus feltámadt, a sírhoz sietett.

Másodszor: Belépve a sírboltba, nem látott semmi mást, csak a lepleket, amelyekkel Krisztus Urunk testét beborították.

Harmadszor: Amint Szent Péter ezeken gondolkodott, megjelent neki Krisztus. Ezért mondták az apostolok: („Valóban feltámadt az Úr és megjelent Simonnak”).

303. –

ÖTÖDIK MEGJELENÉS

Lk 24,13–35

Először: Megjelenik a tanítványoknak, akik Emmauszba mentek és Krisztusról beszélgettek.

Másodszor: Megfeddi őket és megmutatja az Írásokból, hogy Krisztusnak meg kellett halnia és föltámadnia: („Ó ti balgák, milyen nehezen tudjátok elhinni, amit a próféták jövendöltek. Vajon nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsősége?”).

Harmadszor: Kérésükre ott maradt és velük volt; megáldoztatta őket és eltűnt. Ők pedig visszatérve elmondták a tanítványoknak, hogyan ismerték Őt meg a szentáldozásban.

304. –

HATODIK MEGJELENÉS

Jn 20,19–23

Először: A tanítványok, Szent Tamás kivételével, együtt voltak (a zsidóktól való félelem miatt).

Másodszor: Zárt ajtók mellett megjelent nekik Jézus és megállva köztük, mondta: („Békesség nektek!”).

Harmadszor: Megadja nekik a Szentlelket: („Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer.”).

305. – HETEDIK MEGJELENÉS

Jn 20,24–29

Először: Szent Tamás, a hitetlen, mivel nem volt jelen az előző megjelenésnél, így szól: („Hacsak nem látom... nem hiszem”).

Másodszor: Nyolc nap múlva megjelenik nekik Jézus, noha az ajtók zárva voltak, és mondja Tamásnak: („Nyújtsd ide az ujjadat és nézd... s ne légy hitetlen, hanem hívő!”).

Harmadszor: Szent Tamás hitt: („Én Uram, és Istenem!”). Krisztus mondja neki: („Boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek”).

306. – NYOLCADIK MEGJELENÉS

Jn 21,1–17

Először: Jézus megjelenik tanítványai közül hétnek, akik halásztak, de egész éjjel semmit sem fogtak. És amikor az ő parancsára kivetették a hálót, (alig bírták visszahúzni a temérdek haltól).

Másodszor: Ebből a csodából Szent János megismerte Őt. Így szólt Szent Péterhez: („Az Úr az!”). Péter a tengerbe vetette magát és Krisztushoz jött.

Harmadszor: Egy darab sült halat és lépesmézet adott nekik enni. Juhait Szent Péterre bízta, miután a szeretetét háromszor próbára tette: („Legeltesd juhaimat!”).

307. – KILENCEDIK MEGJELENÉS

Mt 28,16–20

Először: A tanítványok Krisztus parancsára a Tábor hegyére mennek.

Másodszor: Krisztus megjelenik nekik és mondja: („Én kaptam minden hatalmat égen és földön”).

Harmadszor: Elküldte őket az egész világra, hogy prédikáljanak: („Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében.”).

308. – TIZEDIK MEGJELENÉS

1Kor 15,6

(Később egyszerre több mint ötszáz testvérnek jelent meg.)

309. – TIZENEGYEDIK MEGJELENÉS

1Kor 15,7

(Azután Jakabnak jelent meg.)

310. – TIZENKETTEDIK MEGJELENÉS

Megjelent arimateai Józsefnek is, ahogyan ezt jámborul gondolhatjuk és a Szentek Életében olvashatjuk.

311. – TIZENHARMADIK MEGJELENÉS

1Kor 15,8

Megjelent Szent Pálnak a mennybemenetel után: („Utánuk pedig, mint egy elvetéltnek, megjelent nekem is”).

Megjelent lelkével a limbus szent atyáinak is. Miután innét őket kivezette és újra testet öltött magára, sokszor megjelent tanítványainak és beszélgetett velük.

ApCsel 1,1–12

Először: Miután apostolainak negyven napon át többször megjelent és sok bizonyágot s jelet tett és az Isten országáról beszélt, megparancsolta nekik, hogy Jeruzsálemben várják a megígért Szentlelket.

Másodszor: Kivezette őket az Olajfák hegyére és jelenlétükben (fölemelkedett, és egy felhő elfedte; úgyhogy tovább nem láthatták).

Harmadszor: Mialatt az égre néznek, az angyalok mondják nekik: („Galileai férfiak! Mit álltok itt égre emelt tekintettel? Ez a Jézus, aki közületek az égbe emelkedett, úgy jön el ismét, amint szemetek láttára a mennybe ment.”).

313. – SZABÁLYOK, HOGY VALAMIKÉPP ÉSZREVEGYÜK
ÉS MEGISMERJÜK A LELKEKBEN TÁMADT
KÜLÖNBÖZŐ MEGMOZDULÁSOKAT:
A JÓKAT, HOGY ELFOGADJUK, A ROSSZAKAT,
HOGY ELUTASÍTSUK.

Inkább az első hétnek felelnek meg.

314. – **Első szabály:** Azok elé, akik halálos bünt halálos bűnre halmoznak, az ellenség rendszerint élvezetek káprázatait állítja. Érzéki gyönyöröket és élvezeteket képzel el velük, hogy jobban megtartsa és növelje őket romlottságukban és bűneikben. A jó szellem az ilyeneknél ellenkező módszert alkalmaz: az ész ítéletével furdalja és mardossa lelkiismeretüket.

315. – **Második szabály:** Azoknál, akik bűneik irtogatásában lendülettel haladnak előre, és Isten, a mi Urunk szolgálatában a jóról a jobbra emelkednek, a módszer az első szabályénak éppen az ellenkezője. Ilyenkor ugyanis a rossz szellem sajátossága az, hogy a lelket mardossa, szomorúvá teszi és hamis okkal nyugtalanítva akadályokat gördít eléje, hogy ne haladhasson előre.

A jó szellem sajátossága pedig az, hogy bátorságot, vigaszokat, könnyeket, sugallatokat és nyugalmat ad, mindent megkönnyítve és minden akadályt elgördítve, hogy az ember a jó művelésében egyre előbbre haladjon.

316. – **Harmadik szabály:** a lelki vigaszról. Vigasznak nevezem azt, amikor a lélekben valamilyen benső megmozdulás támad, aminek következtében a lélek lángoló szeretetre gyullad Teremtője és Ura iránt. Következésképpen, amikor már a föld színén semmi teremtett dolgot sem tud önmagáért szeretni, hanem csak azok Teremtőjében.

Úgyszintén vigasz az, amikor a lélek könnyeket hullat, amelyek őt Urának szeretetére indítják, történjék ez akár a bűnei, akár a Krisztus Urunk szenvedése miatt érzett bánatból, vagy más, egyenesen az ő szolgálatára és dicséretére irányuló dolgok miatt.

Végül vigasznak nevezem a remény, a hit, a szeretet minden gyarapodását és minden benső örömet, amely a mennyei dolgok felé

és saját lelke üdvözítésére hívja és vonzza az embert, miközben megnyugtatja és megbékélteti lelkét az ő Teremtőjében és Urában.

317. – **Negyedik szabály:** a lelki vigasztalanságról. Vigasztalanságnak nevezem a harmadik szabályban foglaltak teljes ellentétét: a lélek elsötétülését, zavarát, az alacsony és földi dolgok felé való vonzódását, a különféle zaklatásokból és kísértésekből származó nyugtalanságot. Mindez hitbéli elsötétülésre vezet, remény nélkül, szeretet nélkül. Ilyenkor a lélek egészen restnek, lanyhának, szomorúnak, Teremtőjétől és Urától mintegy elszakadva érzi magát. Amint ugyanis a vigasz ellentétes a vigasztalansággal, ugyanúgy a vigaszból származó gondolatok is ellentétesek a vigasztalanságból származó gondolatokkal.
318. – **Ötödik szabály:** A vigasztalanság idején sohase változtassunk, hanem szilárdan és állhatatosan maradjunk meg azoknál a feltételeknél, elhatározásoknál, amelyeket az ilyen vigasztalanságot megelőző időben tettünk; vagy annál az elhatározásnál, amelyre a megelőző vigasztalás idején jutottunk. Mert amint a vigasz idején inkább a jó szellem vezet bennünket és irányít tanácsaival, úgy a vigasztalanságban inkább a gonosz szellem; az ő tanácsaival pedig nem találhatjuk meg a helyes döntésre vezető utat.
319. – **Hatodik szabály:** Bár a vigasztalanság idején nem szabad megváltoztatnunk jó feltételeinket, az azonban nagyon hasznos, ha a vigasztalatlanság elleni küzdelemben mi magunkat változtatjuk meg erőteljesen. Így pl. azáltal, hogy jobban kitartunk az imádságban, elmélkedésben, gyakran végzünk önvizsgálatot és valamilyen alkalmas módon vezeklünk.
320. – **Hetedik szabály:** Aki vigasztalanságban van, fontolja meg, hogyan hagyta őt az Úr próbatétel végett természetes képességeire, hogy az ellenség különféle zaklatásainak és kísértéseinek ellenálljon. Mivel-hogy ellen tud állni az isteni segítséggel, és ez a segítség mindig megmarad számára, még ha világosan nem is érzi. Mert ha az Úr meg is vonta tőle a nagy buzgóságot, a kiáradó szeretetet és a hatékony kegyelmet, mégis az a kegyelem, ami az örök üdvösségre elég, megmarad számára.

321. – **Nyolcadik szabály:** Aki vigasztalanságban van, arra törekedjék, hogy kitartson a türelemben, ami éppen az ellenkezője az őt érő zaklatásoknak. Gondoljon arra is, hogy hamarosan vigaszban részesül, közben pedig tegyen meg minden tőle telhetőt a vigasztalanság leküzdésére, ahogyan a hatodik szabályban mondtuk.
322. – **Kilencedik szabály:** Annak, hogy vigasztalanságban vagyunk, három fő oka van:
Az első: mert lanyhák, restek és hanyagok vagyunk lelki gyakorlatinkban és így a magunk hibái miatt hagy el bennünket a lelki vigasz.
A második: mert az Úr megpróbál bennünket: mennyit érünk és mennyire tartunk ki az ő szolgálatában és dicséretében a vigaszok és felfokozott kegyelmek oly nagy zsoldja nélkül.
A harmadik: hogy igaz belátást és ismeretet adjon nekünk, ami által bensőleg érzékeljük: nem tőlünk függ a nagyfokú áhitat, a bensőséges szeretet, a könnyek, sem bármilyen más lelki vigasz megszerzése vagy megőrzése, hanem minden Istennek, a mi Urunknak ajándéka és kegyelme.
Végül, hogy ne rakjunk fészket idegen dologban oly módon, hogy értelmünket valamiféle göggel vagy hiú dicsőséggel áztatva magunknak tulajdonítsuk az áhitatot vagy a lelki vigasznak egyéb megnyilvánulásait.
323. – **Tizedik szabály:** Akinek vigaszban van része, gondoljon arra, hogyan viselkedik majd a jövőben bekövetkező vigasztalanságban. Gyűjtsön új erőt arra az időre.
324. – **Tizenegyedik szabály:** Az, aki a vigasz állapotában van, igyekezzék tőle telhetően megalázkodni és magát kicsinnyé tenni. Gondoljon arra, hogy milyen gyámoltalan is tud lenni a vigasztalanság idején, ilyen kegyelem vagy vigasz nélkül. Viszont, aki vigasztalanságban van, gondoljon arra, hogy sokra képes a kegyelemmel, amely elegendő arra, hogy összes ellenségének ellenálljon, Teremtőjéből és Urából merítve az erőt.
325. – **Tizenkettedik szabály:** Az ellenség úgy viselkedik, mint egy aszszony. Az erővel szemben gyenge, de erős, ha engedékenységre talál.

Az asszonynak ugyanis, amidőn valamely férfivel veszekszik, az a szokása, hogy bátorságát veszti és elmenekül, amikor az ember bátran szembeszáll vele. Ellenkezőleg, ha a férfi bátorságát veszti menekülni kezd, az asszony haragja, bosszúja és dühe nőttön-nő és többé nem ismer határt.

Hasonlóképpen, az ellenségnek az a tulajdonsága, hogy erőtlenné válik és bátorságát veszti, s kísértései megfutamodnak, ha az, aki gyakorolja magát a lelki dolgokban, bátran szembeszáll az ellenség kísértéseivel, és azoknak homlokegyenest az ellenkezőjét csinálja. Viszont, ha félni kezd és bátorságát veszti a kísértések elviselésében, nincs olyan dühöngő fenevad a föld hátán, mint az emberi természet ellensége, midőn elvetemült szándékát oly ádáz gonoszsággal akarja végrehajtani.

326. – **Tizenharmadik szabály:** Az ellenség úgy viselkedik, mint egy álnok szerető. Titokban akar maradni s fél a lelepleződéstől.

Az álnok ember ugyanis, midőn hitegetéseivel valamely jó apának a leányát vagy jó férjnek a feleségét elcsábítani próbálja, azt akarja, hogy szavai és rábeszélései titokban maradjanak. Azért nagyon nincs kedvére, amikor a leány apjának vagy a feleség a férjének feltárja az ő álnok szavait és gonosz szándékát, mert könnyen átlátja, hogy nem hajthatja végre megkezdett művét.

Ugyanígy az emberi természet ellensége, amikor belopja cseleit és rábeszéléseit az igaz lélekbe, azt akarja és azt kívánja, hogy azokat titkon fogadja be és titokban tartsa. Nagyon nincs tetszésére tehát, amikor a lélek feltárja azokat jó gyóntatójának vagy más lelki embernek, aki ismeri a kísértő csalárdságait és gonoszságait. Megérti ugyanis, hogy megkezdett gonoszságát nem viheti véghez, mert nyilvánvaló csalárdsága lelepleződött.

327. – **Tizennegyedik szabály:** Az ellenség úgy viselkedik, mint valamely hadvezér: meghódítani és elrabolni akarja, amit megkíván.

A hadvezér, egyben a sereg parancsnoka, először ugyanis tábort üt, kikémeleli a vár erősségét s védelmi állapotát és csak azután, a leggyengébb oldalán támadja meg.

Hasonlóképpen, az emberi természet ellensége is körüljár és ki-

kémeleli minden szempontból valamennyi isteni, sarkalatos¹ és erkölcsi erényünket. És ahol gyengébbeknek talál és örök üdvösségünket illetően védtelenebbeknek, ott támad és igyekszik legyőzni bennünket.

328. – SZABÁLYOK UGYANARRA A CÉLRA,
A SZELLEMEK BEHATÓBB MEGKÜLÖNBÖZTETÉSÉVEL

Inkább a második hétnek felelnek meg.

329. – **Első szabály:** Istennek és angyalainak sajátossága, hogy sugallataikkal igazi vígságot és lelki örömet adnak és eltávolítanak minden szomorúságot és zavart, amelyet az ellenség hoz a lélekbe. Ennek ugyanis az a szokása, hogy az ilyen vígság és lelki vigasz ellen harcol úgy, hogy hamis okokat, ravaszkodásokat és folytonos megtévesztéseket használ.

330. – **Második szabály:** Egyedül Isten, a mi Urunk képes arra, hogy előzetes ok nélkül vigaszt adjon a léleknek. Mert a Teremtőnek a sajátossága, hogy belépjen, kijöjjön, mozdulást hozzon a lélekbe, teljesen az ő isteni fönségének szeretetére vonva őt. Azt mondom: ok nélkül, vagyis minden előzetes megérzése vagy megismerése nélkül valami olyan dolognak, ami által ez a vigasz a lélekbe jöhetne saját értelmi vagy akarati tevékenysége következtében.

331. – **Harmadik szabály:** Előzetes okkal vigasztalhatja a lelket mind a jó, mind a gonosz angyal, de ellenkező céllal:
– a jó angyal a lélek hasznára, hogy növekedjék és a jóról a jobbra emelkedjék;
– a gonosz angyal pedig épp az ellenkezőjére törekszik, továbbá arra, hogy elvetemült szándékába és gonoszságába vonja a lelket.

¹ isteni erények: hit, remény, szeretet; sarkalatos erények: okosság, igazságosság, mértékletesség, lelki erősség.

332. – **Negyedik szabály:** A rossz angyalnak, aki a világosság angyalának alakját ölti fel, az a szokása, hogy a jámbor lélek ajtaján megy be és a magáén jön ki. Először ugyanis jó és szent gondolatokat sugall, ahogy az ennek az igaz léleknek megfelel. Azután igyekszik lassanként a saját célját elérni, oly módon, hogy a lelket a maga rejtett cselszövéseibe és romlott szándékaiba vonja.
333. – **Ötödik szabály:** Nagyon figyeljük meg a gondolatok lefolyását. Ha a kezdet, a közép és a vég mind jó és a teljes jóra irányul, akkor ez a jó angyal jele. Ha azonban a gondolatok lefolyása valamilyen rossz vagy figyelmet elvonó dologban végződik, vagy kevésbé jóban, mint amit a lélek azelőtt cselekedni szándékozott, vagy ha gyengíti, nyugtalanítja vagy megzavarja a lelket és megfosztja a régebben élvezett békéjétől, csendjétől és nyugalmatól, akkor ez világos jele annak, hogy a gonosz szellemtől, előmenetelünk és örök üdvösségünk ellenségétől származik.
334. – **Hatodik szabály:** Amikor az emberi természet ellenségét rajtakaptuk és felismertük kígyófarkáról és gonosz céljáról, amibe vezet, a megkísértettnek hasznára válik, ha mindjárt megvizsgálja a gonosz által sugalmazott jó gondolatok lefolyását: mivel is kezdődtek? hogyan fáradozott az ellenség azon, hogy lassanként megfossza őt a lelki édességtől és örömtől, amelyben része volt, s végül belevigye a maga gonosz szándékaiba. Ezt a most megszerzett és jól megjegyzett tapasztalatot felhasználva a jövőben őrizkedjék a gonosz szellem szokásos cselvetéseitől.
335. – **Hetedik szabály:** Azokban, akik a jóról a jobbra haladnak, a jó angyal kedvesen, könnyedén és szeliden érinti a lelket, mint a vízcsepp, amikor szivacsra hull; a gonosz angyal pedig élesen, zajjal és nyugtalanossággal, mint amikor a vízcsepp köre esik.
- Azokat viszont, akik a rosszról a rosszabbra haladnak, a fent említett szellemek ellentétes módon érintik. Ennek oka az, hogy a lélek beállítottsága az említett angyalokkal szemben vagy ellenkező vagy hasonló. Amikor ellenkező, zajjal, feltűnést keltve, érzékelhetően hatolnak be; amikor pedig hasonló, a szellem csendben lép be, mint nyitott kapun, a saját házába.

336. – **Nyolcadik szabály:** Amikor a vigasz előzetes ok nélkül van, bár nincs benne cselvetés, mert – mint mondtunk – kizárólag Istentől, a mi Urunktól származik, mégis a lelki ember, akinek Isten ezt a vigaszt adja, nagy éberséggel és figyelemmel vizsgálja, és különböztesse meg ennek a tényleges vigasznak valódi idejét az utána következő időktől, amikor a lélek még tüzes és Isten kedveltjének érzi magát az elmúlt vigasz kegyével és utóhatásaival.

Ebben a második időszakban ugyanis az ember gyakran tesz elhatározásokat és alakít ki vélekedéseket saját megszokott gondolkodásmódja és a fogalmakból és ítéletekből leszűrt következtetései alapján, vagy a jó, vagy a rossz szellem hatására. Ezek az elhatározások és vélekedések tehát nem közvetlenül Istentől, a mi Urunktól származnak. Ezért nagyon szükséges, hogy alaposan megvizsgáljuk őket, mielőtt teljes hitelt adnánk nekik és megvalósítanánk.

337. – AZ ALAMIZSNAOSZTÁS SZOLGÁLATÁBAN A KÖVETKEZŐ SZABÁLYOKAT KELL MEGTARTANI

338. – **Első szabály:** Ha rokonoknak vagy barátoknak vagy olyan személyeknek osztok alamizsnát, akikhez ragaszkodom, négy dolgot kell megfontolnom. Ezekről a választás témájánál részben már beszéltünk. Az első az, hogy az a szeretet, amely engem mozgat és alamizsnaadásra bír, felülről, Isten, a mi Urunk szeretetéből származzék. Először tehát érezzem magamban, hogy az a kisebb vagy nagyobb szeretet, amelyet ezen személyek iránt érzek, Istenért van; és az okban, amiért jobban szeretem őket, ragyogjon fel az Isten.

339. – **Második szabály:** Olyan embert akarok nézni, akit sohasem láttam, sohasem ismertem, de akinek a teljes tökéletességet kívánom mind tiszttségében, mind állapotában. Mivel szeretném, hogy ő az alamizsnaosztás módjában Istennek, a mi Urunknak nagyobb dicsőségére és saját lelke nagyobb tökéletességére járjon el, azt tegyem magam is, se többet, se kevesebbet. Megtartom tehát azt a szabályt és mértéket, amelyet másnak kívánnék és ilyennek tartok.¹

¹ ti. hogy Isten nagyobb dicsőségére és a lélek tökéletességére van.

340. – **Harmadik szabály:** Mintha halálos ágyamon volnék, fontolóra akarom venni azt a módot és mértéket, amelyet akkor szeretnék, ha vagyonekezelési tisztségemben megtartottam volna. Ehhez igazodva, tartsam azt meg most az alamizsnaosztásomban.
341. – **Negyedik szabály:** Fontolgatva, hogyan is érzem majd magam az ítélet napján, gondoljam meg jól, mi módon szeretném akkor, hogy feladatomnak ezt a tisztségét és terhét viseltem volna. A szabályt, amelyet akkor szeretném, hogy megtartottam volna, tartsam meg most.
342. – **Ötödik szabály:** Ha valaki észreveszi, hogy vonzódik és ragaszkodik némelyekhez, akiknek alamizsnát akar osztani, várjon, és gondolja végig jól a fent említett négy szabályt; szerintük vizsgálja meg és mérlegelje ragaszkodását. Ne adjon addig alamizsnát, amíg ezeknek a szabályoknak megfelelően rendetlen ragaszkodását teljesen le nem vetette és el nem távolította.
343. – **Hatodik szabály:** Jóllehet nincs abban semmi vétek, hogy az ember Istennek, a mi Urunknak javait szétosztás végett elfogadja, amikor a mi Istenünk és Urunk hívja meg őt erre a szolgálatra, mégis a mennyiséget illetően, ti. hogy a szétosztásra reábizott dolgokból mennyit vegyen el és használjon fel a maga számára, már felmerülhet a kétség: nem történik-e vétek és túlzás. A fent említett szabályokkal megújíthatjuk életünket és állapotunkat ezen a téren is.
344. – **Hetedik szabály:** A már említett okok és sok más ok miatt is, mindig jobb és biztonságosabb, ha az ember abban, ami személyét és életmódját illeti, minél jobban megszorítja és korlátozza magát és minél jobban megközelíti Főpapunkat, Példaképünket és Szabályunkat, aki a mi Urunk Jézus Krisztus. Ennek megfelelően határozza el s parancsolja meg a harmadik karthágói zsinat, amelyen Szent Ágoston is jelen volt, hogy a püspökök életvitele egyszerű és szegényes legyen. Ugyanezt kell szemmel tartanunk minden életmódban, tekintetbe véve azonban a személyek állását és állapotát s azokkal összhangba hozva. A házaseletre ott van számunkra Szent Joákim és Szent Anna példája, akik vagyonukat három részre osztották:

- az elsőt a szegényeknek adták;
- a másodikat a Templom céljaira és szolgálatára;
- a harmadikat önmaguk és családjuk fenntartására fordították.

345. – **A KÖVETKEZŐ MEGJEGYZÉSEK SEGÍTENEK, HOGY AZ AGGÁLYOKAT ÉS ELLENSÉGÜNK SUGALMAZÁSAIT ÉSZREVEGYÜK ÉS MEGÉRTSÜK**
346. – **Első megjegyzés:** Skrupulusnak, azaz aggálynak köznyelven azt nevezik, ami saját ítéletünkből és szabadságunkból fakad, vagyis amikor szabadon úgy vélekedem, hogy valami bűn, ami pedig nem bűn. Így megtörténik, hogy valaki, miután keresztben fekvő szalmaszálakra véletlenül rálépett, saját ítélete alapján úgy véli, hogy vétkezett. Ez valójában téves ítélet, nem igazi aggály.
347. – **Második megjegyzés:** Miután ráléptem arra a keresztre, vagy másvalamit gondoltam, mondtam vagy tettem, kívülről az a gondolatom támad, hogy vétkeztem, másrészt pedig úgy tűnik, hogy nem vétkeztem; mégis megzavartnak érzem magam, ti. amennyiben egyszerre kételkedem és nem is kételkedem. Ez már igazi aggály és kísértés, amelyet az ellenség állít utunkba.
348. – **Harmadik megjegyzés:** Az első megjegyzésben említett aggálytól nagyon kell irtózni, mert az merő tévedés. A második megjegyzésben említett aggály azonban egy ideig nem csekély hasznára van annak, aki a lelki élet gyakorlására szánta magát. Sőt kiválóan megtisztítja és kifinomítja az ilyen lelket. Távol tartja még a bűnnek az árnyékától is, ahogy Szent Gergely mondja: „A jó lelkek szokása, hogy ott is bünt látnak, ahol nincs bűn.”
349. – **Negyedik megjegyzés:** Az ellenség nagyon megfigyeli, vajon a lélek durva-e vagy gyöngéd. Ha gyöngéd, iparkodik még gyöngédebbé tenni, egészen a végletekig, hogy jobban megzavarja és teljesen összekavarja. Ha például azt látja, hogy valamelyik lélek nem egyezik bele sem a halálos, sem a bocsánatos bűnbe, sőt a megfontolt bűnnek még a látszatába sem, akkor az ellenség, mivel olyan dologban, ami bűnnek látszik, nem tudja őt elbuktatni, arra törekszik,

hogy bünt láttasson vele ott, ahol nincs bűn, így pl. valamely jelenlételességen szóban vagy gondolatban.

Ha viszont a lélek durva, az ellenség iparkodik még durvábbá tenni. Ha pl. azelőtt a bocsánatos bűnöket semmibe vette, azon fog fáradozni, hogy a halálos bűnökkel se nagyon törődjék; ha pedig azelőtt törődött valamit velük, most sokkal kevésbé vagy egyáltalán ne tegye.

350. – **Ötödik megjegyzés:** Aki a lelki életben előre kíván haladni, járjon el mindig ellentétes módon, mint az ellenség. Ha pl. az ellenség eldurvítani akarja a lelkét, ő iparkodjék finommá tenni azt. Ha pedig túlságosan elfinomítani akarja, hogy a végletekbe vigye, törekedjék szilárdan megállni a középben, hogy magát teljesen nyugodttá tegye.
351. – **Hatodik megjegyzés:** Ha egy jó lélek az Egyházon belül, felettessel egyetértésben valamit mondani vagy tenni akar, ami Isten, a mi Urunk dicsőségére van, kívülről azonban valami gondolata vagy kísértése támad, hogy ne mondja vagy ne tegye azt, hamis okként hozva fel a dicsőségvágyat és más dolgokat, akkor az ilyen lélek emelje értelmét Teremtőjéhez és Urához. Ha ezután is úgy látja, hogy ez az ő köteles istenszolgálat vagy legalábbis nincs az ellen, tegyen homlokegyenest e kísértéssel ellenkezően, Szent Bernát példája szerint, aki így felelt a kísértőnek: „Nem miattad kezdtem el, miattad nem is hagyom abba.”
352. – **HOGY AZZAL AZ IGAZ ÉRZÜLETTEL LEGYÜNK A KÜZDŐ EGYHÁZBAN, AMELLYEL LENNI TARTOZUNK, TARTSUK MEG A KÖVETKEZŐ SZABÁLYOKAT**
353. – **Első szabály:** Tegyük félre minden ítéletet és készséges s elszánt lelkülettel engedelmeskedjünk mindenben Krisztus, a mi Urunk igazi Jegyesének, aki a mi szent Anyánk, a hierarchikus Egyház.
354. – **Második szabály:** Dicsérjük a papnál végzett gyónást,¹ és az Oltáriszentség vételét a megkívánt és kötelező feltételek mellett, évente egyszer, még inkább havonta, még sokkal inkább hetente.

¹ fülgyónásról van szó

355. – **Harmadik szabály:** Dicsérjük a szentmisén való gyakori részvételt, úgyszintén az énekeket, zsoltárokat és hosszú imákat a templomban és a templomon kívül. Ugyanúgy dicsérjük a meghatározott időre elrendelt imaórákat, minden istentiszteletet, ima és zsolozsma végzésére.
356. – **Negyedik szabály:** Dicsérjük nagyon a szerzetesrendeket, a szüzeséget és megtartóztató életet; dicsérjük, de ne annyira, mint ezek bármelyikét, a házaseletet.
357. – **Ötödik szabály:** Dicsérjük a szerzetesi fogadalmakat, a szegénység, tisztaság, engedelmesség, valamint minden magasabb tökéletességre irányuló fogadalmat.
Megjegyzendő, hogy mivel a fogadalom olyan dolgokra vonatkozik, amelyek az evangéliumi tökéletesség körébe tartoznak, olyanokban, amelyek attól távol esnek, nem szabad fogadalmat tenni, pl. hogy valaki kereskedő legyen vagy megházasodjék.
358. – **Hatodik szabály:** Dicsérjük a szentek ereklyéit, tiszteljük azokat, a szentekhez pedig imádkozunk. Dicsérjük a stációs templomokat, zarándoklatokat, búcsúkat, a szentévek szokását, a keresztes bullákat és a templomokban meggyújtott gyertyákat.
359. – **Hetedik szabály:** Dicsérjük a böjtre és megtartóztatásra vonatkozó rendeleteket, így a nagyböjtöt, a kántorböjtöket, vigiliákat, a péntekket és szombatokat; hasonlóképpen a vezekléseket, nemcsak a belsőket, a külsőket is.
360. – **Nyolcadik szabály:** Dicsérjük a templomok díszítményeit és épületeit, valamint a szent képeket, tiszteljük azokat, annak megfelelően, amit ábrázolnak.
361. – **Kilencedik szabály:** Dicsérjük végül az Egyház minden parancsát, készséges lélekkel keressünk okokat védelmezésükre és semmi módon se támadásukra.
362. – **Tizedik szabály:** Készebbnek kell lennünk arra, hogy feljebbvalóinknak mind rendelkezéseit és javaslatait, mind szokásait helyeseljük

és dicsérjük, mint az ellenkezőre. Mert bár néhány közülük nem ilyen vagy nem volt ilyen, mégis azok ellen beszélni, akár nyilvános prédikációban, akár pedig az egyszerű nép előtt, inkább méltatlan-kodást és botrányt, mint hasznos eredményez. A nép csak háborog-na világi, illetve egyházi vezetői ellen.

Amint tehát káros az egyszerű nép előtt a fölöttesekről távollétük-ben rosszat mondani, ugyanúgy hasznos lehet, ha a rossz szokások-ról olyan személyeknek beszélünk, akik azokat orvosolni tudják.

363. – **Tizenegyedik szabály:** Dicsérjük a pozitív és skolasztikus tant. Mert amint a pozitív tan doktoraira, így Szent Jeromosra, Szent Ágostonra és Szent Gergelyre stb. inkább az jellemző, hogy érzelmeinket Istennek, a mi Urunknak mindenben való szeretetére és szolgál-tára indítják, ugyanúgy a skolasztikus doktorokra, mint Szent Tamásra, Szent Bonaventurára és a Szentenciák Mesterére¹ inkább az a jellemző, hogy az örök életre szükséges dolgok meghatározását adják, vagy azokat megmagyarázzák korunk számára, és hogy minden tévedés és álokoskodás ellen harcolnak s azokat leleplezik. Mert a skolasztikus doktorok, minthogy újabb időkben éltek, nemcsak a Szentírásnak és a pozitív tan szent doktorainak helyes megértéséből merítenek, hanem – maguk is az isteni erő által megvilágosított és felvilágosult emberek lévén – szent Anyánk, az Egyház zsinataira, kánonjaira és konstitúcióira is támaszkodnak.
364. – **Tizenkettedik szabály:** Óvakodjunk attól, hogy összehasonlításo-kat tegyünk magunk között, akik most élünk, és a múlt szentjei között. Mert nem csekély mértékben tévedhetünk, ha pl. valakiről azt mondjuk: ez többet tud, mint Szent Ágoston, ez egy második Szent Ferenc vagy még nála is több; ez egy második Szent Pál, jóságát és szentségét illetően.
365. – **Tizenharmadik szabály:** Hogy mindenben biztos úton járjunk, mindig azon az állásponton kell lennünk, hogy amit én fehérnek látok, feketének higgyem, ha a hierarchikus Egyház úgy dönt; azért, mert hiszem, hogy ugyanaz a szellem, ami Krisztus Urunk, a Jegyes

¹ Petrus Lombardus

és az Egyház, az ő jegyese között van, kormányoz és irányít bennünket lelkünk üdvösségére. Mert ugyanaz a Lélek és a mi Urunk – aki a tízparancsolatot adta – irányítja és kormányozza szent Anyánkat, az Egyházat.

366. – **Tizennegyedik szabály:** Bár nagyon igaz, hogy senki sem üdvözülhet, ha nincs eleve erre rendelve, és ha nincs hite és nincs a kegyelemben, mégis nagyon kell vigyáznunk a módra, ahogyan ezekről beszélünk.
367. – **Tizenötödik szabály:** Ne beszéljünk sokat, csak úgy szokásból, a predesztinációról. Ha mégis valamilyen módon szó esik róla, úgy beszéljünk, hogy az egyszerű nép ne essen semmiféle tévedésbe. Megtörténik ugyanis, hogy némelyek így beszélnek: „Az már eldöntött dolog, hogy üdvözülök-e vagy elkárhozom; az én jó vagy rossz cselekedeteim már nem változtathatnak rajta.” Így azután ellanyhulnak és elhanyagolják azokat a cselekedeteket, amelyek lelkük üdvére és lelki előmenetelükre vezetnének.
368. – **Tizenhatodik szabály:** Ugyanígy vigyáznunk kell, nehogy azáltal, hogy sokat és nagy nyomatékkal, minden megkülönböztetés és magyarázat nélkül beszélünk a hitről, okot szolgáltatassunk a népnek, hogy a cselekedetekben restté és lustává váljék, akár még mielőtt a hit a szeretetben kifejlődött volna,¹ akár azután.
369. – **Tizenhetedik szabály:** Ugyanígy, ne beszéljünk a kegyelemről se olyan hosszasan és kihangsúlyozottan, hogy méreg származzék belőle a szabad akarat rovására. Beszélhetünk ugyan a hitről és a kegyelemről, amennyit isteni segítséggel és az isteni Felség nagyobb dicsőségére lehet; de nem úgy és nem olyan módon, főleg nem a mi annyira veszedelmes korunkban, hogy a cselekedetek és a szabad akarat kárt szenvedjenek és semmibe vétessenek.

¹ ti. a jócselekedetek által

370. – **Tizennyolcadik szabály:** Jóllehet mindennél többre kell értékelni Istennek, a mi Urunknak tiszta szeretetből fakadó buzgó szolgálatait, mégis nagyon kell dicsérnünk az isteni Felség félelmét is. Mert nem csupán a gyermeki félelem az, ami jámbor és nagyon szent dolog, hanem, amikor az ember már semmi jobbra vagy hasznosabbra nem képes eljutni, a büntetéstől való félelem is nagyon segíti, hogy a halálos bűnből kiemelkedjek. Ha pedig már kiemelkedett, könnyen eljut a gyermeki félelemre, amely egészen kedves és tetsző Istennek, a mi Urunknak, mert együtt van az istenszeretettel.

HARMADIK RÉSZ

DIREKTÓRIUM

LOYOLAI SZENT IGNÁC LELKIGYAKORLATAINAK DIREKTÓRIUMA

(latinból fordította: Hevenesi János S. J.)

IRÁNYELVEK
A LELKIGYAKORLATOK VEZETŐI SZÁMÁRA

MIÉRT TARTOTTUK HASZNOSNAK A DIREKTÓRIUM KÖZZÉTÉTELÉT

1. A Direktóriumot összeállító munkaközösség korban közel állt (M.D.XCIX = 1599) Szent Ignáchoz és az első társak nemzedékéhez. Egyeseket személyes emlékek is fűztek még a Lelkigyakorlatos Könyv szerzőjéhez. Megbízható tanúknak tekintjük tehát őket, hiszen jól ismerhették, Szent Ignác maga és az első társak miképpen értelmezték és adták a Lelkigyakorlatokat.
2. A teljes Szent Ignác-i Lelkigyakorlatok középpontjában az életállapot (hivatás, házasság, szerzetesi vagy papi életforma) megválasztásának (esetenként az életreformnak) feladata áll. Az első atyák a „választás rendszerének” tartották a Lelkigyakorlatokat. A Direktórium jelentős értéke, hogy éppen a választásról ad eddig felül nem múlt, világos, gondos, bőséges tanítást. Irányt mutat a téma és a részletek további elméleti kifejtéseinek, de a gyakorlatnak is.
3. A Direktórium magában véve azoknak szól, akik a Szent Ignác-i Lelkigyakorlatokat adják. Minthogy azonban a bennük foglalt lelki-vezetési utasítások közvetlen vagy legalábbis áttételesen egyetemes érvényűek, azért a lelkek vezetői a Lelkigyakorlatokon kívül is hasznos eligazításokat meríthetnek belőlük. A Direktóriumot tehát lelkiveetői kézikönyvnek is tekinthetjük.

ELŐSZÓ

A Lelkigyakorlatok értéke és haszna. – Miért van szükség erre a Direktóriumra?

1. Jóságos Istenünk segítségünkre siet kegyelmeivel. Különbféle eszközöket ad kezünkbe, hogy velük mind a magunk, mind a ránk bízottak üdvösségét és tökéletesedését szolgáljuk. Szent Ignác Lelkigyakorlatos Könyve a legkiválóbb eszközök közül való.
2. Ebben a Könyvben ugyanis olyan lelkiségi eszmék találhatók, amelyeket nem annyira könyvekből merítve, mint inkább a Szentlélek kenete révén, továbbá gyakorlatból, a maga belső életének megtapasztalása alapján írt le a Szent. Ezeket az eszméket a megtérés kezdeti lángolásában égő Ignácnak sugallta az Úr, azután pedig mindig meg is erősítette, olyankor, amikor Ignác egy-egy lépéssel tovább haladt az erény és az életszentség útján.
3. Minthogy pedig az üdvösség és a tökéletesség szempontjából nagyon fontos az imádság és az egyesülés Istennel, azért Szent Ignác lelkiségének követői mindenkor tartsák szem előtt az imádságos életnek ezt a módszerét és útmutatását.
4. Szent Ignác maga, szerzetescsaládja tagjaihoz szólva és azzal, hogy sokaknak adta Lelkigyakorlatát, nyomatékosan ajánlotta övéinek a Lelkigyakorlatokban való elmélyülést, és sürgette náluk a jártasságot a lelkigyakorlatozók vezetésében. Mindkettőnek nagy jelentőséget tulajdonított Isten szolgálatára nézve. – Fennmaradt egy levele, amelyet Miona nevű volt párizsi gyóntatójának írt. Ebből jól kiviláglik, miként vélekedett ő ezekről a Gyakorlatokról. Buzdítja ugyanis Mionát és nagyon kéri, hogy odaadó szorgalommal végezze el lelkigyakorlatát. Biztosítja: ha így jár el, nagy hasznát fogja látni mind a saját lelkére nézve, mind pedig igen sok lélek segítségével. Egyéb-ként is, Szent Ignác e dologban mindig igen határozott és meggyőző szavakkal fejezte ki véleményét.
5. Tanúságot tettek a Lelkigyakorlatok mellett tudós, erényes, nagy élettapasztalattal rendelkező és főleg: a lelki életben igen jártas emberek is. A Lelkigyakorlatokat megtapasztalva nagy elismeréssel, lelkesen emlegették azt. Szóban és írásban is hirdették, hogy általa minden várankozásukat felülmúló módon részesültek lelki kincsekben.

6. Mindennél fontosabb azonban az Apostoli Szentszék pártoló tekintélye. Miután a hittudósok a Lelkigyakorlatos Könyv alapos tanulmányozása után jelentést tettek, Róma így fejezte ki jóváhagyását 1548-ban: „*Mély jámborság és szentség jellemzi; rendkívül hasznos a hívők épülésére és lelki haladására.*”
7. Végül, maga a tapasztalat is tanúsítja, hogy a Lelkigyakorlatok elvégzése szinte hihetetlenül nagy eredményekkel jár. Sokan kapták meg általa a hivatás kegyelmét. Sok szerzetesnél és szerzetesi közösségben nagy lelki átalakulást eredményezett. Igen sokan voltak olyan világiak, akik bűnben éltek, buzdításra, prédikációkra nem hallgattak, de a Lelkigyakorlatokat elvégezve – főleg ennek hatása alatt – megtértek s a választott jó úton állhatatosan kitartanak. Férfiaknál és nőknél, bármely foglalkozási rétegnél, csodálatos gyümölcsöket terem a Lelkigyakorlatok elvégzése. Ha pedig egy helyen többen is részesedtek e kegyelemben, ott kézzelfogható az általános erkölcsi megújulás.
8. Ezek az eredmények nem hosszú idő alatt és – tegyük hozzá – nem is rendkívüli erőfeszítések árán jöttek létre. Csodálkozhatunk-e ezen? Hiszen – amint az Apostol mondja – Isten akarata a mi megszentelődésünk (vö. 1Tesz 4,3); a mérhetetlen Jóság tehát mindenkor kész kiárasztani ajándékait teremtményeire. Ezért bizonyos is, hogy ha az ember nem gátolná Isten szándékait, hanem ellenkezőleg, felkészítené magát a jótétemények befogadására, könnyen és hamar részesülne Isten nagy kegyelmi adományaiban. Nos, a Lelkigyakorlatok szerepe éppen ez: igazán nagyon hatásosan készítik fel a lelket ezeknek az adományoknak befogadására. Először is, mindentől kiemelik az embert környezetéből és napi teendőiből. Mintegy pusztai magányba viszik, ahol Isten megszólítja a szívét, ő maga pedig azt teszi, amire a zsoltáros buzdít: „Álljatok meg és ismerjétek el: »Én vagyok az Isten!«” (Zsolt. 45,11). Lelkigyakorlata az embert mindjárt az elején – amikor szemügyre veszi végső célját, ami nem más, mint örök boldogsága (l. jegyzet!) – rádöbbeníti tevélységeire és bűnei megbánására, sőt meggyűlölésére készíti. Ezután pedig feltárja előtte az erény szépségét, és fellelkesíti, hogy tegye magáévá

¹ A teremtménynek mindenestre legalapvetőbb célja Istennek, a Teremtőnek szolgálata, hogy azután „ezáltal lelkét üdvözítse” (Lgy 23. p.). (Fordító megjegyzése.)

Krisztus példáját, kövesse Urunkat. Vagyis megmutatja a léleknek, miként újítsa meg egész életét Isten útmutatása és akarata szerint – akár úgy, hogy felcseréli életállapotát, akár úgy, hogy megtartja, de megjavítja azt.

9. Mindebből következők: ha már ilyen nagy ajándéka Istennek a Szent Ignác-i Lelkigyakorlat, s ha azért kaptuk, hogy éljünk vele, ne rejtjük el ezt a kincset, ne őrizzük mintegy elásva, kamatoztatás nélkül.
10. Ha pedig ilyen nagy áldás a Szent Ignác-i lelkigyakorlat, akkor az is szükséges, hogy adásának módszere egységes legyen. Nem lehet mindenki egyképpen járatos benne vagy avatott kezű e lelki táplálék adagolásában. Magába a Könyvbe sem lehetett mindent belesűríteni: ezért – ha a lelkigyakorlat-adás szempontjából nézzük – vannak benne megvilágításra szoruló részek. Az pedig nem kívánatos, hogy mindenki a maga észjárása és tetszése szerint értelmezze a Lelkigyakorlatos Könyvet: ebből csak zavar és az egymástól is eltérő újítások összevisszasága keletkeznék.
11. Ezeknek a megfontolásoknak alapján tartotta szükségesnek *Jézus Társasága első általános rendi gyűlése*, hogy készüljön el a lelkek érdekében a Lelkigyakorlatok adásának direktóriuma.

I. fejezet

A LELKIGYAKORLATOZÓK TOBORZÁSA

1. Nem elég csak arra törekednünk, hogy kielégítsük lelkigyakorlatozóink igényeit. Legyen célunk az is, hogy ők maguk ébresszenek igényt másokban a Lelkigyakorlatok elvégzésére. Természetesen magunk is hívjunk rá sokakat – akiket csak lehet - szelid biztatással. Szeretetből és apostoli buzgóságból mindannyian kívánjuk és szorgalmazzuk a lelkek üdvösségét is, tökéletesedését is. Akkor pedig vegyük igénybe a lelkek érdekében ezt a mind a két cél szempontjából oly alkalmas és hatásos eszközt is: a Lelkigyakorlatokat.
2. Okosságra van azonban szükségünk. Tapintattal, szerényen járjunk el. Csak a kellő időben és a kellő helyen hozzuk szóba. Ne legyünk senkinek terhére, bántására. Külön is vigyázzunk: nehogy azt a

gyanút keltsük, mintha szerzetesi állapotra akarnánk rávenni.¹ A Lelkigyakorlatok elvégzésére indítást adó bölcs, óvatos fellépésben mindenkit vezessen okossága és a Szentlélek kenete, amely – mint minden másban – ebben is irányítsa és segítse a lélek munkáit.

3. Szent Ignác véleménye és tanácsa az volt, hogy legjobb erről a dolgról a gyónókkal beszélni. Nem alkalmatlankodva, nem erőszakosan, hanem valami jó alkalmat megragadva vagy ügyesen teremtve. A gyónáson kívül is ajánlhatjuk a Lelkigyakorlatok elvégzését, amikor például észrevesszük, hogy valaki elégedetlen állapotával, akár azért, mert lelki aggály kínozza, akár azért, mert valami gond nehezedik rá, például balul üt ki egy vállalkozása, övéi rosszul bánnak vele, s hasonló okokból. Megeshet, hogy még a bűn is jó alkalmat szolgáltat: akkor ugyanis, amikor elkövetője isteni világosságnál felismeri azt, bánkódik és meg akar változni. Nagyon megfelelő tehát ajánlani neki: gyöngeségének a legjobb gyógyszere lesz, ha a Lelkigyakorlatokat elvégzi.
4. Minden alkalommal utaljunk azokra a gyümölcsökre, amelyeket a Lelkigyakorlatok szoktak teremni; ezek: béke, a lélek nyugalma, belső fény, helyes életvitel bármilyen emberi életállapotban.
5. Jó az is, ha fölemlítjük egyesek példáját: milyen jó haszonnal, megelégedéssel végezték a Lelkigyakorlatokat; kegyelmi gyarapodásukat pedig erkölcsi előhaladásukkal bizonyították. Célszerű megemlíteni a kapcsolódó vigasztalásokat és a lelki dolgok örömmel teli izlelését is, nehogy bárki is visszariadjon az erőfeszítéstől. Példákat említve ne olyanokra hivatkozzunk, akik szerzetbe léptek (vagy hallgassunk erről a körülményről). Inkább olyanokat emlegessünk, akik megújhódva a világban maradtak. Megeshet ugyanis, hogy éppen a szerzetesi állapottól fél az, akit a Lelkigyakorlatok elvégzésére biztatnánk.
6. Ellenkezőleg: oszlassuk el azt a tévedést, hogy a Lelkigyakorlatok csak szerzeteseknek vagy szerzetbe készülőknek valók.² Mindenki

¹ Ennek nem mond ellent, mert nem valami rábeszélésre vonatkozik II. János Pál pápa sürgetése: „Hívjátok a fiatalokat!” (Beszéde a hivatásgondozók kongresszusán, 1981. máj. 9.) (Fordító megjegyzése.)

² Itt érvelhetünk a II. vatikáni zsinat Egyházzól szóló konstitúciójával: V. fejezet: „Az Egyházban mindenki meg van hívva az életszentségre”. (Fordító megjegyzése.)

rászorul Isten kegyelmére, nemcsak a szerzetesek, de a világi hívők is: éppen azok miatt a veszélyek miatt, amelyek órájuk szüntelenül leselkednek; ezért nekik is meg kell ragadniuk azt az eszközt, amely őket a leghatásosabban készíti fel a kegyelem befogadására.

7. Jegyezzük meg azonban, hogy ha a teljes, a szoros értelemben vett Lelkigyakorlatról van szó, Szent Ignác felfogása szerint nem jó azt elhamarkodva és válogatás nélkül mindenkinek adni, hanem csak olyanoknak, akikben nagyobb dolgokra való elhivatottságot fedezünk fel. Ez világosan kitűnik abból az útmutatóból, amelyet a hagyomány szerint ő maga mondott tollba: *„Úgy látom, nem hasznos a Lelkigyakorlatok elvégzésére bárkit biztatni, hanem csak azt, akinél megvannak a következő feltételek, legalábbis a fontosabbak: Először: akitől remélhető, hogy Isten Háza javára igen sok gyümölcsöt teremne, ha Urunk a szolgálatára hívná. Másodszor: ha a tudomány és műveltség ily sok talentumával még nem is rendelkezik, legalább életkora és tehetsége olyan legyen, hogy egykor eljuthasson arra a fokra. Harmadszor, hogy szabadságában is álljon a döntés, mellyel a tökéletesség állapotát választaná, ha Istennek tetszenék őt meghívni reá. Negyedszer, hogy észrevehető legyen rajta: kívánczik a lelki dolgok után, testalkata pedig ép és vonzó. Ötödösor: ne legyen szíve annyira hozzátapadva valamihez, hogy az attól való elszakadásra nem sok remény mutatkozik; illetve, hogy nemigen lehet majd őt olyan egyensúlyba hozni, amelyben az ügyét annak rendje-módja szerint megbeszélhetné Istennel. Az ellenben kiváltképpen jó, ha valaki életvitelében elbizonytalanodott, és tudni szeretné, mit is tegyen önmagával. Végül, minél alkalmasabb valaki az Egyház segítségére, annál alkalmasabb – önmagában véve – a Lelkigyakorlatok elvégzésére. Akiknél pedig ezek a feltételek hiányoznak, vagy akik házasságban élnek, vagy egyébként nem alkalmasak, azoknak ne adjuk le az összes gyakorlatokat, főleg akkor ne, ha mások, alkalmasabbak jelentkeznének, a lelkivezetők pedig amúgy is mással lennének elfoglalva. De az ilyen jelentkezőknek is leadhatunk néhány elmélkedést az I. Hétből, lehetőleg otthonukban. Ha azonban van rá lehetőség, biztassuk őket, hogy valami rejtkehelyet válasszanak, ahonnet csak a szentmisére és a vecsernyére lépnek ki, vagy esetleg az elmélkedési pontok vételére. Ugyanezeknek – ha jönnek látszik más gyakorlatokról is adhatunk oktatást, többek között a három imamódról.*

A LELKIGYAKORLATOKBA LÉPŐK KÍVÁNATOS FELKÉSZÜLTSEGE

1. Aki a Lelkigyakorlatok végzésébe kezd, legfőképpen arra törekedjék, hogy megértse: milyen jelentőséggel teljes az, amibe fogni akar. Mert amit tenni készül, nemcsak úgy általában vonatkozik a lélek ügyére, hanem olyan módon, hogy – ha a szükséges szorgalommal végzi – lelki haladásának alapját veti meg vele, és az egész életére kihatással lesz. Világosan kell tehát látnia, hogy aki ilyen nagy vállalkozásba kezd (vö. Lgy 5. p.), annak nagy lelkesedést, szorgalmat és lelki erősséget kell magával hoznia. Tegye fel tehát magában, hogy férfias bátorsággal fog cselekedni, az isteni kegyelem útjából minden akadályt el fog hárítani, minden lelki erejét arra fogja összpontosítani, hogy együttműködjék a kegyelemmel és annak befogadására – amennyire csak telik tőle – felkészítse magát.
2. (Vö. Lgy 20. p.) Ez okból pedig bontakozzék ki előbb minden szokott tevékenységéből, illetve bizza azokat másra. Tiltsa el magát ez idő alatt a barátaival és hozzátartozóival való érintkezéstől, a hírektől és a levelezéstől. Mindezek ugyanis megtöltik a szellemünket különféle nagyon szétszóró gondolatokkal, a fellángoló lelkesedést pedig lelohasztják. Sőt egyszerűen, bármivel kapcsolatos minden más gondolatot is törekedjék kizárni, mintha nem is lenne semmi más dolga a világon.
3. Viseltessék nagy reménységgel Isten jósága és adakozó készsége iránt. Az Úr a tévelygőket is keresi, a szökevényeket is üldözi; mennyivel inkább fogadja és öleli magához azokat, akik jó lélekkel elébe járulnak. Bizzék tehát abban a végtelen irgalomban, mely őt ezzel az őszinte vágyakozással megajándékozta: adni fogja majd a kegyelmét a jó és sikeres végrehajtáshoz is. Hiszen akarata a mi megszentelődésünk (vö. 1Tesz 4,3).
4. Egyebek közt nagy elszántság is legyen benne: kezdje el lelkigyakorlatát készséggel és sóvárgó szívvel, ámde ne lelki édességek és gyönyörök után kíváncsozzék. Arra törekedjék, hogy megértse Istennek reá vonatkozó akaratát, hogy felszámolva minden földi dologhoz való tapadását, csak Teremtőjéhez ragaszkodjék. Kiváltképpen is szükséges: azon túl, hogy vágyakozik a lelkiekben való haladásra,

egészen adja is meg magát Isten tetszésének mindabban, amiről még szabadon dönthet. Ezért készen legyen arra, hogy ha megtudja: ezt vagy azt Isten elvárja tőle, el is határozza annak maradéktalan végrehajtását.

5. Éppen ezért senki se hozzon magával olyan elhatározást, amelytől már eleve nem hagyja, hogy eltántorítsák. Továbbá ne szabja meg Isten ajándékainak mértékét és időpontját, vagyis ne csak bizonyos határig engedje, hogy őt Isten megvilágosítsa és segítse, de azon túl már nem. Mert egyrészt nagyon nem illik, hogy teremtmény így alkudozzék Teremtőjével, másrészt pedig az ilyen lélek súlyosan árt saját magának: először azért, mert önnönmagát fosztja meg Istennek azoktól a nagyobb ajándékaitól, amelyeket talán az Úr neki szánt; másodsor azért, mert éppen ez a szűkkeblűség és vonakodás, ez a hálátlanság Isten iránt megérdemli, hogy az illető még azt se kapja meg, amit meg akart kapni. Ezért sokkal inkább: tárja ki szíve ajtaját, hogy a lehető legnagyobb mértékben egyesülhessen Istenével. Minden vágya az legyen, hogy túlaradó bőséggel kapjon a mennyei kincsekből. – Istennel való kapcsolatában tehát erre kell ügyelnie.
6. Lelkigyakorlata vezetőjével, az instruktossal kapcsolatban pedig a következőkre legyen figyelemmel. Fogadja el őt mesternek és vezérnek ezen a bizonytalan és veszélyes útszakaszon. Ez alatt az idő alatt tehát ne hagyatkozzék – még ha egyébként bölcs vagy tanult ember és nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkezik is – a saját bölcsességére vagy tudományára, hanem teljesen bizza rá magát a vezetésére, amint az Apostol mondja: „*Váljék halgává, hogy csakugyan bölcs lehessen*” (1Kor 3,18b). Fogadja meg Szent Péter intelmét: „*Mint újszülött csecsemők, kívánjatok lelki, vizezeten tejet, hogy tőle felnőjetek az üdvösségre*” (1Pt 2,2).

Instruktorára tehát így tekintsen: olyan eszköz ő, akit Isten küldött irányítására és gyámolítására az életre vezető úton. Ezért teljes tisztelettel, készségesen és bizalommal fogadja, amit vezetője elébe tár.

7. Semmit se rejtessen, semmit se titkoljon el előle. Őszintén tárja ki egész szívét. Nyíltan mondja el neki, hogyan sikerültek az egyes elmélkedések; ezek közben, illetve egyébkor milyen vizsgáztatásokat, vizsgáztalanágokat, megvilágosításokat és szent vágyakat tapasztalt. Tökéletesen fogadjon neki szót mindenben. Másról ne elmélkedjék,

más menetet ne kövessen, mint amit ő megszab; így járjon el a vezeklésekben, önsanyargatásokban is. Egyszóval: legyen meggyőződve róla, hogy minél szorosabban és pontosabban igazodik a kapott vezetéshez, annál alkalmasabbá válik Isten még bővebb kegyelmeinek befogadására. Ez az alázat, ez az egyszerűség ugyanis nagyon tetszik Istennek. Ő ilyen emberekkel szeret társalogni. – Ezek tehát az igazán jó eredmény feltételei.

8. Bizonyos esetekben a vezető feltételezheti, hogy ha mindezt egyszerre elmondja, talán elriasztja és visszavonulásra készíti a lelkigyakorlatozót. Ilyenkor jobb, ha eleinte csak egyet-mást közöl a fentiekből vagy pedig nem emeli ki túl erősen azt, amit elmond. Később viszont, amikor látja, hogy a gyakorlatozó kedvet kapott és így képeesebbé vált a terhek viselésére, akkor már buzdíthatja őt a Lelki gyakorlatok teljes értékű végzésére.

III. fejezet

AMIKRE A LELKIGYAKORLATOZÓT FIGYELMEZTETNI KELL AZ ELMÉLKEDÉSEK IDEJÉRŐL

1. Fel kell hívni a lelkigyakorlatozó figyelmét a Lelki gyakorlatos Könyv bevezető megjegyzéseiben és írott szabályaiban foglaltakra is. Megisméltésüket mellőzve hangsúlyozzuk, hogy megtartásukban nagyon odaadóknak kell lennünk. Mert minél szorgosabbak vagyunk e dologban, annál hamarább és annál bőségesebben élvezhetjük a várt lelki gyümölcsöket.
2. Nevezetesen, jó megemlíteni a lelkigyakorlatozónak, hogy csak azt szabad olvasnia, amit elolvasásra kap. Célszerű – hogy ne is nyíljék alkalom olvasásra – nem tartani más könyvet a szobájában, mint a zsolozsmáskönyvet (ha papról van szó) és a Boldogságos Szűz kis officiumát. Mégis, ha a vezető jónak látja, az első héten lehet olvasni Gerson (Kempis Tamás) Krisztus követéséből, a második héten valamit az evangéliumból és a szentek életéből, mint ez a Lgy-ból kitűnik (100. p.). A szentek életrajzát azonban nagyon meg kell válogatni, hogy igazán megfeleljen a lelkigyakorlatozónak. Vagyis, ha ez családos, az életrajz olyanról szóljon, aki a világban élt; és

ugyanígy szerzetesek és mások esetében is. Az alkalmas olvasmányok kiválasztása a vezető felelőséggel teljes munkája.

3. Az evangéliumból csak azt a misztériumot kell olvasni, mely éppen akkor vagy aznap elmélkedés tárgya lesz (vö. Lgy 127).
4. Ha az elmélkedés után bizonyos fásultság venne erőt a lelkigyakorlatozón, és ilyen állapotban csak az időt vesztegetné, a vezető más könyvet is kezébe adhat. Szóba jöhetnek: Kartauzi Dénes: A négy végső dolog; Szent Ágoston: Vallomások, és hasonlók.¹ De jegyezzük meg: nem elég, ha ezek magukban véve jók, és hasznosak; legyenek ugyanakkor alkalmasak, megfelelőek olyan érzelem táplálására, amelyre a Lelkigyakorlatok adott szakaszában éppen szükség van, például töredelemre, Isten félelmére vagy szeretetére. A lelkigyakorlatozót buzdítani kell arra, hogy valamiképp tegye elmélkedéssé a lelkiolvasást. Vagyis oktassuk: ne gyorsan olvasson, mint aki megtudni akar valamit vagy egy újdonságról akar értesülni. Megmegállva, mérlegelje, fontolgassa azt, amit olvas és merüljön el a feltámadó érzelmekben.
5. Ne is írjon a lelkigyakorlatozó semmi egyebet, csak ami szorosan az imádsághoz tartozik: néhány gondolatot, amit az elmélkedésben vagy akár azon kívül közölt vele. De ezeket is csak röviden jegyezze fel, ne terjengősen, mintha prédikációt írna. – Ezek a feljegyzések kétfélek lehetnek: vagy gyakorlatiak, a végrehajtásra vonatkozók: például szent vágyak vagy éppen egy-egy elhatározás valaminek a megtevésére. Vagy pedig az ismeretszerzést szolgálják: mint egy-egy igazságra, vagy egy tárgyra – például az alázatosságra, a világ megvetésére vagy a türelem erényére – vonatkozó meglátás; vagy pedig az elmélkedés anyagához – például a megtestesüléshez, az Úr szenvedéséhez stb. – kapcsolódó megvilágosodás. A legmegfelelőbbek az axiómaszerű magvas gondolatok, melyek utat nyitnak a szóban forgó anyagok jobb megértéséhez és a bennük való elmélyüléshez.
6. Óvakodni kell azonban attól, hogy az olvasás vagy írás kellemes foglalkozásként úgy lekössön bárkit is, hogy már ne jusson idő az elmélkedésre vagy az elmélkedés előkészítésére. Az elmélkedés előtt ugyanis hagyjon abba mindent a lelkigyakorlatozó és gondolatait az éppen következő gyakorlat pontjaira irányítsa. Hozzátehetjük: vi-gyázni kell, nehogy a sok olvasástól és írástól kifáradjon a szellem.

¹ Hozzáadjuk néhány korszerű vagy mindig korszerű lelkikönyv címét.

- és erői mintegy felemésződjenek bennük. Mindig az elmélkedés álljon a főhelyen; minden más ennek az egynek szolgáljon.
7. Akik a teljes Lelkigyakorlatokat akarják elvégezni és elég erősek is hozzá (vö. Lgy 128, 129, 205. p.), azok számára napi öt óra elmélkedés legyen megszabva. Az első elmélkedés legyen éjjel körül. Ez az idő – a nyugalom, a mélységes csönd ideje – nagyon alkalmas az elmélkedésre. A második elmélkedés legyen reggel. A harmadik: ebéd előtt. A negyedik: délután. Az ötödik: vecsernye táján. Minden elmélkedési órát követ egy visszapillantás az elmélkedésre. Ez negyedóráig tartson.
 8. A kevésbé erős alkatúak, vagy akik a teljes munkatervet nem tudják vállalni, felmenthetők az éjjeli elmélkedési óra alól, de úgy, hogy az öt elmélkedési óra megmaradjon. Ha azonban a vezető úgy látja jónak, lehet kevesebb elmélkedési óra is. Az viszont aligha fordulhat elő, hogy ötnél több elmélkedési óra célszerű lehetne. Ha ugyanis a szellem túlságosan igénybe van véve, lecsökken az ész felfogó képessége és az akarat hatékonysága.

IV. fejezet

AZ ALKALMAS HELY – NÉHÁNY RÉSZLETKÉRDÉS

1. A Lelkigyakorlatok végzésére alkalmas hely mindenképpen az, ami távol esik minden jövés-menéstől és ahonnet még a hozzátartozók is ki vannak zárva. Erről a 20. bevezető megjegyzés (Lgy 20. p.), a dolog három hasznát is említve.
3. Aki a lelkigyakorlatozó kiszolgálásával van megbízva, legyen hűséges, hallgatag, tapintatos. Épülésre legyen szerény, aláztos, imádságos lelkülete. Csak a munkájával kapcsolatos dolgokról beszéljen (koszt, fűtés stb.), és ezt is csak szüksézáván tegye. Minden más ügyet a vezetőre hagyjon. Neki számoljon be minden tevékenységéről; tudta nélkül – még ha kéri is – semmit se hozzon vagy vigyen.
4. Alkalmas időben, leginkább a mise idején, ágyazzon be és takarítson. Minden legyen tiszta, rendes. Tanúsítson nagy szeretetet, legyen szorgalmas és ne felejtse el mindennap imádkozni a lelkigyakorlatozóért.

7. A felszolgálón (és a vezetőn) kívül más ne látogassa a lelkigyakorlatozót. Világi személy kiváltképpen ne, hacsak nem igazán fontos ügyben. Más lelkivezető sem, hacsak a lelkigyakorlat vezetője – saját kezdeményezésére vagy mert kéri a lelkigyakorlatozó – a több vizsgáztatás vagy nagyobb lelki előmenetel érdekében levőnek nem ítéli a látogatást.
8. Az így felkért látogató köteles ügyelni arra, hogy csak hasznos és csak lelki témát hozzanak szóba. A legkisebb célzást se tegye, ami akár csak a látszatát is keltené a szerzetesi állapotra való ösztönzésre. A hivatás követése ugyanis egészen szabad döntést kíván; a hívásnak pedig Istentől kell jönnie. Azok pedig, akik a dolgot fontolgatják, ha befolyásolást vesznek észre vagy ennek a gyanúja felmerül bennük, rendszerint visszariadnak. De annál készségesebbek akkor, ha a lelkivezetők részéről semmi óhaj sem jut kifejezésre. Ezt a tapasztalat igazolja.

V. fejezet

A LELKIGYAKORLATOK VEZETŐJE ÉS A TEENDŐI

1. Szent Ignác felfogása szerint csak az adhatja a teljes Lelkigyakorlatokat, aki annak megtapasztalásán átment, aki a Lelkigyakorlatos Könyv megértéséről számot tud adni és jártasságot tanúsít lelkigyakorlatok vezetésében. Vagyis a kezdők: olyanok számára adjanak lelkigyakorlatokat, akik életállapot választására nem szorulnak; figyeljék a nagyobb gyakorlattal rendelkezőket; ezekével vessék össze a saját módszerüket; kérjenek tanácsot: ők mit tartanak náluk jónak vagy pedig kevésbé megfelelőnek. Egyszóval az a fontos, hogy a vezető igen járatos legyen a lelki dolgokban, nevezetesen a Lelkigyakorlatokban.
2. A vezető legyen bölcs, tapintatos. Kevés szóval éljen, és legyen tartózkodó, a beszédben megfontolt (vö. Lgy 7.20. p.). Gyöngéd legyen inkább, mint szigorú, főleg azok iránt, akik kísértést, vizsgáztatást szenvednek, akiken lelki szárazság vagy bizonyos fásultság hatalmasodott el: őket vigasztalja, lelkesítse, jó tanácsokkal és mind a maga, mind mások imáival erősítse. Hasznos az is, ha veze-

tettje rokonszenvét élvezzi, mert akkor több bizalomra, őszintébb önfeltárássra számíthat.

3. A vezető ne feledje: egész eljárás módjában mindig őrizzen meg bizonyos tekintélyt: magatartása legyen érett, komoly, mégpedig annál inkább, minél jelentősebb személy a lelkigyakorlatozó. A lelki haladás szempontjából ugyanis nagyon fontos az, hogy a vezető megőrizze tanítói pozícióját és személyiségét. A tekintély őrzését persze kísérje hitből fakadó alázatosság, mely mutatkozzék meg minden szaván és mozdulatán: a dicsőségváagnak nyoma se legyen rajta. Ebben a dologban Krisztus Urunkat kell követnie: Ő, aki minden szerénység mintaképe volt, mégis *„úgy tanított, mint akinek hatalma van”* (Mt 7,29; Mk 1,22). Feladatát teljes szabadságban hajtsa végre: így tanítson, így figyelmeztessen, így avatkozzék be, amikor bármi ferdeséget, visszásságot tapasztal.
4. Amikor valamilyen jó gyümölcs megérését látja a lelkigyakorlatozónál, óvakodjék attól, hogy ezt a maga erőfeszítésének vagy ügyességének tulajdonítsa. Hiszen a kegyelemnek minden hatása kizárólag az Istentől van. Külső, emberi szándék (melynek – ha erkölcsileg jó – ugyancsak maga Isten a kezdeményezője) csak annyi hatóerővel rendelkezik, csak annyi eredményt ér el, amennyi benne Isten együttműködése, együttműködése. Másfelől azonban a vezető nagyon bízzék az Úrban, tőle várja a biztos segítséget mind önmaga, mind vezetettje számára.
5. Fontos intelem a következő. A vezető sohase hozakodjék elő a maga elképzeléseivel; az Isten sugallatától kell várni a szent szándékokat. Vigyázzon, nehogy megfontolatlan buzgóságból bármiképpen is befolyásolja a lelkigyakorlatozót. Engedje, hogy Isten intézze – jószágos tetszése szerint – teremtménye sorsát (vö. Lgy 15. és 20. p.). Maradjon tehát a lelke mélyéig közömbös. Akarata kizárólag arra irányuljon, hogy abban a lélekben Isten szent tetszése teljesen és tökéletesen megvalósuljon. Ő maga csak azon fáradozzék, hogy vezetettje tudja kutatni-keresni ezt az isteni tetszést, és tudja kiszabadítani magát a démon csapdáiból, amelyeket az a mi előhaladásunk útjába állít.
6. A vezető törekedjék alaposan megismerni a lelkigyakorlatozót: életállapotát, társadalmi helyzetét, műveltségi fokát stb. Legyen tisztában az ő adottságaival is: tapasztalatlan-e vagy bölcs, előrehaladott-e a lelki dolgokban vagy még kezdő, újonc; vajon értelmes és

fogékony-e vagy lassú, nehéz felfogású. Mindenkit a maga természetének megfelelően kell kezelni: a tanulatlanoknak részletesebben fejtjük ki a dolgokat, másoknak rövidebben stb.

7. Igen fontos, hogy a lelkigyakorlat-adó a Lelkigyakorlatos Könyvet minden részletében ismerje, járatos legyen benne és mindig szem előtt tartsa a bevezető megjegyzéseket és a szabályokat. A Lelkigyakorlatos Könyvet ne csak éppen átfussa, hanem annak minden szavát izlelgesse. Hiszen ez a könyv néha csak odavet olyasmit, aminek nagy hordereje van. Ezért komoly kár származhat abból, ha a mondanivalót nem ismerjük meg vagy megfedkezünk róla. A vezető tehát már megelőzőleg tanulmányozza a Lelkigyakorlatos Könyvet és a lelkigyakorlatok adása közben is újra meg újra figyelmesen olvassa, főleg azt a részt, ahol éppen a lelkigyakorlat menete tart.
8. Hasznára fog válni, ha lehetőleg előbb kissé maga is átelmélkedik az egyes gyakorlatokat. Így jobban tudja tartalmukat a másik lelkében elhelyezni.

VI. fejezet

A LELKIGYAKORLATOZÓ MEGLÁTOGATÁSA

1. A vezető meghatározott időkben szorgalmasan látogassa a lelkigyakorlatozót. Az tűnik hasznosnak, hogy ez naponta egyszer történjék és nem többször, hacsak szükség nincs rá, például azért, mert az első Héten még újszerűen hatnak a dolgok, vagy – később – a választás körül nehézségek merülnek fel.
2. Kiváló, lelki dolgokban járatos és mély lelkiségű embereknél hasznos lehet egyik-másik napon mellőzni is a látogatást. Az időpont pedig feleljen meg a látogatás céljának. Hasznos lehet – a dolog természetéből következően – reggel látogatni, mert a szellem akkor a legalkalmasabb a dolgok elmélyült felfogására. Igaz lehet viszont, hogy a lélek inkább estefelé igényelhet támogatást, mert többnyire olyankor erősödnek meg a kísértések, hatalmasodik el a vigasztalanság és a szellem kevésbé alkalmas a szemlélődésre: emiatt megszállja a szomorúság és jobban ki van téve a kísértéseknek.

3. Arra is gondoljon a vezető, nem lenne-e hasznos, ha egy-egy alkalommal és különleges okból, például ebéd vagy vacsora után a lelkigyakorlatozónál maradna felüdítő beszélgetésre, ő maga vagy más, lelkileg tartalmas és okos személy.

VII. fejezet

BESZÁMOLÁS AZ ELMÉLKEDÉSRŐL

1. A vezető a megállapított időpontban mindjárt érdeklődjék a lelkigyakorlatozótól: hogyan érzi magát a legutóbbi látogatás óta. És főleg: milyenek voltak elmélkedései? mire irányultak gondolatai? akarati aktusai? milyen vigasztalásokban részesült és mely pontoknál?
2. Ha minden jól ment és árad a vigasztalás, csak mértékkel dicsérjen, nehogy öntetszélgsbe vigye a lelkigyakorlatozót. Inkább arra tanítsa, hogyan lehet tartós eredményekre felhasználni a vigasztalásokat. Hiszen, ha erre nem törekszik, akkor a – különben is hamar elillanó – vigaszokból semmi haszon sem marad vissza. Meg kell tehát tanulnia, hogy a vigasztalást mindig erkölcsi tökéletesedésre, az egész életvitel rendezésére kell felhasználni. Hiszen meg van írva: *„Isten szemében a törvénynek nem a hallgatója válik igazgá, hanem a megtartója igazul meg”* (Róm 2,13). Buzdítsa tehát a lelkigyakorlatozót (vö. Lgy 20. p.), hogy foglalja röviden írásba a jelentősebb vigasztalásokat és meglátásokat, de a szent vágyakat és erős elhatározásokat is, melyek valaminek a megtevésére irányulnak. Ezeknek a feljegyzéseknek majd nagy hasznát veszi máskor, amikor elmarad a vigasztalás.
3. A vezető készítse föl a lelkigyakorlatozót a vigasztalanság és szárazság idejére, mert az gyakorta bekövetkezik: ne érje őt készületlenül. – Amikor minden jól megy, a vezető ne maradjon sokáig. Hagyni kell, hogy a Teremtő és a teremtmény kölcsönösen egymásnál időzzenek. Kivétel e szabály alól, ha valamilyen elirányítás látszik szükségesnek esetleg egy kis felüdülés, nehogy a gondolatok rajzása mintegy elborítsa a lelket.
4. Ha viszont száraz a lélek, vigasztalan vagy szétszórt az elmélkedés idején, akkor tudakozódní kell: hogyan végezte elmélkedését (vö.

- Lgy 6. p.), nevezetesen: hogyan tartotta meg a kiegészítő utasításokat (Lgy 73–90. p.). Ahol hanyagságot vesz észre, figyelmeztessen az instruktor és adjon irányítást.
5. Vezessen be az elmékedés gyakorlatába, említsen fel néhány szempontot és mutassa meg, hogyan kezdjen hozzá a gondolatok feldolgozásához és hogyan haladjon bennük tovább.
 6. Biztassa vezetettjét: legyen türelmes és nagylelkű; ne hagyja, hogy úrrá legyen rajta a fásultság. Az imádkozást a vele járó kellemetlenség és fáradság miatt abba ne hagyja. Hiszen az Úr képtelen lesz elzárkózni tőle, ha az isteni irgalom ajtaján bátran és kitartóan, bizakodva-reménykedve zörget. Mert meg van írva: *„Ha késik, csak várj, biztosan bekövetkezik, tévedhetetlenül”* (Hab 2,3).
 7. Emlékeztetni kell a lelkigyakorlatozót: a legjobb eszköz az isteni vigasz elnyerésére megalázkodni Isten hatalmas keze alatt (vö. 1Pt 5,6) és megnyugvással alávetni magunkat Urunk akaratának. (Vö. Lgy 7. p.; 321. p.). Hiszen a vigasz hiánya miatt fellépő kelletlenség és keserűség éppen nem buzgóságból szokott jelentkezni, hanem inkább rejtett büszkeségből: az ember a maga szorgalmában bizakodott, esetleg a vigasztalással is tetszelegni akart; vagy egyszerűen önszeretetből, hiszen kellemes a vigasztalás. Ezért az embernek mindenképpen ahhoz kell tartania magát, hogy ha megteszi azt, ami rajta áll, a többit bízva Isten akaratára és szeretetére. Bizzék: a szárazságot éppen azért engedi meg az Úr, mert neki magának hasznára válik. Ez az alázatos odasimulás, az, hogy magunkat alávetjük Istennek, mindennél jobban kieszközölheti a jó imádkozás kegyelmét.
 8. Nagyon őrizkedjék attól a vezető, hogy bármiképpen is gyanú ébredhessen vezetettjében: „ő nincs jó véleménnyel rólam”. Ilyesmit még akkor se éreztesen vele, ha a magatartásába valóban csúsztak volna be hibák. A vezető mindig mutassa ki, hogy sokat vár tőle: ez majd növeli benne a reményt és a lelkesedést.

AZ ELMÉLKEDÉS ELŐTERJESZTÉSÉRŐL

1. Az elmélkedés pontjait nem szabad nagy részletességgel előadni, illetve azok tartalmát úgy kifejtetni, hogy az elmélkedő már semmi újat se találjon benne, vagy csak nagyon nehezen. (Vö. Lgy 2. p.). A tapasztalat szerint mindenki jobban gyönyörködik abban a gondolatban, illetve készségesebben hagyja magát attól az eszmétől vezettetni, ami őbenne fogant meg. És ezért elég, ha azokra a vonalakra mutatunk csak rá, amelyeket követve ő ássa majd ki magának a kincset. A kevésbé értelmesek számára azonban kissé bővebben is meg lehet magyarázni a dolgokat.
2. Az a szokás, hogy az elmélkedéseket írásban adjuk át: ne legyen terhelve az emlékezet. Ez a terhelés ugyanis kárára volna az áhítatnak. Minden erőt az értelem és az akarat számára kell fenntartani.
3. A vezető ügyeljen arra is, hogy az imádkozó feje bele ne fájduljon az erőltetett odafigyelésbe. Ilyen veszély fenyeget a vigasztalanságban, hiszen akkor a lélek nagyon iparkodik, mintegy az ár ellen úszik; fenyeget azonban a vigasztalás idején is: amikor az ember minden erejével ki akarja használni a kedvező szelet. Hiszen még kezdőről van szó, akinek nincsenek tapasztalatai az elmélkedés tén: nem tudja még, mi lehet ártalmára. Nem elég tehát csak figyelmeztetni: tartson mértéket, hanem ki is kell kérdezni: milyen utatmódot követ szellemének Istenhez való emelésében, hogyan tartja meg azt Isten közelségében? Hogyan képzeli maga elé a színhelyet („compositio loci”). Ha a válaszokból az tűnik ki, hogy csak kínozza magát, kapjon útbaigazítást, hogyan, mi módon kell könnyedén gondolkodni az isteni dolgokról. Erre az útbaigazításra három okból is szükség van. Először: a pusztá erőlködést nem lehet sokáig bírni, az elmélkedés tehát mihamar abba fog maradni. Másodsor: imánknak csak akkor lehet tartós eredménye, ha olyan igazságokat ismerünk fel és olyan akarati mozdulások keletkeznek bennünk, amelyek belső világosságból fakadnak, nem pedig figyelmünk erőltetett megfeszítéséből: Cassianus is méltán gúnyolódik a „kifacsart könnyeken”. Végül, a harmadik indoklás: az imaélet ugyan megkívánja közreműködésünket, mégis, sikere főleg Istentől függ, Isten ajándéka. Amiért is a léleknek inkább csak felkészítenie kell magát

reá: felkészíténi alázatossággal, lelki tisztasággal. A magunk kezdeményezésében és erőfeszítésében pedig nem jó bizakodni.

4. Minden más iránymutatás megtalálható a Lelkigyakorlatos Könyvben: maguknál az elmélkedéseknél, vagy a bevezető megjegyzésekben (vö. Lgy 1–20. p.), vagy a szellemek megkülönböztetésének szabályaiban (uo. 313–336. p.). Ezek az iránymutatások nagyon hasznosan világítják meg lelki utunkat, mind az első, mind a többi Héten. Ezért most újra hangoztatjuk: a vezető nagyon járatos legyen a Lelkigyakorlatok Könyvében, a lelkigyakorlat-adás idején pedig mindent idézzen újra emlékezetébe, mert – tapasztalni fogja – valahányszor elolvassa, új fényt, új megértést fog belőle meríteni.
5. A vezető igazodjék pontosan minden rendszabályhoz, módszerhez és részleges utasításhoz; minél pontosabban igazodik hozzájuk, annál jobban biztosítja majd Isten működését. Mégis, másfelől, okosságára is sok van bízva. Vegye tehát tekintetbe a lelkigyakorlatozó személyiségét, a reá hatással levő szellemeket, hogy a neki megfelelő módon tudja a gyakorlatokat irányítani, vagy – a pillanatnyi szükségletéhez igazodva – tudjon valamit előírni. Ezekről kifejezetten ír a Lelkigyakorlatos Könyv a 17., 18. stb. pontokban.

IX. fejezet

AZOKRÓL, AKIK ELVÉGEZHETIK A LELKIGYAKORLATOKAT

1. Nagyjából két csoportra oszthatók azok, akiknek a Lelkigyakorlatokat le lehet adni. Vannak, egyfelől, akikben mind megvannak azok az I. fejezetben említett feltételek, amelyek a teljes Lelkigyakorlat elvégzésére képesítenek. Róluk itt nem kell részletesen szólni. Vonatkozik rájuk mindaz, ami ennek a Direktóriumnak egész anyagában található – főleg ha történetesen arra készülnek, hogy életállapotuk egészére nézve elhatározásra jussanak.
2. Vannak azonban olyanok, akiknek nem kell az egész Lelkigyakorlatot leadni: vagy azért, mert már végleges életállapotban vannak, például házasságban élnek stb., másokat pedig egyéb okokból nem célszerű a választás folyamatába belevinni; vagy pedig azért, mert közéleti szereplésük vagy más elfoglaltságuk miatt nincs idejük a

teljes Lelkigyakorlat elvégzésére stb. Olyanok is vannak, akiknek nincsen igényük többre, mint egy komoly általános gyónás elvégzésére és néhány, életpályán eligazító jó tanácsra. Vannak végül, akik nem tudnák feldolgozni az anyagot, mert csekély szellemi képességgel vagy műveltséggel rendelkeznek; természetesen róluk is kell gondoskodni, de más, befogadó képességükhöz alkalmazkodó módon.

9. A házasságban élők számára a Lelkigyakorlatok célkitűzése az, hogy Isten szándékai szerint alakuljon egész családi életük; legyenek a családban igazi tanúságtevők és nevelők; jövedelmüket az igazságosság, a szeretet és a bölcsesség irányítása alatt használják fel, jótékonykodjanak és legyenek szerények életvitelükben. (Vö. Lgy 189. p.). Általában maguk a – tartalmukban módosított – elmélekedések kérilelik ezeket a gyümölcsöket. Ha ugyanis a lélekben mélyen meggyökerezik Isten félelme és szeretete, már önként következik az egész életvitel megújodása. Mindazonáltal, ha a vezető még külön oktatást is akar adni a családtémáról, megteheti akár külön előadás, akár pedig elmélekedési pontok formájában. Ugyanez áll más embercsoportokra nézve is; róluk is lesz szó.
10. Ha egyházi ember a lelkigyakorlatozó, végig úgy kell őt irányítani, hogy felismerje: milyen nagy életszentségre kötelezi hivatása. Az életszentség vágya tehát ébredjen fel a szívében. Bánja meg élete fogyatkozásait. Megszüntetésükre és az ellentétes erények megszerzésére kapjon segítséget. Tartsa mindig szem előtt, hogy Isten tisztelére és az Egyház szolgálatára van rendelve és felszentelve; tisztében maradéktalanul álljon helyt; javadalmával lelkiismeretesen, a célnak megfelelően éljen. Hevítse a buzgóság Isten ügyéért. Fáradozzék odaadóan erőinek és talentumainak mértéke és munkaköre kívánalmai szerint.
11. A módosabbak és tekintélyesebbek is kapjanak tájékoztatást sajátos kötelességeikről és teendőikről: mozdítsák elő az igazságosságot, kerüljék a kapzsiságot és fennhéjázást, javítsák a szegénysorsúak helyzetét. Legyenek tehát igazán Isten szolgálói. Isten félelmét és tiszteletét pedig mindennek élébe tegyék.
12. A Lelkigyakorlatos Könyv 16. és 20. bevezető megjegyzése javasolja, hogy azoknak, akik a közjó szolgálata miatt vagy más méltányos okból túlságosan el vannak foglalva, adjuk meg, amit lehet: szenteljenek lelkigyakorlatuk minden napján legalább néhány órát az el-

mélkedésnek. Maradhatnak otthonukban: a vezető keresi fel őket a megbeszélte időpontban.

13. Sokkal hasznosabb azonban, ha valamilyen csendes helyre vagy remeteségbe vonulnak vissza. A Lelkigyakorlatok menetét a tárgyi és időbeli körülményekhez kell igazítani. Ha tehát a lelkigyakorlatozó naponta csak kevés időt tud az elmélkedésre fordítani, akkor tovább kell időznie az első Hétben, az általános gyónásnál és egyebeknél. Ha pedig több órát is tud elmélkedésre szánni, akkor ezekkel gyorsabban is lehet végezni, hogy – többé vagy kevésbé – meg lehessen közelíteni a Lelkigyakorlatok szokott formáját.
14. Az ilyen személyeket azonban nem kell a választás folyamatába belevinni, hacsak azért nem, mert dönteni szándékoznak: elfogadjanak-e valamilyen állást vagy megbízatást, vagy éppen róla leköszönjenek. De az is megeshet, hogy ilyen személyek még szabadon dönthetnek életállapotukról, és óhajtanak is dönteni. Figyelmeztetni kell valamennyiüket, hogy – amennyire csak lehet – az elmélkedésre szánt órák alatt bontakozzanak ki minden nem odavaló gondolatból.
15. Kevésbé alkalmas személyeknél nem kell a Lelkigyakorlatokra sok időt szánni: nem kell nekik az egész anyagot leadni. A 18. bevezető megjegyzéshez tartsuk magunkat (Lgy 18. p.).
16. Ha a 19. és a 20. bevezető megjegyzésben jelzett módon nőknek adjuk a Lelkigyakorlatot, az adott szempontok szerint kell eljárni és az esetleges botránkoztatást is okosan el kell kerülni: az elmélkedési pontokra maguk a nők jöjjenek el, mégpedig a templomba stb.

XI. fejezet

AZ ELSŐ HÉT

1. Szent Ignác a Lelkigyakorlatokat négy „Hét”-re osztotta. Ez az időmeghatározás nem a napok száma, hanem az anyag jellege alapján történt. Ezért nem szükséges, hogy a „Hetek” éppen hét vagy nyolc nappól álljanak: a fő az, hogy a lélekben megérelődjenek azok az alapbeállítottságok, eredmények, amelyek minden egyes Hétnek sajátos követelményei.
2. Az első Hét tartalma a bűnök megfontolása, hogy rútságukat megis-

merjük, őszintén elutasítsuk magunktól a rosszat, igazi bánattal és elégtételnýújtással. A második Hét elénk tárja Krisztus életét, hogy felébressze bennünk az Úr követésének vágyát és az erre irányuló törekvést. Hogy ezt a Krisztus-követést jobban megvalósítsuk, vagy megtanuljuk az életállapot választásának módját – s ennek lényegi irányelve Isten akarata –, vagy ha már az életállapot végleges, akkor az abban való megújuláshoz kapunk eligazítást. A harmadik Hét Krisztus szenvedését tartalmazza, hogy felébredjen bennünk a részvét, a fájdalom, a szegyenkezés; fellángol itt az Úr követésének vágya és Isten szeretete. A negyedik Hét tárgya Krisztus feltámadása és dicsőséges megjelenései, továbbá Isten jótéteményei, és hasonlók. Itt a cél az, hogy Isten szeretete állandósuljon a lélekben.

3. Az első héten tehát azok a témák kerülnek elő, melyeknek megfontolásában tökéletes bánattal és jó gyónással megtisztulhat a lélek és őszinte töredekemre hangolódhat. A lelkigyakorlatozó tehát mindent arra irányítson, hogy rádöbbenjen a bűn rosszására, a saját el-esettségre és hitványságára, és ezt a lelke legmélyéig átérezze. Ha a lelkigyakorlatozó pap, jól teszi, ha a Héten a misézéstől mindaddig tartózkodik, amíg az általános gyónást el nem végzi. Ekkor, jól felkészülten, megnövekedett bizalommal és tisztelettel tud újra oda-járulni az áldozati oltárhoz.
4. Az első Hét a többinek fundamentuma, bázisa. Ezért sohasem szabad mellőzni. Ha tehát valaki egyszer már elvégezte a Lelkigyakorlatokat és most újra szeretné végezni, akkor is innét kezdje, jóllehet ebben az esetben elég rövidebb időt reá szálni.
5. A lelkigyakorlatos munkát így indítsa be a vezető: mielőtt a „fundamentumot” előadná, fejtse ki az 1. és az 5. bevezető megjegyzést (Lgy 1. és 5. pont), továbbá a 17-et (uo. 17. p.), amelyben a magányba való elvonulás hasznáról van szó. A vezetőnek ez az első látogatása egyben alkalom arra, hogy a II. fejezetben elmondottakkal megismertesse a lelkigyakorlatozót. Ezt azonban, amint említettük, tapintatosan tegye: a dolgokat bölcsen és ne egyszerűre hozza elő.
6. Célszerűbb ilyenkor még nem ismertetni a fundamentumot közvetlenül megelőző megjegyzést (Lgy 22. p.): „Hogy mind a gyakorlatok vezetője...” Vagyis a vezető inkább csak a lelkigyakorlat folyamatában hozza azt elő, mégpedig akkor, ha a lelkigyakorlatozóban valami kétely támad, vagy valamit nem lát világosan és ezért bizalmatlanság ébred benne. Ennek elosztatására alkalmas a megjegyzés ismertetése.

A FUNDAMENTUM

1. Az első Hét első lépése végső célunk megfontolása. Ezt a megfontolást azért nevezzük fundamentumnak, mert az egész erkölcsi-lelkiségi épületnek alapját képezi.
2. Három részre tagozódik. Az első rész: a cél, amire az Isten az embert teremtette; a második rész az eszközök, melyek erre a célra segítenek; a harmadik rész az a probléma, hogy egyrészt melyik eszközt válasszuk, hiszen nem tudjuk előre, melyik vezet célunkhoz, s a tévedés e pontban csak kárhozatos és veszélyes lehet, és az, hogy – másrészt – magunkat a teljes közömbösség, lelki egyensúly állapotába kell helyeznünk.
3. Ez a közömbösség igen fontos dolog. Figyelmeztetni kell a lelkigyakorlatozót, hogy minél szilárdabbá teszi ezt az alapot, annál tartósabb lesz az, ami majd reá épül. Erre utal Szent Ignác a 15., 16. és 20. bevezető megjegyzésben (Lgy 15., 16., 20).
4. Ez az elmélkedés szárazabbnak tűnhet, főleg az imaéletben még kezdők számára. Ezért, amikor a pontokat közli a vezető, kitérés-képpen néhány más témát is előterjeszhet, mégpedig: ki az Isten, aki teremt; mi az ember; mit jelent a semmiből való teremtés. Továbbá szólhat arról, hogy milyen változatos a teremtett világ és miként tartja fenn azt létben a Teremtő.
5. Ezeknek a megfontolásoknak azonban most nem a hálaadás a főcéljuk, mint az Isten jótéteményeiről szóló elmélkedéseknek. Most mindent a fundamentum célkitűzésére kell beállítani, vagyis annak meggyőződéssel teli elfogadására, hogy Isten mindent azért teremtett, hogy mi eljussunk végső célunkra. Ezért ennek az elmélkedésnek során a lelkigyakorlatozó terelje önmagára is gondolatait: milyen volt a magatartásom eddigi életem célja és az eszközök használata tekintetében? Mennyire eltévelyedtem. Mennyire visszaéltem a teremtményekkel, melyeknek feladata a célhoz segítség lett volna. Egyelőre ugyan még általánosságokban marad a lelkigyakorlatozó, de máris mintegy megalapozza magában élete eltorzulásának felismerését; ezt mélyítik el azután – bőséges motivációval és részletes megfontolásokkal – a bűnről szóló elmélkedések.

6. A Lelkigyakorlatos Könyv a fundamentum elmékedéseihöz nem ír elő időpontokat, mint azt a következő gyakorlatoknál teszi. Az időbeosztást tehát vagy a lelkigyakorlatozó szabja meg önmagának – ahogyan erői engedik és a kegyelem ösztönzi –, vagy a vezető írja azt elő. Mindenesetre gondolni kell arra, hogy a lelkigyakorlat csak most kezdődik: a kezdetre pedig bizonyos könnyedség legyen jellemző.
7. Arra azonban törekedni kell, hogy a lelkigyakorlatozó a fundamentum igazságát minél jobban bevéssze a tudatába. Mert miként az alap hordozza az épületet, úgy befolyásolja ez az igazság az összes gyakorlatokat, kiváltképpen az életállapot megválasztását, melynek sikere szinte a maga egészében ezen múlik. Vagyis: minél jobban sikerül a fundamentum átélmékedése, annál több eredmény várható a továbbiaktól.

XIII. fejezet

A KÉT LELKIISMERET-VIZSGÁLAT

1. Amíg a fundamentum átélmékedése tart, a vezető látogassa meg néhányszor a lelkigyakorlatozót. Valami új témát mindig vigyen magával, írásban. Kettős haszon lesz belőle. Az unottság így jobban kiküszöbölhető, és: az tudja jobban felfogni a dolgokat, aki velük csak egymást követően ismerkedik meg.
2. Ezek szerint: az első találkozásnál, a fundamentum leadása után ismertesse meg a részleges lelkiismeret-vizsgálatot. Említse meg, hogy mindenkiben vagy az egyik vagy a másik hiba, illetve bűn uralkodik a többen, vagyis az a többinek oka, illetve gyökere.
3. Ha valaki több ilyen főhibát is észrevesz magában, jól teszi, ha közülük mégis egyet kiválaszt és annak a leküzdésére összpontosítja erejét; a sikert követően pedig majd az egyikre, majd a másokra irányítja törekvéseit és munkáját.
4. Ebben a dologban segít a részletes lelkiismeret-vizsgálat. Egész életünkön át kell gyakorolnunk, de már most a lelkigyakorlatokban kezdjük el, hogy megfelelő tapasztalatra tegyünk szert. Továbbá azért is a lelkigyakorlat idején, mert a részleges lelkiismeret-vizsgálatnak éppen a gyakorlatok végzésére és a kiegészítő utasítások („addíciók”, Lgy 73–90.) pontos megtartására kell irányulniuk.

5. Cassianus (Collat. 5.) és Szent Bernát is állítja, hogy nagyon ajánlatos a részleges lelki számvétel, mert igen sok haszonnal jár, kiváltképp a lélek megtisztulása terén.¹ Ezért, amikor a lelkigyakorlatozó majd eltávozik, amikor tehát már kezében tartja a helyes életvitel szabályait, közöttük a részleges számvétel kell nála kiváltképpen sürgetni.
6. Ez után kerül sorra az általános és a napi lelkiismeret-vizsgálat ismertetése; nem elmélkedés formájában, hanem oktatásképpen, hogy a lelkigyakorlatozó szeme kezdjen felnyílni előző élete bűneinek felismerésére.
7. Megjegyezzük: nem kétséges, hogy az általános lelkiismeret-vizsgálásban közölt bűnökön kívül még sok más fajtája van a bűnnek. Szent Ignác – úgy látszik – nem akarta mindegyiket felsorolni, csak azokat, amelyeket gyakoribbaknak vélt, hogy a törekvő lelkek figyelmét rájuk felhívja. A többi bűnt az erkölcsanak ismertetik. Egyébként is, Szent Ignác e helyen a rövidség kedvéért csak a lelkiéletben már előbbre haladottak számára írt, akik más, súlyosabb bűnöktől tartózkodnak.
8. A napi lelkiismeret-vizsgálat öt pontból áll. Végzésében segít az általános lelkiismeret-vizsgálatról mondottak világossága és a bűnök három fajtájának (gondolat, szó, cselekedet) megkülönböztetése.

XIV. fejezet

AZ ELSŐ HÉT GYAKORLATAI

1. A gyakorlatok adásának sorrendjét magában a Lelkigyakorlatos Könyvben találjuk meg. Az első óra: Elmélkedés a három lelki tehetséggel a három bűn fölött, a második óra: Elmélkedés a bűnökről. A harmadik és a negyedik óra az első kettő ismétlése. Ha van ötödik elmélkedési óra is, annak a tárgya a kárhozat. Ha pedig csak napi négy elmélkedési órát vettek tervbe, ez az utóbbi gyakorlat a következő napra marad. Ekkor kerülhetnek sorra: a halál, az ítélet – és ezek ismétlése. A harmadik napon a tárgy: az eddigiek, de új

¹ Erről a témáról újabbkori szerzők, pl. Mócsy Imre: Nyitott szívvel, 175-176. lap.

- szempontokkal: a bűnnél megmutatva romboló hatásait a lélekben stb. Így nem lehet úrrá az unalom, a témákba pedig mélyebben be lehet hatolni.
2. Az első elmélkedés tehát a három lelki tehetség gyakorlása. Igaz, a többi tárgynál is ezt a három lelki tehetséget kell foglalkoztatni. Szent Ignác szándéka azonban az, hogy most mutassa meg, az összes gyakorlatok kezdetén, az induláskor – mely a bűnről való elmélkedés – az elmélkedésnél követendő utat: az emlékezet által kap segítséget az értelem a következtetés, a gondolkodás munkájához, az értelmi munka pedig felserkenti az akaratot és felizzítja az érzelmeket.
 3. Éppen azért ennél az első gyakorlatnál kell részletesen kifejteni mindazt, ami a következő gyakorlatokban is hasznos tudnivaló lesz. Többek között az ilyen útmutatásokat: milyen módszert kövessen az ember, hogy képes legyen megmaradni a figyelve összpontosításában fejfájás nélkül; a szellemét hogyan készítse kitartó összeszedettségre. Mutasson rá a vezető: jóllehet értelmünket is kell foglalkoztatni a gondolkozással, de nagyobb súlyt kell helyezni az érzelmekre; a dolgok benső ízlelésére kell törekedni és nem annyira „gondolatokra”, bármilyen szépek és szellemesek is legyenek azok.
 4. A Lelkigyakorlatos Könyv minden gyakorlatnál megkívánja az előgyakorlatokat. Ezeket is meg kell magyarázni. – A színhely alakítása nem más, mint a képzelőtehetség szemével annak a helynek a megjelenítése, ahol az elmélkedés tárgyát képező esemény történik: „lásuk” az istállót, ahol Krisztus Urunk született, az utolsó vacsorára előkészített nagy termet, ahol Urunk megmosta tanítványainak lábát; a Koponyák hegyét, amelyen szenvedett.
 5. A színhely alakítása nagyon segít az odafigyelésben; szellemünket a tárgynál való megmaradásra készíti azzal, hogy a különben csapongó képzeletünket hozzákötí az elmélkedés tárgyához. Ha pedig mégis elkalandozásokon kapjuk rajta a képzeletet, mindjárt tudjuk, hogy kössük meg újra: azon a helyen kell újra nyugton maradnia, ahol elmélkedésünk kezdetén volt. Ezért írja Szent Bonaventura Krisztus Urunk Élete előszavában: „Ha lelked hasznát keresed ebben a könyvben, képzeld el magadat úgy, hogy igazán jelen vagy az elmondottaknál, vagyis ott, ahol Krisztus Urunk beszél vagy cselekszik. mintha saját füleddel hallanál, saját szemekkel látnál. Nagy igyekezettel legyen ott a lelked minden érzelmével. Gyönyörködj, és izleld a dolgokat, ilyenkor ne törődj a világon semmi gondoddal vagy teendőddel.”

6. Ez a módszer térben történő dolgoknál alkalmazható. Amikor nem érzékelhető (elvont) dolgokról (bűn stb.) van szó, a színhely alakítását úgy oldjuk meg, ahogy a Lelkigyakorlatos Könyv tanácsolja (47).
7. Megjegyezzük, hogy a színhely kialakításánál óvakodni kell a túlzástól. Ne sokáig bibelődjünk vele, fejfájást általa magunknak ne okozunk. A „színhely” nem gyümölcse az elmélkedésnek, hanem csak útja-módja a lelki haszon, a „fruktus” biztosításának. Egyesek ügyesebbek e téren, mert eleve több a képzelő tehetségük, míg másoknak nehezebben megy a dolog: nekik nem is kell erőlködniük, mert csak belefáradna a fejük, az elmélkedés rovására.

XV. fejezet

AZ ELSŐ HÉT TÖBBI GYAKORLATA

1. A második gyakorlatban az első pontnál arra kell figyelmeztetni a lelkigyakorlatozót, hogy ne bonyolódjék bele az egyes bűnök vizsgálatába. Ne tegyen úgy, mint az, aki gyónásra készül. A gyónásra az elmélkedéseken kívül kell készülni. Most, az elmélkedésben, csak általánosságban vegye szemügyre a bűneit, azok sokaságát és nagyságát, hogy megszegyenüljön és bánkódjék. Ezt éri el akkor, ha – a tanácsot megfogadva – áttekinti a helyeket, a foglalkozásokat és az emberi kapcsolatokat.
2. A harmadik és a negyedik gyakorlat az elsőnek és a másodiknak a megismétlése. Az ismétlés igen hasznos. Megtörténhet ugyanis, hogy a téma újszerűsége, illetve bizonyos kíváncsiság köti le az értelmet, amikor az a szóban forgó anyagról gondolkodik. Később azonban, amikor már fékezni tudjuk a spekulatív tevékenységet, szívünkben jobban felszínre törnek az érzelmek: és éppen ez az elmélkedés legfontosabb eredménye. Amiért is ezekben az ismétlésekben kerülni kell a hosszú gondolatmeneteket; a már átelmélkedett anyagra szinte csak rá kell pillantani, át kell futni rajta. Annál inkább kell nála akarati és érzelmi aktusokkal időzni. Ebből érthető, hogy az előző gyakorlatokhoz viszonyítva ismétléseknél miért több az imabeszélgetés.
3. A Lelkigyakorlatos Könyv első Hetének harmadik gyakorlatánál

azt olvassuk, hogy az ismétlést azokról a pontokról kell végezni, amelyekben előzőleg nagyobb vigasztalást vagy vigasztalanságot tapasztaltunk. Ezt úgy kell érteni, hogy azokat a pontokat kell megismételni, amelyekben fényt kaptunk és felbuzdulást éreztünk; de hasznos éppen azokat a pontokat is újra venni, amelyeknél lelki szárazság bénított. Gyakorta van úgy, hogy amikor ezzel az anyaggal újra foglalkozunk, bőséges vigasztalásban részesülünk. Sőt akár kétszer is meg lehet ugyanazt ismételni, például ha előzetesen nagy vigasztalást merítettünk vagy valamilyen gondolat igazán jó és lelki-es érzelmeket keltett bennünk. Mindez kiváltképpen az első Hétre érvényes.

4. A Szent Ignác által megnevezett öt gyakorlaton kívül más anyagról is lehet elmélkedni, mint például a bűn más büntetéseiről, a halálról, az ítéletről, a pokol egyéb gyötrelmeiről. Úgy tűnik, ezeket csak kivételesen szabad mellőzni, mert az érzékelhető büntetések szemlélése nagyon segíti a kibontakozást minden érzékelhető dolog rendetlen szeretetéből. Továbbá, az ilyen elmélgésekben elmélyül a lélekben az Úr szent félelme, mely az üdvösséges lelkület szülője.
5. Minden gyakorlatot imabeszélgetés zárjon le, a Lelkigyakorlatos Könyv utasításának megfelelően. Mindenki megteheti azonban, esetenként, a neki juttatott áhitat ösztönzésére, hogy mindjárt az elmélgedés elején vagy bármelyik részénél beiktat imabeszélgetést, esdekletést. Mégis, az imabeszélgetés sajátos ideje az elmélgedés vége, amikor a lélek már nekitüzesedett. Hiszen azok a legsikerültebb imabeszélgetések, melyeket a feltörő különféle érzelmek hatása alatt végzünk, az önként kínálkozó formákban.
6. Mert úgy kell beszélnünk Istenhez, mint gyermek beszél az édesapjához, máskor úgy, mint a szolga urához vagy a barát barátjához, vádlott a bírójához. Megeshet, hogy valami adományt kérünk vagy jótéteményt köszönünk meg; vádoljuk magunkat vagy bensőségesen eltársalgunk Szent Fölségével.
7. Itt meg kell jegyezni, hivatkozva a 3. bevezető megjegyzésre (Lgy 3), hogy ha Istennel vagy a szentekkel folytatunk imabeszélgetést, ez nagyobb külső tiszteletet kíván, mint az elmélgedés: a spekulatív szellemi tevékenység. A kezdőknek pedig hasznos lesz kifejteni, hogy Krisztus Urunk, mint ember közvetítünk és szószólunk az Atyánál. A második imabeszélgetésben ilyen minőségben kérjük közbenjárását; most tehát nem mint Isteni Személyhez fordulunk hozzá.

8. A kiegészítő utasításokat (addíciókat), melyeket a Lelkigyakorlatos Könyv az első Hét végén közöl (73–90), az „öt gyakorlat”, vagyis a „három lelki tehetséggel végzett elmélkedés” előtt kell ismertetni. Ezekben az utasításokban ugyanis sok segítséget kapunk a jó elmélkedéshez. A 10. utasításról azonban jobb csak a következő napon szólni; itt még nincs is szükség az ismeretére. A további négy megjegyzésről a következő napokban kell szólni. Ezekben a napokban kell kifejtteni a szellemek megkülönböztetéséről tárgyaló, az első Hétnek megfelelő szabályokat. Ezek hasznára lesznek a lelkigyakorlatozónak. A vezető bölcs belátására van bízva, hogy ezeket írásban vagy szóban közli-e.
9. A kiegészítő utasítások megtartására komoly gondot kell fordítani. A lelkigyakorlatok haszna ugyanis nagy mértékben függ az addícióktól. Am a túlsásoktól is óvakodni kell. Nem szabad a lelkigyakorlatozót túlságosan megterhelni, sőt bizonyos könnyítésekről is gondoskodni kell számára, tekintetbe véve személyét és adottságait, például, ha hajlamos a melankóliára vagy gyengébb egészségű vagy még nem szokta meg a lelkiélet gyakorlatait. Az okos megkülönböztetés tehát nagyon szükséges. A tapasztalat mutatja ugyanis, hogy egyeseknek a szabályokon való bizonyos lazítás használt, míg másoknak a mindenkor jóságos megértéssel elegyített szigor és kemény következetesség.

XVI. fejezet

AZ ÖSSZEFOGLALÓ GYÓNÁS

1. Ha a lelkigyakorlatozó – közreműködve az isteni kegyelemmel – jól végzi a gyakorlatokat és komolyan törekszik a kiegészítő utasítások megtartására, bizonyára előbb-utóbb eléri az első Hét célját: megvan benne a bűn mélységes ismerete és az őszinte bűnbánat. Ekkor emlékeztetni kell: itt az ideje, hogy összefoglaló gyónásra készüljön. Ha a lelkigyakorlatozó a vezető megítélése szerint különösebben nem fáradt, folytathatja az elmélkedést további egy, sőt még egy órán keresztül, a még töredelmesebb bűnbánat érdekében. Ha pedig a célnak az felel meg jobban, ideillő lelkiolvasást is végezhet.
2. Rá kell mutatni arra, milyen hasznos lesz számára az összefoglaló gyónás (vö. Lgy 44). Fontos tehát a minél odaadóbb és alaposabb

készület. Nem csekély haszon már az, hogy most igazán biztosan jó gyónásban kapja meg a bocsánatot egész élete minden bűnére. Mindenkivel megeshet ugyanis, hogy egyszer-másszor vagy kellő önvizsgálat nélkül vagy a szükséges bánat és igazi erősfogadás nélkül: az élet megjobbításának nagyon is gyenge elhatározásával végzi gyónását. Ezzel a mostani gyónással viszont biztosíthatja lelke teljes békéjét. Eleve kizárhat minden aggályoskodást, mely – ha máskor nem – éppen a halál óráján szerezhetne számára gyötrelmeket.

3. A gyónás végzésében óvakodni kell az aggályosságtól, mert az könnyen belerögződik egyesek lelkébe, minden káros következményével együtt. Mégis, törekedni kell arra, hogy az önvizsgálat gondos és mindenre kiterjedő legyen: a lélek így lehet később bizonyos afelől, hogy mindent megtett, ami rajta állt, és élvezheti a békét, lelkiismerete nyugalmát. Az önvizsgálatban segítségül vehet valamilyen gondosan összeállított lelkitükröt.
4. Befolyásos állásban levő lelkigyakorlatozónak ajánlatos külön is megmutatni sajátos állapotbeli, a közjó érdekében álló kötelezettségeit.
5. Az szokott célszerűbb lenni, hogy az összefoglaló gyónás nem a vezetőnél történik. Mégis, ennek nincs akadálya, ha vagy a szükség kívánja így, vagy ezt a lelkigyakorlatozó önként, lelke ösztönzésére szabadon kéri.

XVII. fejezet

AZ ELSŐ HÉT VÉGE

1. Már említettük, hogy a Lelkigyakorlatokban a Hét nem napokban kifejezhető fogalom. Az időtartamot a cél elérése határozza meg. Megrövidíteni is, meghosszabbítani is lehet az első Hetet, amint az egyik gyorsabban, a másik lassabban éri el a bűnbánatot, az áhítatot, és sajátítja el a maga elmélkedési módszerét. Meg kell azonban jegyezni, hogy az első Hétben nem kell sokáig visszatartani azokat, akik jelentős előhaladást tesznek, akik már bizonyos idő óta rendszeresen járultak a szentségekhez, vagy akik igen tudatosan töreksenek olyan életforma alakítására, amelyben Istenüknek és Uruk-nak szolgálhatnak. Az ilyenek – ha lehet – négy-öt nap alatt végezzenek; a kevésbé felkészültek pedig megfelelően tovább maradjanak az

első Hét gyakorlatainál. Nekik több időre van szükségük, hogy jobban beláthassák, milyen gonosz és utálatos a bűn és megsirassák botlásaikat. Közben változtassanak étkezésük, alvásuk rendjén és más vezeklési gyakorlatokat is végezzenek (vö. Lgy 82–90).

2. Aki az első Hét gyakorlatait elvégezve kész a továbbiak felé indulni, miután elvégezte összefoglaló gyónását és megáldozott, legalább egy napon át pihenje ki az oly intenzív elmélkedések fáradalmait. Közben azonban jól teszi, ha rá-rágondol például a tékozló fiú példabeszédére és azt önmagára alkalmazza. A szentáldozásra pedig jól készüljön fel: az Úr asztalához tisztelettel, hittel, mély átérzéssel járuljon. Ebből a célból kapjon alkalmas elmélkedési anyagot.

XVIII. fejezet

A MÁSODIK HÉT, ÉS CÉLKITŰZÉSE

1. Az első Hét számára kitűzött fő cél és leginkább remélt kegyelem az, hogy belátjuk: letértünk arról az útról, amely Teremtőnktől megszabott végső célunkhoz vezet. Megbánjuk tehát kárhozatos tévedésünket s heves vágyat szítunk fel magunkban: visszatérünk a jó útra és azon mindvégig kitarunk.
2. A második Héten viszont az a cél, hogy szemünk elé állítsuk Krisztus Urunkat, Üdvözítőnket, aki az igaz út: „Én vagyok az út, az igazság és az élet. Senki sem juthat el az Atyához, csak énáltalam” (Jn 14,6). Ő ugyanis a mintaképünk. Az Atya akarta így. Az ő követése révén javítjuk meg és hozzuk rendbe romlott erkölcsünket és irányítjuk lépteinket a béke útjára. Minthogy pedig Krisztus élete tökéletes élet, az erény és életszentség felülmúlhatatlan példája, azért minél inkább megközelítjük Krisztus életmódját Őt követő életünkkel, annál tökéletesebbek vagyunk, annál biztosabban haladunk végső célunk felé, ami a boldogságunk, lelkünk üdvössége.
3. A második hét ezért a megvilágosodás útjának felel meg. Hiszen Krisztus az Igazság Napja, aki minden embert megvilágosít, aki e világra jön. Eppen avégett jött közénk, hogy világosságot hozzon azoknak, akik a sötétségben és a halál árnyékában ülnek. A lelket a bűnök, a kárhozatos ragaszkodások borítják sötétségbe, gátolják Krisztus követésében, sőt el is szakítják Urától. Ezért kellett az

- előbbieik során, az első Hét gyakorlataiban, elmélkedéseiben gyökere-restől kitepni a szívből a bűnt, a bűnös ragaszkodást.
4. Szent Ignác megkövetelte azoktól, akik ennek a második Hétnek gyakorlataira vállalkoztak, hogy legyen bennük tüzes a lélek és vágyakozzanak a továbblépésre, az életállapot megválasztására. Ezért célszerű azt, aki erre nem hajlandó, vagy csak immel-ámmal akarja – jóllehet azért a további elmélkedéseket el szeretné végezni – egy-két hónapra visszatartani a további lelkigyakorlatozástól. A választás ugyanis olyan feladat, amihez csak a lélek izzásával szabad nekilátni: nyitott, erős, állhatatos lelket kíván. Különben jó eredménnyel nem járhat. A siker az önátadó lelkesedés növekedésének a gyümölcse.
 5. Mi legyen tehát azzal, akitől valami kiemelkedőt várni nem lehet, vagy életállapot választására nem alkalmas, illetve, ha házasságban él, nincs is rá módja. Ilyenkor, fogékonysága arányában, a következő Hetek anyagából szemelvényeket kaphat, hogy megtartott életállapotában rendezetten élhessen.
 6. Amazokat viszont tanácsos meghagyni a lelki éhségben. Hadd tapasztalják meg, hogy van még valami tennivalójuk. A halasztás révén – igen sokszor van így – saját maguk egyértelműen megtapasztalják, hogy valami hiányzik nekik s hogy milyen gyengék. Ennek eredményeképpen aztán buzgóbban és nagyobb lelki felkészültséggel térnek vissza.

XIX. fejezet

A MÁSODIK HÉT ELSŐ NÉGY GYAKORLATA

1. Az első gyakorlat tárgya: Krisztus királysága. Nem tartozik az elmélkedések sorába: az első elmélkedés az Úr megtestesüléséről szól. Így inkább „fundamentum”, „előszó” az egész tárgyaláshoz; summája, összfoglalata Krisztus Urunk életének és tevékenységének – annak a vállalkozásnak keretében, amelyet az Atya bízott rá. Urunk maga így nyilatkozik róla: „A feladatot, amelynek elvégzését rám bízta, elvégeztem...” És megmondja, mi volt a feladata: „Én megdicsőítettelek a földön... Kinnyilatkoztattam nevedet az embereknek” (Jn 17,4.6). Jézus minden embert hív, hogy munkatársa legyen e hatalmas és dicsőséges feladat elvégzésében – mindenkit a

maga fokozata szerint. Így kezd máris megmutatkozni az, hogy Krisztus követésében különböző fokozatok vannak.

2. A lelkigyakorlatozó akkor rendelkezik a megkívánt felkészültséggel, ha arra törekszik, ami a tökéletesebb, már amennyiben ez rajta áll és az Úr kegyelmet és erőt ad hozzá. Látjuk: itt Szent Ignác elkezdte a lélek közvetlen felkészítését, alkalmassátevését az életállapot megválasztására, amelyről a maga helyén szó lesz. Ilyenképpen a Szentlélek Isten csodálatos művészzel szítja fel a törekvést a tökéletességre, hogy azután az összes követező elmélkedésekben (Jézus megtestesüléséről, a születésről stb.) ezt a tökéletességet még inkább megkívánja és megszeresse. Így a Krisztus Király felhívásának fontolgatása közben elhintett magvak az említett elmélkedésekben fognak kikelni és növekedni, termésük pedig a választás idején fog beérni. A vezető tehát ennek szemmel tartásával irányítsa a lelkigyakorlatozót, akit egyébként nem kell a most említett folyamattal megismertetni. A vezető hagyja, hogy a dolgok maguktól bontakozzanak ki a lélekben, maguktól fejtsék ki a bennük rejtőző erőket.
3. Ezt a megfontolást (Krisztus Király felhívásáról) és a Két Zászlóról szóló elmélkedést le lehet adni azoknak is, akik nem készülnek választani. hiszen ezek számára is nagy segítséget jelentenek: hiszen csak általánosságban szólnak mindarról, amit ki-ki megtehet adottságai szerint Isten szolgálatában, Isten nagyobb dicsőségére.
4. Ebben a második Hétben eggyel több az előgyakorlat. Az első Héten ugyanis az első előgyakorlat a színhely kialakítása, itt viszont a színhely kialakítása előtt emlékezetünkbe idézzük az elmélkedésre kerülő történetet, azaz misztériumot. Ezt csak röviden, nem elmélkedő módon tesszük, hiszen akkor az előgyakorlat nem különbözne az elmélkedéstől. Itt tehát csak általánosságban vegyük szemügyre a történetet, valamilyen átfogó látásban, csak éppen, hogy tudatosítsuk, miről is van szó, miről is fogunk gondolkodni. Ezáltal a lélek mintegy máris ott forgolódik, fölemelkedve a misztériumhoz. Majd csak az elmélkedésben magában kezd el azután az egyes részleteknél elidőzni, kezdi azokat mérlegelni és hatol be értelmükbe. Úgy van ez, mint amikor az ember egy festményt pillant meg. Először egyetlen tekintettel mindent úgy nagyjából átfog, és ebből megtudja, mit ábrázol a kép. Csak azután nézi meg alaposan külön-külön is a részleteket.
5. Ezeknek az elmélkedéseknek a pontjai a Lelkigyakorlatos Könyv

végén található (261–268). E helyen Krisztus Urunk életének a misztériumai sorban következnek, majdnem mindegyik három pontra tagolva. A vezető adjon rövid magyarázatot is a szövegben (vö. Lgy 2). Az elmélkedések szövegében szó esik a szemlélődés tárgyát képező személyekről, a szavaikról és a cselekedeteikről. Az egyes pontoknál külön-külön kell a figyelmet rájuk fordítani. Az csak zavart okozna, ha előbb néznénk – mind a három pontnál egymásután – a személyeket, azután megfontolnánk – mind a három pontnál – a szavaikat stb.

6. Szent Ignác úgy tanácsolja tehát, hogy az egyes pontokon belül – melyek felé a figyelem fordul – tartsa ezt a sorrendet az elmélkedő: először a személyeket tegye megfontolás tárgyává, azután az egyes személyek szavait, majd a cselekedeteit, hacsak nem célszerűbb esetenként előbb a cselekedeteket s utána a szavakat venni. Ha mindezzel végzett az elmélkedő, akkor lépjen tovább a következő pontra, s benne ugyanehhez a sorrendhez tartsa magát.¹
7. Egyébként több más, a Lelkigyakorlatos Könyvben nem említett pont is sorra kerülhet: milyenek lehettek a szereplő személyek érzelmei és erényei? Milyen célt szolgál a misztérium? Okai és eredményei? Időbeli és egyéb körülményei? – Ezek által-gyümölcsözőbb lesz az elmélkedés.

XX. fejezet

A MÁSODIK HÉT ÖTÖDIK GYAKORLATA: AZ ÉRZÉKEK ALKALMAZÁSA

1. Ez a gyakorlat igen könnyű és hasznos. Benne a képzelő erő működik: vele látjuk a személyeket, halljuk a hangjukat vagy a tömeg zaját; érintjük a szent személyeket, vagy a helyet, ahol megfordultak, mégpedig teljes tisztelettel, szerénységgel és szent félelemmel. Szent Ignác a szaglász érzékével Isten áldott ajándékainak jó illata felé fordul, az ízleléssel meg akarja tapasztalni Isten édességét. Mind a két érzékléssel azoknak a gyöngéden szeretett dolgoknak vagy sze-

¹ Szent Ignác feltehetően megengedi, hogy ha úgy alkalmasabb ilyen sorrendet tartunk: a ponton belüli 1-1 személy megfontolása után mindjárt ugyanennek szavait és cselekedeteit tegyük megfontolás tárgyává. (Ford. megj.)

mélyeknek a jelenlétét éljük meg, amelyek, illetve akik felé elmélkedő lelkünk fordul.

2. A Megtestesülésről és a Születésről végzett elmélkedés után ezeken a misztériumokon külön-külön a képzelőtehetség öt érzékét is gyakorolni kell (Lgy 121). Ez az előírás értelemszerűen a Krisztus életével foglalkozó további elmélkedésekre is áll. Az érzékek alkalmazása nem függetleníti magát az elmélkedési anyagtól. Csak arról van szó, hogy most a misztérium megfontolásakor a hangsúly az érzékek alkalmazásán van.
3. Ez az imamód tehát más, mint az elmélkedés. Az elmélkedésben inkább értelmünket foglalkoztatjuk, okoskodunk; az ilyen tevékenységünk magasabb rendű, hiszen a misztériumok okainak és gyümölcseinek világát járja be és Isten tulajdonságait kutatja, az ő jóságát, bölcsességét, szeretetét stb. Az érzékek alkalmazásában viszont nincsen okoskodás, a szellem érzékelhető dolgoknál marad: annál, amit nézni, hallani vagy egyébként érzékelni lehet: nekik örül, bennük gyönyörködik lelke gazdagodására.
4. A gyakorlat haszna kettős. Van úgy, hogy a lélek képtelen magasabb rendű dolgokat fontolgatni, de amíg az érzékek alkalmazásában egy kissé elidőzik, fokozatosan ráhangolódik a magasabb rendű világra és felemelkedik hozzá. Ellenkezőleg, van úgy is, hogy a már megizmosodott és a magas rendű misztériumok megismerésétől lángolóan buzgó lélek ebbe az érzékelhető világba leereszkedve még itt is megtalálja táplálékát, vigasztalását és a szeretet túláradásának gyümölcseit. Ennek következtében nagy jelentőségűvé válik akár csak egy mozdulat is: képes lesz felszítani a szeretetet, megnövelni a vigasztalást.
5. A vezető Krisztus Urunknak azokat a misztériumait vegye, amelyek a Lelkigyakorlatos Könyv végén (261–312) pontokba szedve találhatóak. A misztériumokban járatosak számára elegendő ennek a szövegnek a közlése szóban vagy írásban, hozzátéve, hogy az első napon megadott formához mindig ragaszkodjanak. A kevésbé járatosak érdekében célszerű az anyagot részletesebben bemutatni, az előgyakorlatokat is az anyaghoz alkalmazni, hogy lassan megszokják, miként vegyék szemügyre a személyeket körülményeikkel együtt, miként figyeljék szavaikat és cselekedeteiket stb.

XXI. fejezet

AZ ELMÉLKEDÉSEK IDŐPONTJA – LELKIOLVASÁS – A LELKIGYAKORLATOZÓ MEGLÁTOGATÁSA

1. Ha a lelkigyakorlatozó fáradtnak látszik, sőt akkor is, ha még nem fáradt, de biztosítani kell erőit a kitartáshoz, hasznos kisebb könnyítésben részesíteni, ami az elmélkedési órákat illeti. Elhagyhatja az éjféle elmélkedést. A többi négyet azonban végezze el.
2. Ezen a Héten és a következőkön is az elmélkedések után olvasni lehet olyan könyvet, ami az áhítatot növeli inkább és nem annyira a figyelmet köti le érdekes fordulataival. Ilyen műveket írtak: Szent Bernát, Gerson (Kempis, Krisztus követése), Granadai Lajos. Ha a könyv Krisztus Urunknak olyan misztériumát tárgyalná, amiről később úgyis lesz elmélkedés, akkor most azt a részt ne olvassa. Hasznos viszont, ha olyan misztériumról olvas, amiről már elmélkedett vagy közvetlenül ezután fog elmélkedni.
3. A lelkigyakorlatozót napjában legalább egyszer meg kell látogatni. Többször kell azonban felkeresni őt a választás idején, mert olyankor gyakran jelentkezik a vigasztalanság, a lelki zavar.

XXII. fejezet

A VÁLASZTÁS – JELENTŐSÉGE – A KÖVETENDŐ ELJÁRÁS

1. A Lelkigyakorlatok egész folyamatában nincsen még egy olyan nehéz szakasz, amely nagyobb ügyességet és a lelki behatások megkülönböztetésében való nagyobb jártasságot követelne, mint a választás ideje. Ez alatt az idő alatt a lélek a legkülönbözőbb rezdüléseknek van kitéve; a tévedések is gyakoriak, hiszen az embert nemcsak a rosszság ejti meg; sokszor becsapja a jónak, a helyesnek a látszata is.
2. Ebben a témakörben, úgy tűnik, azt kell mindenképp tudatosítani és szem előtt tartani, hogy az életállapot megválasztásának mekkora

jelentősége van. Az ember ugyanis, mint eszes lény, feltétlenül köteles értelmes célt kitűzni cselekedetei elé. A keresztény pedig köteles minden cselekedetét természetfeletti célra irányítani. Ha a mondotak mindenegyest aktusra érvényesek, mennyivel inkább érvényesek az életállapot megválasztására. Hiszen szerinte alakul – természet-szerűen – életünknek majdnem minden rész-aktusa. Így, ha az életállapot megválasztása hibás, a cél szempontjából nézve szükségképpen hibás minden, ami utána következik.

3. Továbbá, amint az élőlényben több tag van, de nem mindegyik tag szem vagy láb, amint erre Szent Pál figyelmeztet (1Kor 12,12–31), úgy az Egyház testében is többféle fokozat és állapot van. Ennek a különbözőségnek, megosztásnak a Szentlélek a szerzője. Ő jelöli ki minden tag helyét. Ezért mondja az Apostol: „*A lelki adományok ugyan különfélék, a Lélek azonban ugyanaz. Sokfélék a jelek is, de Isten, aki mindenben mindent véghezvisz, ugyanaz*” (1Kor 12,4–6). Ebből pedig nyilvánvalóan következik, hogy amiként a szolgálkat uruk osztja be tisztségükbe és jelöli ki feladataikat, úgy az embereket az Ő Uruk Istenük. Ezért nem szabad az embernek akadályt gördítenie az elé, amit Isten benne és felőle intézkedni akar. Köteles hűségesen szolgálni abban, amiben Szent Fölsége elvárja tőle.
4. Számítsuk hozzá az ember saját hasznát, mégpedig nagy hasznát. Hiszen itt az örök üdvösség lehet a tét. Mert igaz ugyan, hogy Isten senkitől sem tagadja meg az üdvösséghez szükséges segítséget, mégsem kétséges, hogy sokkal bővebben közli kegyelmét, világosságát, erejét azokkal, akik valamilyen életállapotba nem önkényesen tolatkodtak be, hanem azt azért választották, mert benne Isten tetszését vélték megtalálni, szorgalmas fontolgatás után.
5. Ezért, ha ilyen fontos ügyben a magunk tetszéséhez és elképzeléséhez akarunk ragaszkodni, könnyen lehetünk igen nagy és rendkívül veszélyes tévedések áldozataivá. Ha viszont Isten akaratát hajtjuk végre, Ő, mint Atyánk és Teremtőnk, nem fog felőlünk bármi olyat dönteni, ami ne válnék üdvünkre és javunkra. Szándéka, éppen ellenkezőleg, nagyon megfelelő lesz nekünk és mindenben adottságainkhoz fog alkalmazkodni. Hiszen ő tudja jól, milyenek vagyunk. (Vö. Zsolt 102,14).
6. Ilyen és hasonló megfontolások nemcsak a vezető számára hasznosak – mert arra készítetik, hogy nagy odaadással végezze munkáját

– hanem még sokkal inkább a lelkigyakorlatozónak, mert ebből látja, milyen lelkülettel kell hozzáfognia egy ennyire fontos feladathoz.

XXIII. fejezet

AZ ÉLETÁLLAPOT-VÁLASZTÁSHOZ SZÜKSÉGES ALANYI FELTÉTELEK

1. Nyilvánvaló, hogy nem kell mindenkivel életállapotot választatni. A házásokat, szerzeteseket stb. csak abban kell segíteni, hogy ki-kí a maga fokozatában törekedjék a tökéletességre annak a kegyelemnek a mértéke szerint, amelyet Istenünk és Urunk ajándékoz neki. De az állapotukban még le nem kötött személyeket is meg kell válogatni. Szent Ignác álláspontja szerint a választás folyamatába csak keveseket vigyünk bele: olyanokat csupán, akiknek lelki előmenetelétől Isten dicsőségének jelentős gyarapodása várható. Ha pedig valakit úgy ismerünk, hogy komoly tökéletességre nem alkalmas (mert – például – ingatag és állhatatlan természetű, s az ilyent kiváltképp észre kell venni és a választástól mindenképpen távol kell tartani, vagy olyan fékezetlen szenvedély, vétkes szokás uralkodott el rajta, amiből nemigen lehet szabadulni), az ilyen csak abban a kivételes esetben foglalkozzék választással, ha valamely, a vétken túláradó rendkívüli kegyelem biztos jelei mutatkoznak nála.
2. A természetes és erkölcsi adottságok mellett az is feltétlenül szükséges, hogy az illetőben meglegyen a vágy a választás munkája után és azt kérje is. Ha ez a vágy nincsen meg a lelkigyakorlatozóban, semmiképpen sem szabad őt a választásba vinni, a választásra rábeszélni vagy éppen kényszeríteni. Akiben ugyanis nincs meg ez a lelki éhség, az gyanakvással fog mindent fogadni, amit csak mondanak neki. Nem lehet tehát a segítségére lenni. Továbbá: a választás megejtésénél sok és nagy nehézség szokott jelentkezni még akkor is, ha az akarat buzgó és beállítottsága jó; mennyivel inkább fog sok és egyszerűen legyőzhetetlen akadály ott jelentkezni, ahol nincs nekifeszülő akarat.
3. Nagyon fontos: aki választásra vállalkozik, törekedjék arra, hogy szabaddá legyen minden rendezetlen vonzalomtól, vagyis váljék minden irányban teljesen közömbössé. Csak abban az egy irányban

legyen elkötelezve, hogy ő Isten szent tetszését követni fogja, úgy, ahogyan ezt megismeri. Ha tehát például azt lehet észrevenni rajta, hogy nagyon vonzódik a jóléthez s kevésbé a szegénységhez, másris nem mondható igazán alkalmasnak, diszponáltnak, vagyis a választástól nem lehet jó eredményt várni. Mert az érzelmi beállítottság, hogy ellenszenves neki a tökéletesebbik út, és ő inkább a kevésbé tökéletes felé hajlik, arra fogja az eszét rávenni, hogy kitaláljon érveket vonzalma támogatására. Minthogy pedig a mondás szerint: „amit valaki befogad, azt a saját alkata szerint fogadja be”, könnyen megeshet, hogy majd Isten akaratának fogja tartani azt, ami a saját akarata. – Szükséges tehát, hogy eljusson az alázatosság harmadik fokára. Ebben segíti a Két Zászlóról, a Három Emberpárról szóló és több más alább említendő elmélkedés. Velük tehát a választást kérő lelkigyakorlatozó hosszabban foglalkozzék, hogy végül is megvalósuljon nála a lélek egyensúlya részben saját szorgoskodásának, részben esdeklő imáinak gyümölcseként. Ha pedig nem jut el erre a teljes lemondásra, közömbösségre, a választás egész folyamatát mellőzni kell. Ha ilyenkor az látszik jobbnak, akkor a többi gyakorlatra kell rátérni, hátha megszerzi általuk a lelki érettséget, vagy pedig a lelkigyakorlatot mielőbb be kell fejezni.

4. Mindenesetre, az a legjobb diszpozíció, hogy a lélek nemcsak hogy nem hajlik inkább a földiek felé, hanem, amennyire csak lehetséges, akaratát mindig a felé törekszik hajlítani, ami a tökéletesebb. Mert, ha nem is ezt fogja ténylegesen választani, minthogy Isten nem hívja őt erre az állapotra, az ilyen törekvés nem lesz ártalmára, hanem nagyon is a javára válik. Ezért az említett gyakorlatokban mindig a tökéletesebb út áll elébe, mint amire jobban kell vágyakozni és amit inkább kell kérni Istentől. E dologban nagyon meg kell szívlelni Szent Ignác egyik kijelentését, amelyet írásai között találtak: A vezető úgy hangolja a lelkigyakorlatozót, hogy az egészen közömbös legyen mind a tanácsok, mind a parancsok útja iránt; sőt amennyire csak rajta múlhat: inkább legyen benne hajlandóság a tanácsok követésére, ha ez lenne Isten nagyobb szolgálata. Hozzáteszi még Szent Ignác: Egészen bizonyos: világosabb jelekre van szükség ahhoz a döntéshez, hogy az ember maradjon meg abban az életállapotban, amelyben elég a parancsolatok megtartása, mint ahhoz a döntéshez, hogy a tanácsok útjára lépjen. Az Úr ugyanis, egyrészt, nyíltan

buzdított a tanácsok követésére, másrészt rámutatott a másik úton leselkedő veszedelmekre.

5. Szent Ignác ugyanebben a megnyilatkozásában sürgeti a felkészültségnek még egy fontos mozzanatát: a választást végző a lehető legnagyobb összeszedettségre törekedjék. A döntésnek ez időtartama alatt zárja be érzékeit, minden nem odavaló dolog maradjon kívül lelke világán, ne akarjon semmit sem látni vagy hallani, ami nem az égből jön. Két dologra kell tehát ügyelni. Először: a lélek ne hagyja, hogy figyelme más gondolatok felé kalandozzon el; itt igazán kövesse az elvet: „tedd, amit teszel”!; feladata kösse őt le egészen, és utasítson el magától minden egyéb gondot. Másodszer: a döntése előkészítéséhez nem kegyelmi ihletésű érveket el ne fogadjon: vagyis a test és vér szavára ne hallgasson, merőben emberi, evilági szempontokat figyelembe ne vegyen, hiszen mindennek egy kútfőből kell forrásoznia, és ez az Isten dicsőségének és az ő akarata teljesedésének a vágya. Ez, igen, ez az a befektetés, amely a torony építéséhez nélkülözhetetlen (vö. evangéliumi példabeszéd, Lk 14,28). Ez adja meg végül is a léleknek azt a nagy biztonságérzetet, hogy Isten nem hagyja majd csalódní őt. Hiszen az ilyen ember egész szívéből, igazságban keresi Urát: hogyan is fordulhatna el tőle éppen az az Isten, aki nagy jóságában és teremtménye iránt érzett szeretetében gyakorta még az Őt nem kereső léleknek is elébe megy. Mindez nyilvánvalóan így helyes és ez a tökéletes választási alapállás. Benne ugyanis kizárólag Isten szeretete számít. Mégis, megtörténhet, hogy – jóllehet a vezérlő szempont az Isten iránti odaadó lelkület marad – rajta kívül más motívum is szerepet kap, ami ugyanabba az irányba hajlít, csak ne ellenkezzék Isten törvényével vagy akaratával, legyen önmagában véve jó, mint például: a lélek nyugalma, a szív békéje, az egészségesebb életmód. Az ezek által is kialakított választási döntést nem lehet helyteleníteni. De mindenestre: e másodlagos szempontok igazán másodlagosak legyenek, motiváló hatásuk gyöngébb és Isten szeretetére visszavezethető legyen.

A VÁLASZTÁS FOLYAMATÁT IRÁNYÍTÓ VEZETŐ

1. A lelkigyakorlat vezetőjének másik nagy feladata, hogy ebben a részletmunkában együttműködjék Isten sugalmazó tevékenységével. Ne vágjon elébe, ellenkezőleg: kövesse. Ugyanerre nevelje a lelkigyakorlatozót, eltávolítva annak lelkéből az akadályokat, vagyis a tévedéseket, az érzelmi kötődéseket és a rendezetlen hajlamokat. Ösztönzést sem az egyik, sem a másik irányban nem szabad adni (vö. Lgy 15). Jóllehet – a dolog természetéből következik ez – szabad, sőt érdemszerző valakit a tökéletességre buzdítani, mégis, hogy a választási döntés minél szilárdabb alapokon nyugodjék, sokkal többet ér hagyni, hogy Isten egymaga álljon kapcsolatban teremtményével. Harmadik tehát ne avatkozzék a dologba, kiváltképpen ne a Lelkigyakorlatokban, amikor a lélek éppen erre a kapcsolatra teszi alkalmassá magát. Nem szabad, hogy meggyőzés vagy befolyásolás függvénye legyen egy olyan fontos dolog, mint az életállapot megválasztása. Különben ugyanis az a veszély fenyegetne, amire az Úr így emlékeztetett: *„Tövestől kitépnek minden növényt, amelyet nem mennyei Atyám ültetett”* (Mt 15,13). Minthogy a választás természeténél fogva meredek út, és a sátáni cselvetéseknek nagyon ki van téve, kétségkívül sok kísértés és nehézség fog ezen az úton jelentkezni. Attól az embertől tehát, aki a másikat erre az útra elvezette, csak akkor lehet igazi segítséget vagy könnyítést várni, ha mindketten égre emelik szemüket, hogy elmondhassák: őt az Úr vezérelte egymaga (vö. MTörv 32,12). Az Apostol szerint kell is bízni abban, hogy aki felébreszti a szándékot, megadja a végrehajtást is (vö. Fil 2,13), és mindvégig megőrzi.
2. Ebből az következik, hogy az, aki irányt mutat a választási folyamatban, a maga módján szintén közömbös legyen (indifferens). Másképpen nem hajthatja végre hűségesen a rábízott kényes feladatot. Arra ügyeljen csupán és azt óhajtja, hogy teljesedjék Isten akarata és szándéka. A saját szelleméből egy szikrányit se tegyen hozzá, mert ez annyit jelentene, mint belekaszálni Isten vetésébe. A lelkigyakorlatozóba pedig később is bármikor belophatná a kísérő a gondolatot: te emberi ösztönzésre léptél szerzetbe. – Győzze meg

magát a vezető: az a biztos, az nem jár veszéllyel, amit a józan választás szabályainak megfelelően sürget. Ő maga pedig csak legyen odaadó annak a léleknek a gyógyításában és irányításában, akit az Úr az ő hűségére és gondjaira bízott.

3. Éberem leplezze le a sátán cselvetéseit és álokoskodásait, hiszen hamis alapelvekből csak hamis következtetésekre lehet jutni.
4. A vezető figyelme terjedjen ki arra a nem ritka jelenségre is, hogy a lelkigyakorlatozó a legjobb lelkiállapotban lép be a választás folyamatába, és mégis, éppen a döntő pillanatban olyan gátló érzelem támad benne, amely mindent feje tetejére állít, a jó magot teljesen elfojtja. Amiért is a vezető előrelátó legyen és nagyon figyelmes: vegye észre idejében és előzze meg az ilyen bajokat.

XXV. fejezet

A VÁLASZTÁS TÁRGYA

1. Egészen bizonyos, hogy csak valami jó dolog eshet választás alá, legyen az valamilyen részletkérdés vagy maga az egész életállapot.
2. Az életállapot megválasztása két dolog körül forog: meg kell-e maradni a parancsolatok útján vagy pedig magasabbra, a tanácsok útjára kell-e lépni.
3. Ez utóbbi esetén: válassza-e egy szerzetesrend keretét vagy ezt ne tegye. Mert igaz ugyan, hogy aligha lehet a tanácsok útján igazán jól járni szerzet keretein kívül¹, mégis akadhatnak emberek, akiknek természete nemigen alkalmas közös életre vagy engedelmességre, ugyanakkor meg tudják tartani a szegénységet és a tisztaságot.
4. Ha szerzet mellett kell dönteni, kérdés marad: melyik legyen az? Az Úr egyeseket nagyobb magány felé irányít, másokat a lelkek gondozására. A természetes testi vagy lélektani adottságok is más-más intézmény számára tesznek alkalmassá.
5. Ennek a kérdésnek eldöntése után is tisztázni kell még: mikor és hogyan történjék a belépés.

¹ A „Világi Intézmények” eredményesen küszöbölik ki ezt a nehézséget. Vö. II. vat. zsinat: Perfectae caritatis, n. 11.

6. Amikor szerzetesrend kiválasztására kerül sor, ne válasszon senki szétesőben levő, meglazult fegyelmű közösséget. Tekintettel kell lenni főleg a személyi adottságokra; az egészségi állapotra és a vonzódásra, de azokra az adottságokra és talentumokra is, amelyekkel az egyén rendelkezik, Isten nagyobb szolgálatára.
7. Abban az időpontban, amikor – Isten hívása szerint – üt az indulás órája, sajátos nehézség állhat elő. Mindazt ugyanis, ami érzékes természetünkkel ellenkezik, a gyarló ember – hacsak lehet – halasztani szeretné. Becsapja magát: ürügyet és mindenféle álokot talál a késlekedésre. Ezért nagyon célszerű, hogy már a lelkigyakorlat alatt ledöntsük ezt a gátat is. Gondoljunk Szent Ambrus szavára: „*A Szentlélek kegyelme nem tűri a lusta huzavonát.*” Követnünk kell az apostolok készségét: azonnal elhagyták hálóiukat és szüleiket. Menyire igaz: „ha valamikor, hát miért nem mindjárt?!... Mert ha nem mindjárt, akkor úgy lehet; soha...” Most még friss erő az Isten hívása, segítsége, később pedig könnyen megeshet – és mindennapos erre a példa –, hogy kihűl a szív és így már sokkal nehezebb állni a harcot a test és a sátán ellen.
8. Amennyiben valaki a parancsok útját választja, marad számára a kérdés: milyen körülmények között, milyen formában akarja azt járni. Ezt is most kell részleteiben meggondolni, hogy az élet elrendezése minél jobban, minél nagyobb kegyelmi világosság mellett történhessék meg.¹
9. Végül, amikor részletkérdések eldöntéséről van szó: például, vállalkozunk-e valamire vagy sem, ugyanezeket a szabályokat, illetve közülük a kérdés jellegének megfelelőeket alkalmazzuk. A mérték, illetve az irányelv mindezekben a részletügyekben is az, hogy Isten tisztelete döntsön el mindent és semmit az önszeretet, az evilági szempont. Rendezett, azaz mindig Istenre irányuló legyen a szándékunk, azaz ne befolyásoljon bennünket semmi földi érdek.

¹ A Lelkigyakorlat a „jobb eszköz választása”: ez jelenthet bármilyen életállapotban való megújulást. (Ford. megj.)

XXVI. fejezet

A VÁLASZTÁS HÁROM ALKALMAS IDŐPONTJA

1. Itt azért beszélünk „időpontokról”, mert olyankor alkalmas és hasznos a választási döntésre sort keríteni, amikor a lélek a Lelkigyakorlatos Könyvben leírt (175–177) indításokat tapasztalja. Az első időpontról elég ennyit mondani: az Isten akarata ekkor olyan világosan mutatkozik meg, hogy még csak kételkedni sem lehet. Példa rá Máté és Pál meghívása. Ha napjainkban talán nincs is ilyen csoda jellegű hívás, mégis láthatunk vagy olvashatunk olyan hívásokat, amelyek szinte megközelítik az említetteket, és – úgy tűnik – szintén nem adnak lehetőséget a legkisebb kételkedésre sem, mert akkora a szeretetáradás s a lélek meglegedettsége, és az Isten akarata olyan biztos fényben mutatkozik meg. Az ilyen hívás azonban nagyon rendkívüli, szabályokba nem foglalható, Istentől nem kérhető és nem is várható. Következésképpen ennek a – ritkán adódó – első időpontnak a megfontolására nem kell súlyt helyezni: csak éppen említjük a lelki-gyakorlatozó tájékoztatására.
2. A második időpont már kevésbé rendkívüli. Ilyenkor a lelket különféle sugallatok és belső indítások ostromolják, s ezek oly hatásosak, hogy minden okoskodás nélkül vagy egészen kevés fontolgtatás után valami magával ragadja az akaratot Isten szolgálataira, a tökéletesség felé.
3. A harmadik időpont az, amikor az értelem okoskodva, a mellette és az ellene szóló érveket mérlegelve jut el az igazság világos ismeretére. Az értelem mintegy világító mécseset tesz az akarat elé, hogy az akarat végül is azt válassza, amit az értelem minden szempont megfontolása után jobbnak ítél.

A VÁLASZTÁS MÁSODIK ÉS HARMADIK
IDŐPONTJÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA
A MÁSODIK IDŐPONT
RÉSZLETESEBB KIFEJTÉSE

1. Látjuk tehát, hogy a léleknek ez a két képessége (értelem és akarat) annyira egybekapcsolódott, hogy a választás munkájában egyik a másik nélkül nem tud működni. Megfigyelhető azonban, hogy az első és a második időpontban az akarat jár elől, az értelem pedig követi: maga után húzza az akarat, és nincs okoskodás vagy habozás. Ezzel ellentétben a harmadik időpontnál az értelem az, ami elől halad és oly sok érvet terjeszt az akarat elé, hogy azt arra az oldalra hangolja és űzi, amelyiket a megfélelőbbnek itéli. Ha feltételezzük azt, hogy az első két időpontban érkező ösztönzés közvetlenül Istentől jön, akkor kétségtelenül kiválóbbak és magasabb rendűek azok az utak, amelyeken az Isten által megvilágosodott akarat vezet és húzza maga után az értelmet. Arisztotelész mondja – Szent Tamás is idézi: – emberi ész ne adjon tanácsot azoknak, akiket isteni ösztönzés irányít, hiszen az ő mozgatójuk magasabb rendű elv, mint az emberi ész. Mégis, az okoskodással és következtetéssel való haladás, vagyis a harmadik út, a biztosabb, az ellenőrizhetőbb.
2. A lelkigyakorlatozónak azonban megmagyarázzuk, hogy mi a vigasztalás és mi a vigasztalanság. Róluk egyébként a szellemek megkülönböztetésének harmadik és negyedik szabályában van szó (Lgy 316, 317). Erre az első és a második időpont megismerése végett van szükség. Ezek ugyanis azok az időpontok, amelyeknél – mint mondtuk – Isten sugallata ragadja magával a lelket.
3. Ez a vigasztalás nem tulajdonság (habitus), hanem természetfeletti ihletettség (passio). Az jellemző rá, hogy amíg jelen van, könnyű az erényeket gyakorolni, s az erény aktusai gyönyörűséggel, kellemes érzésekkel és érzelmi lángolással járnak. Ellentétes irányú hatása pedig az, hogy a test igényeit elcsitítja, sőt visszatetszőeknek tünteti fel. További mozzanatai, megnyilvánulásai: béke, benső nyugalom, lelki öröm, fény, az isteni dolgok világosabb ismerete, könnyek, a szellem felemelkedése Istenhez, Istenben lehorgonyzott remény, ér-

zék az örök dolgokhoz, az égiek felé való nyitottság, a szent szeretet melege, és ezekhez hasonló jelenségek és érzelmek, melyek mind a jó szellemtől valók.

4. Ezzel szemben a vigasztalanság: szomorúság, a lélek zavartsága, bizonyos dolgokba vagy emberekbe vetett remény, az alacsonyabb rendű valóságok szeretete, szárazság, letörtség, a szellemnek evilági dolgok felé való elkalandozása. Ezek mind a rossz szellem művei.
5. A következő módon járjon el az, aki tudni akarja, hogy a mérlegelt alternatívák közül melyik van Isten tetszésére. Figyelje és jegyezze is meg, hogy amikor vigaszt érez, ez a vigasz és a lélek nyugalmi állapota melyik oldalra hajlítja, és viszont, a vigasztalanság, amikor az jelentkezik, melyik oldal felé terel inkább. Amikor pedig látnia kell, hogy ezekben az ellentétes időpontokban ellentétes behatások (effektusok) felé kap ösztönzést, biztosra kell vennie, hogy mindez ellentétes hatóerőktől is való. Hiszen a rossz szellemnek az a sajátja, hogy vigasztalanság idején behatol a lélekbe s azt kislelkűséggel, szomorúsággal és kelletlen érzésekkel rohanja le. Ezzel szemben a jó szellemnek az a sajátja, hogy vidámságot visz be a lélekbe, az öröm idején szól hozzá és van rá hatással. Hiszen mind a két szellem abból ad, amije van, ami szinte kicsordul belőle, amint ezt a szellem megkülönböztetésének szabályaiból tudjuk. Itt főleg azokra a szabályokra gondolunk, amelyek a második Hétnek felelnek meg s amelyek igen jelentős segítséget nyújtanak a választás folyamatában. Nélkülük szinte sötétben tapogatóznánk.
6. Van azonban egy másik eljárási mód is. Szent Ignác ezt egy hasonlattal világítja meg: azt tegyük, amit egy udvari ember tesz. A fejedelem elé különféle ételeket visz, hogy így tudja meg, melyik lesz a kedvére. Hasonlóképpen tegyen a lélek is: mély alázattal, lángoló szeretettel, azzal a vágygal, hogy Isten kedvére tegyen, hol az egyik, hol a másik időpontban, majd az egyik, majd a másik lehetőséget kínálja fel, megfigyelve, hogy melyik van inkább tetszésére, melyiket óhajtja inkább, s szüntelenül ismételtesse: Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem? De ezt ne csak ajkával mondja, tudakozódását ne csak elmosódott érzelmekkel kísérrje. Szíve legmélyéről – ha több szíve is volna, hát mindegyiknek a legmélyéről fakadjon fel, amit mond és amit érez.
7. A tökéletesebb életre meghívó isteni akaratnak még további jelei is vannak. Közülük az a legvilágosabb, amikor a lélek érzi, hogy áll

annyi kegyelmi tőke a rendelkezésére, amennyi szükséges az evangéliumi tökéletesség tornyának befejezéséhez. Vagyis, ha úgy érzi, hogy a tökéletességre törekvő életnek a nehézségei – melyeket mások oly elviselhetetlennek tartanak, sőt amelyekről előbb ő maga is nem egyszer így vélekedett – most semminek, jelentéktelennek látszanak. Az önkéntes szegénységről, az önakarat megtagadásáról, a szent tisztaság megőrzéséről és a többi erény gyakorlásáról van szó. Most már nem lát bennük különösebb nehézséget. Ilyen átalakulásról ír Vallomásaiban Szent Ágoston. Kedvező jel az is, ha e gondolatok tartósan és változatlanul a jóra ösztönöznek. A sátán ugyanis csak kezdetben leplezi el magát; ahogy a dolgok előre haladnak, képtelen továbbra is rejtekben maradni és kezdi elővenni mérgező anyagait.

8. A Lelkigyakorlatos Könyv vége felé (313–336) a szellemek megkülönböztetésének szabályai nagyon jól és világosan szólnak a jó és a rossz szellem ilyen jeleiről. Hasonlóképpen figyelemre méltó Gerson könyve is A szellemek igazolásáról és Szent Bonaventura írása A lelki fejlődésről, 18. fejezet.
9. Az eddigiekben a választás első és második időpontjáról szólottunk. Ha bennük annyira nyilvánvalóvá lesz Isten akarata, hogy a lélek egészen megerősödik és megszabadul minden ingadozástól, s nagyobb bizonyosságot már nem is kíván, nincs szükség további lépésekre. Ha viszont még nem elegendő a bizonyosság, következék számára a harmadik időpont.

XXVIII. fejezet

A HELYES ÉS JÓ VÁLASZTÁS ELSŐ ÉS MÁSODIK MÓDJA

1. A Lelkigyakorlatos Könyv a helyes és jó választás harmadik időpontjában két módot különböztet meg (179–188). Az első mód hat pontot ölel fel, a második négy szabályt és egy jegyzetet tartalmaz. Ha az első mód alkalmazása során nem történik meg a választás, a második módra kell rátérni.
2. A léleknek nyugalomra van szüksége a jó választást előkészítő két módnál, miként a választás egész folyamata alatt is. Zűrzavar idején nincs helye választásnak. Erről így ír Sirák Fia: „*A kísértés napján*

ne kapkodj el semmit!” (2,2). Aki tehát nem érzi magában ezt a nyugalmat, ne haladjon tovább az elmélkedésekben, amíg a vihar le nem csillapodik és ki nem derül az ég. Ha fel van kavarva a patak vize, semmit sem lehet meglátni benne.

3. Amikor tehát megvan a nyugalom, szemügyre vesszük a szóban forgó ügynek egyfelől előnyös, másfelől hátrányos következményeit, melyeket egyenként jól mérlegelve és vizsgálva, ki fog tűnni, merre billen a mérleg.
4. Arra is felhívjuk a figyelmet, hogy a harmadik időpont két módját ne csak akkor vegyük igénybe, amikor a második időpontban nem történt meg a döntés. Még akkor is, ha megtörtént volna, hasznos lesz velük a választást megerősíteni, megszilárdítani. Mert nem lenne igazán szükség bármi továbbira (ha a második időpontban megtörtént a döntés), ha a lélek nem lenne kitéve elbizonytalanodásnak: hátha a második időpont indítása mégsem Istentől való. Hiszen gondolhat arra, hogy esetleg tévútra vezette a sátán, aki a világosság angyalának tettei magát. Különben is, mindig igaz marad, hogy nagyon sok veszéllyel jár, ha az ember kizárólag akarati indításoktól, bizonyos belső megérzésektől hagyja vezetetni magát és mellőzi a szükséges értelmi megfontolást. Más szóval: a bizonyításnak, a vizsgálatnak világosságra van szüksége, hiszen „*minden, ami kiderül, világos*” (Ef 5,13). Ez a világosság pedig a hit fényén kívül maga az emberi értelem is, amennyiben a hit fénye segíti és világosítja meg, jóllehet önmagában is Istentől való. Az pedig lehetetlen, hogy hit és értelem ellentmondjanak egymásnak, hiszen az igaz az igazzal szükségképpen egybevágo.
5. Éppen ezért a további vizsgálódás elutasítása a rossz szellemre vezethető vissza. A gonosz lélek ugyanis szereti a sötétséget, nem megy a világosságra, nehogy kiderüljenek a tettei (vö. Jn 3,20). A választásnak ez a módja tehát biztonságosabb: benne a hittől megvilágosított és a katolikus Egyház tanításától támogatott értelem fejt ki a maga működését. Összeszedi minden erejét, képességét Isten akaratának keresésében, és hűségesen megteszi, ami rajta múlik.
6. A felsorolt okokhoz csatoljuk a tapasztalati érvet. Mindenki ismeri saját gyöngeségét. Átérzi: milyen nagy veszélynek van kitéve üdvössége a világban. Ez is sürgeti, hogy egészen biztos úton haladjon, vagyis a harmadik időpont módjait is vegye igénybe.
7. Ráadásul a lélek nagyobb kielégülést és világosságot fog élvezni, ha

a második időpont jelei, az érzékelhető béke, a vigasztalás stb. amelyekről szólottunk, az észérveket alátámasztják.

8. Kérdezhetné valaki: mit kell tenni akkor, ha a második időpontban az egyik oldal felé hajlottunk, a harmadikban pedig az ellenkező oldal felé vagy valami másra. A válasz ez: a dolgot ilyenkor vegyük alapos vizsgálat alá a szellemek megkülönböztetésére szolgáló szabályok segítségével és a józan ésszel, majd mind a két módnál le kell mérni az indítékok súlyát. Ha ekkor világossá válik, hogy az értelem amellé szegődik, ami a harmadik időpont döntése volt, ezt követni biztonságosabb, hiszen nem egészen meggyőző, hogy a második időpont indítása Istentől származott. Főleg akkor nem meggyőző, ha az ész mást sugall. Ellenkező esetben, vagyis ha a harmadik időpont indítékaik gyengék, ugyanakkor a szabályok segítségével kellőképpen megvizsgált, a második időpontban felmerült indítékok isteni eredetűeknek látszanak, és a józan ész sem mond nekik ellent, akkor a második időpont egész választását kell előnyben részesíteni. Mert igaz ugyan, hogy általa, előzőleg, nem mutatkozott meg egész világosan Isten akarata, most ez mégis nyilvánvalóvá válhat, mert hozzászámíthatjuk az értelem tanúskodását, mely a dolgot újólá megghányta- vetette.

XXIX. fejezet

A VÁLASZTÁS KIVITELEZÉSE ÉS RENDJE

1. Vizsgáljuk meg most a gyakorlati kérdést: hogyan terjesztjük elő a választást és hogyan vezetjük benne lépésről lépésre a lelkigyakorlatozót. Mindenek előtt nagyon meg kell szívlelni – és erről már volt szó –, hogy a második Hét elején a Krisztus Királyról szóló megfontolás segítségével kell felkészíteni a lelket. Ennek a megfontolásnak ugyanis az a célja, hogy a szív a földi, mulékony dolgokból felemelkedjék Krisztus követésének óhajtására. A továbbiak során ezt a diszpozíciót mindig erősíteni kell a lelkigyakorlatozóban: a Jézus születéséről és körülmetéléséről stb. vett elmélkedésekben arra lelkesítsük, afelé vezessük, ami a tökéletesebb. Úgy közöljük vele az ismereteket, hogy feltámadjon benne az Isten Fiához való hasonulás vágya, valamint a tőle telhető legnagyobb hála az iránt, aki ennyit

adott nekünk, ennyit tett értünk. A Krisztus Király elmélkedésben azonban a szavak: „*megteszem felajánlásomat végtelen Jóságod színe előtt stb.*” nem jelentenek fogadalmat, hiszen a 14. és 20. bevezető megjegyzés (Lgy 14,20) külön is figyelmeztet, hogy a lelkigyakorlat alatt nincs helye meggondolatlan fogadalomtételnek.

2. A negyedik vagy az ötödik napon kezdődnek meg a választáselmélkedések azzal a gyakorlattal, amelyiknek témája a tizenkét éves Jézus templomban maradása. Ezzel – mondja a Lelkigyakorlatos Könyv (135) – kezd példát adni Urunk az evangéliumi tökéletességre: elhagyja nevelőapját és édesanyját, mert örök Atyja dolgaiban akart fáradozni.
3. A választás megejtésére készülő lélek további ráhangolása végett ez után az elmélkedés után leadjuk neki először is a Két Zászló elmélkedést, majd ugyanazon a napon az elmélkedést a Három Emberpárról, amelynek ez a ráhangolás a célja. A lelkigyakorlatosok ezek alapján vizsgálja meg magát és ismerje meg ragaszkodását a világ dolgaihoz: és ha úgy érzi, az első vagy a második csoporthoz tartozik, akkor törekedjék erőt venni magán és átküzdeni magát a harmadik csoportba.
4. E csoportok jobb megértése végett megjegyezzük: mind a háromnál az az alapfeltevés, hogy a mód, amivel a pénzhez hozzájutottak, nem volt tiltott és így nem is kötelez visszatérítésre. Hiszen máskülönben az ember nem lehet alapjában véve közömbös, miként a harmadik emberpár, a pénz megtartása vagy elhagyása iránt. Bűnös pénzszerzési mód például az, ha valaki nagy haszon hajhászásával vagy valamilyen más és bűnös indokból folytat kereskedést.
5. Lássuk azt is, hogy az első és a második csoport miben különbözik és miben nem. Mindkettőben van bizonyos fokú akarás, de az gyenge: képtelen megszüntetni a dologhoz való ragaszkodást. Az első emberpár semmiféle eszközt sem ragad meg, erre még csak nem is gondol. A második emberpár ennél valamivel többet tesz, mert bizonyos eszközök használatára hajlik, de csak azokéra, melyek a kedvére vannak, nem pedig azokéra, amelyek Isten akarata és tetszése szerint valók. Nyilvánvaló tehát: hajlandó ő mindenre, azt az egyet kivéve, ami által megfoszthatná magát a szeretett dologtól. A harmadik emberpár az, amelyik erre is kész és megválna a pénztől, ha ez Isten tetszésével találkozna, hiszen csak ezt az egyet: az isteni tetszést keresi.

6. Mindebből nyilvánvaló, mire irányul ez az egész elmélkedés. Arra, hogy bemutassa a léleknek: milyen rút, milyen visszás nemcsak az, hogy valaki nem akar kibontakozni rendetlen ragaszkodásaiból, de az is, ha valaki el akarja vetni magától a ragaszkodásokat, de csak oly módon, ahogyan neki tetszik: ha nem adja át magát egészen Isten kezébe. Az ilyen akarat is nyilvánvalóan nagyon tehetetlen akarat, hiszen valójában akar is, meg nem is.
7. A kérdés fontosságára való tekintettel – hiszen a már küszöbön álló választásra kell a lelket ráhangolni – más hasonlatot is kigondolhat a lelkigyakorlatozó, a három emberpár hasonlatán kívül, a nagyobb tisztánlátás kedvéért. Elképzélhet például három beteget; mind a három meg szeretne gyógyulni. De az első nem akarja bevenni az orvosságot, mert azt keserűnek találja. A másik ugyan hajlandó valamilyen gyógyszer bevételére, de csak akkor, ha azt a gyógyszert kellemesnek ítéli. Éppen azt az egyet pedig nem kívánja bevenni, amelyik egyedül szolgálná gyógyulását. Vagy pedig: nem akarna lemondani a borról, ami ártalmára van stb. A harmadik beteg viszont egészen ráhagyatkozik orvosára, elfogadja az előírt étrendet és kezelést, sőt – ha már szükségessé vált – egy kínos műtétnak is aláveti magát.
8. A Két Zászlóról és a Három Emberpárról szóló elmélkedésekkel egyidejűleg vagy másnap, a Krisztus Urunk Názaretből való távozásáról és megkeresztelkedéséről végzett elmélkedés után közöljük a választásra készülővel az alázatosság három fokát. A Lelkigyakorlatos Könyv erről azt írja (164), hogy a lelkigyakorlatozó egész nap fontolgassa a témát s közben ugyanazon a napon, ugyanígy a következőkben is, elmélkedje át Krisztus Urunk életének egyik vagy másik misztériumát. Mert ezt a „három fokot” nem egy meghatározott elmélkedési óra céljából adjuk le. Hiszen végül is csak az az egy fő pontja van: az ember vágyakozzék a harmadik fokra. Az elmélkedésen kívül, de egész napon át is ezt fontolgassa szívében. Sőt a kellő pillanatban elmélkedéseibe is vigye bele ezt az ügyét azzal, hogy a Két Zászló hármasszólását újra elvégzi (Lgy 156,157).

VÁLASZTÁS A MÁSODIK IDŐPONT SZERINT

1. Ezek megtörténte után már maga a választás következik. Megmagyarázzuk a választások előgyakorlatát (Lgy 179), ami szinte azonos a Lelkigyakorlatok fundamentumával. Aki ezt annak idején jól átélmélkedte, itt már nem fog nehézséget tapasztalni.
2. Közben a vezető tudakozódjék a lelkigyakorlatozó akarati beállítottsága felől: közömbös-e. Ennek szükségességéről már volt szó. Ha azt veszi észre, hogy vezetettje inkább a kevésbé tökéletes állapot felé hajlik, fejtse ki neki a Jegyzetet, amely a Három Emberpár-elmélkedés végén található (Lgy 157). A Jegyzet felszólít: ha valaki ellenkezést érez a valóságos szegénységgel szemben, kérje Istentől, hogy éppen erre válassza ki őt. Tegye ezt azért, hogy az egyik irányba görbült vesszőt – ez az akarat jelképe – az ellentétes irányba hajlítva kiegyenesítsük. Erre a részrehajlás-nélküliségre éppen most van leginkább szükség. A kérés tárgya pedig, mely egyébként – életcélunk szempontjából – a legbiztosabb megoldás, sem Isten akaratát, sem a mi szabadságunkat nem gátolja. Feltételezve, hogy az akarat rendben van, tovább kell folytatni Krisztus Urunk misztériumairól az elmélkedéseket (ezek a Lelkigyakorlatos Könyvben megtalálhatók), s ugyanakkor végezni a választás munkáját. Ennek irányítása céljából a vezető mutassa be a helyes választás három időpontját, szóban, vagy ha úgy jobb: írásban.
3. A választásnak nem úgy kell végbemennie, hogy a lelkigyakorlatozó az egész elmélkedési idő alatt erről a három időpontról elmélkedik, hanem úgy, hogy minden egyes elmélkedés vagy elmélkedésrész után, amikor a benső világ már nyugodt, sort kell keríteni a cselekvésre: a szóban forgó kérdés feletti gondolkodásra. Ezért komoly gondot kell fordítani arra, hogy a Krisztus Urunk életéről végzett elmélkedések – amint mondtuk – megtartassanak az előírt időben. Mert nem járna el helyesen az, aki elmélkedéseit elhagyva egészen az életállapot választásáról való gondolkodásnak adná át magát. Ezzel csak veszítene: hiszen a lélek az elmélkedésekben erősödik meg, kap világoasságot és emelkedik fel a földi dolgok fölé. Így válik alkalmasabbá arra, hogy Isten akaratát jól megismerje és magáévá

is tegye, leküzdve minden akadályt. Ha pedig elhagyná az elmélkedéseket, lelke elsötétülne és elgyengülne.

4. Ezért, amint mondtuk, meg kell adni az időt mind az isteni dolgok-ról való elmélkedésnek, amint ezek a misztériumok változatosságában következnek, mind a választásnak. Mert ha a lélek csak az utóbbival foglalná le magát, az az egyetlen gondolat előtérbe kerülne és kiszáritaná áhítata nedveit és virágait, s buzgósága ellankadna.
5. Részletesebben így világítjuk meg, mit kell tennie annak, aki a második időpont szerint választ. Járjon el így: minden spekulatív értelmi munka és következtetés nélkül, mialatt elmélkedik, vagy imabeszélgetést folytat, amikor tehát igazán Isten színe előtt érzi magát, állítsa oda lelki szemei elé a tanácsok útját és figyelje meg: lelkében a vigasztalás vagy a vigasztalanság emócióit tapasztalja-e. Ezután a parancsolatok útját állítsa lelki szemei elé és ugyanerre figyeljen.
6. Nincs szükség tehát külön elmélkedésre. Elég ezt a megfigyelést elvégezni az elmélkedés vagy a szokott imádságok közben. Ugyanúgy járjon el az elmélkedésre szánt időn kívül is, az említett módon szemügyre véve és megfigyelve az említett lelki megmozdulásokat. Nem kell következtető szellemi munkát végezni, hanem csak hallgatni Isten szavát, felkészítve önmagát e szó megértésére és az ösztönzés elfogadására, amennyire csak képes rá. Főleg gyakran újítsa meg magában az önátadást, az isteni tetszés megismerésének vágyát, mindig arra ügyelve, hogy szűnjék meg szívében az önakarat és minden hajlam.
7. Amikor a vezető meglátogatja, kérjen tőle beszámolót ezekről a lelki megmozdulásokról. Akár a jó, akár a rossz szellem jeleit fedezi fel, alkalmazza a szellemek megkülönböztetésének, kiváltképpen is a második Hétnek megfelelő szabályait. Ezekből fejtsen ki a választásban tevékenykedőnek annyit, amennyit irányítása vagy bátorítása érdekében szükségesnek ítél. Ha azt látja, hogy a megadott úton jó haladás történik, valamely másik elmélkedés segítségével buzdítsa: tartson ki a tervbe vett választás mellett, hogy megállapíthassa: maradnak-e ugyanazok a lelki megmozdulások, vagy talán ellenkezők váltják fel őket. Ez utóbbi esetben törekedjék megkülönböztetni, az említett szabályok szerint, mely indítások a jók és melyek a rosszak.

VÁLASZTÁS AZ ELSŐ ÉS A MÁSODIK MÓD SEGÍTSÉGÉVEL

1. Ha a második időpontban nem lehet megvalósítani a választást, mert a lelkigyakorlatozó semmi említésre méltó lelki mozdulást nem érez vagy ezt mind a két irányban tapasztalja, akkor igénybe kell venni a harmadik időpontnak mind az első, mind a második módját; a vezető magyarázza el mibenlétüket. Ha azután az első mód segítségével valamit elhatározott, elhatározását a másik mód segítségével is tegye mérlegre. A jó választásnak biztos jele, ha az eredmény mind a két módnál ugyanaz.
2. Ebben a harmadik időpontban – a második Hétre kijelölt elmélkedések közül – elég lehet csak egyet adni, hozzászólva ismétlését is, hogy a többi időt a választásra lehessen fordítani. Úgy látszik, ezt ajánlja a Lelkigyakorlatos Könyv is, például az Úr keresztségéről szóló elmélkedéssel, melyet az ötödik napra tesz (Lgy 158,159). Feltételezhető: megengedi, ha nem is parancsolja a vezetőnek, hogy napközben még egy vagy két elmélkedést adjon aszerint, hogy vezetettje milyen nehézségekkel küzd és a kérdések eldöntésére mennyi időre van szüksége.
3. Tanácsoljuk a lelkigyakorlatozónak, hogy az érveket írja le, külön az elhatározása mellett, külön az ellene szólókat. Ha ezt megteszi, az egyirányú érvek egymás mellett felsorakozva jobban megmutatják, hol az igazság, és így nagyobb hatóerővel is rendelkeznek. Az érveket azután közölje a vezetővel, hogy megfelelő irányítást kap hasson.
4. A vezető ügyeljen arra, hogy ebben a magában véve nehéz és fáradtságos munkában ne hajszolja vezetettjét, ne fárassza ki szüntelen sürgetéssel. Sőt inkább hagyni kell őt olykor lélegzethez jutni, hogy le ne törjön, a szomorúság hatalmába ne kerítse, s ráunva vagy reményét veszítve el ne hagyja magát. Ezekről a veszélyektől leginkább akkor tartssunk, ha az emberi gyengeséghez, az önszeretet ellenállásához még a démonok támadása is járul. Ha pedig így bensőleg összeomlanék valaki, rendkívül nehéz lenne talpra állítani.
5. Sőt az iránt is legyünk türelemmel, akiről észrevesszük, hogy kevés készséget mutat az isteni akarat iránt, nem győzi le magát úgy,

ahogyan elvárható lenne. Nyugodtan váraozzunk ilyenkor is, hogy lassacskán, lépésről lépésre leküzdhesse az útjában álló akadályokat. E dologban utánozzuk a jóságos Isten szokását, hiszen az ő munkatársai vagyunk. Márpedig Isten mindent tapintatosan intéz, és nagylelkűen kívárja a feléje tartó lélek késedelmeskedéseit.

6. Arra is ügyelni kell, hogy a lelkigyakorlatozó semmiféle fogadalommal se erősítse meg a második vagy a harmadik időpontban – de kiváltképpen a második időpontban – hozott döntését. Erre figyelmeztet a 14. bevezető megjegyzés (Lgy 14). A lelkesedés és vigasz hevében tett fogadalmat rendszerint meg szokták bánni. Főleg azokra kell vigyázni, akik lobbanékony természetűek és ezért meggondolatlanok, állhatatlanok. Ha azonban a választás érett ítélettel és átlagon felüli világosságban történt, az Isten akarata egészen egyértelműen nyilatkozott meg, és ráadásul a meglett kor, a megbízható jellem is ajánlja a választót, aki a döntését fogadalommal szeretné szentesíteni, hogy az érzékies önszeretet támadásaival szemben így jobban védve legyen, akkor a vezetőnek nem is kell, nem is szabad a fogadalom elé akadályt gördítenie, mint ahogy arra biztatnia sem szabad. semmiképpen sem.

XXXII. fejezet

IMA A VÁLASZTÁS UTÁN

1. A végső teendő a választás folyamatában az imádság. „Annak, aki választott... imára kell adnia magát” (Lgy 183, vö. 188). A jó és helyes választás legjobb bizonyítéka lesz és az egész választási műveletre tett pecsétnek kell venni, ha ez alatt az imádság alatt a lélek megszilárdul a hozott döntésben, mert felülről jött ösztönzéseket és megvilágosodásokat tapasztal. Ez ugyanis arra vall, hogy Isten jóváhagyta a történeteket.
2. Ha viszont olyan ösztönzéseket, érzelmeket és értelmi meglátásokat tapasztal magában, melyek gyengítik elhatározásában, akkor két eset van. Ha ezek legalábbis bizonytalanoknak tűnnek, vagy a már ismert szabályokat alkalmazva kiderül, hogy a rossz szellemtől való, akkor nem kell az ellenkezőt választani.
3. Ha pedig az említett jelenségek azt mutatják, hogy a jó lélektől

származnak, ez annak a jele, hogy hibás volt a gondolatmenet. Ekkor újra el kell végezni a választást.

4. Ha viszont az imádság közben semmi említésre méltó, bármely irányú lelki behatás nem történik, sem az érzelem, sem az értelem síkján, és a választó akarata kitart elhatározásában, a választást nem szabad kétségessé tenni. Fel kell ugyanis tételezni, hogy Isten az értelmi munka révén akarta elérni, hogy megtalálják az akaratát.

XXXIII. fejezet

A VEZETŐ TEENDŐJE KÉPZELŐDÉS ESETÉN

1. Megeshet, hogy a lelkigyakorlatozó a választás idején képzelődni kezd. Például: Isten a tökéletesebb életre hívja, ő viszont, vagy mert becsapta a gonosz szellem, vagy a maga akaratgyengesége miatt, a kevésbé tökéleteset választja, és ugyanakkor hiszi, hogy a Szentlélek vezet, és ettől a felfogásától nem lehet eltéríteni.
2. Az okosság követelménye, hogy a vezető ne sokat vitatkozzék vele, úgylis hiába tenné. A meghozott döntést azonban mégse hagyja jóvá. Juttassa inkább kifejezésre, hogy nincs nagyon megelégedve. Viszont reméli, hogy Isten idővel világosabban ki fogja mutatni akaratát a lelkigyakorlatozónak. Így egy kis kételyt ültet el vezetettjében, elbizonytalanítja választása helyessége felől. Majd mutasson rá, hogyan érjen el önmagában olyan lelkiállapotot, amely már nem zárkózik el az isteni fény elől.
3. A tapasztalat gyakran igazolja, hogy egyesek, akik a lelkigyakorlatos küzdelemben alulmaradtak, később, a lelkigyakorlatok idején kívül, könnyebben felismerik az igazságot, természetesen azoknak az alapelveknek a segítségével, melyeket a lelkigyakorlatokban tettek magukévá. E későbbi beérésüknek több magyarázata lehet: a rossz szellem fokozott hevességgel támadta őket a választás időpontjában; maga a természet – és ez főleg a félénkebbeknél, kishitűeknél van így – a választás küzdelmes időszakában összeomlik és mintegy nem jut lélegzethez, de amikor kisvártatva újra erőre kap, újra tud okosan gondolkodni, Istentől jött fényt befogadni. De az is megtörténhet, hogy egyeseket a tapasztalat ráébreszt arra, hogy már nem

is izlik nekik az az életút a világban, amelyet a lelkigyakorlatok idején saját maguknak elképzelték, vagy amire a démon vette rá őket.

XXXIV. fejezet

AKIK MÁR VÁLASZTOTT ÉLETÁLLAPOTBAN VANNAK

1. A Lelkigyakorlatos Könyv 189. pontjában, a választásról szóló részhez kapcsolva, Szent Ignác megmutatja az életvitel megjavításának, megújításának a módját. Ez a tanítás igen fontos azok számára, akik már megváltoztathatatlan életállapotban vannak, vagy legalábbis akiket nem hív Isten életállapotuk megváltoztatására. Ez által az életreform által ugyanis sok rendezetlenség szüntethető meg, melyek, még ha nem is bűnök önmagukban, sok rossznak forrásai.
2. Szent Ignác tanítását követve azt is el lehet érni, hogy sokan, akiknek házasársuk, gyermekük van, bár a világban maradnak, saját életformájukban is a tökéletesség útján járjanak. Buzdítsuk és irányítsuk is őket erre, küldetésünknek megfelelően. Nem kétséges, hogy ha jobban törekednénk embertársainkat Szent Ignác útmutatása szerint segíteni és irányítani, rendkívüli eredményeket érünk el.
3. A végleges állapotúaknak tehát a következőképpen lehetünk segítségére. A Krisztus életének misztériumaival foglalkozó szokott gyakorlatokon kívül adjuk le nekik a Két Zászlóról és a Három Emberpárról szóló elmélkedést, sőt a bevezetőt is a választás megejtéséhez (Lgy 169). Mindezekre ugyan nincs olyan mértékben szükségük, mint azoknak, akik egész életállapotuk megválasztásával akarnak foglalkozni, mégis, nem kétséges, hogy a nevezettek igen eredményesen lehet ezekkel az eszmékkel lelkesíteni arra a tökéletességre, amelyet sajátos életkörülményeikben is elérhetnek.
4. Egyébként, a választás második időpontja náluk aligha használható módszer. Annál inkább a harmadik, mégpedig annak mind a két módja. A dologban úgy kell eljárni, hogy minden pontban meg kell vizsgálni például a családdal vagy a kiadásokkal kapcsolatos kérdéseket. A pontoknál többet vagy kevesebbet időzzék a lelkigyakorlat

tozó az ügy fontosságának vagy sajátos nehézségének megfelelően. Megeshet, hogy egy pont egy vagy több órát vesz igénybe, de az is megtörténhet, hogy egy óra alatt több ponttal is végezni lehet.

XXXV. fejezet

A HARMADIK HÉT

1. A harmadik Hétben megszilárdul és megerősödik az, ami már megtörtént: a jobb élet választása, az Isten szolgálatának elszánt vállalása. Ez a megszilárdítás azáltal történik, hogy szemünk elé állítjuk Urunk és Üdvözítőnk szenvedését, ezt a csodálatos, fenséges példát. Szemvételeiben ugyanis erényei még sokkal ragyogóbban tündökölnének, és követésükre is hatásosabban hívnak. Bizony, nagy kincsek rejlenek itt. Látjuk is a szenteknél: mindnyájan a szenvedéstörténettel foglalkoztak a legbehatóbb módon. Ez írásaikból is kitűnik. Az elmélkedőt tehát ebbe a világba is a leggondosabban vezessük be. Később itt fogja megtalálni lelkének rendszeres táplálékát.
2. Az elmélkedések külső formája és lefolyása ugyanaz, mint az előző Hétben: megfigyeljük a személyeket, a szavaikat és a tetteiket. Főleg a kevésbé járatosak számára tanácsos előmozdítani a gondolatok ébredését a szokott és közismert szempontokkal: ki az, aki szenved, mit szenved, kiktől szenved, kikért vállalja a szenvedést.
3. A színhely kialakításakor az elmélkedő élje bele magát abba, hogy jelen van a misztériumnál, amint végbemegy az esemény. Úgy élje át azt, mintha minden csak őérette történné, és mondja az Apostolal: „*Szeretett engem, feláldozta magát értem*” (Gal 2,20). Ezért úgy tekintse magát az ember, hogy Isten Fia ennyi szenvedéséért, ennyi megaláztatásáért ő a felelős. Azután gondolja végig: minden lelki kincset, minden kegyelmet, azt, hogy az örök kárhozattól megszabadult és az örök javak birtokbavételét remélheti – ezt mind, mind Krisztus érdemelte ki. Meg kell szívlelnie azt is, hogy Krisztus Urunk tudott rólunk keserves szenvedésének ideje alatt, tudott a legkisebb részletig minden bűnünkről, engesztelt érettük és kieszközölte számunkra a bocsánatot és a kegyelmet.
4. A „*compassio*”, az együtt-szenvedő részvét nagyon gyümölcsöző: kérjük ennek kegyelmét állhatatosan, vágyakozzunk utána alázatos

- szívvel, fogadjuk nagy hálával. Mindazonáltal egyéb olyan érzelme-
ket is ápoljunk magunkban, melyek lelki haladásunkat segítik.
5. Meg kell például fontolni, milyen súlyos dolog Isten megbántása. Az Örök Bölcsesség a bűnnek méltó jóvátétele végett nem kevesebbet kívánt, mint tulajdon Fiának vérontását, életáldozatát. E megfontolásból fakad a bűn igen nagy gyűlölete: ha az Isten igazságossága ilyen kegyetlen büntetéssel sújtja a zöldellő ágat, mit fog művelni a szárazzal?
 6. De felismerjük és imádjuk itt Isten végtelen jóságát és bölcsességét is. Milyen csodálatos eszközt talált arra, hogy szívünket meglágyítsa és magához vonja. *„Isten azzal tesz tanúságot irántunk való szeretetéről, hogy Krisztus meghalt értünk, amikor még bűnösök voltunk* (Róm 5,8).
 7. Mindezek révén megerősödik bennünk a remény. Szent Ágoston mondja: Aki a nagyobb értékű adományt megadta nekünk, vagyis Egyszülöttje vérét, az a kétségtelenül kisebb értékű adományt is megadja majd: az örök üdvösséget. Úgy becsüljük meg tehát Krisztus Urunk vérét, mint Isten szeretetének bizonyosságát és jövőendő boldogságunk zálogát.
 8. A harmadik Hét legfontosabb kegyelme mégis az, hogy felszítja a szeretetet Isten iránt. Milyen jó Ő! Milyen nagy jótéteményt köszönhetünk Neki! És milyen áron jutottunk hozzá ...
 9. Így buzdul mindenkinek a szíve Krisztus követésére. *„Krisztus éretünk szenvedett, példát adva nektek, hogy kövessétek nyomdokait.”* (1Pt 2,21). Milyen hitvány és milyen túrhetetlen dolog lenne nem követni Őt, éppen nekünk, akiknek üdvösségéért vállalva a mester szerepét, nagy megaláztatást szenvedett értünk.
 10. Végezetül méltán ébred bennünk nagy apostoli buzgóság is: ha egyszer Isten ennyire értékeli az embert, ilyen odaadó érzelmmel szereti, ilyen nagy áron váltotta meg.
 11. Hasznunkra válik, ha ezen a Héten kezünk ügyében vannak a Szentírásnak Urunk szenvedésére vonatkozó idézetei. Ilyeneket találunk a zsoltároknak, a prófétáknál, főleg Izaiásnál, az evangéliumokban és az apostoli levelekben. Ezek a szent szövegek szemünk elé állítják Krisztus Urunk kimondhatatlan szenvedéseit és gyötrelmeit, irgalmas jóságát és az emberek megmentőjéhez méltó csodálatos érzelmeit. A szentírási idézetek az elmélkedések idején kívül is lángolásban tarthatják a szívet. Megóvnak egy bizonyos telítettségérzéstől, amely

az ugyanazon dologgal való foglalkozás következtében jelentkezhet. A vezető maga is összegyűjtheti ezeket az idézeteket, vagy ilyen – könnyen található – gyűjteményt használ fel.

12. Ami pedig még tudnivaló a harmadik Héthez, az megtalálható a Lelkigyakorlatos Könyvben: az elmélkedésekben és a jegyzetekben (Lgy 199,204–207,209). A harmadik Hét végén közölt szabályokat az étkezésről szóban ismertessük, vagyis nem mindenkinek egyazon formában, hanem kellő megkülönböztetéssel, tekintetbe véve kinek-kinek körülményeit és testi-lelki erőit.
13. Meg kell még jegyezni, hogy ezeket a szabályokat nemcsak a harmadik Héten, de már előbb is érdemes ismertetni, alkalmas időpontban, de most már mindenképpen. Lehetséges ugyanis, hogy a vezető azért csak most tesz említést ezekről a szabályokról, hogy túl ne terhelje a lelkigyakorlatozót az előző Hetekben az elmélkedések körén kívül eső tudnivalókkal. Belőlük úgy sincs sok ezen a Héten. Ugyancsak haszonnal jár, ha vezetettje meglátogatásakor mindig tud hozni számára valami újat.

XXXVI. fejezet

A NEGYEDIK HÉT

1. A negyedik Hét az egyesülés útjának felel meg. Hiszen minden gyakorlatának léggöze Isten szeretete és a vágyakozás az örök élet után, melynek ősmintájaként áll elénk Krisztus Urunk feltámadása és az a sok öröm, mely hozzá kapcsolódott. Ezért adni lehet néhány elmélkedést a mennyei dicsőségről, az igazakra váró boldogságról – melynek záloga éppen Krisztus Urunk feltámadása, hiszen Isten minket is feltámasztott és Krisztus Jézusban a mennyeiek közé helyezett (vö. Ef 2,6). De akkor fokozzuk is magunkban a földi dolgok megvetését, a mennyeiek keresését. Mert „*ha Krisztussal feltámadtatok, keressétek, ami ott fönt van, arra legyen gondotok*” (Kol 3,1–2) stb.
2. A szemlélődés Isten szeretetéről nagyon alkalmas arra, hogy szívből szerettetet ébresszen Isten iránt. Négy nagyon gazdag tartalmú pontra tagolódik; bőséges elmélkedési anyagot nyújt. Kétféleképpen lehet beiktatni ezt a szemlélődést a Lelkigyakorlatok menetébe. Az első mód az, hogy a feltámadás misztériumaihoz kapcsoljuk.

azokkal egyidejűleg végezzük. Vagyis a második napon elkezdünk az Isten iránti szeretetről is szemlélődni. Ennek a témának naponként egy-két órát szentelünk, különvéve a misztériumoktól. A másik mód az, hogy előbb végzünk a misztériumokkal és akkor egy vagy két teljes napot ennek a szemlélődésnek szentelünk.

3. A vezető mindjárt kezdetben említse meg és jól világítsa is meg azt, amit a Lelkigyakorlatos Könyv is kiemel, hogy a szeretetet inkább a tettekbe helyezzük, mint a szavakba és hogy a szeretet képességeinknek és mindenünknek, amink csak van, a kölcsönös adományozásában áll. A lelkigyakorlatozó így ébred rá arra, hogy nem elég az elérzékenyülés, a pusztá érzelem, amit bensejében hordoz. Hiba volna ezeknél tovább nem menni. Hiszen igaza van Nagy Szent Gergelynek: *„A szeretet bizonyítása cselekedetek felmutatása”*; és *„Ahol szeretet van, ott tettek is vannak; ahol tettek nincsenek, ott szeretet sincsen.”*

XXXVII. fejezet

A HÁROM IMAMÓD

1. A lelkigyakorlatos anyag végén több, haladásunkat igen jól szolgáló oktatás is található. Az első a három imamódról szól. Szent Ignác nem sürgeti, hogy a lelkigyakorlatozók, munkájukat befejezve, most ezekben gyakorolják magukat. Végzésük ugyanis nem nélkülözhetetlen. Csak a lelki tanítás kiegészítéséről van szó, inkább a kezdőkre és a kevésbé alkalmas személyekre való tekintettel. Kiváltképpen ők nem tudnak vagy nem mindenkor tudnak fontolgotó elmélkedést végezni úgy, hogy egyazon gondolatnál időznek. Szent Ignác ki is jelenti, hogy a teljes Lelkigyakorlatokat csak keveseknek lehet ajánlanunk, de az első Hét anyagát és a három imamódot sokaknak.
2. Az első imamód: végigmegyünk Istennek vagy az Egyháznak a parancsolatain, a hét főbűnön, a lélek három képességén és az öt érzéken. Nem elvontan, hanem gyakorlati módon: rágondolva, hogyan állók helyt bennük ezután stb.
3. Meg lehet azonban próbálni kissé magasabb síkon is foglalkozni az anyaggal. Ha parancsolatról van szó, lássam: már magában véve is milyen okos, méltányos és szent az. Majd fontolgassam, milyen hasznos a megtartása. Felvethetem a kérdést: hogyan tartottam

meg? Ha jól, hálát adok Istennek. Ha vétettem, bánkódok és bocsánatot kérek. Majd tovább lépve, fölteszem magamban: ezután tökéletesen és pontosan engedelmeskedem Isten parancsolatainak, és imabeszélgetésben kérek hozzá kegyelmet. Amikor ez is megtörtént, és az elmélkedésre szánt óra még nem telt el, áttérek a következő parancsolatra.

4. A bűnöknél benső rosszaságukat fontolgassam. Arra gondoljak: milyen helyes, hogy a szóban forgó bűn meg van tiltva. Második lépés: mennyi kár származik abból, ha ezt a bűnt elkövetjük. Harmadszor: hogyan kerültem eddig ezt a bűnt és hogyan fogom kerülni ezután.
5. A lélek képességeivel és az érzékszervekkel kapcsolatban először arra lehet gondolni, hogy ezek milyen kiváló adományok és mindegyik milyen hasznos: az értelem – és a többi. Másodszor azt fontoljuk meg, hogy milyen célra kaptuk őket. Harmadszor azt, hogy hogyan használta fel ezeket az adományokat az Úr Jézus vagy a Boldogságos Szűzanya. Negyedik lépés: én hogyan használtam fel eddig, és hogyan lesz ezután. Bánatot indítunk. Így vesszük sorra a képességeket, érzékeket, egyebek között a mozgás és a beszéd képességét.
6. Ennél az imamódnál tehát arról gondolkozunk, hogyan használtuk fel képességeinket, vagy – a parancsolatokról végezve megfontolást –, hogy milyen sokat vétkeztünk. Ilyenkor azonban nem gyónásra készülök, lelkiismeret-vizsgálók módjára járunk el, sem úgy, mint aki tudatosan fel akarja indítani a tökéletes bánatot; ez ugyanis az első Héthez tartozik. Itt az elsődleges cél magára az anyagra gondolni: a parancsolatokra, a bűnökre stb. és csak alkalomszerűen pillantunk vissza önmagunkra. Éppen ezért általánosságban marad a magunkra tekintés és nem merülünk bele egyes bűneink vizsgálatába.
7. Xavéri Szent Ferencről tudjuk, hogy gyónóinak és másoknak is szerette ajánlani ezt az imamódot; még penitenciának is fel szokta adni, hogy erre az imamódra reggel és este több-kevesebb időt fordítsanak.
8. A Lelkigyakorlatos Könyv ugyan azt ajánlja (241), hogy egy-egy parancsolat stb. megfontolásában csak annyi időre merüljünk el, amennyi idő alatt el lehet mondani három Miatyánkot és Údvözlégyet. Mégis tanácsolható az is, hogy ha valaki kedvet érez a témánál

- való huzamosabb megmaradásra, vagy több hasznot remél még belőle, az ne lépjen tovább, még ha nem is tudná átvenni az összes parancsolatot stb. Ez felel meg a 4. kiegészítő utasításnak (Lgy 76).
9. A második imamódnál megjegyzendő, hogy ahol egyetlen szó nem adja vissza az értelmet, például: „szenteltessék meg”, a teljes értelmet visszaadó szócsoporttal kell foglalkozni, tehát: „szenteltessék meg a te neved”.
 10. Amit a Lelkigyakorlatos Könyv az egyes imákkal kapcsolatban mond, értelemszerűen vonatkozik szentírási szövegekre is, főleg zsolnárszövegekre. Ajánlatos belőlük választani, akár egy teljes zsolnárt vagy fejezetet, vagy csak egyes verseket.
 11. Aki még a lelkigyakorlatban van, és már belejött ebbe a második imamódba, és meg fogja tudni jegyezni a tudnivalókat, az most még ne sokat végezze azt. Amit most megtanult, majd később gyakorolhatja. Ez az első imamódra nézve is érvényes; de ha – a nagyobb változatosság miatt – ez a lelkigyakorlatozó hasznára válik, akkor legyen az egyik gyakorlat tárgya a parancsolatok, a másiké a bűnök, majd a lélek képességei, az öt érzék stb.
 12. A harmadik imamód lényege ez: egy-egy imádság szavaira gondolva annyi időt töltünk el, amennyi általában egy lélegzetvételhez szükséges. Aki áhítattal tovább szeretne a szónál időzni, megteheti, de ezzel már inkább a második imamódba lép át. A harmadik imamód abban segít, hogy megszokjuk a szóbeli imádságoknak figyelmes, áhítatos végzését: „*Imádkozom lélekkel, de imádkozom értelemmel is*” – mondja az Apostol. Így ez a gyakorlat igen hasznos azoknak, akik zsolozsmára vagy más szóbeli imára vannak kötelezve.
 13. Itt három imamód ismertetését kaptuk. Ezekről függetlenül sok más imamód is van. A Szentlélek tanít meg rájuk. Ezekben az imamódokban a józan észhez ragaszkodó és a helyes tanítást követő lelkek fognak jó tapasztalatokat szerezni. Maga a gyakorlat fogja megmutatni, melyik imamód végzése viszi őket jobban előre a tökéletesség útján. A közölt három imamód is a személyek különbözősége szerint lehet többé vagy kevésbé hasznos. Sőt ugyanazon személynek is más és más lehet a pillanatnyi állapota testileg is, lelkiileg is, és eszerint válik alkalmasabbá vagy az egyiknek vagy a másiknak a végzésére. A fáradt vagy a rossz közérzetű ember nemigen képes hosszas elmél-

kedésre, sok következtetésre – akár a lelkigyakorlat idején, akár azon kívül – és ilyenkor megfelelő főleg a második vagy a harmadik imamód.

XXXVIII. fejezet

A SZABÁLYOK KÖZLÉSE

1. A Lelkigyakorlatos Könyv végére illesztett szabályokat nem mindig és nem mindenki vel közöljük, hanem csak a szükség, illetve a lelki-gyakorlatozó igényei szerint.
2. Az alamizsna szétosztásának szabályait csak a jómódúak előtt ismertetjük. Az aggályosságtól megkímélt lelkekkel pedig aligha szükséges az aggályosoknak szóló tanítást közölni.
3. Az egyházas érzés szabályai a katolikus tanításnak Szent Ignác korabeli gondjait tükrözik. Az Egyház tanításához való hűséget erősítik. Olyan személyeknek szólnak elsősorban, akiket eretnekségek veszélyeztetnek, vagy akiknek hivatása az Isten igéjének a hirdetése.

XXXIX. fejezet

A TÖKÉLETESSÉG HÁROM ÚTJA

1. Mind a Lelkigyakorlatos Könyvben, mind a Direktóriumban említés történik a tisztulás, a megvilágosodás és az egyesülés útjáról. E három út sorrendje valamiképpen a négy Hét sorrendjének is megfelel. A nagyobb tájékozottság érdekében bővebben is szólunk e témáról. A dolgot ugyanis nem úgy kell érteni, hogy ha valaki túljutott az első Héten, akkor már teljesen, tökéletesen túljutott a tisztulás útján is; ha elvégezte a második és harmadik Hetet is, akkor már tökéletesen megvilágosult lélek; míg a negyedik Hét után már élvezzi az Istennel való egyesülést. A felsorolt kegyelmekkel nem így áll a dolog. Ezeknek ugyanis hosszabb időre, komoly emberi közreműködésre és gyakorlásra van szükségük; nem egyszerre maradnak el a bűnök, vettetnek fegyelem alá a szenvedélyek és vernek gyökeret az erények.
2. Az viszont igaz, hogy bizonyos mértékben az első Hét megfelel a

tisztulás útjának. Hiszen e Hét alatt nem történik más, mint a múlt bűneire való emlékezés, azok súlyának felmérése, a lehető legmélyebb bánat és töredelem felindítása, az örök kárhozat félelmének átérzése. Ezeknek következtében a lélek megszabadul a földi dolgok szeretetétől és szilárd alapot szerez a bűn megvetéséhez és gyűlöletéhez. Mindez a lélek tisztulását szolgálja.

3. Hasonlóképpen a harmadik és negyedik Héten, amikor fontolgatjuk Üdvözítő Urunk példáját és erényeit – melyek Benne, mint eszményképünkben ragyogtak –, mind nyilvános életének, mind szenvedése történetének tükrében mi is megtanuljuk, mi az emberi üdvösség és tökéletesség és mi az örök boldogság megszerzésének az útja. Ezenkívül, minthogy megtisztult a lélek, alkalmassá is vált Isten megvilágosító kegyelmeinek befogadására. Megkapja a belső fényt, amely egyben ösztönzést is ad. Bizonyos erő jelentkezik az emberben, amely kész kiüzni a rendetlen kívánságokat, képesít a szegénység, a megvetés és minden kellemetlenség elviselésére és nem tűri a hanyagságot. Ez az erő teszi, hogy a lélek éber és fegyelmezett áll helyt minden jótett gyakorlásában.
4. Végül, a negyedik Héten minden az egyesülés útjának felel meg. Az alapvető ok Urunk feltámadása és mennybemenetele, hiszen bennük a magunk jövő dicsőségét is szemlélhetjük. Ha Krisztus feltámadt, mondja Szent Pál, mi is feltámadunk. Az Istenszeretet megszerzését szolgáló szemlélődés természetszerűleg a szeretetben való egyesülés felé vezeti a lelket. Hiszen a szeretet megszerzéséről szóló szemlélődés minden részlete a szeretetet szítja fel a lélekben, azáltal, hogy Isten jóságával, jótéteményeivel foglalkozik és azt fontolgatja, hogy mit tett és mit viselt el Ő miérettünk. Itt minden Istennel egyesít bennünket: a mennyei dicsőség vágya; annak a tudatosítása, hogy Isten minden dologban, minden helyen jelen van; az az öröm, melyet Isten tökéletességei miatt érzünk; és a kívánság, hogy életünk egészen az Ő tetszésére legyen, mégpedig magáért Istenért; valamint a dicséret, a magasztalás és fönséges lényének csodálata.
5. Így vehetjük tehát észre annak kettős okát, hogy miért mondják: a négy Hét e három útnak felel meg. Egyrészt ugyanis megfelel ezeknek az utaknak maga a Lelkiyakorlatokban tárgyalt anyag. Másrészt pedig a Lelkiyakorlat indít el azokon az utakon, amelyeken majd utána járni kell, kitartóan, szorgalmasan. Mégpedig éppen azért, hogy teljesen megtisztuljunk, megvilágosodjunk és Istennel

- egészen egyesüljünk. Az is felhozható érv, hogy a Lelkigyakorlatokban tanulhatja meg az ember azt a módot és módszert, amelyet követnie kell, hogy a nevezett három úton járhatson.
6. Ebből következik, hogy ha valaki a negyedik Héten igazán meg is izlelte vagy meg is látta, mi az egyesülés, akkor sem maradhat meg kizárólag ennek gyakorlataiban. Vissza kell térnie az első két úthoz. Magát hosszasan és rendszeresen rá kell szorítania mind a szenvedélyek megfékezésére, mind az erények gyakorlására, s a két útnak megfelelő egyéb hasonló feladatokra. Semmi akadályja nincs annak, hogy amíg valaki az egyik út gyakorlataival foglalkozik, egy másik út érzelmei támadjanak a lelkében. Ez gyakran meg is történik. Ezeket ne fojtsa el magában, csak – mint mondtuk – a magasabb út sajátos érzelmeinek idő előtt és kizárólag ne adja át az uralmat.
 7. Itt ugyanis nem az időtartam dönt, hanem a lelki haladás mértéke. Mert ha valaki vakmerően idő előtt akarná járni az egyesülés útját, ebből nagy zavar keletkezne, és ez meggátolna minden haladást. Az illető ráadásul igen sok veszélynek és önbecsapásnak is kiténé magát. Úgy járna el, mint aki rögtön az első osztályból akarna a legfelsőbbikbe lépni vagy aki a létrán felfelé indulva a legalsóról mindjárt a legfelsőre akarna lendülni, kihagyva a közbülső fokokat. Mielőtt tehát valaki „ex professo”, igazán beavatottként akarná járni az egyesülés útját, szüksége van arra, hogy a tisztulás útján valóban meg is tisztuljon és utána komoly előrehaladást tegyen a megvilágosodás útján. Ezek elmulasztásának következménye az, hogy az Isten útján nem járni, hanem ugrani akarók hosszú idő és nagy erőfeszítések után is ott állnak üres kézzel, igazi erények nélkül: türelmetlenek, indulatosak és sok más tökéletlenséggel hibáznak.
 8. Sőt elmondhatjuk, hogy a magasabbrendű útra segítő lépcsőfok nem annyira a mi választásunktól, akaratunktól, iparkodásunktól függ, mint inkább a Szentlélek irányításától. A Szentlélek szokta ezeket az emelkedéseket létrehozni az emberben és segíteni választottját, hogy erényről erényre haladjon. Ez ügyben azonban a lelkiatya tanácsait kell kérni a biztosabb irányvétel és az előfordulható tévedések elkerülése érdekében. A lelkiatya vezeti a lelket és mindenben az ő tanácsai szerint járjunk el.

JÓ TANÁCSOK A LELKIGYAKORLATOK VÉGÉN

1. Könnyen megfázhat az, aki meleg helyiségből kimegy a hidegre, hacsak a teste melegét valamiképpen meg nem őrzi. Ugyanígy, aki elvégezve a Lelkigyakorlatokat, visszatér a mindennapok életébe és teendőihez, könnyen és egyhamar felhagyhat a buzgósággal és elfelejtheti a kapott megvilágosodásokat. Hiszen mindaz, amihez hozzájutott, igazában még nem erénye (habitus), még nem verhetett gyökeret benne. Csak olyan átmeneti állapot ez, amiből egykönnyen semmi sem vagy csak nagyon kevés marad meg. Ezzel pedig lelkigyakorlatának minden erőfeszítése és minden gyümölcse kárba veszik.
2. Ezért először is azt kell ajánlani búcsúzóul a lelkigyakorlatozónak, hogy becsülje nagyra a jó és kegyelmies életnek azt a vezérelvét és alapigazságát („principium et fundamentum”), amit Isten kegyelmével a lelkigyakorlatok folyamán megszilárdított. Fogadja ezt Istentől, mint igen nagy jótéteményt. Higgye erősen, hogy a lelkigyakorlatokban minden megvilágosodást, minden felismerést az Úristen ajándékozott neki egészen sajátos szeretetből. Ennek tudatában védje, óvja ezt az ajándékot. Szent félelemmel gondoljon arra, hogy ha ezek után nem él úgy, ahogyan meglátta, hogy élnie kell, Isten a hálátlansága miatt szigorúbban fogja büntetni. Aki tudja, mi a jó és mégsem teszi a jót, arra szigorúbb ítélet vár.
3. Másodszor, értse meg, hogy egyelőre semmi más nem történt vele, csak az, hogy Isten jó magja el van vetve a szívében. Ez még valóban semmi vagy csak nagyon kevés abban az esetben, ha a magot nem segíti kikelni és a maga idején termést is hozni. Vigyázzon tehát: nehogy a magot a madarak, azaz a gonosz lelkek kiszedhessék; nehogy a tövissek, azaz a világias vagy bűnös gondolatok és vágyak elfojtsák. Ezért ne csak a bünt magát, de a bűnre vezető alkalmakat is kerülje; főleg ott vigyázzon, ahol a lelkigyakorlatok előtt gyengének ismerte magát. Éppen a gyengeségei ellen kell felfegyverkeznie, ha nem akar visszaesni, ami pedig máskülönben könnyen megtörténhetné.
4. Harmadszor, buzdítsuk arra, hogy a lelki élet és imaélet gyakorlataival őrizze, sőt táplálja a szívében már meglévő buzgóságot. Ajánljuk

- neki főleg a következőket: őrizze meg a napi fél – vagy éppen, ha lehetséges – az egész órai elmélkedés szokását. Végezzon mindennap negyedórás lelkiismeret-vizsgálatot. Sűrűn gyónják és áldozzék gyakran. Legyen állandó gyóntatója, akit lelki útja vezérének tart; lelke dolgait beszélje meg vele. Végezzon lelkiolvasást, keresse buzgó emberek barátságát és nagyon kerülje a könnyelműek társaságát. Törekedjék arra, hogy legalább egy kicsit mindennap haladjon az erényekben, főleg az alázatosságban, türelemben és szeretetben. Egyszóval: törekedjék feljutni a tökéletességnek arra a magaslatára, amelyre életállapotának és a kegyelemnek mértéke szerint feljuthat.
5. Általános jó tanácsok ezek, mindenkinek szólnak. Hasznos azonban kinek-kinek személyére szóló, állapotához, sajátos problémáihoz igazított, áhítatának és lelki haladásának megfelelő jó tanácsokat is adni. Hogy ez éppen mi legyen, el fogja találni a jó és bölcs vezető, annak a kegyelemnek a fényében, amelyet megad Istenünk és Üdvözítőnk. Legyen neki tisztelet és dicsőség mindörökké. Ámen.

NEGYEDIK RÉSZ

MAGYARÁZATOK

A LELKIGYAKORLAT LÉNYEGE ÉS BELSŐ SZERKEZETE

(Bálint József S. J.)

A sajátosan Szent Ignác-i Lelkigyakorlat nem a szépen összeállított elmélkedések sorozata. A lelkigyakorlat attól még nem válik sajátosan Szent Ignác-ivá, ha pl. ilyen – egyébként a Szent Ignác-i Lelkigyakorlatban is szereplő – témákról elmélkedünk: Isten, ember célja, bűn, pokol, mennyország stb.

A Szent Ignác-i Lelkigyakorlat lényege a meghatározott lélektani és logikai sorrendben, valamint meghatározott objektív és szubjektív szempontok szerint elvégzett elmélkedések és egyéb gyakorlatok sorozata. A meghatározott objektív szempontot Szt. Ignác a Lelkigyakorlat 1. annotációjában, az „Isten akaratában” jelöli meg. Isten akarata különbözőképpen fogalmazható meg a konkrét valóságban: Isten dicsérete és szolgálata, lelkünk üdvének munkálása, keresztény életszentség megvalósítása („ez az Isten akarata, a ti megszentelődés-tek” – mondja Szt. Pál), Krisztus közelebbi vagy távolabbi követése, Isten országának terjesztése, az Egyház szolgálata, a Titokzatos Test építése stb.

A Lelkigyakorlatban azonban mindennél fontosabb az Isten akaratának az egyénekre alkalmazott szubjektív szempontja. A Lelkigyakorlatban nem arról van szó elsősorban, hogy mi az Isten akaratát *általában* (hiszen ha keresztény nevelésben részesültünk, ezt amúgy is tudjuk már Lelkigyakorlat nélkül is), hanem arról, hogy mit kíván az Isten *tőlem*, „*itt és most*”. Bármilyen szép elmélkedéseket végezhetünk könyvek vagy a lelkigyakorlat vezetőjétől kapott pontok alapján, Istennek rám vonatkozó akaratát, a Szentlélek belső irányításával mégis saját magamnak kell a Lelkigyakorlatban, belső tapasztalás alapján fölismerni.

Isten rám vonatkozó akaratának öntevékeny föl kutatása, és a fölismert isteni Akarat szerint való felelősségteljes, egyéni döntés és válasz-

tás: ez -- igazában – a Szent Ignác-i Lelkigyakorlat veleje, lelke, lényege.

Szt. Ignác megtanít szabad akaratumk tudatos és helyes használatára és megtanít arra, hogy életünk sorsdöntő fordulataiban (hivatásválasztás, pályaválasztás, házasságkötés, külföldre távozás stb. és egyéb életbevágó ügyeinkben: munkavállalás, vezető állás elfogadása vagy visszautasítása, emberekkel való személyi kapcsolatok teremtése vagy megszakítása stb.) hogyan tudjunk felelősen, határozottan és főleg helyesen dönteni. Méltán mondhatjuk Szt. Ignác Lelkigyakorlatát a felelős dönteni tudás iskolájának.

Hogy éppen a mi korunkban milyen égetően fontos az embereket, főleg vezető pozíciót betöltő embereket a helyes dönteni tudás művészetére megtanítani, azt az ún. „döntésméletről” tartott különféle tudományos kurzusok eléggé bizonyítják.

Szt. Ignác azonban a dönteni tudás művészetét az emberekre nem általános emberi vonalon, hanem az Isten országán belül, mint Isten Államának állampolgáira alkalmazza. Sőt még tovább szűkíti a kört. Nem valami kollektív döntést, hanem egyéni döntést, *személyes állásfoglalást* sürget.

A Szent Ignác-i lelkigyakorlat központjában a lelki életnek olyan fontos mozzanata áll, ami a legújabb lelki írók műveiben is az érdeklődés homlokterében áll, ti. a lelki élet perszonalizációjának kérdése. Ez viszont éppen a zsinat által is sürgetett *lelki nagykorúság* kérdésével függ össze. Aki ugyanis nem jut el a keresztyén élet személyes vállalásához és személyes átéléséhez, az nem jut el a lelki nagykorúságra sem. Ilyen szempontból elmondhatjuk tehát, hogy Szt. Ignác Lelkigyakorlata a II. Vatikáni Zsinat lelkiségének is iskolája, azért méltán választják a legmodernebb lelkiségi irányzatok is Szt. Ignác Lelkigyakorlatát nevelő iskolájuknak.

Röviden összefoglalva:

Szt. Ignác Lelkigyakorlatában nem arról van szó, hogy mi az Isten akarata általában (nem elsősorban erről), hanem arról, hogy hol az én helyem Isten országában, a Titokzatos Test építésében, és ennek a helynek betöltését személyes, tudatos döntés által is vállalam magamra.

Következésképpen a Szent Ignác-i Lelkigyakorlatot így is megfogalmazhatom:

*a személyes és felelős dönteni tudás iskolája
Isten országának szolgálatában.*

A LELKIGYAKORLAT MINT A VÁLASZTÁS RENDSZERE

(Dombi József S. J. nyomán)

A Lelkigyakorlat középpontjában a második héten megejtendő választás áll. (Lgy 169–189)

A választás az emberi szabad akarat dönteni tudásának legsajátosabb és legméltóbb tevékenysége.

A skolasztikus bölcsélet szerint az ember

- a) dönthet arról, hogy
cselekedjék vagy ne cselekedjék
(cselekvésszabadság),
- b) dönthet arról, hogy
ezt vagy azt cselekedje
(tárgy- és eszközválasztás szabadsága:
ez a sajátos „választás”, mert több előtte álló tárgy, illetve
eszköz közül választhat),
- c) dönthet arról, hogy
erkölcsileg rosszat vagy jót tegyen
(ellentmondás szabadsága).

A Lelkigyakorlatban nyilvánvalóan nem arról van szó, hogy jót vagy rosszat tegyünk-e. Az ellentmondás szabadsága az emberi akarat tökéletlensége, a bűnre való képessége. Ez annyiban témája a Lelkigyakorlatnak, hogy hogyan küzdjünk szabad akaratunk e tökéletlensége ellen.

Nem is arról van szó, hogy cselekedjünk vagy ne cselekedjünk, mert ezt már eldöntöttük akkor, amikor a Lelkigyakorlatba belépünk. Hanem arról van szó, hogy mit tegyünk – vagyis az előttünk álló jó lehetőségek közül melyiket válasszuk.

Szt. Ignác ezt a szabad akarat tevékenységet

a cél és az eszköz kapcsolatában világítja meg.

A célt és az eszközt világosan magunk előtt látni –

a kettőt egymással soha össze nem keverni –
és főleg soha fel nem cserélni:

az egész választási tevékenység legfontosabb előfeltétele.

(Lásd: Lgy 169.: Bevezető a választás megejtéséhez)

„Minden cselekvő célért cselekszik” – mondja a skolasztikus bölcsélet – és ez a cél nem lehet más, mint valami „jó”, mert az akaratot csak ez képes mozgásba hozni (akár valódi, akár látszat jó formájában).

Az értelem feladata tehát a lelkigyakorlatban, hogy felkutassa a „Legfőbb Jót”, ami végső célként kell, hogy az akaratot mozgassa. (Lgy 23) De az is feladata az értelemnek, hogy felfedje a lelkigyakorlatozó előtt az erkölcsi rosszat, ami „látszat jóként” szintén képes mozgatni az akaratot. (Lgy 45–54: Hármass bűn; Lgy 136–148: Két Zászló; Lgy 313–344: Szellemek megkülönböztetése).

A végső cél körül nincs választás – hiszen fontolgatni azt, hogy Istennel vagy Isten nélkül rendezzem-e be életemet: már magában bűnt jelentene –, hanem csak a hozzá vezető eszközök körül.

Az értelem további feladata tehát a Célhoz vezető eszközök felsoroztatása –

majd a lelkigyakorlatozónak a neki alanyilag is legmegfelelőbb eszköz bemutatása –

és végül alkalmas előkészítés után megteremteni a légkört, amelyben a lelkigyakorlatozó képes a számára legjobb eszköz tényleges választására.

Ez a választás a második héten történik és előtte és utána is alapvetően meghatározza a lelkigyakorlat

BELSŐ SZERKEZETÉT,

amely három főrésze tagozódik:

A) A VÁLASZTÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

B) A VÁLASZTÁS VÉGREHAJTÁSA

C) A VÁLASZTÁS MEGERŐSÍTÉSE

A) A VÁLASZTÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

1. Elméleti előkészítés

A választás öt alapelvének ismertetése a Vezérelv és Alapigazságban (Lgy 23)

1–o ismernem kell a célt, amit el akarok érni a választással:
minden emberi cselekvés végső célja és mozgatója: a bol-

dogság; ezt a boldogságot a maga konkrét formájában a Vezérelv és Alapigazság szerint csak Isten dicséretében, tiszteletében, szolgálatában és a lelkem üdvösségében találhatom meg; ebben a pontban megtudom tehát, hogy mi az Isten emberekre vonatkozó általános akarata;

- 2–o ismernem kell az eszközöket, amelyek célba segítenek – ismernem kell tehát a teremtményeket és azok rendeltetését, amelyek tárgyát, de nem indítóokát képezik a választásnak; a teremtmények ugyanis eszközök a végső célhoz, de nem maguk a végső cél;
- 3–o ismernem kell a választás objektív előfeltételét: az eszközök használatának helyes módját: „tantum-quantum” = csak annyira használom az eszközöket, amennyire segítenek a végső cél elérésében;
- 4–o ismernem kell a választás szubjektív előfeltételét: a lelki indifferenciát, vagyis az eszközökkel szembeni „ragaszkodás- és félelemmentességet”;
- 5–o ismernem kell a választás végső vezérelvét: a „jobbat választani” (magis-elv): „választani azt, ami inkább vezet a célhoz, amelyért teremtve vagyok”

2. Gyakorlati előkészítés

a) Negatív előkészítés:

A lelki indifferencia megszerzését célozza, a lelki megtisztulást célzó, bűnökről szóló elmélkedések által, amik az első hét anyagát képezik. (Lgy 45–72)

b) Pozitív előkészítés:

célja annak a nagylelkű szeretetnek föllobbantása, amely szükséges lelki előfeltétel a magis-elv („Jobbat választani”) alkalmazásához: ez a második hét anyaga.

aa) Pozitív távolabbi előkészítés:

- Krisztus Király bemutatása, hívásának és programjának ismertetése. (Lgy 91–100) Ebben az elmélkedésben megtudom, hogy mi az Isten akarata e jelen üdvrendre alkalmazva: résztvenni Isten országának terjesztésében, Krisztus követése által.
- Jézus életének titkairól való sorozatos elmélkedések és szemlélődések (Lgy 101–168) abból a célból, hogy

Őt „jobban megismerjük, megszeressük és kövessük”
(Lgy 104)

bb) Pozitív közelebbi előkészítés:

- Az értelem előkészítése a Két Zászló elmélkedéssel (Lgy 136–148):
ismerd meg a krisztusi elveket, hogy azokat mindjobban elsajátíthasd – és ismerd meg a sátáni elveket, nehogy téves eszmék befolyásoljanak a jónak látszatával, a választás megejtésében.
- Az akarat előkészítése a Három embercsoportról szóló elmélkedéssel (Lgy 149–157):
ismerd meg a három akarati jellem típust és igyekezz a harmadikhoz hasonló lenni!
- A kedélyvilág előkészítése az Alázatosság három Módjáról szóló elmélkedéssel (Lgy 165–168): azzal a céllal, hogy Krisztus iránti szeretetünket a legnagyobb lángra lobbantsa és így a választásban ez legyen a legnagyobb befolyásoló tényező.

B) A VÁLASZTÁS VÉGREHAJTÁSA

Itt dől el, hogy mi

az Isten rám vonatkozó akarata!

hol a helyem az Isten országában?!

Pap? szerzetes? világi? orvos? tanár? mérnök? házas? nem házas?

Akármit is választok, ne felejtsem el, hogy mindez csak eszköz –

és csak azért válasszam, mert úgy látom és úgy érzem, hogy abban az életállapotban, azokkal az eszközökkel

én személy szerint –

jobban szolgálhatom

Isten dicsőségét,

lelkem üdvösségét,

Isten országának terjesztését! (Lgy 169)

1. Miről tarthatunk választást? (Lgy 170–174)

2. A helyes választás alkalmas időpontjai (Lgy 175–177)

3. A helyes választás első módja (Lgy 178–183)

4. A helyes választás második módja (Lgy 184–188)

5. Életreform (Lgy 189)

C) A VÁLASZTÁS MEGERŐSÍTÉSE

1. A hősiesség motívumával
a szenvedő Krisztusról szóló elmélkedések által:
ez a harmadik hét anyaga (Lgy 190–209)
2. Az öröm és remény motívumával
a föltámadt Krisztusról szóló elmélkedések által:
ez a negyedik hét anyaga (Lgy 218–229)
3. A szeretet motívumával
a szeretetről szóló szemlélődés által, amely nemcsak megkoronázása és befejezése az egész Lelkigyakorlatnak, hanem a Vezérelv és Alapigazság, továbbá a Krisztus Király elmélkedés után mintegy harmadik fundamentumul szolgál Isten rám vonatkozó tervének a mindennapi életben való megvalósításához.

A VÁLASZTÁS SZEREPE AZ ÉLETREFORMBAN ÉS AZ ISMÉTELT LELKIGYAKORLATOKBAN

Azokban az esetekben, amikor valakinek életében már eldőlt az, hogy milyen életállapotban szolgálja Istent (pl. már fölszentelt pap vagy házасember), Szt. Ignác nem „választást”, hanem „életreformot” ajánl, és erre vonatkozólag is megadja a szabályokat. (Lgy 189.)

Azonban lényegében maga az életreform is választáson alapul, azon a választáson, amely megtart engem a tényleges, jelenlegi életpályámon (pl. a papságban). Ebben az esetben az ismételt Lelkigyakorlatokban az egykori választásom újabb és újabb megerősítést kap és egyre jobban tökéletesedik.

Ennek megértéséhez érdemes megismerkednünk Charles Bernard elméletével, aki a tárgyválasztás szabadságában további megkülönböztetésekkel él. (*Compendio di Teologia Spirituale*. Università Gregoriana, Roma, 1976. p. 227–228.) Szerinte a választás szempontjából a szabad akaratnak háromféle szabadságát lehet megkülönböztetni:

- a) a választás szabadsága (*liberta di scelta*):
az a szabadságunk, amellyel elhatározzuk magunkat, hogy ezt vagy azt tesszük, ilyen vagy olyan életkörülményeket választunk magunknak stb.
- b) a kitartás szabadsága (*liberta di adesione*):

az a szabadság, amellyel megmaradunk, kitartunk az előbbi választásunk, döntésünk mellett;

- c) a teljes győzelem szabadsága (liberta di esultanza): amikor már minden nehézség nélkül, a kísértések fölött aratott tökéletes győzelem birtokában, állandó örömben (egzultációban) élem a választott életpályámat, hivatásomat (ilyenekről szokás mondani pl.: „hivatásuk magaslatán állnak”).

Ebből a hármás felosztásból nyilvánvaló, hogy a már egyszer „választott”, „eldöntött” hivatásunkban is újra és újra szerepe van a választás megerősítésének, hiszen a „kitartás szabadsága” nem más, mint az egykori döntésnek naponkénti, sorozatos kis döntések által való folyamatossá tétele. És éppen ebben segít a Szent Ignác-i lelkigyakorlat „választási rendszerének” újabb és újabb elvégzése, átélése, úgyhogy a „kitartás szabadságának” gyakorlása végül is elvezet majd bennünket a „teljes győzelem szabadságára” is.

A „választás” és „kitartás” szabadságának kapcsolatára jó analógia Isten „teremtő” és „fönn tartó” tevékenysége. Isten fönn tartó tevékenysége tulajdonképpen a teremtés folyamatosítása: „folyamatos teremtés”. Ha Isten nem tartana fönn bennünket, visszazuhanánk a semmibe. Hasonlóképpen, ha nem tartanánk ki az egykor választott hivatásunkban a „kitartás szabadságával”, akkor az egykori választásunk teljesen megsemmisülne, érvényét veszítené.

AZ ELMÉLKEDÉSEK NAPIRENDI BEOSZTÁSA NYOLCNAPOS LELKIGYAKORLATBAN

Szent Ignác a Lelkigyakorlatot 30 napra tervezte meg négyhetes beosztással, amelyeket egy-egy szabadnap választ el egymástól. De már Szent Ignác idejében szokásba jöttek a 8 napos Lelkigyakorlatok is. A jezsuita kiképzése folyamán kétszer szerepel a 30 napos Lelkigyakorlat kötelező elvégzése. Évenként pedig 8–10 napos Lelkigyakorlat végzése kötelező.

A nyolcnapos Lelkigyakorlat még teljesen magába tudja foglalni a Szent Ignác-i Lelkigyakorlat lényegét. Talán még hatnapos is. A háromnapos azonban már csak ízelítőt tud adni.

Tájékoztatás kedvéért közöljük egy nyolcnapos Lelkigyakorlat lehetséges beosztását. A beosztásban szereplő témák úgy bővíthetők vagy szűkíthetők, ahogyan azt lelki szükségletünk, ízlésünk kívánja.

A Lelkigyakorlat bevezető estéjén:

A Szent Ignác-i Lelkigyakorlat bevezető megjegyzései (különösen az 1–5 és 19–20).

I. nap: a Vezérelv és Alapigazság napja (Lgy 23)

1. elmélkedés:

az ember célja („Az ember arra van teremtve, hogy Istent, a mi Urunkat dicsérje, tisztelje és szolgáljon neki”)

2. elmélkedés:

a lélek üdve („és ezáltal lelkét üdvöztse”)

3. elmélkedés:

a teremtmények rendeltetése („az emberért van teremtve és azért, hogy segítse őt a cél elérésében, amelyre teremtve van”)

4. elmélkedés:

a teremtmények használata („annyira-amennyire”-elv)

II. nap: Vezérelv és Alapigazság (folyt.) – Bűn

1. elmélkedés:
a lelki közömbösség, azaz lelki függetlenség a teremtmények használatában
2. elmélkedés:
mindenben a legjobbat választani („magis-elv”)
3. elmélkedés:
lelkiismeret-vizsgálatról (Lgy 24–42)
4. elmélkedés:
a hármass bűnről (Lgy 45–54)

III. nap: a Bűn napja

1. elmélkedés:
személyes bűnökről (Lgy 55–61)
2. elmélkedés:
ismétlés (Lgy 62–63)
3. elmélkedés:
összefoglalás (Lgy 64)
4. elmélkedés:
a pokolról (Lgy 65–72)

IV. nap: megtérés napja

1. elmélkedés:
tékozló fiú (Lk 15,11–32) vagy Mária Magdolna (Lk 7,36–50)
2. elmélkedés:
gyónás (Lgy 44)
3. elmélkedés:
Krisztus Király felhívása (Lgy 91–100)
4. elmélkedés:
Megtetesülés titka (Lgy 101–109; 262)

V. nap: Jézus gyermeksége

1. elmélkedés:
Jézus születése (Lgy 110–117; 264–265)
2. elmélkedés:
öt érzék alkalmazása Jézus születésére (Lgy 121–126)
3. elmélkedés:
Názáreti élet (Lgy 271)
4. elmélkedés:
Két Zászló (Lgy 136–147)

VI. nap: a választás napja

1. elmélkedés:
három embercsoportról (Lgy 149–157)
2. elmélkedés:
alázatosság három módja (Lgy 165–168)
3. elmélkedés:
választás, életreform (Lgy 169–189)
4. elmélkedés:
utolsó vacsora (Lgy 190–199; 289)

VII. nap: megerősítés Jézus szenvedésével

1. elmélkedés:
Jézus az Olajfák hegyén (Lgy 200–203; 290)
2. elmélkedés:
keresztút (Lgy 296)
3. elmélkedés:
Jézus a kereszten (Lgy 297)
4. elmélkedés:
temetés (Lgy 298)

VIII. nap: megerősítés Jézus feltámadásával

1. elmélkedés:
Jézus feltámad és megjelenik Édesanyjának (Lgy 218–225; 299)
2. elmélkedés:
Jézus további megjelenései közül valamelyik (Lgy 300–311)
3. elmélkedés:
Jézus mennybemenetele (Lgy 312)
4. elmélkedés:
szemlélődés a szeretetről (Lgy 230–237)

(Megjegyzés: az elmélkedések végzésében segítségül vehetjük a magyarázatos részben található fejtegetéseket is!)

IMAMÓDOK A SZENT IGNÁC-I LELKIGYAKORLATOKBAN

(Morlin Imre S. J.)

A Szent Ignác-i Lelkigyakorlatokban szóbeli és elmélkedő imádságokat végzünk. Erre utal az 1. Annotáció. Említi a szóbeli és elmebeli imát, az elmélkedést és szemlélődést.

A) *A szóbeli imáról*

A szóbeli imát mindig nagyra kell értékelnünk és törekednünk kell, hogy azt jól végezzük. Ne legyen gépies. Hiszen az Úr tanított minket legszentebb szóbeli imánkra, a Miatyánkra és Szent Ignác is azt kívánja, hogy az elmélkedések végén az imabeszélgetéseket szóbeli imával zárjuk: „És mondjak el egy Miatyánkot”... „és utána egy Üdvözlégyet mondok... és azután »Krisztus lelke« ... és utána Miatyánk.” (Lgy 63)

Az Egyház is főleg a szóbeli imát használja: a szentmisében, a papi zsolozsmában, a szentségek kiszolgáltatásakor, tehát a liturgiában. De ajánlja, dicséri az egyéb ájtatosságokat is: a litániákat, a rózsafüzér imádkozását stb.

A szóbeli ima begyakorlására és elmélyítésére Szent Ignác két gyakorlatot ajánl: a második és harmadik imamódot (Lgy 250–260). Begyakorlásuk megóvhat a szóbeli ima elgépiesedésétől.

B) A Szent Ignác-i Lelkigyakorlatokban az alábbi *elmélkedő imamódok* fordulnak elő:

1. *A megfontolás*

Valamilyen igazság belátására, elfogadására való. Tehát főleg értelmi működésről van szó. Saját magamat kell meggyőzőm, hogy

a szóban forgó tanítás igaz. – De úgy igaz, hogy további életemet is alakítsa. Tehát az akarat is szerephez jut. A Fundamentum igazságairól főleg így elmélkedünk. (Lgy 23)

2. Elmélkedés a három lelki tehetséggel

A hármas lelki tehetség: az emlékezet, az értelem és az akarat. Valamilyen vallásos igazságnak olyan személyes feldolgozásáról van szó – az említett lelki tehetségek révén –, melybe egész személyiségem belesodródik és gyökeresen átalakul. Szerephez jut itt a fantázia és az érzelemvilág is. Belátások, élmények, megértések, konkrét elhatározások is születhetnek. Ez az elmélkedési mód szerepel leginkább az első hét anyagának feldolgozásakor (Lgy 45–64).

Itt kell megemlítenünk az első héten szereplő ismétlést (Lgy 62), és az összefoglalást (Lgy 64). Ezek a következő hetekben is alkalmazást nyernek és az anyag elmélyítésére szolgálnak.

Az ismétlésnél végighaladok az előző elmélkedés, vagy elmélkedések anyagán pontról pontra, de „úgy, hogy főleg azokra a pontokra figyeljek és ott időzsem hosszabban, ahol nagyobb vigaszt vagy vigasztalanságot vagy nagyobb lelki indítást éreztem.”

Az összefoglalásnál „az értelem a visszaemlékezés segítségével, elkalandozás nélkül, állhatatosan menjen végig az előző gyakorlatok során szemlélt dolgokon”.

3. A természetes szemlélődés

Ez az elnevezés megkülönböztetést jelent a belénk öntött szemlélődéstől. Az utóbbi isteni ajándék, azt „gyakorolni” nem lehet. (Nem tőlünk függ, legfeljebb csak diszponálhatjuk magunkat rá lelkiéletünk hűségével.)

A természetes szemlélődésben úgy figyeljük a szóban forgó eseményt – (pl. Urunk keresztrefeszítését) –, mintha jelen volnék, és lelkileg, a fantázia segítségével legyek is jelen. Lássam a képzelőtehetség erejével a személyeket, halljam szavaikat, éljem át érzelmeiket, vágyaikat, szívük benső hangulatait.

Miközben így csendben nézelődök, szemlélődök, magamra alkalmazom a látottakat, hallottakat, hogy az így nyert élmények reám is hassanak, engem is alakítsanak. (Pl. Lgy 101–109)

A szemlélődésnek egyik válfaja a „szerepíma”. Úgy szemlélődöm, hogy az eseményekben részt veszek, mint cselekvő személy. Például

Jézus születéséről szóló szemlélődésben „...szegény, méltatlan kis szolga alakját öltve magamra nézzem és szemléljem őket, a tölem telhető legnagyobb tisztelettel, és hódolattal szolgáljak nekik szükségükben, mintha valóságosan jelen volnék” (Lgy 114).

4. Az öt érzék gyakorlása

„Lássam a képzelőerő látásával...”

„Halljam fülemmel...”

„Érezzem szaglásommal...”

„Ízleljek ízlésemmel...”

„Érzékeljek tapintással...” (Lgy 66–70).

Mindezek azonban benső érzéklések, a lélek érzéklései. Így például: „Szaglásommal és ízező érzékemmel érzem és ízelem az Isten-ségnek, a léleknek és erényeinek és mindennek végtelen kellemét és édességét, aszerint hogy ki az a személy, akiről szemlélődöm. Majd magamba mélyedve merítsek hasznot belőle” (Lgy 124).

Vagy: „Érintsek tapintó érzékemmel: mintegy öleljem át és csókoljam meg azokat a helyeket, ahol ezek a személyek lábuk nyomát hagyják, vagy ahová ülnek...” (Lgy 125).

De a szemlélődő ne elégedjék meg azzal, hogy mindebből bizonyos lelki élvezetet merít, hanem irányítsa gondolatait magára, és merítsen lelki hasznot belőle, „magamba mélyedve merítsek hasznot belőle” (Lgy 124), „igyekezzem mindig lelki hasznot meríteni” (Lgy 125).

A szellemi dolgokat is lehet „látni”, „szagolni”, „tapintani”, „ízlelni”, valahogyan belső módon, a fantázia által reprodukálva.

Nem az érzéki fantázia erőltetéséről van tehát szó – az fejfájáshoz vezethet –, hanem olyan csendes szemlélődésről, amelyben a szemlélt dolgok, valóságok „ízét”, „illatát”, „formáját”, „színét”, „kemény”, vagy „lágú” voltát, mintegy „belső hangulatát”, „érzelmeit”, „kegyelmi élményét” akarom megérteni, megragadni, átérezni, élvezni, vagy esetleg elriadni tőle. (Pokol)

5. A három imamód

Az elmélkedő ima fajtáinak begyakorlására jó előkészület és segítség lehet a „három imamód” (Lgy 238–260). A második és harmadik imamódra a szóbeli imánál már utaltunk.

„Az imádkozás első módja a tízparancsolatra, a hét főbűnre, a három lelki képességre és a test öt érzékére vonatkozik. Ez az imád-

kozási mód inkább csak vázlatot, módot és gyakorlatokat akar adni arra, hogy felkészüljön bennük és előre haladjon a lélek, továbbá, hogy imádsága kedves legyen Isten előtt. Nem célja azonban, hogy magának az imádkozásnak adja meg valamilyen meghatározott formáját vagy módját” (Lgy 238).

A második imamódban a szóbeli ima minden egyes szavának jelentésén szemlélődünk „annyi ideig maradva a szó megfontolásánál, amíg különböző jelentéseket, hasonlatokat, lelki élvezetet és vigaszt talál benne” (Lgy 252).

A harmadik imamód ütemszerű, ritmikus imamód. „Minden egyes be- és kilégzésnél elménkben imádkozunk... az imádságnak... egy szavát kimondjuk. Az egyik lélegzetvétel és a másik között tehát csak egyetlen szót mondjunk ki. A két lélegzetvétel között gondoljunk főleg ennek a szónak a jelentésére, vagy arra a személyre, akihez imádkozunk, vagy saját magunk semmiségére, vagy arra a különbségre, ami azon személy akkora méltósága és a mi saját kicsinységünk között van” (Lgy 258).

6. Mindenfajta elmélkedésre érvényes:

Legyen meg az elmélkedés megfelelő előkészítése (Lgy 73–75). Előzzék meg az előgyakorlatok, a Lelkigyakorlatos Könyvben, az egyes elmélkedések előtt megadott módon.

Fontos az elmélkedés alatti megfelelő magatartás (Lgy 3 és 76). Az elmélkedés záródjék imabeszélgetéssel, s ennek befejeztével rendszerint szóbeli imával, az egyes elmélkedéseknél megadott módon.

Kövesse visszapillantás (Lgy 77).

7. A visszapillantás (Lgy 77).

Az elmélkedő imádság „megtanulása” szempontjából nagyon fontos a „visszapillantás”. Megtettem-e az elmélkedés sikere érdekében mindent, ami rajtam állt?

„A gyakorlat végeztével negyedórán át akár ülve, akár sétálva vizsgáljam meg, hogyan folyt le a szemlélődésem vagy elmélkedésem.”

Először állapítsam meg, hogy sikerült-e, vagy nem? Vagyis lelki „közérzetem” jó-e? Lelkileg telített vagyok-e? Nyugodt? Tanultam-e, beláttam-e valamit? Megértettem valamely igazságot? Öröm tölt-e el? Szeretet? stb...

Egyszóval: megteremtette-e azokat a gyümölcsöket, amelyeket az előgyakorlatok során kértem?

Ha nem, keressem meg az okokat, végigmenve az egész elmélkedés lefolyásán. Pl. így:

Milyen volt a távolabbi előkészület? a közvetlen előkészület? Előgyakorlatok? Lelki tehetségeim működtetése? Testtartás? Szórakoztató gondolatok? Küzdöttem-e ellenük? Milyen volt az imabeszélgetés?

Ha hibáztam, indítsak bánatot, s tegyek jó feltételt, hogy megjavulok. Ha jól sikerült, adjak hálát érte és határozzam el erősen, hogy más alkalommal is így akarok eljárni elmélkedő imámban.

Az elmélkedés, szemlélődés meglátásait, élményeit, gyümölcsseit pedig röviden jegyezzem le. Ez egyrészt hálám és tiszteletem jele a Szentlélek iránt, aki e belátásokkal megajándékozott, másrészt a feledékenység miatt is jó, ha lelki kincseimet így számon tartom, s később ezekkel ellenőrizhetem lelkiéletem fejlődését, vagy hanyatlását, s új buzgóságra sarkallhatnàk.

AZ ANNOTÁCIÓK (BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK) MAGYARÁZATA

(Csávossy Elemér S. J.)

A bevezető megjegyzéseket azért állította Szt. Ignác a lelkigyakorlatos könyv élére, hogy ezek révén, saját szavai szerint: „valamelyes tudást szerezzünk a szentgyakorlatok mibenlétéről”, és végzésük módjáról. Utasításokat tartalmaznak a Lelkigyakorlatokat adó és azokat végző személyek számára.

Tartalom szerint a következőképp csoportosíthatjuk az annotációkat (a fölosztás Rózsa Elemér S. J.-től):

- I. A Lelkigyakorlat meghatározása: lelki tevékenység (Lgy 1)
egyes gyakorlatok: examen, elmélkedés, szemlélődés stb.
A Lelkigyakorlat célja (uo.): akadályt, rendetlenséget elhárítani, megismerni Isten akaratát és szerinte rendezni életünket.
- II. Gyakorlati szabályok a megtartásra:
 1. az adó részére:
 - a) a' Lelkigyakorlatra vonatkozóan:
kerete (Lgy 4)
adásmódja (Lgy 2)
alkalmazás egyénekhez (Lgy 18)
részletezve: képzetlenek (Lgy 9,18)
kisemberek (Lgy 9)
jelentős, elfoglalt emberek (Lgy 19)
szabadok (Lgy 20)
 - b) magatartása Isten iránt:
hagyja a lélekben működni (Lgy 16)
ő maga ne befolyásoljon, legyen közömbös
 - c) magatartása vezetettje iránt:
tisztelje önállóságát (Lgy 16)
ismerje belső mozdulásait (Lgy 17)
tennivalója, ha nincs megmozdulás (Lgy 6)

lelki szárazság esetén (Lgy 7,8)

kísértésnél (Lgy 9,10)

könnyelműségénél (Lgy 14)

2. a végző részére:

a) a Lelkigyakorlat egészét illetően:

minden erőt egyre összpontosítani (Lgy 20,2)

teljes óra elmélkedés (Lgy 12)

szárazságban többet (Lgy 13)

elvonultság fontossága és módja (Lgy 20)

b) Isten iránt:

legyen nagylelkű (Lgy 5)

közvetlen összeköttetésben Vele (Lgy 15)

akarati tevékenységben nagyobb tiszteletet tanúsítani (Lgy 3)

rendetlen vonzalom esetén az ellenkezőt tenni (Lgy 16)

c) a vezető iránt:

állandó összeköttetés

Az *első annotáció* magukról a Lelkigyakorlatokról szól. Ez az annotáció azonban inkább az egyes gyakorlatokat nevezi meg, amelyekből a Lelkigyakorlatok rendszere fölépül, mintsem a rendszert magát ismerteté.

A közelebbi célt, amely a rendetlen hajlamok eltávolításában áll, és a távolabbit, amely nem más, mint életünk rendezése a megismert isteni akarat szerint s ennek következtében lelkünk üdvözítése. Ez a cél teszi egységessé az egyes lelkigyakorlatokat, építi fel azok szerves rendszerét, teszi céltudatossá az öntevékenységet, alkotja meg az egyes gyakorlatoknak elemeiből a lelki és szellemi működéseknek azt a tervszerű komplexumát, amelyet megszorítás nélkül „Lelkigyakorlatnak” nevezünk. Tehát nem bármiféle gyakorlat válik be a lelkigyakorlatok rendszerében, hanem csak az olyan gyakorlat, amely a rendetlen hajlamok eltávolítását, Isten akaratának keresését és megtalálását s ezáltal közvetve életünk rendezését és lelkünk üdvözítését elősegíti.

A *második annotáció* a Lelkigyakorlatok végzésének módját általánosságban jellemzi. Ezért ez az annotáció igen fontos. Megállapítja ugyanis, hogy Lelkigyakorlatot végezni nem annyit jelent, mint hosszú előadássorozatokat végighallgatni, szónoki remekeket élvez-

ni, egy lelki könyv olvasásába elmerülni, hanem a röviden élénk tárt anyag alapján saját lelki tevékenységünkkel az igazságokba elmélyedni, s mintegy bányász módjára a nemesfém ereit megtalálni vagy kútász módjára a víz ereit felfedezni, hogy lelkünk számára hasznosítsuk. Mert amit az ember így az isteni kegyelemtől segítve saját tevékenységével megszerzett, jegyzi meg bölcsen és tapasztalatból Szent Ignác, az nagyobb lelki ízzel, de egyúttal mélyrehatóbb benyomással és maradandóbb haszonnal is jár a lélekre nézve, mint amit hosszú és részletes fejtegetések alapján mások tárnak elébe vagy amit szónoki ráhatás létesíthet benne. Amit így szerzett, az igazán lelki tulajdona lesz, azt a lélek mintegy lelki táplálékként asszimilálja, az nem a mozaikban egymáshoz rakott kövekhez, hanem az élő testben életközösségben egymásba fűződő sejtekhez hasonlít. Itt valósul meg, amit Szent Ignácról társa, Laynez mondott: „vir paucarum veritatum” („a kevés igazság embere”) és amit a latin közmondás tart: „timeo unius libri lectorem” („félek attól, aki csak egy könyvet olvas”). Ez az annotáció adja meg a nyitját annak, hogyan lehet valaki igazán a legmagasztosabb értelemben egyetlen eszmének rabja, s alkothat szolgálatában századokra kiható művet. Példa rá maga Szent Ignác.

A *harmadik annotáció* a lélek személyes beállítottságáról tárgyal az egész lelkigyakorlat folyamán. Ezt a lelki beállítottságot egy szóval lehet jellemezni: tisztelet a jelenlévő Isten előtt. De ez a tisztelet semmiképpen sem félelemmel párosult idegenkedés, visszahúzóds, hanem bizalomteljes és szerető csodálat, mely minket Isten nagyságának szemléleténél elfog. Ennek a tiszteletnek és csodálatnak annál nagyobbak kell lennie, minél közelebb lépünk Isten végtelen fölségéhez. De közelebb lépünk akkor, ha vele közvetlenül társalgunk, mint mikor csak gondolunk rá vagy tulajdonságairól, igazságairól, titkairól elmélkedünk. Azért kell az akarat tevékenységénél, mikor Istenhez vagy a szentekhez imádkozunk, nagyobb tiszteletet tanúsítanunk, mint az értelem és emlékezet tevékenységénél, amikor csak fontolgatjuk vagy emlékezetünkbe idézzük az igazságokat.

A *negyedik annotáció* a Lelkigyakorlatoknak négy hétre való beosztásáról szól. Megjegyzi, hogy ezeken a heteken nem szorosan

vett hét napot kell értenünk, hanem bizonyos hosszabb-rövidebb időtartamokat aszerint, amint a lelki gyakorlatozónak kisebb-nagyobb felfogó és befogadó képessége, buzgósága és Isten kegyelme lassabban vagy gyorsabban vezeti el őt ahhoz a célhoz, melyet az egyes hetek eléje tűznek, p. o. bünbánat, nagylelkű elhatározás Krisztus tökéletes követésére, együttérzés a szenvedő Krisztussal, lelki öröm stb. Mégis az egész nagy Lelki gyakorlat többé-kevésbé 30 napon belül fejeződjék be.

Ez a négy hét, amint láttuk, a lelki életnek négy fázisát jelenti: a lelki megtisztulást, a megvilágosodást, a megerősödést és az egyesülést. Amilyen fokon áll a lélek egész lelki beállítottságában, olyan mértékben van szüksége az egyes hetek kiszélesítésére, meghosszabbítására vagy ellenkezőleg azok megrövidítésére s megszükitésére. Aki p. o. még a bünbánat szellemét sem sajátította el kellőképp, annak hosszabb ideig kell időznie az első hét elmélkedésénél. Aki viszont már az Istennel való egyesülés fokánál tart, annak elég lesz, ha rövidebb időt fordít ugyanezekre az elmélkedésekre. Hasonlóképp szólhatunk a lelki élet egyéb fokozatain levőkről is: mindenkinek azt a hetet kell leginkább kiszélesítenie, amelyre legjobban szüksége van s amely lelki beállítottságának legjobban megfelel. De szem előtt kell tartani azt is, hogy egyrészt bizonyos lelki megtisztulásra, megvilágosodásra, megerősödéssre s egyesülésre mindenkinek szüksége van, másrészt, hogy mind a négy hetet bizonyos fokig a lelki megtisztulás vagy haladás vagy megerősödés vagy egyesülés szempontjából tekinthetjük és végezhetjük. Ez szabja meg a heteknek egyesekre nézve hosszabb-rövidebb tartamát.

Az ötödik annotáció a nagylelkűségről szól. Ez az alaphangulat, amellyel a Lelki gyakorlatokat megkezdeni és folytatni kell. Az egész Szent Ignác-féle Lelki gyakorlat a nagylelkűeknek szól, azért feltételezi, illetve megköveteli ezt a lelki diszpozíciót azokban, akik magukat főleg a nagy, harmincnapos Lelki gyakorlat végzésére rászánják. Hiszen maga a fundamentum az Isten nagyobb dicsőségének, a tantum-quantumnak, a jobb eszközöknek hangsúlyozásával, a tökéletes megtérést sürgető elmélkedések a bűnről, az elmélkedés Krisztus Királyról, a Két Zászlóról, a Három Emberpárról, az Alázatosság három fokáról, az egész harmadik hét a szenvedő Krisztus hősies példájával, az elmélkedés az isteni szeretetről a Suscipe-vel: mindez

a nagylelkűsége apellál és a nagylelkűek felé fordul, azok felé, akik kitűnni akarnak Isten szolgálatában és égi Királyuk követésében.

Miben áll ez a nagylelkűség? – Abban, hogy magunkat egészen Isten akaratának kiszolgáltatójuk, s nem szabunk határokat, mértéket Isten kegyelmeinek azáltal, hogy csak bizonyos fokig vagyunk készek a kegyelem ösztönzéseit követni, hanem egész akaratunkat, szabadságunkat Istennek átadjuk, tegyen velünk és mindennel, amink van, legszentebb s legjobb tetszése szerint. Aki ily lelki diszpozícióval lép a Lelkigyakorlatba, s ezzel a diszpozícióval folytatja azt, attól nagy eredményt lehet várni, mert Isten nem engedi, hogy őt nagylelkűségben felülműljük. Ezzel a lelki diszpozícióval kezdték meg Szent Ignác első társai Lelkigyakorlataikat. Azért nevelődtek szentekké ebben az iskolában.

A 6–10. *annotációk* a lelki folyamatokról, küzdelmekről, lelki vigasztalásról és vigasztalanságról, kísértésekről tárgyalnak, melyeknek a lelkigyakorlatozó a Lelkigyakorlatok folyamán ki lehet téve. Nem jó jelnek minősíti Szent Ignác, ha valaki semmiféle ilyen lelki megmozdulást, örömet vagy annak ellenkezőjét, lelki küzdelmeket, felbuzdulást vagy lelki szárazságot nem tapasztal. Azért figyelmezteti a Lelkigyakorlat vezetőjét – és ez a figyelmeztetés magának a lelkigyakorlatozónak is szól –, hogy nézzen utána, vajon az egyes elmélkedéseket megfelelő módon végzi-e, felhasználja, alkalmazza-e a Lelkigyakorlatok jó végzésére szolgáló segédeszközöket, szóval elég buzgó-e mindenben? Viszont inti a Lelkigyakorlat vezetőjét s benne általában azokat, akik a lelkek vezetésével meg vannak bízva, hogy főleg a Lelkigyakorlat idején, de máskor is, ha valakinél észreveszik, hogy lelki küzdelmei vannak vagy vigasztalanságban szenved, legyenek iránta nyájasok és bátorítsák, fedjék fel előtte a gonosz lélek cselszövényeit, adják át neki azokat a szabályokat és utasításokat, melyek a szellemek megkülönböztetéséről tárgyalnak, de kellő időben és az egyesek lelkiállapotához s a kísértések és lelki küzdelmek természetéhez mérten. Mindebben gyönyörűen mutatkozik, mennyire egyénien kezeli Szent Ignác a lelkeket, s ezt az egyéni kezelést minden lelkievezetőnek követnie kell.

A 11–13. *annotáció* egyes hibákra figyelmeztet, melyeket a lelkigyakorlatozó esetleg elkövethet, ha nem hívják fel figyelmét azokra, s melyek a Lelkigyakorlatok sikerét hátráltatják. Ilyen hiba bizonyos kíváncsiság, mellyel a lelkigyakorlatozó a további hetek anyagát már előre tudni kívánja s ezzel foglalkozik. Ezzel szemben Szent Ignác arra int, hogy mindenki úgy törekedjék az egyik hétben, mintha a másikban semmit sem remélne elérni, s ne is gondolkodjék azon, mit fog tenni a másik hét tartama alatt; mert ez zavarja a lelkigyakorlatozót és akadályozza abban, hogy egész lélekkel az illető hét elmékedéseire adja magát s annak különleges célját állhatatosan kövesse. Erre az intelemre még rá fogunk térni, amikor majd az elmékedést elősegítő eszközökről és az erre vonatkozó utasításokról szólunk.

Egy másik hiba és kísértés abban áll, hogy a lelkigyakorlatozó főleg lelki szárazság idején, megrövidíteni törekszik az elmékedés idejét. Azt mondja Szent Ignác, hogy a kísértő nem csekély erőfeszítést tesz, hogy erre a lelkigyakorlatozót rávegye. Ezzel szemben a lelkigyakorlatozónak arra kell törekednie, hogy az elmékedési időt ne csak meg ne rövidítse, hanem ellenkezőleg, inkább valamivel megtoldja, hogy ezáltal teljes diadalt arasson a kísértő fölött. Így nagy lelki nyugalmat és megelégedettséget fog tapasztalni. Ebben az utóbbi tanácsban felcsillan Szent Ignác egész aszkézisének erőteljes, nagylelkűségre és támadó harcra felszólító sajátossága: nem elégszik meg az ellenállással, hanem az ellenséget legyőzni törekszik. Ez jellemzi egyebekben is a Lelkigyakorlatok aszkézisét.

A 14–15. *annotáció* óvatosságra inti a Lelkigyakorlat vezetőjét s közvetve a lelkigyakorlatozót is, nehogy valaki főleg nagy lelki vigaszban vagy felbuzdulásban meggondolatlan fogadalmakat tegyen, melyeket később csak nehezen tud megtartani, vagy talán lelkére nézve károsaknak is tapasztalhat. Hasonlóképp az evangéliumi tanácsok ajánlásánál is nagy körültekintésre van szükség. És általában jobb, ha a Lelkigyakorlat vezetője a Lelkigyakorlat alatt inkább csak megfigyeli a lelkigyakorlatozó lelkét, az abban jelentkező indításokat és megmozdulásokat, s ezek szerint igazgatja anélkül, hogy maga az egyik vagy a másik részre hajlana; és teljes szabadságot enged, hogy a Teremtő teremtményével kedve szerint érintkezzék. Ezzel nem tagadja, hogy a Lelkigyakorlatokon kívül jó dolog

lehet másokat a tökéletesebb életre, nevezetesen az evangéliumi tanácsok követésére serkenteni.

A 16. *annotáció* ismét teljesen visszatükrözi Szent Ignác aszkézisének szellemét. Arra int, hogy a rendetlen hajlamokkal szemben, ha valami iránt nem rendezett vonzalmat vagy ellenszenvet érzünk, inkább az ellenkezőjét kérjük Istentől, hogy így megmutassuk, hogy egyedül csak az ő szolgálatát és dicsőségét tekintjük mérvadónak elhatározásainkban.

A 17. *annotáció* nagy nyíltságot és őszinteséget ajánl a lelkigyakorlatozónak vezetője iránt anélkül, hogy az utóbbi kevésbé tapintatos módon vagy bizonyos kíváncsisággal törekednék a lelkigyakorlatozó bensejébe behatolni és titkait megtudni.

A *három utolsó annotáció* különféle embercsoportokról szól, akik esetleg részesülni óhajtanak a szentgyakorlatok gyümölcseiben. Ezen a helyen csak újból hangsúlyozzuk, hogy a három utolsó *annotációban* foglalt utasítások körültekintő kiválasztásra intenek, mert a teljes Lelkigyakorlat nem mindenkinek való, s idővesztéséget is jelent, ha szükségesebb és gyümölcsözőbb munkák mellőzésével olyanokkal foglalkozunk, akikben nincsenek meg a feltételek nagyobb lelki eredmény elérésére. Csak a lelki magány fontosságára nézve, melyről a huszadik *annotáció* tárgyal, kell egy-két megjegyzést hozzáfűznünk. A teljes visszavonultság fontosságát a szentgyakorlatos könyv főleg három dologgal indokolja: 1. érdemet jelent és azért Isten áldását hívja le a lelkigyakorlatozóra s a végzendő Lelkigyakorlatra; 2. egy dologra összpontosítja a lélek minden figyelmét és erőit; 3. alkalmassá teszi Isten kegyelmeinek és közléseinek befogadására. Azért a teljes magányt és visszavonultságot a zárt Lelkigyakorlatokban nagyon kell szorgalmazni. Nem jó e tekintetben engedményeket tenni. Ilyen engedmények csak ott indokoltak, ahol a túl szoros napirend és magány nagyobb jónak útját állaná, p. o. a kimerültség miatt vagy mert a Lelkigyakorlatozók képtelenek a teljes hallgatást megtartani, s így veszély van, hogy nem jól végeznék a Lelkigyakorlatot. Ily esetekben p. o. fiataloknál az ebéd és vacsora utáni üdülés idején a beszélgetést meg lehet engedni, hogy napközben annál lelkiismeretesebben tartsák meg a hallgatást. Ahol

azonban a teljes hallgatás és magány keresztülvihető, ott mindenképp az utóbbi mellett kell kitartani. Általában ajánlatosabbnak látszik, hogy a hallgatás ne a lelkigyakorlat utolsó napjának estéjén, hanem csak a rákövetkező reggel szünjön meg – kivételes okoktól eltekintve.

Az annotációk után kezdődnek a voltaképpeni Lelkigyakorlatok, melyeknek élén ez a cím áll: „Lelkigyakorlatok, hogy az ember megtanulja magát legyőzni” stb. Ez a cím röviden összefoglalja a szentgyakorlatok célját.

E cím után, mielőtt a lelkigyakorlatos megfontolások és elméldések megkezdődnének, egy intelem áll, mely azt mondja, hogy vezető és lelkigyakorlatozó tartsák szigorúan szem előtt a szeretet parancsát, mely azt követeli, hogy mindenki inkább jó, mint rossz értelemben magyarázza másnak állításait, s ha jó értelemben nem tudja magyarázni, figyelmeztesse szeretettel, s ha ez nem használ, mindenképp törekedjék azt helyes és jó értelemben felfogni.

Talán csodálkozunk, hogy miért áll ez a figyelmeztetés a Lelkigyakorlatok elején. Bizonyára szem előtt kell tartanunk azokat a kellemetlenségeket, melyeknek Szent Ignác épp a Lelkigyakorlatok miatt ki volt téve Spanyolországban, Párizsban és másutt, ahol tanítását félremagyarázták, rosszul értelmezték, sőt az inquisitio elé vitték. Ezekről a kellemetlenségektől és üldözésektől akarta megóvni Szent Ignác később azokat, akik a Lelkigyakorlatot adják; azért szűrja bele ezt az intelmet Lelkigyakorlatos Könyve elején. De egyúttal általános intelmet ad vezetőnek és lelkigyakorlatozónak, hogy egymást szeretettel megértsék. Hiszen nemegyszer az, aki először végez szentgyakorlatot, talán furcsának, idegenszerűnek tartja a tökéleteség egyik-másik követelményét; viszont a lelkigyakorlatozók közt is akadhatnak elűtő gondolkodású emberek, akik iránt a vezetőnek megértő szeretettel kell viseltetnie, hogy őket jó irányban vezethesse és bizalmukat megnyerje. Nem egy hamis irányú szellemi törekvést helyes irányba lehetett volna terelni, ha nagyobb megértéssel lettek volna bizonyos tényezők, mikor a mozgalom még kezdetleges volt. Ugyanígy egyes egyéneknél is hasonlót lehet tapasztalni. S általában, mily fontos a Lelkigyakorlatok Könyvének ez az intelme az életben, a mindennapi érintkezésben, prédikációk és előadások meghallgatásánál és megbírálásánál, tudományos vitákban, könyvek cenzúrázásánál és sok más dologban.

A SZENT IGNÁC-I VEZÉRELV ÉS ALAPIGAZSÁG JELENTŐSÉGE ÉS EREDETE

(TÖRTÉNELMI, BIBLIAI, TEOLÓGIAI FORRÁSOK)

(Bálint József S. J.)

Nagy irodalom foglalkozik a Szent Ignác-i Lelkigyakorlat lehetséges forrásainak kutatásával. A tanulmányok jelentős része különös előszeretettel foglalkozik éppen a Vezérelv és Alapigazság rejtélyével. Magyarázata ennek az érdeklődésnek az, hogy a Lelkigyakorlat kutatói ebben az egész Lelkigyakorlatot bevezető, alapvető, tömör megfontolásban, mint magban látják az egész Lelkigyakorlat lényegét.

Jelentőségét szépen méltatja az egyik modern szerző.

P. Böminghaus S. J.:

„A Lelkigyakorlatok lényege a zseniális pszichológiai elrendezésen túl sokkal mélyebben fekszik. A Lelkigyakorlatok magja ugyanis a vallás világának az intuícióban fogant összképe, amely csak kivételes lángelméknek adatik meg. A kereszténység ugyanis a végtelen mélységek és távlatok világa. Az egyesek belemerülnek általa, benne élnek, de teljesen kimeríteni nem tudják. Néha azonban egészen ritkán sikerül egy-egy átfogó képet alkotni. Így sikerült pl. Szent Ágostonnak a történelmileg adott kinyilatkoztatott vallást, mint az emberiség egyetlen hatalmas történelmi mozgalmát áttekinteni: ő ajándékozta nekünk a Civitas Dei-t. Ugyanúgy sikerült Szent Tamásnak a kereszténység igazságrendszerét, mint bámulatos, egybeívelő pilléreknek és boltozatoknak csodálatosan megalkotott épületét felfogni: ő ajándékozta meg az emberiséget a Summa Theologicával. A kereszténység azonban nemcsak történelmi mozgalom és nagyszerű igazságrendszer, hanem elsősorban élet, életbölcseesség és megvalósítandó életföladat. És ebből a szemszögből sikerült Szent Ignácnak megalkotni azt az átfogó képet, amellyel összehasonlítva a legmélyebb aszketikus művek is

a nagy egésznek csak részletmegvilágosítását, töredékét tartalmazták. Ez az összkép: a Fundamentumban lefektetett és főleg a második hét választásában alkalmazott alapelvek összessége. Ez a kép azonban már nemcsak a kereszténységnek, hanem az egész emberiségnek megvalósítandó életföladatát állítja szemünk elé” (Böminghaus S. J.: Exerzitien des hl. Ignatius und die geistig-religiösen Strömungen der Gegenwart).

P. Sierp S. J., a Szent Ignác-i Lelkigyakorlatok egy másik nagy ismerője, azon a véleményen van (Walter Sierp S. J.: Ignatianische Wegweisung – Freiburg in Bresgau, 1929. 69. o.), hogy a Vezérelv és Alapigazságban azoknak a nagy misztikus kegyelmeknek egyike van megörökítve, amelyeket Szent Ignác a Manrézában nyert. Egyik ilyen nagy misztikus élményéről maga Szent Ignác a következőképpen emlékezik meg a Visszaemlékezéseiben:

„Egyszer az egyik templomba ment – Szent Ignác önmagáról harmadik személyben beszél –, hogy elvégezze ájtatosságát. A templom Szent Pálról volt elnevezve és valamivel több, mint mérföldnyi távolságra feküdt a Manrézától. Az odavezető út a folyó mentén haladt. Mikor a vándor gondolataiban elmélyedve előrehaladt, arccal a mélyben tovahömpölygő folyó felé fordult és leült. Amint ott ült, nyíltni kezdtek lelki szemei, nem abban az értelemben, mintha látomása lett volna, hanem amennyiben sok kérdést megértett és megismert, amelyek részben a lelki életre, részben a hitre és részben a tudományra vonatkoztak, és oly nagy megvilágosítással voltak összekötve, hogy minden új színben tűnt föl előtte. De lehetetlen mindent, amit annak idején átértett, közölnie, jóllehet nagyon sok volt ez. Csak azt mondhatja, lelkét oly nagyfokú világosság töltötte el, hogy úgy véli, ha mindazokat a kegyelmeket, amelyeket egész élete folyamán, az elmúlt 52 évig Istentől kapott és mindazt, amit tudás által elsajátított, összegezné és egybefoglalná, még akkor sem kapott annyit, mint ez alkalommal. Lelke annyira megvilágosodott, emez élménye folytán, hogy úgy látta, mintha egész más emberré lett volna, és más értelmet kapott volna az előbbi helyett. Mikor a megvilágosodás már jó ideig tartott, a közelálló kereszthez ment és térden állva adott hálát az Istennek.” (MONUMENTA HISTORICA SOCIETATIS JESU – MONUMENTA IGNATIANA, Series IV. I. 54. – ROMA, 1934–38.)

P. Sierpnek az a véleménye, hogy ennek a rendkívüli megvilágosításnak egy lényeges része van belesűrítve a Vezérelv és Alapigazságba.

Manapság már senki sem vitatja Szent Ignác zsenijének eredetiségét a Lelkigyakorlatok megírásában. De az is világos, hogy minden, még a legnagyobb és legeredetibb remekműnek is, megvannak a maga történelmi előzményekből, társadalmi, kulturális összefüggésekből magyarázható vonatkozásai. Tudjuk azt, hogy a Lelkigyakorlatok lényeges elemei a manrézai tartózkodás szülöttei. De azt is tudjuk, hogy azok végleges megszerkesztése, formába öntése később történt. Közben Szent Ignác sokat tanult, filozófiált, teológiát, sokat olvasott Bibliát, az ókori Szentatyákat, híres teológusok művét (Aquinoi Szent Tamást, Lombardus Petrust, Szent Anzelm műveit stb.). Bizonyos, hogy ezek a stúdiumok a Lelkigyakorlatokon is rajta hagyták bélyegüket. Igaza van Suareznak, amikor ezt írja Szent Ignác gyakorlatairól: „minden, ami bennük van, vagy biztos és dogmatikus alapelvek, vagy pedig teológiai tanításból vett igazságok” (F. Suarez: De Religione SJ Bruxelliis–Parisiis 1858.lib.IX.c.V.n.1159 y 1157). Már maga a „Vezérelv és Alapigazság” elnevezés: „principium et fundamentum” ilyen párosításban Szent Tamás műveiben fordul elő gyakran, speciális skolasztikus bölceleti szakkifejezés, aminek skolasztikus eredetét a Lelkigyakorlatokban sem lehet tagadni (lásd: St. Thom. Sum.Th.I.qu.82.a.l.; De Veritate qu.23.a.5.).

Jelen fejezetben a Vezérelv és Alapigazság legelső alapigazságával, az ember céljával foglalkozunk: „Az ember arra van teremtve, hogy Istent, a mi Urunkat dicsérje, tisztelje és szolgáljon neki, és ezáltal lelkét üdvözítse.”

E meghatározásban világosan megkülönböztethető a kettős, objektív és szubjektív nézőpont:

- az objektív nézőpont az ember Isten iránti kötelességeit tekinti: „Istent dicsérni, tisztelni és neki szolgálni” ez tehát az ember végső célja teológiai szempontból;
- szubjektív nézőpont az ember hasznát, boldogságát tekinti: „lelkét üdvözíteni” – ez az ember célja etikai szempontból.

E meghatározás hármasságát és forrását szeretnénk közelebbről megvizsgálni.

I. TÖRTÉNELMI FORRÁS
II. BIBLIAI FORRÁS
III. BÖLCSELETI-TEOLÓGIAI FORRÁS

I. TÖRTÉNELMI FORRÁS

1. Az egyházi irodalomban

A legnyilvánvalóbb hasonlóságot találjuk Petrus Lombardus művében: „És ha azt keressük, hogy az értelmes teremtmény mi végre van teremtve, így válaszolunk: Isten dicséretére, az ő szolgálatára és az ő élvezésére” (Libri II. dist.1.n. 6.: PL 192,653).

Lombardus szövegében megtaláljuk a „dicséret” és a „szolgálat” kötelezettségét, de nem a „tiszteletet”. E helyett egy másik kifejezést találunk: „élvezet”, azaz Istenben kell megtalálnunk boldogságunkat, ami megfelel a Szent Ignác-i meghatározás szubjektív szempontjának: „lelkünket üdvözíteni”.

Ámde magának a Lombardus-féle szövegnek is megvan a maga története. Már Hugo S. Victor (†1141) írta Lombardus előtt: Isten „azért alkotta az értelmes teremtményt, hogy értsen, hogy értve szeressen, hogy szeretve birtokoljon, hogy birtokolva élvezzen” (PL T.176.o.79).

Ez a szöveg inspirálta Lombardust és adott ennek pontosabb keretet. De halljuk a keresztény ókor nagy lángelméjét, Szent Ágostont, hogyan látta az ember végső célját és milyen szavakkal fejezte ki koncepcióját erről a kérdésről:

„Teljesen nyilvánvaló, hogy az értelmes természet arra van alkotva, hogy Alkotóját, az igaz Istent megértse, megértve szeresse, és Őt szeretve, aki az élet örökre boldog legyen.” Szent Ágostonnak ez a megállapítása Honorius D’Autun-nél (†1135) található (PL T.40. c.1005).

Szent Anzelm az ember céljáról szóló elmékedéseiben a következőket írja erről a témáról:

„Tehát az Alkotód dicséretére vagy teremtve, hogy az ő dicséretében kitartva, itt (a földön) az igazság érdemében egyre gyarapodhass, a jövőben pedig jól élhess. Az Ő dicsérete ugyanis itt (a

földön) igazságot, odaát pedig boldogságot eredményez” (Liber meditationum et Orationum PL 158,711).

Itt csak az egyik kötelezettség, a „dicséret” kihangsúlyozását találjuk. Viszont az objektív szemponton kívül megtaláljuk a szubjektív szempontot is: „boldogságot eredményez”.

Vannak régebbi dokumentumok is. Szent Jeromos a „tisztelet” kötelezettségét hangsúlyozza:

„Az ember pedig arra született, hogy Teremtőjét félelemmel és hódolattal tisztelje” (Commentarius in Ecclesiastes PL 23,116)

Itt találjuk először az eddigi dokumentumok közt a „tisztelet” kötelezettségét.

Szent Vazul ismét a „dicséretet” hangsúlyozza:

„Az edényt maga Isten istenileg alkotta; dicsérd tehát azt, aki alkotott. Mert nem is másért alkotott, mint azért, hogy a dicséret alkalmas orgánuma légy. Az egész világ ugyanis mint egy nagy könyv azért íródott, hogy Isten dicséretét és dicsőségét visszhangozza” (Homilia super Hexaameron, PL-G T.30., c.42).

Aquinói Szent Tamás, a keresztény tanítás nagy összegzője, az ember céljáról teológiai és etikai nézőpontból beszél a Summa Theologica művének két különböző fejezetében.

Az ember célja etikai szempontból:

„Az ember végső célja a boldogság” (Sum Th. I-II.qu.2.a.1.)

Az ember célja teológiai szempontból:

„Az ember Istenre van rendelve köteles tisztelet (cultus) által” (Sum.Th. I-II.qu.101.a.l.c.).

Összehasonlítva ezeket a szövegeket a Szent Ignác-i meghatározással, azt kell mondanunk, hogy megvan a hasonlóság, de a különbség is. Világos, hogy Szent Ignác a párizsi egyetemen és még előzőleg Salamancában olvashatta ezeket a gondolatokat. sőt a Szentatyák és nagy teológusok egyéb műveit is. Csodálatos, hogy Szent Ignác mindezeket az elemeket olyan lapidáris tömörséggel foglalta össze, amely a nagy elődök meglátásainak minden lényeges elemét magában foglalja, és ugyanakkor magán hordja az eredetiség zsenijét is.

2. A középkori lovagi eszme hatása

A Szent Ignác-i lelkigyakorlat magyarázói egységesen azon az állásponton vannak, hogy a középkori lovagi eszme hatása egyértelműen kimutatható nem egy elmékedés megszerkesztésében

(különösen a Krisztus Király és a Két Zászló elmékedésben), de eddig még senki sem kísérelte meg ennek az eszmének befolyását kimutatni a Vezérelv és Alapigazság megfogalmazásában. Pedig egy kis vizsgálódás, összehasonlítás után könnyen megállapítható ez a hatás, éppen az ember céljának megfogalmazásában.

Mi volt a történelmi helyzet Szent Ignác korában? A középkori lovagrendek élete mindenestre gyakorlatilag már megszűnt Szent Ignác korában. De ugyanakkor a lovagi eszme újraéled az Ibériai félszigeten a mórok ellen vívott háborúknak a XV. században, és tovább él a nemesemberek lelkivilágában. Szent Ignác, mint nemesember, ismerte és értette ezt a lovagi eszmét.

Mi a lényege ennek az eszmének?

Ebben az eszmevilágban nagy szerepet játszott a feudális kapcsolat az ún. „Szenior” és a „vazallusa”, vagyis a hűbérúr és hűbérese között. A szenior és a vazallus szövetséget kötöttek.

Egyfelől a hűbéres hármass kötelezettséget vállalt hűbérurával szemben. Dicsérnie kellett az urát szemében és mások előtt. Továbbá tisztelnie kellett őt a tiszteletnek egyszerű és ünnepi külső jeleinek megadásával. Hangos köszöntés, kalaplengetés, mély meghajlás stb. Végül, ami a legfontosabb volt: szolgálnia kellett urát egész életével: munkájával, kardjával, vérével és halálával.

Másfelől viszont a hűbérúrnak oltalmába kellett vennie hűbéresét minden anyagi, szellemi, lelki szükségletében, más szóval gondoskodnia kellett arról, hogy hűbérese számára a „boldog életet” biztosítsa. A záloga ennek a gondoskodásnak az ún. „feudum”, a javadalom, anyagi és hivatali javadalom volt.

Ki ne venné észre mindjárt ennek a kétoldalú szerződésnek azt az objektív és szubjektív szempontját, amely az ember céljának Szent Ignác-i meghatározásában is szerepel? Az ember dicsérni, tisztelni és szolgálni köteles Istent egész életével, ezzel szemben viszont Isten, a nagy Hűbérúr gondját viseli hűbéreseinek, mert „ezek által” ti. Isten dicsérete, tisztelete és szolgálata által üdvözíti és boldoggá teszi az embereket.

Ezen kívül a hármass kötelezettségben megfigyelhetünk bizonyos természetes lélektani folyamatot, az egyes mozzanatoknak logikus egymásból való következését. Amikor megismerünk egy embert vagy egy eszmét, és ha az nekünk megtetszik – akkor először dicsérni kezdjük. Aztán észrevevessük, hogy az a személy vagy az az eszme

érdemes arra, hogy „fölnézzünk” rá – és akkor már nemcsak dicsérjük, hanem tiszteljük is. Ha végül annyira betölti lelkivilágunkat, hogy már másra gondolni sem tudunk, akkor szolgálatába állunk, hogy egész életünket vele töltsük.

II. BIBLIAI FORRÁS

1. A hármas kötelezettség: „dicsérni, tisztelni, szolgálni”

a) Ószövetségben

A „dicséret-tisztelet-szolgalat” hármas kötelezettségének tudata a zsidó népben a nagy törvényhozónak, Mózesnek nevelése nyomán alakult ki, aki Ábrahám, Izsák, Jákob nemzetségét Isten népévé formálta. Isten iránti minden kötelezettség fundamentumát Mózes öt könyve tartalmazza. A Próféták, a Bölcsesség könyvei, a Zsoltárok visszhangozzák, az Újszövetség pedig teljessé teszi azt, amit Mózes öt könyve tartalmaz. Jahve a dicsőség Istene: „az Úr dicsősége elárasztja az egész földkerekséget” (Szám 14,21). Ez a dicsőség dicséretet és elismerést követel: „Én vagyok az Úr, a te Istened, én hoztalak ki Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Senki mást ne tekints Istennek, csak engem” (Kiv 20,1–2). „Én vagyok az Úr, ez a nevem. Dicsőségemet nem engedem át másnak, sem tiszteletemet a bálványoknak” (Iz 42,8).

Maga az Úr nyilatkoztatja ki a dicséret módját.

Az Úr szövetséget köt a zsidó néppel, amelyet Isten Népévé léptet elő. (Kiv 19,5–6; Kiv 24,3–8). És az Isten dicsősége, mint a szövetség záloga, leszáll a szövetség sátrára (Kiv 40,34).

Ettől kezdve Isten Népének történelme ennek az isteni dicsőségnek dicséretében és szolgálatában áll.

Ennek a dicséretnek nagyszerű nyitánya Mózes győzelmi éneke. Amikor az Úr befejezi a zsidó nép Egyiptomból való kiszabadításának nagy művét, fölhangzik a nagy győzelmi himnusz, Isten dicséretének első nagy éneke az Ószövetségben:

„Magasztalom az Urat, mert dicsőség övezi,

a lovat és a lovast a tengerbe vetette.

Az Úr az én erősségem és menedékem,

Ő lett a szabadítóm,
Ő az én Istenem, Őt dicsőítem.
Ő az atyáim Istene, Őt magasztalom” (Kiv 15,1–2).

Mindent, ami a „dicséret-tisztelet-szolgálat” hármas kötelezettségét illeti, a Törvény kinyilatkoztatása tartalmazza: Amit ugyanis a Törvény tartalmaz:

vagy az erkölcsi törvények (Kiv 20,1–17; Törv 5,1–21), – és ebből a szempontból Istennek erkölcsi életünk által való „szolgálatára” vonatkozik;

vagy pedig rituális, vallási előírások az oltárra, szentélyre, papokra, áldozatokra, ünnepekre vonatkozóan (Kiv 20, 22–35; Kiv 25–26 fej; Kiv 28,1–29; 29,31–30,10, Kiv 23,10–17) – és ebből a szempontból Istennek a vallási cselekmények által való „dicséretére” és „tiszteletére” vonatkozik.

b) *Újszövetségben*

A teremtés célja Isten dicsősége Krisztusban:

„Áldott legyen az Isten, Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki Krisztusban... választott ki bennünket a világ teremtése előtt (Ef 1,3–4)... az ő kegyelme dicsőségének dicséretére (Ef 1,6)... hogy Krisztusban, mint főben újra egyesítsen mindent, ami a mennyben és a földön van” (Ef 1,10).

Isten dicsőségének csúcspontja a testté lett Ige:

„Mint dicsőségének kisugárzása és lényegének képmása, ő tartja fenn hathatós szavával a mindenséget (Zsid 1,3), „a mi szívünket is megvilágosította, hogy Isten dicsőségének ismerete Jézus Krisztus arcán felragyogjon nekünk” (2Kor 4,6). „az Ige testté lett és közöttünk élt. Láttuk dicsőségét, az Atya Egyszülöttének dicsőségét, akit kegyelem és igazság tölt be” (Jn 1,14).

Isten Megtestesült Dicsőségének dicséretét visszhangozza az egész Újszövetség:

„Dicsőség a magasságban Istennek” (Lk 2,24), és végződik oda-fönn a mennyben, az örökkévalóságban és örökkévalóságon keresztül:

„Majd hallottam, hogy minden teremtmény, a mennyben, a földön, a föld alatt és a tengerben az egész világmindenséggel egyetem-

ben ezt harsogja: a trónon ülőnek és a Báránynak áldás, tisztelet, dicsőség és hatalom örökkön-örökké” (Jel 5,13).

Népek dicsérik Jézust, miután látták csodáit (Mk 7,36; Lk 14,13; 19,37) és hozsannát énekelnek, amikor bevonul Jeruzsálembe (Mt 21,26).

Jézus dicséretét és dicsőítését folytatják az ősegyház tagjai: Mi pedig mindnyájan, akik földellen arccal tükrözzük vissza az Úr dicsőségét, a dicsőségben fokról fokra hozzá hasonlóvá változunk át, az Úr lelke által” (2Kor 3,18).

Jézus előtti hódolatunk magát az Atyát dicsőíti meg:

„Isten felmagasztalta, és olyan nevet adott neki, amely fölötte van minden névnek, hogy Jézus nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban, s minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr” (Fil 2,9–11).

Az Atya megdicsőíti a Fiút, de ez a dicsőség magáé az Atyáé, mert a Fiúban az Atya dicsőül meg:

„Ha én dicsőíteném magam, mit sem érne dicsőségem. Atyám dicsőít meg...” (Jn 8,54).

Az Atya és a Fiú kölcsönösen dicsőíti egymást:

„Atyám, elérkezett az óra. Dicsőítsd meg Fiadat, hogy Fiad is megdicsőítsen Téged” (Jn 17,1). „Én megdicsőítettem a földön: a feladatot, amelynek végzését rám bíztad, elvégeztem. Most Te is dicsőíts meg, Atyám, magadnál: részesíts abban a dicsőségben, amelyben részem volt nálad, mielőtt a világ lett” (Jn 17,4–5).

Jézus maga is tanítja a hármas kötelezettséget:

„dicsérni”: „Ti pedig így imádkozzatok: Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltesd meg a te neved” (Mt 6,9); „Azáltal dicsőül meg Atyám, hogy bő termést hoztok, és tanítványaim lesztek” (Jn 15,8);

„tisztelni”: Jézus is részt vesz a templom ünnepein, és évenként többször is fölmege Jeruzsálembe ünnepelni, azaz az Atyának köteles hódolatot, kultuszt leróni. De ugyanakkor elítéli a tisztán külsőséges kultuszt: „Képmutatók! Találóan jövendölt rólatok Izajás: ez a nép ajkával tisztel engem, de a szíve távol van tőlem. Hamisan tisztelnek, tanításuk csak emberi parancs” (Mt 15,7–8);

„szolgálni”: Választani kell az Isten vagy a Mammon szolgálata között: „Senki sem szolgálhat két úrnak: vagy gyűlöli az egyi-

ket, a másikat pedig szereti, vagy ragaszkodik az egyikhez, a másikat pedig megveti. Nem szolgálhattok az Istennek és a Mammonnak” (Mt 6,24).

Isten szolgálata a Törvény teljesítése:

„Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a törvényt, vagy a prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem teljessé tenni.” (Mt 5,17–18).

„Ezért mondom nektek: ha igazságtok nem múlja fölül az írástudókét és farizeusokét, nem juttok be a mennyek országába” (Mt 5,20).

Isten szolgálata főleg az emberek szolgálatában tűnik ki, és erre buzdít Jézus a saját példájával is:

„Aki közületek nagyobb akar lenni, legyen a szolgátok, s aki első akar lenni, legyen a cselédetek. Az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon másoknak, és odaadja életét, váltságul sokakért” (Mt 20,27–28).

Végül: a hármass kötelezettség Szent Pál-i megfogalmazása. A rómaiakhoz írt levélben Szt. Pál olyan világosan foglalja össze a hármass kötelezettséget – jóllehet negatív formában –, hogy nincs kétségünk afelől: ez a szöveg nem kerülhette el Szent Ignác figyelmét. (Erre a vonatkozásra Dombi József S. J. mutatott rá előszőr).

„Mert fölismerték az Istent, mégsem *dicsőítették* Istenként, s nem adtak neki hálát, hanem...” (Róm 1,21).

„Isten igazságát hamissággal cserélték föl s inkább a teremtményt *tisztelték és szolgálták*, mint a Teremtőjüket” (Róm 1,25).

Egészen külön téma a „szolgálat” eszméjének nagy szerepe Szent Pálnál. E tekintetben Krisztus, Isten nagy Szolgájának példája lebeg szeme előtt (Fil 2,5–7). Az ő példája nyomán buzdítja a híveket is az „ésszerű szolgálatra” (Róm 12,1).

2. Az ember céljának kétoldalúsága:

Isten dicsősége – lelkünk üdvössége

Az ember céljának kétoldalúságán a két nézőpontot, az objektív és szubjektív nézőpontot értjük. Az objektív szempont: Isten dicsősége, a szubjektív szempont: a lélek üdvössége. Az embernek tehát nincsen két végső célja, hanem az egyetlen végső célnak objektív és szubjektív szempontja. A kettő annyira összefügg egymással, hogy

az egyiket teljesítve, ti. Isten dicséretét, tiszteletét és szolgálatát, a másikat is, lelkünk üdvösségét is, külön tevékenység nélkül, elérjük. Más szóval az utóbbi az előbbi következménye.

Ez a következményesség kiderül Szent Ignác megfogalmazásában is: „Az ember arra van teremtvé, hogy Istent, a mi Urunkat dicsérje... és ezek által lelkét üdvözítse.”

a) *A Szövetség Istene az ember céljának Szent Ignác-i megfogalmazásában*

Az előbbiekből következően elmondhatjuk, hogy a Vezérelv és Alapigazság megfogalmazásának már az első mondatánál a Szövetség Istene toppan a lelkigyakorlatozó elé. A Szövetség Istene, aki üdvösséget, boldogságot ígér választott népének, ha teljesíti a föltételt: rajta kívül nem tekint senki mást Istenének, és csak neki, az egyedül igaz Istennek szolgál. „Ha hűségesen hallgatsz az Úr, a te Istened szavára és lelkiismeretesen szem előtt tartod minden parancsát... mind rád szállnak és teljesednek az áldások...” (MTörv 28,1–2).

„A bölcsesség szeretete a törvényeinek megtartása, a törvények megtartása a halhatatlanság biztosítása, s a halhatatlanság eljuttat az Isten közelébe” (Bölcs 6,18–19).

„A bölcsesség koronája az Úr féelme, amely békét és üdvösséget gyümölcsöz” (Sir 1,22).

b) *Az ember céljának kétoldalúsága az Evangéliumokban*

A nyolc boldogság erkölcstana éppen erre a kétoldalúságra van építve. Megtartva a nyolc boldogság által ajánlott evangéliumi magatartásokat: a szegénységet, szelidséget, irgalmasságot stb. – boldog leszünk és miénk lesz az Isten országa (Mt 5,3–10).

Az Isten országát keresve elnyerjük Isten gondviselését is magunk fölött:

„Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát és ezeket is mind megkapjátok” (Mt 6,33).

Megtartva a parancsokat elnyerjük az örök életet:

„Mester, mi jót kell tennem, hogy eljussak az örök életre?... Ha el akarsz jutni az életre, tartsd meg a parancsokat” (Mt 19,16–17).

Isten dicsőségének és az ember boldogságának szoros kapcsolatát fejezi ki a betlehemi angyalok éneke is:

„Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakarató embereknek!” (Lk 2,14).

III. BÖLCSELETI-TEOLÓGIAI FORRÁS

Azt szeretnénk ebben a pontban bizonyítani, hogy Szent Ignác az ember Isten iránti kötelezettségét három olyan fogalommal fejezte ki, amely pontosan megfelel a teremtményeket Istenhez fűző hármas ontológiai relációjának (léttani vonatkozásának).

A három szó: „dicsérni”, „tisztelni”, „szolgálni” szükséges, de egyben elégséges is, hogy Isten iránti minden kötelezettségünket kifejezze.

E hármas kötelezettségnek megfelelő hármas reláció azt a *hármass okságot* jelenti, amellyel Isten a teremtményeivel közli önmagát:

*a mintaokság, létrehozó okság és célokság.**

Nem azt akarjuk bizonyítani, hogy Szent Ignác tudatában volt ennek az egybevágásnak. Csak arra akarunk rámutatni, hogy ez az egybevágás valóban létezik és világosan kitűnik az ember célja Szent Ignác-i meghatározásának mélyebb elemzésénél.

Három lépésben szeretnénk elvégezni ezt az elemzést:

1. a hármas okság a teremtésben
2. a hármas teológiai kötelezettség megfelel a hármas okságnak
3. a Vezérelv és Alapigazság hármas kötelezettsége megfelel a hármas teológiai kötelezettségnek.

1. A hármas okság a teremtésben

Mindenekelőtt szeretnénk igazolni a hármas okság létezésének tényét. A teremtő Isten célja a teremtésben nem lehetett más, mint Önmaga, vagyis saját dicsősége. A cselekvés célja hármas módon lehet tárgya minden cselekvőnek: vagy megszerezni vagy létrehozni vagy közölni akarja. Istennek nem kellett megszereznie Önmagát mint célt, mert hiszen öröktől fogva birtokolja önmagát. De nem is szerepelhetett önmaga számára, mint létrehozandó cél.

* Erre az összefüggésre Dombi József S. J. mutatott rá először és az általa irányított SOLIDARITAS BELLARMINIANA munkaközösség dolgozta ki 1950-ben.

hiszen öröktől fogva léteznek. Nem marad más hátra: amikor Isten a teremtő akcióját végrehajtotta, akkor a cél nem lehetett más, mint Önmagának, a maga Dicsőségének közlése.

Istennek ez az önközlése teremtményeivel a hármasság útján történt. Melyek ezek az okságok? Minden cselekvő működésében három dolog szerepel:

- a cselekvő, amely cselekszik, azaz *létrehoz*
- a modell, azaz a *minta*, ami szerint a cselekvő cselekszik
- végül a *cél*, amiért a cselekvő cselekszik.

A teremtés akciójában tehát szintén föllelhető ez a három dolog, ahogyan Szent Tamás fogalmazza:

„Minden dolgot az *isteni Jóság* következtében mondunk jónak, amely *mintaoka*, *létrehozó oka* és *cél oka* minden jóságnak” (Sum.Th.I.qu.6.a.4.).

Szent Tamás egyenként és részletesen is tárgyalja ezt a hármasságot:

- Isten mintaoka a teremtményeknek (Sum.Th.I.qu.44.a.3.)
- Isten létrehozó oka a teremtményeknek (S.C.Gent.II.15. incis)
- Isten cél oka a teremtményeknek (Sum.Th.I.qu.44.a.4.)

2. A hármasságnak hármasság teológiai kötelezettség felel meg a teremtményekben

a) A mintaoksnak megfelel az odahasonulás kötelezettsége

Minden cselekvő valamilyen modell, minta szerint cselekszik, azért, hogy az eredmény ehhez a mintához legyen hasonló. Ez a minta szerinti cselekvés lényege. Következésképp az eredményben, a cselekvő produktumában benne kell lennie annak a kötelezettségnek, hogy ő maga is törekedjék a modellhez hasonló lenni.

Ez az odahasonulási törekvés az értelmetlen lényekben öntudatlan, az értelmes lényeknek azonban öntudatosan kell törekedniük az odahasonulásra.

b) A létrehozó okságnak megfelel az alárendeltség kötelezettsége

A teremtés létrehozó oksága a teremtményekben az Istentől való abszolút és folytonos függés relációját hozza létre. Ennek következtében a teremtmény sem cselekedni, sem létezni nem tud a Teremtője nélkül.

Ennek az abszolút fizikai függőségnek az értelmes teremtmé-

nyekben az önkéntes erkölcsi alárendelésnek abszolút kötelezettsége felel meg.

c) A célokágnak megfelel a célra törekvés kötelezettsége

Isten Önmagáért, mint végső célért teremtette a dolgokat. E végből minden teremtménybe beleoltotta a célszerűség, azaz a célra törekvés törvényét Isten felé.

Az értelmetlen teremtmények öntudatlanul, ösztönszerűen cselekszenek e törvény szerint. Az értelmes lényeknek azonban öntudatosan, szabad döntés alapján is törekedniök kell a teremtés által adott végső céljuk felé.

3. A Vezérelv és Alapigazság hármas kötelezettsége megfelel az előbbi hármas teológiai kötelezettségnek

a) A „dicséret” kötelezettsége megfelel az odahasonulás kötelezettségének

A dicséretben megkülönböztetjük a szavak által kifejezett *formális dicséretet*, amikor szavakkal is kifejezzük elismerésünket az alkotó művésznek az általa létrehozott műért és a *materiális dicséretet*, amely a létrehozott mű részéről megnyilvánuló néma dicséret, amennyiben kifejezi az alkotó művész elgondolását, mégpedig minél tökéletesebb odahasonulással a művész által elgondolt mintához. Az alkotó művész a teremtésben maga az Isten. Világos tehát, hogy a teremtmény akkor lesz az isteni Alkotó legnagyobb dicséretére, dicsőségére, ha tökéletesen odahasonul ahhoz a mintához, ami szerint őt az Isten megalkotta. Az értelmetlen lényekben ez a dicséret öntudatlan, vagyis csak a materiális dicséretet fejezik ki. Az öntudatos lények formális dicséretre is kötelezve vannak. Ugyanakkor arra is törekedniök kell, hogy meglegyen az összhang a formális és a materiális dicséret között, vagyis életük összhangban legyen azzal, amit szavukkal fejeznek ki, mert különben a próféta szavai bélyegzik meg őket: „Ez a nép csak szájával dicsér engem... de a szíve távol van tőlem” (Iz 29,13).

b) A „tisztelet” kötelezettsége megfelel az alárendelés kötelezettségének

A tiszteletben ismét két dolgot kell megkülönböztetnünk. Az egyik az egyszerű tiszteletadás, ami még nem jelent alárendelést vagy alárendeltséget. Amikor pl. találkozás alkalmával üdvözlök

valakit, megtisztetem őt, anélkül hogy ez bármilyen alárendeltségi viszonyt fejezne ki. A tisztelet másik fajtájának jobb magyar elnevezést nem tudok, mint a latin eredetű „kultuszt”, ami már alárendeltségi viszonyt is kifejez. Ha ez a kultusz Isten felé irányul, akkor az akarat abszolút alárendeltségét foglalja magában.

c) A „szolgálat” kötelezettsége megfelel a célra törekvés kötelezettségének

Isten szolgálata nem más, mint egész életünk Isten felé mint végső cél felé való irányítása. Isten szolgálata akaratunknak totális és folytonos alárendelése Isten Akaratának. Ez az alárendelés ugyan már kifejeződött a „tiszteletben” is, de a „folytonosság” jellegét igazában a „szolgálatban” nyeri el. Isten szolgálata: a folytonos Isten felé való haladás, a parancsok, a törvények útján.

A CÍM ÉS ELMÉLKEDÉSEK MAGYARÁZATA (Lgy 21)

(Hitter József S. J.)

A címben a Lelkigyakorlatok közvetlen célját ismerjük meg.¹ A Lelkigyakorlatok utolsó célja természetesen egybeesik az ember utolsó céljával, az Isten megdicsőítésével és lelkének üdvözítésével. E cél elérésére szükséges, hogy az ember Isten akaratát keresse és megtalálja, és magát ennek a betöltésére elszánva, azt következetesen meg is tegye. Ebben a feladatban adódik a Lelkigyakorlatok közelebbi célja: bennük elsősorban keresnünk és megtalálnunk kell Isten akaratát, és azután rá kell magunkat szánunk annak megtevésére. Ezt jelenti az élet rendezése.

Am, hogy életünket így rendezzük, ahhoz az szükséges, hogy megszabadítsuk magunkat minden rendetlen hajlamtól, azaz hogy önmagunkat legyőzzük. Lehetetlen ugyanis megtalálnunk Isten akaratát, ha a szenvedélyek értelmünket elhomályosítják és akaratunkat rossz irányba befolyásolják. Egészen bizonyos, hogy ez esetben elhatározásaink rendetlen hajlamból fognak megszületni és nem visznek minket a célra. Sőt esetleg becsapva magunkat, Isten akaratának fogunk tartani olyasmit, ami nem Isten akarata. Ezért szükséges, hogy az ember magát legyőzze, rendetlen hajlamainak ellentmondjon, szenvedélyeit megfékezze, szívét a bűnöktől megtisztítsa.

Mit jelent az élet rendezése? Elsősorban minden nagyobb fontosságú választást olyan dolgokban, amelyekre nézve még nem tudjuk, mi az Isten akarata. Ilyen lehet a pályaválasztás, valamilyen hivatal, munka stb. elvállalása.

Az élet rendezése azonban a választással nem teljesen egyértelmű.

¹ A következő lapok csak a legszükségesebb útmutatást akarják adni és nem teszik feleslegessé nagyobb művek, elsősorban magának a Lelkigyakorlatos Könyvnek és Directoriumának behatóbb tanulmányozását.

Jelenti ugyanis a tökéletességre irányuló mindennemű törekvésünket is. Azért Szent Ignác Lelkigyakorlatait végezhetjük akkor is – és a gyakorlatban ez az eset fordul elő legtöbbször –, mikor nincs szándékunkban valamilyen választást csinálni, hanem csak általában a jobb életre vagy a tökéletességre való törekvésünkhöz keresünk bennük eligazodást és lendületet. Ez a szempont teszi indokolttá az évenként visszatérő és megismétlődő Lelkigyakorlatokat.

A FUNDAMENTUM (Lgy 23)

A Vezérelv és Alapigazság „az egész erkölcsi és lelki épület alapja”.¹ Szent Ignác ezekre az alapvető igazságokra helyezi rá Lelkigyakorlatának egész épületét, egyrészt azért, hogy annak összes elmélkedései, különösen a választások,² innen világosságot és átütőerőt kapjanak, másrészt azért, hogy a Lelkigyakorlatoknak további négy hete a lelkigyakorlatozót mindjobban felvilágosítsa és megerősítse abban az elhatározásában, hogy életét a fundamentum elvei szerint rendezze be.

Ha tehát ezeket az igazságokat átértettük, és következményeit magunkra vállaltuk, akkor ráállunk arra az alapra, amelyen Lelkigyakorlatainkban tovább építhetünk. S minél világosabban és meggyőzőbben állnak előttünk ezek az alapigazságok, annál magától értetődőbb lesz mind az a követelmény, mellyel a Lelkigyakorlatok folyamán találkozunk.

Azért itt a Lelkigyakorlatok elején nagyon világosan meg kell értenünk a fundamentum igazságait. A szívet is, de különösen az értelmet kell itt megdolgoznunk. A nagy Lelkigyakorlatokban tanácsos három napot is erre a munkára fordítanunk. Nyolcnapos vagy rövidebb Lelkigyakorlatoknál három-négy elmélkedés sem lesz sok a fundamentumról.

A fundamentumot átelméldhetjük pontokban, de egyszerűen a szavakat is elemezhetjük úgy, amint egymás után következnek. A fundamentumot két fő részre oszthatjuk.

I. Az *elsőbe* tehetjük a két fő elvet. Az egyikben látjuk a magunk,

¹ Vö. Dir. c. XII. 1. p. (basis totius aedificii moralis et spiritualis)

² Vö. Dir. c. XII. 7. p.

a másikban a teremtmények helyzetét. Az elsőben megismerjük az ember célját, a másodikban megismerjük azt, hogy minden egyéb csak eszköz e cél elérésére.

Szent Ignác az ember célját három szóval fejezi ki: "...dicsérje, tisztelje és neki szolgáljon". A dicséret magától értetődően tör elő annak lelkéből, aki megismeri Isten egyetlen nagyságát és hatalmát. A tisztelet Isten iránt a mélyebb lelki élet feltétele és követelménye éppen úgy, mint ahogy a következetes bűnkerülésnek az alapja is. A tisztelet kötelességét ki kell emelnünk, különösen korunkban, amikor az emberekben a tekintélytisztelet annyira megfogyatkozott. A fő hangsúly azonban a szolgálatra esik, mert ebben van az ember legfőbb nehézsége. Erre kell tehát leginkább kiterjeszkednünk.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy a három szónak a mélyén az az alapigazság rejlik, hogy az ember nem önmagáért van a földön; nem azért, hogy jól menjen a dolga, hogy minden kedvére legyen, hanem azért, hogy Istennek járjon kedvébe, Isten tetszésére legyen. Ez éppen a vallásosság lényege. Azért itt főként ezt az igazságot kell elfogadnunk és megértenünk. Akkor Istenhez való viszonyunk helyes lesz és az Isten dicsérete és tisztelete nem válhatik nálunk üres külsőséggé. Míg ha ez az alapgondolat elsikkad, széteső, lágy lesz nemcsak a Lelkigyakorlat egész menete és fölépítése, hanem egész vallási életünk is.

Az első fő elven tehát meg kell értenünk és mélységesen át kell éreznünk teljes kiszolgáltatottságunkat Istennek, teljes függésünket tőle. (Teremtve van.) Azután meg kell értenünk, hogy célunk, mégpedig egyetlen célunk az Isten, Isten akaratának megtevése. Továbbá be kell vésnünk elménkbe, hogy ez olyan kötelességünk, amely alól semmi sem menthet fel minket; hogy Isten akaratának megtevése (Isten megdicsőítése) életünk egyetlen értelme, egyetlen jelentősége. Következésképpen el kell fogadnunk, hogy az ember lényegénél fogva Isten szolgálója és élete nem lehet más, mint szolgálat.

Szent Ignác jól tudja, az ember azért van a földön, hogy Istent megismerje, szeresse és szeretetből neki szolgáljon. A fundamentumban mégsem beszél kifejezetten a szeretetről. Teszi ezt azért, mert feltételezve ezt az igazságot, rögtön arra akar rámutatni, hogy miben áll ez a szeretet: nemcsak szóban és érzelemben, hanem elsősorban és főként *tettben*, szolgálatban. Ezt szem előtt tartanunk mindenkor fontos. De különösen ki kell ezt hangsúlyoznunk a lelkigyakorlatok-

ban: a jó választás éppen a tettben megnyilvánuló, tehát az igazi szeretet próbája.

Megjegyzendő, hogy az Isten akarata, melyet nekünk meg kell valósítanunk, nemcsak a túlvilági üdvünk, hanem egész földi életünk abban a vonatkozásban, helyzetben és körülményben, amelyben vagyunk: azokkal a feladatokkal a természetes síkban (kultur-, földi küldetés stb.) és természetfölötti síkban (apostolkodás, Isten- s felebarát-szolgálat stb.), amelyeket Isten nekünk szánt. Tehát Isten gondolata mi vagyunk, a mi folyó életünk, az összes egyéni, családi, társadalmi és nemzeti vonatkozásban. Üdvünk éppúgy, mint Isten dicsősége, ennek az egésznek az eredője. Sohasem szabad elfelejtenünk itt rámutatni arra, hogy ez az üdv, a boldogság nem a túlvilágon kezdődik: az Isten szolgálata már a földön boldogság, béke, harmónia, függetlenül minden külső körülménytől, jó vagy balsorsától. Rá kell mutatnunk továbbá arra is, hogy Isten dicsősége és a mi üdvünk egy és ugyanaz a dolog, csak két szempontból: az éremnek két oldala. Mikor tehát Istent szolgálom, akaratát teszem, ugyanazzal üdvömet is munkálom. Azért emeli ki Szent Ignác is: „...hogy éáltal lelkét üdvöztse”.

Kis Lelkigyakorlatokban, rögtön a fundamentum elején, a hit mélyítésére és megszilárdítására néhány Isten-érvet is hozhatunk. Ezek ne legyenek azonban nehéz filozófiai fejtegetések, hanem gyakorlatiak, konkrétak és mindig a hallgatóságnak megfelelők és ne csak az értelemhez, hanem a szívhez is szóljanak. Rámutathatunk itt az istentagadás valódi okaira is (gazdagság, kevélység, nyomor, általában szenvedélyek).

A második fő elv a teremtmények rendeltetését szögezi le és ki mondja, hogy minden egyéb azért van, hogy az embert céljának elérésében segítse. A fő dolog itt annak megértése, hogy minden az emberért van (és nem az ember van értük!), minden azért van, hogy segítse és ne akadályozza az embert célja elérésében. Azért ennek az elvnek kifejtésénél rá lehet mutatnunk, milyen álláspontot foglaljunk el a föld javaival szemben, mit tartunk pl. a kultúráról, a vagyonról, hatalomról, államról (ezek is az emberért vannak és nem megfordítva!) stb.

Az elmélkedő akaratában az első rész megfontolása alatt főként két elhatározás érlelődik meg: először, hogy ezentúl egyedül Isten akaratát akarja tenni, éspedig azért, mert az az Isten akarata – így

lesz életében döntő motívummá Isten dicsősége, miként a Lelkigyakorlatokban is mindent ez dönt el –, másodsor, hogy a teremtményeket sohasem fogja öncélnak tekinteni, hanem csak eszköznek végcélja eléréséhez.

2. A fundamentum *második fő része* két következményből áll. *Az első következmény* a teremtmények használatára állít fel elvet, amelyet röviden a tantum-quantum elvének szokás nevezni.¹ Ennek az elvnek kettős értelme van: minden teremtményt csak annyiban használjunk, amennyiben célhoz vezet. De kiemelő értelemben is igaz: minden teremtményt annyira fel kell használnunk a cél elérésére, Isten dicsőségére, amennyire csak lehet. Mind a két értelmezés logikusan következik az alapvető elvekből. Szent Ignác maximalista felfogása a második értelmezést is eléggé igazolja.

Ez az alapelv voltaképp csak kihangsúlyozza azt, amit a második fő elv már kimondott: a teremtmény csak eszköz, semmi több. Akkor pedig a tantum-quantum magától értetődő követelmény. És épp ezt a szoros logikai összefüggést kell itt átértenünk, míg magát az igazságot csak általánosságban kell kifejtenuünk. Nem szabad tehát a részletekbe is bemennünk, mintha már választást akarnánk csinálni az egyes eszközök között; hanem csak azt kell átértenünk és meggyőződésé tennünk, hogy ha valami csakugyan eszköz, akkor nem is használhatjuk másként, mint a kimondott elv alapján. Ezt az életből vett példákkal is megvilágíthatjuk. (Pl. a mérnök, festő, szakács stb. álláspontja az anyaggal szemben, melyet a munkához felhasznál, nem más, mint a tantum-quantum elv alkalmazása.) Ám óvakodjunk attól, hogy terjengősség és kicsinyesség által az alap gondolatot elhomályosítsuk.

Az itt megérlelendő elhatározás magától adódik.

A második következmény: a közömbösség szükségessége. Ez a fundamentum legfőbb része. Ebben csúcsosodik ki a két fő elv és a belőle folyó első következmény.

Ebben a második következményben Szent Ignác azt az igazságot mondja ki, hogy aki egyedül azt akarja választani, ami jobban vezet a célhoz, annak szükséges magát teljesen közömbössé tenni, még

¹ Ez a két szó az elv latin szövegezésű két mondatának első szava és annyit jelent: annyira-amennyire.

olyan dolgokkal szemben is, amelyek magukban véve jók ugyan, de rájuk nézve még nem ismeri Isten akaratát. A nagy Lelkigyakorlatok éppen ezt a közömbösséget akarják kialakítani, mikor arra irányulnak, hogy benne a rendetlen hajlamok szava elcsituljon. sőt ha lehet, teljesen elnémuljon. Csak ilyen lelki állapotban lehet ugyanis Isten akaratát eredményesen keresni és megtalálni. Innen nyilvánvaló a közömbösség roppant fontossága és nagy jelentősége.

Milyen értelemben beszélhetünk tehát a közömbösség szükségeségéről?

A közömbösség elsősorban is logikai szükségesség. Az előző két elvből és annak első következményéből ugyanis logikusan következik. Ha Istenen kívül minden csak eszköz a célra, akkor mindennek értéke csak annyiban van, amennyiben jó eszköz a célra. Következésképpen akaratumknak is olyan álláspontot kell velük szemben elfoglalnia, amilyen a dolgok értéke. Ha a célra visznek (azaz ha Isten akaratát fejezik ki számunkra), jók és akarnunk kell azokat; ha célunktól eltávolítanak, akaratumknak is el kell tőlük fordulnia. Ha azonban nem állanak viszonyban célunkkal, hanem közömbösek, velük szemben akaratumk állapota is csak közömbös lehet. Közömbösekké tennünk tehát akaratumkat csak azokkal a dolgokkal szemben kell, amelyekről még nem tudjuk, eszközök-e a célra. Világos, mihelyt tudjuk, hogy ez vagy az a dolog Isten-akarta eszköz, vele szemben közömbösek tovább nem lehetünk.

Figyelemreméltó ez is: a követelmény az, hogy közömbösekké tegyük magunkat. Nem az, hogy már azok is legyünk.

Szükséges másodsor a közömbösség pszichológiailag is. Tapasztalati tény, hogy akarásainkat előkészíti és befolyásolja akaratumknak felkészültsége és hajlama, általános és alapmagatartása. Ha tehát nem akarjuk, hogy akaratumk előre befolyásoljon minket és így hamis utakra vigyen, akkor pszichológiailag szükséges, hogy akaratumkat távol tartsuk minden meg nem okolt, tehát rendetlen vonzalomtól és hajlamtól. Azazhogy közömbössé tegyük, legalábbis annyira, hogy akarásunk elé ne gördüljenek komoly akadályok magában az akaratumban.

Jogos itt felvetnünk azt a kérdést is, vajon a közömbösségnek szükségessége általános érvényű-e. A feleletben egyúttal megállapíthatjuk a közömbösség terjedelmét is.

Az egyik vélemény,¹ amely alig tud néhány tekintélyre hivatkozni, tagadja a közömbösség általános érvényességét és azt mondja, hogy a közömbösség, legalábbis úgy, ahogyan azt Szent Ignác a fundamentumban tekinti, csak a tökéletesség tanácsa (conseil de perfection), tehát csak azoknak a lelkeknek szól, akik nem elégedve meg a súlyos és a bocsánatos bűn kerülésével, az egyformán megengedett eszközök közül is a jobbat akarják választani. Ez esetben a közömbösség állapota csak akkor szükséges, ha az eszközök jóságáról meg vagyunk ugyan győződve, de még nem tudjuk, melyik a célravezetőbb.

A másik felfogás a közömbösség szükségességét általános érvényűnek ismeri el és azt mondja, hogy közömbösségre akkor is szükségünk van a helyes választás biztosítására, ha nemcsak azt nem tudjuk, hogy melyik két erkölcsileg jó eszköz közül a jobb, hanem még azt sem ismerjük, hogy vajon ezek az eszközök egyáltalán jók-e vagy nem. E vélemény szerint tehát nem elég közömböské tenni magunkat csak azokkal a dolgokkal szemben, amelyekről már biztosan tudjuk, hogy erkölcsileg jók és csak azt nem tudjuk még, hogy melyik közülük a jobb, a célravezetőbb, hanem közömböské kell tennünk magunkat minden iránt, ameddig nem tudjuk róluk, hogy erkölcsileg rosszak. (Ha valamiről már tudjuk, hogy erkölcsileg rossz, azzal szemben már nem lehetünk közömbösek, hanem el kell attól fordulnunk.) Ezzel azonban már adva van a közömbösség általános érvénye is. A közömbösség tehát szükséges mindenkinek, csak nem egyforma terjedelmében. Akik a legnagyobb tökéletességre törekszenek, tehát nemcsak a súlyos és bocsánatos bűnt akarják kerülni, hanem a jó eszközök közül is (következétesen) a jobbat akarják választani – és a nagy Lelkigyakorlatok ezeknek szólnak elsősorban –, azoknak nem elég közömböské tenni magukat csak az erkölcsileg jó eszközök iránt, amelyekről még nem tudják, hogy jobb eszközök-e, hanem ezeknek is szükséges, hogy közömbösségüket kiterjesszék ama dolgokra is, amelyeknél nem az a kérdés, hogy melyik a jobb, hanem az, vajon egyáltalában jók-e vagy rosszak. Mert rendszerint már késő lesz csak akkor közömböské tenni magukat, mikor már tudják, hogy kívánásuk vagy visszautasításuk biztosan nem bűnös. Ez esetben ugyanis nagyon valószínű, hogy

¹ Bouvier: L'interprétation authentique du fondement. Bourges, Tardy, 1922.

akaratum és értelmük már nem lesz annyira közömbös állapotba hozható, hogy a jó eszközök közül is a jobbat meglássák és válasz-
szak.

A közömbösség terjedelme ennél a csoportnál tehát a legnagyobb: kiterjed nemcsak azokra a dolgokra, amelyeknél a kérdés az, erköl-
csileg jók-e azok vagy rosszak, hanem azokra is, amelyeknek jóságá-
ról meggyőződve, róluk már csak azt kutatjuk, vajon melyik a jobb,
a célravezetőbb. Szent Ignác nagy Lelkigyakorlataiban ebbe a ma-
gasba akar minket emelni; megértjük, miért kér a lelkigyakorlatozó-
tól jó adag nagylelkűséget.

A közömbösség azonban szükséges azoknak is, akik a bocsánatos
bűn kerülésén túlmenni nem akarnak, vagy törekvésüket csak a
halálos bűn kerülésére akarják korlátozni. Mert ha nem teszik ma-
gukat közömböseké olyan dolgokkal szemben, amelyekről még
nem tudják, hogy biztosan bocsánatos vagy súlyos bűn, akkor meg-
van a kisebb vagy nagyobb veszélye annak, a közömbösség kisebb
vagy nagyobb fokú hiánya szerint, hogy hajlamuknak nem tudnak
azután sem ellenállni, amikor már felismerték, hogy a szóban forgó
eszköz valóban rossz és nem visz a célhoz. Sőt közömbösség nélkül
az ilyeneknek erkölcsi ítélete sem lesz tárgyilagos, és nem látnak
majd súlyos bünt ott, ahol pedig van.

A közömbösség terjedelme ennél a csoportnál már kisebb, mint
az előbbinél. Akik a halálos és a bocsánatos bűn kerülésére töreked-
nek és ezen túlmenni nem akarnak (ez utóbbiban különböznek az
előbbi csoporttól), azoknak nem szükséges, hogy közömbösségüket
kiterjesszék azokra a jó eszközökre is, amelyekről már biztosan
tudják, hogy nem bűnös. Ezeknek közömböseké kell tenni magu-
kat csak azokkal a dolgokkal szemben, amelyeknél csak az kérdéses,
vajon legalábbis nem bocsánatos bűn-e azoknak kívánása vagy
visszautasítása.

Akik csak a halálos bűn kerülésére óhajtják korlátozni törekvésü-
ket, azoknak is szükséges a közömbösség, de természetesen még
kisebb terjedelmében. Ezeknek közömbösségüket csak azokra a
dolgokra kell kiterjeszteni, amelyek halálos bűn tárgyát képezhetik.

E vélemény szerint tehát Szent Ignác a fundamentumban ugyan
kifejezetten csak az első csoportot tartja szem előtt és csak arról az
esetről beszél, mikor az eszközökről már tudjuk, hogy erkölcsileg
nem rosszak, csak azt nem ismerjük még, vajon jobban vezetnek-e

a célhoz, mégis ezt *nem kizáró értelemben* teszi. Úgy látszik, nem is teheti, mert a fundamentum két fő elvéből és pszichológiai megfontolásokból – mint láttuk -- az általános érvényű közömbösség következik.

Szent Ignác részleteiben csak négy dolgot sorol fel, ami iránt közömbösekké kell tennünk magunkat. Finom pszichológiával észreveszi, hogy ezek azok a kérdések, amelyek az ember legmélyebb ösztöneit, legvitálisabb érdekeit érintik. A lelkigyakorlatok során érdemes tehát ezeket részletesen kifejtenünk, példákkal is megvilágítanunk, e gondolatoknál hosszan elidőznünk, miközben elménkbe vessük: a betegség, a szegénység stb. éppúgy jó lehet a célra, ezért éppúgy kívánatos lehet számomra, mint az egészség, gazdagság és így tovább. „És következetesen minden egyéb dologban” így kell gondolkodnom és tennem.

Ne tévesszük szem elől, hogy ez a közömbösség nem az érzésben van, hanem az akaratban; hogy ez akaratunknak az állapota, amelyben nem hajlik ide vagy oda, míg valamit Isten akaratának nem ismer fel. Döntenünk tehát mindig aszerint kell, hogy ez vagy az a dolog célunkhoz visz-e vagy tőle eltávolít, nem pedig aszerint, hogy kellemes-e vagy kellemetlen, könnyű-e vagy nehéz. Az érzelem közömbösségére bizonyos mértékben mégis szükségünk van: különben abban a veszélyben vagyunk, hogy az érzelem az ész világosságát elhomályosítja, akarásunkat pedig megbénítja.

A közömbösséget legkönnyebben megszerezhetjük, ha a fundamentum igazságait átértve, mélységesen meggyőződünk a két fő elv igazságáról és különösen annak következményéről, a tantum-quantum-elvről. Második kiváló eszköz az lesz, ha törekszünk Isten szeretetében előrehaladni. Mintha Szent Ignác is rámutatna erre – bár szavainak első értelme nem ez –, mikor ezt mondja: „közömbösekké kell tennünk magunkat, egyedül azt kívánva, ami jobban vezet a célhoz”. Minél jobban kívánom ugyanis a jobb eszközt, annál közömbösebb leszek a többi iránt. A jobb eszközt pedig csak akkor fogom így kívánni, ha minél jobban szeretem a célt: az Istent, Isten dicsőségét és szent akaratát. Harmadszor úgy is táplálhatjuk magunkban a közömbösséget, ha mindinkább belátjuk, mennyire nehéz nekünk tudnunk, mi válik javunkra, Isten dicsőségére.

A közömbösségre való törekvésünket pedig legjobban alátámasztja annak megértése, mily szükséges és fontos, milyen jelentős és

hasznos a közömbösség lelki állapota a lelki életben, a bűn elleni küzdelemben éppúgy, mint a legmagasabb szentségre való törekvésben.

Megjegyzendő, hogy mi ez a „jobb eszköz”, itt a Lelkigyakorlatok elején még nem kell és sokszor még nem is lehet tudnunk. Később, Krisztus Királyságáról, a Két Zászlóról, a Három Emberpárról és az Alázatosság Három fokáról szóló elmélkedésekben a jobb eszközök mindig világosabban fognak a lelkigyakorlatozó elé tárulni. Sőt tán ártalmas is lenne ezeket már itt részletesen bemutatnunk, mert a lelkigyakorlatozó akarata esetleg még nem olyan erős, hogy ezeknek látását elbirja és elhatározásában meg ne inogjon. Egyelőre elég neki annyit tudnia, hogy csak ez a „jobb eszköz” lesz ésszerű, csak ez válik igazi boldogságra és üdvösségre s ezért nyugodtan igent mondhat mindannak, amit eszköznek, legjobb eszköznek fog felismerni.

Ebben a részben érezzük át mélységesen a közömbösség szükségességét és hasznát. Legyen ezeknek a megfontolásoknak máris annyi gyümölcse, hogy el tudjuk magunkat komolyan arra határozni, hogy ezentúl, de különösen most a Lelkigyakorlatok alatt minden tekintet nélkül kényelmünkre, önszeretetünkre és önakaratunkra mindig a jobbat és csak a jobbat akarjuk választani. Természetesen elég, ha ez az elhatározás itt, az alapvető elmélkedés befejeztével, még inkább csak komoly kívánság bennünk. A Lelkigyakorlatok következő elmélkedései ezt a kívánságot majd komoly elhatározássá acélosítják.

Kis Lelkigyakorlatoknál legalább abban az elhatározásban kell az alapvető igazságokról szóló elmélkedéseknek végződnie, hogy azt az eszközt akarjuk választani, ami nincs ellentétben a céllal és ezért ama eszközökkel szemben, amelyek a bűn tárgyát képezhetik, magunkat közömböseké akarjuk tenni, legalábbis annyira, hogy ilyen eszközök választásába ne sodródjunk bele. Azért kis Lelkigyakorlatokban is tanácsos hosszasan a közömbösségről beszélni, kifejtve mindazt az indítóokot, amely képes az akaratot legalábbis annyi közömbösségre hangolni, hogy a súlyos bűn kerülése ne legyen komoly probléma többé.

LELKIISMERET-VIZSGÁLÁS

(Lgy 24–43)

(Mócsy Imre S. J.)

Sokan kifogásolják a Szent Ignác-féle aszkézist, a sok lelkiismeret-vizsgálás, „önmarcangolás”, „pszichologizálás”, „önmagában való vájkálás” miatt. Ezek talán sohasem végeztek igazi Szent Ignác-i lelkiismeret-vizsgálást, mert az nem más, mint egy szép imádság. Egy Lelkigyakorlat.

Az általános lelkiismeret-vizsgálás módja

Mint minden Lelkigyakorlatnál, úgy itt is az első az összeszedettség, nyugalom, aztán Isten jelenlétébe helyezkedés.

Megállok és lelkemet Istenhez emelem.

Megszakítom az élet szokásos ritmusát. Aztán nyugodtan Istenre gondolok és elmondom az előkészítő imát, amelyben azt a kegyelmet kérem Urunktól, Istenüinktől, hogy minden szándékom, cselekedetem és működésem (intentio, actio és operatio: szándék, belső tevékenység, külső működés) kizárólag az ő isteni Felségének szolgálatára és dicsőítésére irányuljon.

Már maga ez az előkészítés nagy lelki érték, aztán jön a „lelkiismeret-vizsgálat 5 pontja”.

1. *Hálaadás.* Itt nemcsak a teremtés és a megváltás jótéteményeiért adok hálát, hanem a mai napon vett jótéteményekért. Hogy egészségesen ébredtem, hogy volt élelmem, hogy imádkozhattam. Hála adok minden örömért, a tudásért, amely gyarapodott, a szentmiséért. Ez a hálaadás az öröm imája. A keresztény optimizmus kifejezése. A szeretetnek egy speciális fajtája. (Ha jól végeztem a hálaadást, könnyebb lesz a bánatfelindítás.)
2. *Kegyelemkérés.* Hogy hibáimat felismerjem és azokat kiirthassam. Ez a kérés a tökéletesség szeretetéből források. Szeretnék teljesen Istennek tetsző életet élni, azért kérem, hogy mindig

lássam azt, ami Neki bennem nem tetszik és legyen erőm azt kiírtani.

3. *Számonkérés.* Csak ez a pont a „lelkiismeret-vizsgálás”, de ez sem önmarcangolás, hanem a javulási szándékkal és mintegy Isten szemével nézem át a napot.

Ebben segít, ha óráról órára átgondolom az elmúlt napot (vagy fél napot). De lehet különböző elfoglaltságaim szerint is felosztani a napot. Aztán mindegyikben megvizsgálom gondolataimat (szándékaimat), szavaimat és cselekedeteimet.

4. Bocsánatot kérek az elkövetett hibákért. Nemcsak általános bánatról, hanem személyes bocsánatkérésről van szó, ami a legszebb ima. Gondolhatok az első pontban átgondolt jótéteményekre és hálátlanságomért külön bocsánatot kérhetek.
5. *Erősfogadást* teszek az ő kegyelmével. Lehet ez is kérés, felajánlás, ónatadás.

Végén elimádkozom a Miatyánkot.

Ebben először felemelem lelkem Istenhez:

„Miatyánk, ki vagy a mennyekben”...

Aztán Jézus szavai szerint: „Keressétek először Isten országát, s a többi mind hozzáadatik nektek.” Én is előbb azt fejezem ki, hogy egész életemben az ő országát keresem: Azért:

„Szenteltesék meg a Te neved,

Jöjjön el a Te országod,

Legyen meg a Te akaratod miképpen mennyben,

azonképpen itt a földön is.”

Majd kérem a „többi mindet”.

A megélhetéshez szükségeset:

„Mindennapi kenyerünket adjad nekünk ma.”

A lelki tehertől való szabadulást:

„Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen...”

Az igazi veszélyektől szabadítást, segítséget:

„Ne vígy minket a kísértésbe,

De szabadíts meg a gonosztól. Ámen.”

Részleges és naponkénti lelkiismeret-vizsgálás

Aki imádságos lélekkel végzi a lelkiismeret-vizsgálást, aki naponként az Isten szemével nézi minden gondolatát, szavát, cselekedetét, az igen hamar rájön arra, hogy ő még nagyon messze van a tökéletes-

ségtől, mert vannak olyan cselekedetei (mozdulatai), szavai (hanghordozásai), gondolatai (belső megmozdulásai), melyek Istennek nem tetszenek.

Az imádságos lelkiismeret-vizsgálásnál mindig tisztábban áll előttünk az eszmény, amelyre törekednünk kell (életszentség), másrészt mindig világosabban látjuk, hogy mily távol vagyunk még ettől az eszménytől. A buzgó és alázatos lelket ez nem veri le, hanem csak jobban sarkallja a tökéletesség felé. Keresi a javulás, tökéletesedés hatásos eszközeit. Egy ilyen hatásos eszköz (a többi közt) a részleges lelkiismeret-vizsgálat, az examen particulare.

Ennek forrása az eszmény és valóság közti feszültség és az én egyéni életideálom (keresztény, szerzetesi, papi stb. életideál) iránt való lelkesedés. Célja pedig az, hogy ezt az ideált mindig jobban megközelítsem.

Az ex.part. a legésszerűbb *elveken* alapul. Ha mindent egyszerre el nem érhetsz, készíts tervet, mely szerint fokozatosan mindig többet elérsz. (A kisgyereket kiküldte az apja gyomlálni. Az sírva jön vissza: Nagy a kert, azt én nem tudom kigyomlálni. Apja visszavezeti: Na nézd, ezt a kis részt ki tudod gyomlálni? – Ezt igen. – Jól van, ha megvagy vele, szólj! – És így néhány nap alatt az egész kertet kigyomlálta.)

Aztán: Divide et impera. (Oszd meg és uralkodjál.)

Egyet válassz ki, de arra teljes erővel menj rá. (Teljes bevetés.) A részleges lelkiismeret-vizsgálás nemcsak számonkérés, hanem célkitűzés, jó feltétel, motiválás, bánkódás a visszaesésnél. Az egész imaélet e kiválasztott konkrét hiba ellen irányuljon.

Szent Ignác *három időpontot* említ, melyet különösen az ex.part.-nak kell szentelni.

1. *Reggeli jó feltétel.* Nemcsak valami jó szándék, hanem konkrét és határozott akarat, hogy ezt a konkrét hibát nem követem el. Minthogy tudom, hogy ez vagy az a magatartásom Istennek tetszik, nincs helye az ingadozásnak, minthogy ezt a hibát akarom kiirtani, határozottan kell döntenem. „Mint Jézus Krisztus jó katonája” (I Tim 2,3) teljes bevetéssel küzdök a kijelölt hibám, jóra törekvésem ellensége ellen.

A jó feltételt Istennek ajánlom, tőle kérek erőt a nehézségek, akadályok legyőzésére, tőle kérek kitartást és győzelmet, délig.

2. Déli lelkiismeret-vizsgálás.

- a) kegyelmet kérek, hogy visszaemlékezsem arra, hogy hányszor hibáztam (ebből látjuk, hogy nem Szent Ignác szellemében van az a részl.-vizsg. [„masina”], melynél délben csak „leolvassuk” a hibák számát és feljegyezzük.)
- b) Aztán végigmegyek a fél napon óráról órára. Itt beleélem magam abba a helyzetbe, amelyben a hibát elkövettem, keresem az okokat, és észreveszem, hogy mire kell vigyáznom. A hibákat a séma szerint pontokkal jelzem. (Nem számmal! Miért?)
- c) Végül jó feltétel, mint reggel. Nem követem el a hibát estig.

3. Esti lelkiismeret-vizsgálás mint délben.

Napközben valahányszor elkövettük azt a hibát, bánkódva verjük mellünket. Ez lélektanilag fontos. Nem elég a belső bánat. A test is működjek közre, egy mellveréssel (melyet úgy is meg lehet tenni, hogy más észre sem veszi).

A fél napokat, napokat, heteket hasonlítsuk össze, hogy lássuk, javultunk-e. Itt néhányszor azt tapasztalhatjuk, hogy nemcsak nem javultunk, hanem még rosszabbak lettünk ebben a pontban. Ez ne keserítsen el. Lehet, hogy csak jobban észrevesszük ezeket a hibákat, melyekkel máskor nem is törődtünk. És már ez is haladás. De lehet, hogy valóban épp akkor burjánoznak bennünk a hibák, mikor ki akarjuk őket irtani. Így több alkalmunk van azok megfontolására, megutálására, és az azok ellen való küzdelemre.

A részl.-vizsg. egy eszköz. Nem szükséges az üdvösségre, sem az életszentségre. De igen hasznos eszköz a hibák kiirtására, ha azt határozottan, komolyan végezzük. Főleg azoknál a hibáknál ajánlatos, amelyek külsők, amelyek a szeretetet sértik, amelyek másoknak kellemetlenek, amelyek apostoli munkánk helyes elvégzésében akadályoznak.

De két fontos megjegyzés. Az első: A részleges lelkiismeret-vizsgálat legyen igazán részleges. –

Pl. nem elég ez: küzdök a nyelvhibák ellen. Ezt részekre kell

bontani és minden egyes ellen felvenni a küzdelmet (legalább azok ellen, amelyeket el szoktam követni).

Nyelvhibák: az igazság ellen (a hazugság ezer fajtája. Nyílt hazugság, túlzás, nagyítás, eltussolás, erényeink letagadása, hibáink szépítése, ferde beállítás stb. stb.).

Az igazságosság ellen (más jogainak megsértése. Megszólás. Titokszegés. Más becsületébe való gázolás sok fajtája. Lekicsinylés, becsmérlés, elítélés stb.).

A szeretet ellen (tapintatlanság, durvaság, gorombaság, más kipel-lengérezése, részremagyarázás).

Az okosság ellen (meggondolatlanság, bizalmaskodás...)

A mértékletesség ellen (léha fecsegés, időpazarlás, bőbeszédűség, heveség a beszédben) –

Az alázatosság ellen (dicsekvés, felvágás, többet sejtetés, mint ami vagyok... magamról beszélek ok nélkül... fölényesség). Aztán egyszerre több erény ellen is lehet a fölényes, kötekedő, gúnyos beszéd.

Más hibák meg egyikbe sem oszthatók könnyen be, de másra kellemetlen *lehet*, ezért a szeretet követeli, hogy javuljunk. (Túl hangos, vagy túl halk beszéd, darabos, kapkodó beszéd.)

Aztán hiba, ha más szavába vágok, és hiba, ha a kínos csöndben nem tudok szólni és itt megfontolhatom, hogy nem vétekezem a beszéd elmulasztásával máskor is; nem hallgatok-e, amikor szólnom kellene (amikor a szeretet, vagy előljárói hivatalom megköveteli) és még néhány száz nyelvhibát lehetne összehozni. Miután nyelvhibáimat így felosztottam, egyet, vagy egy csoportot (pl. alázatosság elleni nyelvhibák) választok részl. lelkiismeret-vizsgálatul.

A második megjegyzés. A jó feltétel ne csak feltétel legyen, hanem értelmileg és érzelmileg is megindokolt, megmotivált. Azért jó a választott tárgyról elmélkedni. A részlethibára mintegy rásütni a megvetendő bélyeget. Szégyenkezni miatta, nevetségessé tenni, a hibával ellenkező erényt megszeretni, érte lelkesedni.

Pl. Dicsekvés ellen küzdök.

Ki vagyok én? Milyen nevetségés figura, aki mindig magáról beszél. Mindenki utálja, csak ő nem tudja, hogy mennyire büzlük. Aztán a gyökérre menni. Valami lényeges hiányzik: az alázatosság, a szerénység. Megszeretni ezeket az erényeket stb. (Individuálpszichológiai módszer: leleplezni a „dresszátot”. Ellenkező érvekkel, motívumokkal, jelszavakkal kiirtani.) A részl. 1.-vizsg. csak úgy lesz

eredményes, ha ilyen gyökeres kiirtásra törekszünk. És mindig az Eszmény lelkesít.

Pozitív ex.part.

Szent Ignác csak negatív ex.part.-t ajánl. Maga is halála órájáig így gyakorolta. De egyesek azt hiszik, hogy a pozitívumot is ajánlotta.

Pl. Polanco által azt íratja a skolasztikusoknak:

„Napközben gyakorolják magukat abban, hogy minden dologban Istent keressék.

Így a másokkal való társalgásban.

Így járás, nézés, izlés, hallás, gondolkozásnál.

Így általában mindennél, amit tesznek, hisz igaz, hogy az isteni Felség mindezekben jelen van jelenléténél, működésénél és lényegénél fogva. Ez az elmélkedési mód minden dologban megtalálja Istent és sokkal könnyebb, mint az, amelynél tőlünk távollévő isteni dolgokhoz emelkedünk fel azáltal, hogy bizonyos fáradsággal azokat megjelenítjük. Aztán az az imamód – ha helyesen hangoljuk magunkat arra –, Isten nagy látogatásait vonja maga után, amely a rövid imákat kíséri.”

„Azonkívül abban is gyakorolják magukat, hogy tanulmányaikat és munkáikat gyakran felajánlják Urunknak, Istenünknek, aminél figyelmüket arra irányítják:

hogy ezeket Isten iránt való szeretetből

vállalják,

anélkül, hogy saját hajlamaik kielégítésére

törekednének,

hogy így legjobb képességük szerint szolgáljanak

az isteni Felségnek,

és ezáltal azoknak is segítségére legyenek,

akiknek életéért ő a halált elszenvedte.”

„Erről a két gyakorlatról aztán megvizsgálhatjuk magunkat.” (Ep. S. Ign. Ed. Menchaca 1804. p. 223–226. Idézi W. Sierp. Hochschule der Gottesliebe I. 163. o.)

A pozitív examen particulare példája a cserkészek nyakkendőjére kötött csomó, melyet addig nem szabad kibontani, míg a napi jó cselekedetet el nem végezték. Egy másik példa: Isten szolgája Overberg Bernát lelkigyermekét, Amalia von Gallitzin hercegnőt biztatja, hogy Isten jelenlétében járjon. A hercegnő aztán egy jelet talált

ki, mely mindig erre emlékezteti. A jel nagyon egyszerű, négy ujjukat a másik nyitott tenyérbe helyezik. Ezzel a másokkal való társalgásban is Istenre gondolnak, mert a négy ujj azt jelenti, hogy az Isten iránt való szeretetből az előjáróval szemben engedelmesség,

ellenséggel szemben szeretet,

baráttal szemben hűség,

alattvalóval szemben elnézés a gyakorlat.

(Sierp. 161. sk)

(A lelkiismeret-vizsgálat módjában Szent Ignác első tanítványai nem szolgalelkű utánczók voltak, hanem önálló módszereket is alkalmaztak.)

Pl. p. Faber: Utolsó dolgok, Számonkérés, Ima.

Esti examen: Halálos ágyon, és Kezedbe ajánlom.

A BEVEZETŐ IMA

(Lgy 46)

A bevezető ima a lelkigyakorlatok összes elmélkedéseiben változatlanul ugyanaz. Jelentősége tehát nagy. Mint a nyitány az egész operának, ugyanúgy ez a néhány gondolat megadja az *egész Lelki-gyakorlatnak alaphangját és vezérgondolatát*. Ha jól megnézzük, azt látjuk, hogy visszacsengenek benne az alapvető elmélkedés igazságai. „Minden”, „tisztán”, ezeknek a szavaknak a tartalma megfelel az alapvető elmélkedés „annyira-amennyire”, „jobban”, „egyedül” kifejezéseinek. Ez imában tehát annak az akarásunknak adunk kifejezést, hogy életünk teljesen és egészen az ott lefektetett igazságok szerint alakuljon és arra kérjük Istent, hogy magunkat teljesen átadhassuk neki s így életünk minden megnyilvánulásában az isteni szeretet tökéletes gyakorlata legyen.

Ebben az Imában Szent Ignác egész szabad akarati tevékenységünket Isten kegyelme alá rendeli és ezzel kihangsúlyozza a *kegyelem elsőbbségét* az emberi közreműködés fölött. Ha a második vagy harmadik előgyakorlatban azt az utasítást is adja mindig, hogy „kérjem Istentől azt, amit akarok”, ez az akarásunk már Isten kegyelmének hatása alatt jön létre és célja sem más, mint Isten nagyobb dicsősége.

AZ ELSŐ HÉT

Tárgya: „szemlélődés és elmélkedés a bűnről” (4. bev. megjegyzés). *Célja* ennek a hétnek az, hogy a bűntől elforduljunk, azt megbánjuk és életünkben vele végleg leszámoljunk. Ezt a célt Szent Ignác a *félelem és a szeretet* felkeltésével éri el. Az öt gyakorlatban mind a két érzelem szóhoz jut és a lelkigyakorlatozó lelkiállapotától függ, hogy a félelemnek vagy a szeretetnek adunk-e több helyet. A félelem felkeltése azonban, úgy látszik, minden Lelkigyakorlatban tanácsos, mert a hálás szeretet, amelyről a gyakorlatokban szó van, pszichológiailag csak a félelem hátterében lehetséges. Ám nagy tévedés lenne, ha a bűnbánatot csak a félelem felkeltésével akarnánk elérni (attritio) és a szeretetből fakadó bánat (contritio) felkeltéséről megfeledkeznénk. Ez esetben a bánat nem lenne mély, és egész biztosan nem járnánk el Szent Ignác szándékának megfelelően. Azért a szeretet felkeltését meg kell kísérelnünk még olyan Lelkigyakorlatokban is, amelyek csak a megtérést célozzák és nem mennek túl az első hét gyakorlatain.

A nagy Lelkigyakorlatokban (vagy a 6-8 napos Lelkigyakorlatokban, amelyek a tökéletességre való törekvésünk szolgálatában állnak) természetesen még fontosabb, hogy ezek az elmélkedések tökéletes bánatra hangolják a lelket.

Ám úgy látszik, amint ezt P. Nonell meggyőzően kifejti (*Analyse des Exercices*, Bruges, Bayaert, 1924, ch. XIII.), hogy az első hét feladata *ezen túl még abban is áll*, hogy a Krisztus iránti hálás szeretetet a lelkigyakorlatozóban felkeltse és ezzel létrehozza benne azt a lelki diszpozíciót, amelyben a következő hetek elmélkedései teljes erejükkel hathatnak. Azért olyan Lelkigyakorlatokban, amelyek túlmennek az első héten, sohasem szabad megelégednünk – mondja P. Nonell – a tökéletes bánat (contritio) vagy kivált a tökéletlen bánat (attritio) felkeltésével, hanem fel kell keltenünk – mindjárt látni fogjuk, hogyan teszi ezt Szent Ignác – a Krisztus iránti hálás szeretet érzelmeit is. E nélkül az érzelem nélkül a második hét hangulata és világa felkészületlenül találná a lelkigyakorlatozót, sőt ha érzései a félelemben ragadnának meg és bánata nem menne túl az attrición, a következő hetek nála egyenesen velük ellentétes lelki beállítottságba ütköznének. Hogy Krisztus lelkes követésére magunkat nagylelkűen el tudjuk határozni, ahhoz az kell, hogy ne a félelem

uralkodjék, hanem a tökéletes bánaton kívül a szeretet máris erős gyökeret verjen bennünk. A következő hetek Krisztus-elmékedései sokszor azért nem elég hatékonyak és nem járnak nagy eredménnyel, mert az első hetet nem ebben a beállításban végezzük és megelégszünk csak a bánat felkeltésével. P. Mirón, Szent Ignác tanítványa és a lelkigyakorlatok egyik legkiválóbb mestere, a Szent halála után alig harminc évvel szintén ebben jelöli meg okát annak, hogy a nagy Lelkigyakorlatok sokszor nem termik meg a szentségnek azt a gyümölcsét, amelyet régebben megtermettek. Véleményünk szerint még kis Lelkigyakorlatokban is gyakran több lenne az eredmény, ha ezeket a szempontokat a lehetőség szerint ott is tekintetbe vennénk.¹ Mivel az öt gyakorlat egymástól különbözik, szükséges azokra külön-külön is kitérnünk. Idevonatkozó gondolatainkat majdnem egészében P. Nonell idézett művéből vesszük.²

Szent Ignác elmékedéseinek előgyakorlataiban és imabeszélgeteiben a lelkigyakorlatozóval mindig más-más kegyelmet kéret. Így van ez az első hét öt gyakorlatában is. Ezek a kérések együtt határozzák meg a gyakorlat célját és gyümölcsét, amelyet bennük el kell érnünk. E kérések közül azonban a colloquiumban megadott kérés tárgya mindig túlmegy, sokszor nagy lépéssel, az előgyakorlatban megadott kérésen. Azért sohasem elég csak az előgyakorlatban megadott kérést tekintetbe vennünk, hanem nagy figyelemben kell részesítenünk az imabeszélgetés tárgyát képező kérést is. Sőt úgy látszik, hogy a colloquium kérésének tárgya mindig *fontosabb* kegyelem, mint az előgyakorlaté, és azt kérnünk mindig nagyobb bensőséggel és odaadóbban kell, mint azt a kegyelmet, amelyet az előgyakorlat kéret velünk. *Az első gyakorlatban* (Lgy 47–54) két gyümölcsöt kell elérnünk. Az első ezek közül: szégyenkezés és restelkedés.

Mi ennek az érzelemnek az indítóoka? Az, hogy „látom, mily

¹ Vannak, akik azt állítják, hogy az első hét célja csak a tökéletes bánat felkeltése. Vitatni nem akarjuk, melyik volt Szent Ignác teljes gondolata. Nekünk azonban P. Nonellnek, a kiváló lelkigyakorlatos szakembernek véleménye jobban tetszik, mert Szent Ignác szövegét tekintve az az érzésünk, hogy ő látta meg legmélyebben a Szent gondolatát. A két felfogás között amúgy sem sok a különbség: P. Nonell csak jobban kiemeli és nagyobb jelentőséget tulajdonít annak a mozzanatnak, amelyet a másik véleménynek is fel kell használnia, ha csak nem akarja az első hetet a megfélemlítés iskolájává süllyeszteni.

² Ch. XIII–XVII. p. 180–228.

sokan kárhoztak el egyetlenegy halálos bűn miatt, én meg hányszor érdemeltem meg oly sok bűnöm miatt, hogy örökre elkárhozzam”. Mikor tehát szemléljük a hármast bűnt, ezt a gondolatot mindig szemünk előtt kell tartanunk, hogy a szégyenkezés elfogjon minket.

Ennek a gyakorlatnak a második gyümölcse az, hogy megismerem Krisztus különleges szeretetét irántam és hálás szeretetre gyúlok. Hogy ezt a különleges szeretetet egész súlyával átértsem, azért kell összehasonlítanom az én bűneimet az angyalok, az öszülők és az egy bűnért elkárhozott bűnével. Ők is vétkeztek, én is. Ők egyszer vétkeztek, és én...? És mégis mit látok? Isten rájuk igazságosságának egész súlyával lecsapott, míg velem szemben csak irgalmát érezteti. Ha ez a gondolat visszhangzik lelkemben, mialatt a hármast bűnt szemlélem, nem gyűl-e ki bennem a hálás szeretet? És kinek köszönjem ezt a jótéteményt? Szent Ignác odavezet Krisztus kereszttje elé és azt mondja: NEKI. Krisztus tette ezt velem! Én meg mivel fizettem neki? És ebben újabb motívumot találok a szégyenkezésre, mert eddig olyan hálátlan voltam vele szemben. A bennem kigyúló hála pedig arra sarkall, hogy még többet adjak vissza, mint amennyit kaptam. Ám Istennel szemben ez lehetetlen. Mit tesz tehát a nagylelkű szív? Legalább ad mindent! „És így látva őt, adjak szabad folyást önként adódó érzelmeimnek”, mondja Szent Ignác egyszerűen.

A szégyenkezés és röstelkedés tehát egy fokkal emelkedik a colloquiumban és felkelti az elmélkedőben azt a vágyat, hogy sokat tegyen és szenvedjen Krisztusért. *Ez az a szomj*, amelyet Szent Ignác a lelkigyakorlatok folyamán tovább akar táplálni a lelkigyakorlatozóban: állandóan emlékeztetni fogja, hogy amit tesz és amit szenved Krisztus, azt érte teszi és szenved. ¹ Ebből nyilvánvaló, hogy milyen fontosságú a hála eme érzelmeit már itt felkelteni és a következő hetekbe magunkkal vinni. *A második gyakorlatnak* is két gyümölcset kell hoznia. (Lgy 55–61)

Az első gyümölcs: „Bánat, könnyek bűneim fölött” és a javulás ígérete (2. előgyakorlatban és az imabeszélgetésben). A gyakorlat 2., 3. és 4. pontja természetszerűleg ebbe az érzésbe torkollik. Hogy Szent Ignác miképp éri el célját, azt később, a második gyümölcssel kapcsolatban mutatjuk be.

¹ Vö. 2. hét szemlélődéseinek 3. előgyakorlatával, 3. hét szemlélődéseinek 3. előgyakorlatával, első gyakorlatának 6. pontjával.

E gyakorlat tovább erősíti bennem a hála érzelmeit is. Ez ennek az elmélkedésnek a második gyümölcse. Hogyan történik ez?

Az első gyakorlatban azt a tényt láttam, hogy Isten, jöllehet bennem is ugyanazt a bűnt látja, amelyért másokat joggal büntet oly rettenetesen, engem mégis kimél és szeretetével elhalmoz. Ez a különleges szeretet azonban annál nagyobb és érthetlenebb, minél több bűneimnek a száma és minél nagyobb azok gonoszsága. Ennek megfontolásánál következőleg a hála is csak növekedhet bennem Isten iránt.

E célból a gyakorlat rámutat először bűneim nagyságára és sokaságára (1. pont)¹, továbbá bűneim gonoszságára és undokságára (2. pont). Azután érzékelhetően leméreti velem azt a különbséget, amely Isten és köztem fennáll, hogy ennek világánál még jobban lássék bűneim nagysága és gonoszsága és még érthetlenebb legyen előttem Isten engem kimélő szeretete (3. pont). Majd (a 4. pontban) tovább folytatom ezt az összehasonlítást a hatás elmélyítésére és akkor a nagyfokú csodálkozás (5. pont) magától értetődőleg tör elő minden egészséges lélekből.

Ezeket a pontokat áthaladva, az előgyakorlatban kért nagy² bánatot is könnyen megszerezhetem. A bennük emelkedő fokozás mindig jobban és színesebben mélyíti előttem a bánat indítóokait, mindig világosabban fedi fel szemeim előtt és mindig érzékelhetőbben győz meg arról, hogy mi a bűn és így az elmélkedés folyamán bánatom is állandóan fokozódik és növekedik, ahogyan azt Szent Ignác kívánja.

Íme, így adja meg nekem e gyakorlat a „bánatot, könnyeket bűneim felett” és a hálás szeretet érzelmeit.

A lelkigyakorlatozó ez elmélkedéseknek esetleg többnapos átél-mélkedése után végezzen róluk egy vagy több ismétlést a hármas imabeszélgetéssel. Ez a *harmadik gyakorlat*. (Lgy 62–63)

Célja ennek a gyakorlatnak az előbbi gyakorlatok gyümölcseit tovább érlelni és erősíteni. De a colloquiumban kért kegyelem túl-megy valamivel az előző gyakorlatokban kért kegyelmeken.

¹ Természetesen lássam e szemlében bocsánatos bűneimet és tökéletlenségeimet is. Így tudom csak magamat mint nagy bűnöst tekinteni. még ha súlyos bűnöm nem is lenne. Vö. 2. kiegészítő utasítással.

² Spanyolban: *crecido* = megnövekedett.

E colloquiumban feltűnő, hogy Szent Ignác *hármás imabeszélgést* végeztet velünk: az elsőt a Boldogságos Szűzhöz, a másodikat a Fiú-Istenhez, a harmadikat az Atyához kell intéznünk. Ez mutatja, hogy a kegyelem, amelyet kérünk, roppant fontos és megszerzése nem könnyű. P. Nonell és vele sok lelkigyakorlat-magyarázó azt véli, hogy ez a kegyelem bizonyos mértékben már rendkívülinek mondható és kieszközléséhez ezért szükséges megkettőztetnünk imáinkat, s a Boldogságos Szűz pártfogását és Jézus Krisztus közbenjárói hatalmát kifejezetten is igénybe vennünk.

Mi ez a *hármás kegyelem*? Az első, „hogyan érezzem magamban bűneim benső ismeretét és azoknak megutalását”. Itt bocsánatos és halálos bűnökről van szó. A második kérés: „hogyan érezzem cselekedeteim rendetlenségét, hogy attól megborzadva, megjavuljak és magamat rendbe hozzam”. E kérés a tökéletlenségekre vonatkozik. Életem teljes rendezése szempontjából, ami a lelkigyakorlatok célja, nagyon fontos, hogy tökéletlenségeim csúnyaságát is érezzem. A harmadik kegyelem: „a világ ismerete, hogy attól megborzadva, a világi és hívságos dolgokat magamtól eltávolítsam”. Ez a bűnrel való tökéletes leszámolás követelménye.

Szent Ignác e hármás kegyelemmel kijelöli az utat, amelyen a lelkigyakorlatozónak a további elmélkedésekben, sőt életében is, haladnia kell. A lelkigyakorlatok célja az élet rendezése, és pedig Krisztus tökéletes követése által. Hogy életünket így rendezhessük, teljes szívből undorodnunk kell a rendetlenségektől; hogy Krisztust tökéletesen követhessük, „teljesen s nemcsak félig-meddig meg kell utálnunk mindazt, amit a világ szeret és felkarol, valamint el kell fogadnunk és teljes erővel meg kell kívánnunk, amit Krisztus Urunk szeretett és felkarolt”.¹ A colloquiumban kért kegyelmek tehát a *Krisztus-követés feltételei s előkészítői*. Ez a körülmény magyarázza meg, miért imádkoztat Szent Ignác a lelkigyakorlatozóval ezekért a kegyelmekért oly nyomatékkal.

A *negyedik gyakorlat* (Lgy 64) az előzők összefoglalása. Értelme ennek az összefoglalásnak az, hogy a gondolatok és elhatározások így ivódnak belénk legmélyebben és lesznek csakugyan a mi tulajdonunkká.

Ötödik gyakorlat (Lgy 65–71) az érzékek gyakorlása. Szent Ignác

¹ Jézus társasága II. szabálya.

ezt az elmélkedési módot mindig azért adja, hogy amit az értelem és akarat már megfogott, azt az érzékek is, mintegy saját területükön magukévá tegyék. Így járja csak át az igazság az embert minden részében és így lesz ez bennünk igazi élménnyé. Ennek a gyakorlatnak a gyümölcse is kettős, amely közül a fontosabbik, a kimondott elvnlé fogva, a colloquiumban van. Az első gyümölcs: a félelem a büntetés miatt. Ezt a félelmet a bűnért járó büntetés szemlélete természetsszerűleg felidézi bennünk. Szent Ignác azonban a félelmet itt csak úgy ajánlja, mint tartalékfedezéket. Ez a szövegezéséből világos. „Ha az Isten szeretetéről megféledeznék, legalább a büntetéstől való félelem segítsen arra, hogy bűnbe ne jussak.” Joggal feltételezi ugyanis, hogy az előző elmélkedések után az Isten szeretete a lelkigyakorlatozóban már elég erős ahhoz, hogy ez a szeretet egyedül is visszatartsa a büntől.

Azt is kimondja ebben a kérdésben Szent Ignác, hogy bűnbe nem *fogunk* esni, hacsak ki nem hül szívünk Isten szeretetétől. Viszont ha elhanyagoljuk Isten szeretetének emlékezetét, annak okát keressük tökéletlenségeinkben, a kis hűtlenségeinkben a kegyelemmel szemben.

Ezzel pedig a Szent azt akarja elérni, hogy ne csak a büntől, hanem a tökéletlenségektől is borzadjunk vissza; ne csak a bünt, hanem még a hibákat is utáljuk meg és kerüljük. Ezeknek is megvan a maguk büntetése: minél kisebb nagylelkűségünk Istennel szemben, annál kisebb lesz Isten bőkezűsége is velünk szemben.

E gyakorlatnak második gyümölcse az, hogy az érzékeken keresztül szinte beleégjen lelkembe a hálás szeretet kiolthatatlan tüze. Itt a pokol fényénél tárul fel előttem egész szélességével és mélységével az az isteni szeretet, amely engem ettől a tűztől érthetetlenül megörzött. „Adjak hálát, hogy (Isten) nem engedte meg, hogy életemet befejezve, e csoportoknak (ti. az elkárhozottak csoportjának) valamelyikébe jussak. Hasonlóképpen azért is, hogy mind ez ideig olyan jó szívvel és irgalommal viseltetett irántam.” Így ez az elmélkedés megint e két gondolat feszültségében folyik le: „Mit tett az Isten értem és mit tegyek én érte.”

Az első hét öt gyakorlata közül egyet-egyvet vehetünk két, három vagy több egymás utáni elmélkedésben is, és pedig vagy úgy, hogy azokat részekre bontjuk, vagy úgy, hogy más-más szempontból tekintjük tárgyukat. Így e gyakorlatokban akár 6-8 napot is eltölthe-

tünk. Úgy látszik, ez Szent Ignác gondolata is, aki e gyakorlatokat több napra írja elő. A jegyzetet valószínűleg ilyen értelemben kell értenünk: ebben a Szent nem az első hét öt gyakorlatának elosztását adja, hanem általában véve a napi öt elmélkedés időpontját határozza meg.

A halálról, ítéletről és a bűnök egyéb büntetéséről az első hét végén az öt gyakorlathoz még csatolhatunk tetszés szerint elmélkedéseket. Magától értetődőleg ezeket is a többi gyakorlat fent említett irányának és céljának megfelelően kell adnunk, hasonló szellemben és beállításban, mint a bűnről s a pokolról szóló elmélkedéseket. Különbözik elrontják azt a hatást, amelyet azok már elértek.

Ha olyanoknak adjuk a Lelkigyakorlatokat, akik nem élnek a halálos bűn állapotában és így náluk a hálás szeretet motívumát állíthatjuk előtérbe, akkor nem szükséges, bár nem tilos, még külön elmélkedést is végeznünk *Isten irgalmasságáról*. Hiszen az öt gyakorlat Isten irgalmának legközvetlenebb megélése és legnagyobb apoteózisa volt. Egyébként (kis Lelkigyakorlatokban) ilyen elmélkedés végzése nagyon tanácsosnak látszik.

Akik *halálos bünt* sohasem követtek el, e gyakorlatok folyamán azt tartásuk szem előtt, hogy Isten érthetetlen jósága és irgalma megővta őket a halálos büntől. Ez a hálának és viszonszeretnek még nagyobb indítéka, mint a büntetésnek felfüggesztése, mert ez utóbbi kisebb jótétemény, mint a büntől való megmenekülés. Az első hét a lelkigyakorlatozót *a megtisztulás útján vezeti*, mert a félelem és a szeretet felkeltésével bűnbánatra hangolja és azt az elhatározást érleli meg benne, hogy a bűnnel véglegesen szakítson. *Tartamát* pedig az határozza meg, vajon megtermette-e lelkében mindazt a gyümölcsöt, amelyet Szent Ignác az első hét számára kijelölt. Ez, mint láttuk, más és más lesz a kis- és nagygyakorlatokban; a cél szerint, amelyért végezzük azokat.

KRISZTUS KIRÁLY FELHÍVÁSA¹ (Lgy 91–100)

Ez az elmélkedés az első és második hét között van és a következő heteknek *alapjául és kiindulópontjául* szolgál. Benne mintegy csírában megvannak a következő hetek. Fontossága tehát hasonló a fundamentuméhoz.

Az első hétben a lelkigyakorlatozó Krisztust mint Üdvözítőjét szemlélte, akinek mindent köszön. Érzelmei a hét végén abban a kérdésben csengtek ki: Mit tegyek Krisztusért hálából, szeretetből. Most Krisztus eléje lép és megmondja neki, mivel bizonyítsa be szeretetét. Ettől kezdve számára Krisztus a vezér is a magaslatok felé: az út, az igazság és az élet, akit *követnie* kell.

Az elmélkedés középpontjában *az Atya megdicsőítése áll*. Ez a végső célja Krisztus felhívásának.² A lelkigyakorlatozónak is ez a vágya. Hiszen ezt az elhatározást hozza magával a fundamentumból. Krisztus felhívásában most megismeri az útját-módját, hogyan dicsőítse meg az Istent. És ez a mód: *Krisztus legtökéletesebb követése*.³ Ezzel már adva is van ennek és a következő elmélkedéseknek is a *célja*: rá akarják venni a lelkigyakorlatozót és meg akarják erősíteni abban az elhatározásában, hogy Krisztust lehető legközelebből, az Evangélium tanácsainak útján kövesse,⁴ és így életét tökéletesen rendezze.

Miben áll Krisztusnak ez a tökéletes követése? Erre ad felvilágosítást *Krisztus felhívása*. Ha részeire bontjuk ezt a felhívást, akkor azt láthatjuk, hogy ez a követés Istenre vonatkozásban: az Atya akaratának tökéletes megtevése; az embernek önmagára vonatkozásban: önmegszentelés; a közösségre való tekintetből pedig Krisztus miszti-

¹ Az eredeti spanyolban ennek az elmélkedésnek nincs címe, a Vulgata Krisztus Királysága címmel hozza. a Monumentában Krisztus Király a címe.

² Világos ez a 3. előgyakorlatból, továbbá ebből a kifejezésből: „És így menni be az Atya dicsőségébe”, amely nem eschatologikus értelmezésben értendő, és végül a nagy felajánlás szavaiból.

³ E gondolat e kis szóban: „...és így” jut kifejezésre.

⁴ Szándékosan nem mondjuk: evangéliumi tanácsok útján, mert ennek szűkebb értelme van. A Lelkigyakorlatok pedig nem kizárólag a szerzetesi életre hívnak, hanem általában a legtökéletesebb krisztusi életre. Krisztus követésére „minden gyalázatban és szegénységben”.

kus testének továbbépítése. Krisztust követni ugyanis azt jelenti, hogy követjük őt Isten és felebarát iránti szeretetében. Így minden szentség nemcsak egyéni tulajdonságot jelent, hanem szociálisan is hat. A szentségre törekvés együttműködés Krisztussal nagy művén, az emberek megváltásán. Ezért Krisztus felhívásából apostoli meghívás is cseng ki, de ez az apostolkodás itt még nem jelent kimondottan élethivatást.

Ez a felhívás tehát egy életre szóló programot ad. Elvégzése az élet rendezésének, a Lelkigyakorlatok céljának megvalósítása lesz.

Erre a felhívásra *kétféleképpen* felelhetünk.

Vagy teljesen megajánljuk magunkat a munkára, de ezen túlmenni nem akarunk. Felajánlásunk a szoros kötelesség határai között marad. (Második pont.)

Vagy ezzel nem elégedve meg, *nagyobb megajánlást* teszünk és elhatározzuk, hogy ki akarunk tenni Krisztus követésében. Nemcsak ellene akarunk állani a rossznak, a bűnnek, hanem komoly harcba akarunk bocsátkozni alacsonyabb természetünkkel, kényelemszeretetünkkel és dicsvágyunkkal. (Harmadik pont és felajánlás.)¹

Az első esetben *indítóokunk* a méltányosság és becsületérzés. Ezt a szöveg világosan kimondja. A második esetben Krisztus nagylelkű szeretete mozgat minket. Ezt a nagystílu önatadást Krisztus szeretetből kéri. Nem pokollal fenyeget, hanem nagylelkűségünkre, nemes, baráti szívünkre hivatkozik. De az a vágy, hogy kitűnjünk isteni Királyunk szolgálatában, különben is csak nagylelkű szeretetből fakadhat bennünk. Ilyen elhatározás csak a legtisztább baráti szeretet gyümölcse lehet; a jutalom reménye, ha szóhoz is juthat, nagyobb szerepet bizonyosan nem játszhatik. Ennek a meggyőződésnek ad kifejezést Szent Ignác is Jézus társaságának alkotmányában,² ez a felfogás tükröződik vissza ez elmélkedés parabolájában és a 2. hét 3. előgyakorlatának kérésében is.³ Ez a szempont itt döntő jelentőségű. Mert ha ezt elfelejtjük, akkor érthetetlen lesz előttünk, miért erőltessük meg magunkat Isten szolgálatában, mikor kevesebbel is

¹ Vö. 13. Bev. Megj.

² A 11. szabályban.

³ Később látni fogjuk, hogyan igyekszik Szent Ignác ezt a nagylelkű szeretetet éppen ezért állandóan növelni.

üdvözülhetünk. Akkor nem értjük meg a további elmélkedéseket sem és nem tesszük majd meg azokat az elhatározásokat, amelyekbe a következő hetek vinni akarnak.

Mit tételez fel tehát ez az elmélkedés? Természetesen, legelőszőr is azt, hogy a hálás szeretet Krisztus iránt már kigyúlt bennünk. Ez a garancia arra, hogy Krisztus személye hatással lesz reánk és nem vesszük süket fültre felhívását. De azután feltételezi a bűnök, sőt még a tökéletlenségek megutálását is, továbbá a közömbösség komoly akarását és azt az elhatározást, hogy egyedül azt kívánjuk választani, ami jobban visz a célhoz.¹ Más szóval: feltételezi az alázatosság második fokát,² legalábbis vágyban és erős elhatározásban. De akkor mit adhat még ennél is többet ez az elmélkedés és a második hét? Azt, ami ennél a foknál még magasabb. És ez a harmadik fok, amelyre Szent Ignác a harmadik pontban és a nagy megajánlásban félreérthetetlenül rámutat, mikor a lelkigyakorlatozóval kijelenteti, hogy Krisztus Urunkat követni akarja „minden szenvedésben és gyalázatban”. Ez az elmélkedés tehát rögtön a második hét elején az alázatosság harmadik foka felé irányít minket. Ha pedig ez az elmélkedés arra való, hogy segítsen az összes szemlélődésekben, amelyeket Krisztusról fogunk végezni, akkor az is nyilvánvaló, hogy ezeknek a szemlélődéseknek a célja sem lehet más, mint az, hogy Krisztusnak nem akármilyen, hanem a harmadik fokon való követésére vegyen rá, illetőleg ilyen irányú elhatározásunkban erősítsen meg minket. Következőleg Krisztus ismerete és szeretete is, amelyet a második hét folyamán a szemlélődések 3. előgyakorlatában kérünk, az alázatosság e fokának szellemében értendő.

Szent Ignác azonban nemcsak nagy célt tűz elénk: Isten nagyobb dicsőségét, nemcsak megmutatja az utat a nagy célra Jézus Krisztus tökéletes követésében, hanem lelkigyakorlataival *erőt is akar adni* nekünk, hogy az úton haladni és célba jutni tudjunk. Ez az erő: Krisztus szeretete. Már az első héten megnyitotta az útját ennek a szeretetnek a hála felkeltésével. Ebben az elmélkedésben és a következő szemlélődésekben még inkább az lesz a törekvése, hogy ez a szeretet Krisztus iránt kialakuljon és erősödjön bennünk.

¹ Éppen ezeket a gyümölcsöket termették meg az előző napok elmélkedései: a fundamentum és az első hét.

² L. erről bővebben később.

Hogyan oldja meg ezt a feladatát? Egyszerűen úgy, hogy összehozza a lelkigyakorlatozót Krisztus élő személyével, eleven kapcsolatot teremt közte és a lelkigyakorlatozó között, mert tudja, hogy Krisztus személyének hódító dinamizmusa elvégzi a többi és a személyes kapcsolatból fakadó bizalmas viszony természetsszerűleg kialakítja a nagylelkű és Krisztus iránti szeretettől kigyúlt lélekben Krisztusnak egészen nagy, odaadó szeretetét. Ezzel pedig tökéletes követése és Isten nagyobb dicsősége biztosítva is van.

Ezt a munkát Szent Ignác a jelen elmélkedésben kezdi meg. Már *a parabola* is ezt a célt szolgálja. Ennek a hasonlatnak a szavát korának emberei minden nehézség nélkül megértették. Nekünk azonban szükségünk van arra, hogy e célból egy pillantást vessünk a korra, amelyben ez a kép született és amelybe Szent Ignác hasonlatát beállítja.

Ismeretes, hogy a XV. század második felében a kihaló lovagrendek az akkor dúló mór háborúk folyamán a spanyol Ibériai-félszigeten új életre keltek. Ezek a lovagrendek a kelta és germán hűbérrendszernek voltak szellemi örökösei. A hűbérviszony nem egy eszmének a szolgálata volt, nem is csak dologi szolgáltatás képezte alapját, hanem főként a hűbérúr (senior) és hűbérese személyes, baráti viszonyán nyugodott és személyes nagyrabecsülésből fejlődött ki. Benne egy szabad, de gyengébb lovag az erősebbhez, a seniorhoz csatlakozott. Szabadon, barátságából és nagylelkűségéből ígérte meg, hogy vérét és javait ura szolgálatába állítja, mindent az ő tiszteletére és dicsőségére tesz és hozzá mindig hű marad: mindazt szeretni fogja, amit ő szeret és kerülni akarja, ami neki visszatetszenék; barátai az ő barátai, ellenségei pedig az ő ellenségei lesznek. Ezért jelvényeit és díszjeleit, címerét és pajzsát is hordani kívánja és vele szívesen megosztja sorsát: vele akar menni, ha kell a halálba is. A senior a lovagot ünnepélyes keretek között, az egész udvar előtt, szolgálatába fogadta, a maga részéről is hűséget ígért neki és ettől fogva családja tagjának tekintette őt. Ezért mindenét megosztotta vele: örömét és bánatát, zsákmányát és nélkülözéseit, a győzelmet és a vereséget is. Ez az eszmevilág átment a lovagrendekbe is, amely a mór háborúk befejeztével sem pusztult el, hanem fennmaradt a hadsereg tisztikaránál és tovább élt a tisztikörökben. Nagyon közel esik a feltevés, hogy Iñigo de Loyola mint fiatal katonatiszt, ilyen körökben került érintkezésbe ezzel az eszmevilággal. Innen merítette aztán azt a

paraboláját, amellyel Krisztus-követésünket akarta megvilágítani. És úgy látszik, nem képletesen használja fel ezt a középkori hasonlatot, hanem tárgyilag akarja alkalmazni: úgy, hogy levonjuk belőle mindazt a következményt, amely ebből levonható.

Hogy Szent Ignác szándéka tényleg ez, mutatja, hogy ő, aki Lelkigyakorlatos Könyvében mindig hűvösen tárgyilagos és tartózkodik gondolatainak bővebb kifejtésétől, itt és a Két Zászlóról szóló elmélkedésben eltér ettől a szokásától. Amiben egyáltalában nem lehet az egykori lovag romantikus elérzékenyedését látni, mert akkor ez a két elmélkedés a Lelkigyakorlatokba nem illene bele. Ám a lelkigyakorlatos kutatás megállapította, hogy ez a két elmélkedés nagyon is hozzátartozik a Lelkigyakorlatokhoz és annak a velejét teszi ki. Ezzel azonban már adva is van, hogy a középkori világból vett hasonlat nem retorikai formula és ezért, ha Szent Ignác Krisztus követését ilyen hasonlatba állítja bele, nem a kép fontos nála, hanem a szellem, amely a *kép mögött van*.¹

Következőleg el kell fogadnunk, hogy Szent Ignác e hasonlattal arra akar minket figyelmeztetni, hogy miként a király és lovag között is csak személyes, bizalmas viszony tarthatott fenn őszinte és elszakíthatatlan kapcsolatokat, ugyanúgy a mi Krisztus-követésünknek is szüksége van az Úr bizalmas, meghitt ismeretére és a vele való személyes kapcsolatainkra, hogy az tartós és odaadó legyen és biztos alapokon nyugodjék. Mert aki neki adja magát, az nem valami tárgyi, szerződéses viszonyba lép vele, hanem először és mindenekfelett *személyes viszonyba*, mint ahogyan a lovag is ilyen viszonyba került királyával. Szent Ignác ebben az elmélkedésben erre mint tényre mutat rá.² A *szemlélődések* elé tüzi főként azt a feladatot, hogy ebben a bizalmas viszonyba Krisztussal bevezessenek és annak alapjait és a minket vele összekötő kapcsolatokat jól kiépipítsék. Azért a Szent főigyekevése itt az, hogy az Urat lássuk és figyeljük, hogy az ő képét lelkünkbe igyuk és így mind mélyebb lélek- és gondolatkö-

¹ Ezért e parabolát elhagyhatónak és mással, modern hasonlattal helyettesíthetőnek véljük, különösen olyanoknál, akik nem képesek magukat beleélni a történelmi múltba és így náluk ez a középkorból vett hasonlat úgysem lenne hatékony. Magától értetődik, hogy a helyettesítő hasonlatban meg kell lenni annak az eszmetartalomnak, amely Szent Ignác parabolájában lényeges.

² E szempontból különösen érthetővé válik, miért „segít” ez az elmélkedés a következő szemlélődésekben.

zösség alakuljon ki közte és közöttünk és aztán tőle mindent ellessünk. Nem nagy gondolatokat keresünk ezekben a szemlélődésekben, amelyek túl egyszerűeknek, sőt talán naivaknak is tünnek fel, hanem egyszerű tekintetet vetünk Krisztusra, erre a megragadó élő személyiségre: ezzel pedig személyének dinamizmusa hatékonyává válik és így magától kialakul köztünk a meghitt viszony és baráti kapcsolat, amely egyedül képes részünkről tartós hűséget és követést biztosítani.

Tévedne tehát az, aki a Lelkigyakorlatokból *pusztán erényiskolát* akarna csinálni és Krisztus személyétől függetlenül mutatná be az erényeket és a keresztény kötelességeket. Ezzel megfosztaná azokat legnagyobb hatóerejüktől, Krisztus dinamikus személyiségétől, Szent Ignác Lelkigyakorlatai pedig legfőbb érdemétől, ami abban áll, hogy nemcsak megmutatja, mi a jó, a tökéletes, hanem erőt is ad, hogy azt meg is tehessük. Nem tagadjuk ezzel, hogy az eszmék és erények is tudnak lelkesíteni és hogy ezeket is ki kell használnunk a Lelkigyakorlatokban; de Szent Ignác Lelkigyakorlataiban *a legfőbb hatótényező* mégis Krisztus személye, a vele való eleven kapcsolat, a bensőséges, meghitt viszony vele.

A történelmi képnek ez az eszmei tartalma megmagyarázza azt is, miért kívánja meg Szent Ignác a lelkigyakorlatozótól a *nagylelkűséget*.¹ Tudta jól, hogy teljes odaadás, hűség, jóban-rosszban nagylelkűség nélkül a lovag és seniora között sem állhatott fenn. Még kevésbé képzelhető tehát el nélküle Krisztus odaadó, tökéletes követése.

Ugyancsak részben a lovagi eszmevilág magyarázza meg azt is, hogy Szent Ignác itt rögtön *a szegénység és alázatosság* felé irányítja a lelkigyakorlatozót. Ez a két erény ugyanis Krisztus alapvonása; meghitt baráti viszony tehát nem alakulhat ki köztünk, csak ha mi is kitűnünk ezekben az erényekben. De ez a két erény Krisztus „fegyverzete és jelvénye” is. Akkor pedig a lovagi hűség azt kívánja, hogy magunkra vegyük Urunk színeit és diszjeleit. Az alázatosság harmadik foka Szent Ignácnál tehát nem Krisztus misztikus szeretetének mintegy irracionális megjelenése, hanem éppen annak a lovagi, harcias Krisztus-követésnek logikus folyománya, amely ugyan látzólag minden misztikus Krisztus-szeretettől távol áll, de valójában

¹ 5. Bev. Megj.

Krisztussal olyan egységben, oly bensőséges kapcsolatban folyik le, ami a legnagyobb misztikus szentek sajátossága.

De Szent Ignác nemcsak lovagi megfontolások miatt irányítja itt figyelmünket az érzékiség és tiszteletvágy elleni küzdelemre. Ebben más szempont is vezet. Ő hadvezér is és mint ilyen, konkrétan rá akar mutatni Krisztus-követésünk fő ellenségére, és kimondja, hogy nem tehetünk nagyot Krisztusért, ha nincs bátorságunk szegénységre és alázatosságra, hogy Krisztus követésében el fogunk akadni, ha nincs meg bennünk ez a két erény.¹ Ez az elv nagy fontossága miatt aztán végig is cseng az egész Lelkigyakorlaton.

Az elmondottak után aligha kell még kiemelnünk, milyen fontos a lelkigyakorlatozó számára, hogy *Krisztus vonzó, megragadó* alakban álljon eléje. Ilyen hódító és lenyűgöző jelenség az a Krisztus, akinek képét Szent Ignác Lelkigyakorlataiban megfesti. Ő sohasem választja el Krisztusban az Istent és az embert; benne mindkettőt, a Teremtőt és a Megváltót egyformán látja. Mikor Krisztus szent emberségéhez fordul, sohasem felejtí, hogy az Istennel, a második isteni személlyel lép összeköttetésbe: így szeretetét mindig imádás és hódolat hordozza. Ez a Krisztus nem a múltnak, a történelem egy időszakának Krisztusa, hanem a korunkban is élő Világmegváltó, aki most is magához hívja a világot, hogy mindenkit üdvözítsen. Ez a Krisztus az örök Király és Főpap, aki tanítva, áldva és magához vonva az embereket, most is közöttünk jár; aki most is vezér akar lenni Istenhez való utunkon, közvetítő Isten és ember között. Ez a Krisztus a nagy világhódító, Isten országának megalapítója közöttünk, aki napjainkban is dolgozik a földön Isten országának kiépítésén. Ő ugyan a megváltás nagy művét halandó földi életében elvégezte, Egyházát is megalapította, de munkáját bizonyos szempontból befejezetlenül hagyta. És ez a Krisztus *munkatársakat keres*, akik nagyszerű vállalkozásában együtt dolgoznának vele.

Szent Ignác így látja Krisztust és ezt a Krisztus-képet állítja a lelkigyakorlatozó elé. És ez a kép, ha meleg színekkel festjük meg, hat majd mindenkire, akiben a hálás szeretet Krisztus iránt már kigyúlt és nagylelkűségében most az a kérdése: Mit tegyek ezért a Krisztusért.

¹ Az Egyház és az egyesek története igazolja Szent Ignácot: minden nagy elindulás Krisztus szolgálatában ezen a két ponton bukott el.

Természetesen csak a *harmincnapos* Lelkigyakorlatok nyújtanak elég időt arra, hogy Krisztus fenséges személye a lelkigyakorlatozóban kifejthesse mindazt a hatást, amelyet Szent Ignác vár tőle. De a *nyolcnapos* Lelkigyakorlatokban sem szabad elfeledkeznünk arról, hogy ezeknek ereje főként az élő Krisztusból ömlik és az ő személye fogja meg a lélek bensőjét legjobban. Ezért legyenek ezek a Lelkigyakorlatok is a Krisztusra találás napjai, a vele való meghitt viszony és személyes szeretetünk további kiépítése. Még az *ötnapos* Lelkigyakorlatokban is meg lehet valamit valósítanunk a Lelkigyakorlatnak ebből a feladatából és meg lehet ízlelnünk ezt a Krisztus-közelséget. A *háromnapos* Lelkigyakorlatokba szintén bevihetjük valamiképp Krisztus hódító személyét: legegyszerűbben talán úgy, hogy az öt gyakorlat colloquiumaira terjeszkedünk ki bővebben.¹

A MÁSODIK HÉT

Ez a hét az élet rendezésének *pozitív* oldalát dolgozza ki. Szent Ignác ezt a feladatot *párhuzamos*, de teljesen egybefonódó munkával végezteti el a lelkigyakorlatozóval. Egyrészt elvégezteti vele a *választást* (ha ez is a Lelkigyakorlatok programján szerepel), és ehhez megfelelő utasításokat is ad elmékedésekben és különálló jegyzetekben; másrészt pedig állandóan gondja van rá, hogy a lelkigyakorlatozó ne csak *meglássa* a legtökéletesebbet, Isten nagyobb dicsőségét, hanem magát arra *rászánja* és *képes* is legyen annak megvalósítására. Ezt pedig Krisztus ismeretének és iránta való szeretetének állandó mélyítésével éri el az elmékedések, de különösen a szemlélődések folyamán. Részleteiben erre itt nem térünk ki, mert a második hét alapvető elmékedéséhez adott magyarázatunkban (l. előbb) erről már részletesen szoltunk és még szoltunk majd a második hét nagy elmékedéseinek magyarázatánál is.

A második hét a *megvilágosodás* útján vezeti a lelkigyakorlatozót, mert igyekvésének központjában itt Krisztus követése és erényeinek utánzása áll.

¹ Ebben a részben főként Hummelauer, Sierp, Zeiger, Nostitz, Sträter és Nonell magyarázatait követtük.

KÉT ZÁSZLÓ (Lgy 136–148)

A második hét első három napjának szemlélődései főként azt a célt szolgálják, hogy a szeretet szálai minket minél szorosabban fűzenek Krisztushoz; nagylelkűségünk, szeretetünk nőjön a vele való meghitt baráti érintkezésben és akaratunk mind őszintébben hajoljon követésére, mely egyelőre csak általánosságban irányul az Atya akaratának megtevésére.¹

Ezeknek a szemlélődéseknek még egy sajátos céljuk is van: rá akarja terelni figyelmünket arra a két állapotra, amelyben az Istent szolgálhatjuk: a világban (erre mutat Krisztus názareti élete) és az evangéliumi tanácsok útján, szerzetben (a 12 éves Jézus a templomban). Ha a Lelkigyakorlatokban nincsen életpálya-választásról szó, ezt a szempontot felesleges különösebben kiemelniük.

A negyedik napon a lelkigyakorlatozó, ha lelke erre megérett, hozzáfoghat a választáshoz vagy az életreform közelebbi kidolgozásához. Szent Ignác tudja jól, hogy ebben minő veszélyek leselkednek a lelkigyakorlatozóra és mily tévedéseknek eshet áldozatul, ha nem áll előtte világosan az *Evangélium lényege* és ha nem tudja, *milyen erők hatnak a lelkére*. Azért adja a negyedik napon a Két Zászlóról szóló elmélkedést és a szellemek megkülönböztetései újabb szabályait.

A Két Zászlóról szóló elmélkedés nem jön váratlanul. Már az előző elmélkedésekben két látványban volt részünk: az első héten láttuk az angyalok bukását, Ádám büntetését, önmagunkat számkivetésben az állatok között, szegénytől elborítva, bilincsekben; majd mint valami gennyedő sebet, mint az összes teremtmények gyűlöletének méltó tárgyát, aki megérdemelné, hogy a pokolban égjen. A második hét első három napján² éppen ellenkező látvány tárul elénk: a Szentcsalád, Krisztus. Csupa béke és öröm náluk és velük. A Két Zászlóban e két látvány színezésére és hangulatára ismerünk.

Mi a célja Szent Ignácnak ezzel az elmélkedéssel? Nem meghívás

¹ Természetesen Krisztusnak egyes erényei, különösen a szegénység és alázatosság, már benne csengnek ebben a tájékozódásban.

² Ez a „három nap” tarthat hosszabb vagy rövidebb ideig is, a lelkigyakorlatozó szükséglete szerint.

a tökéletes, különösen az apostoli életre. Természetesen ilyen irányban is hat ez az elmélkedés. Ám a célja az elmélkedésnek mégsem ez. *Értelmünket egyszerűen fel akarja világosítani* és azt a figyelmeztetést kiáltja felénk: „Vigyázz, nehogy a sátánt kövesd (akit te nem akarsz semmiképpen sem követni) – mikor a vagyonról, a tiszteletről nem akarsz lemondani. Mert tudd meg, hogy az lehet (!) a sátán csapdája is! Azért jó kétszer is megnézned a dolgot, vajon Krisztustól vagy a sátántól jön ez vagy az a kívánságod.”

Szent Ignác, hogy a sátánt leleplezze, bemutatja *taktikáját*, mellyel megfogja az embereket. E taktikának a veszedelme abban van, hogy *látszólag ártalmatlan* dolgokon kezdi. Vagyon, tisztelet önmagában véve közömbös dolog. De ez éppen a csapda benne. A gyanútlan ember könnyen lépre megy, hiszen nem tudja, miről van szó és szívesen lesz gazdag, szívesen fogadja a tiszteletet. S még tán azt is hiszi, mindezt Krisztusáért, Egyházáért, Isten szeretetéből teszi. De a végén mégis csak hurokra kerül. Biztosnak kezdi magát érezni a földön; pénzért mindent megkaphat; függetlenségét mind élénkebben, kézzelfoghatóbban érzi és tapasztalja; lassankint felejteni kezdi az Istent, parancsait. A tisztelet, melyben részesül, megrészesíti; éhsége mind nagyobb lesz a hatalom, a gazdagság után, amely számára a függetlenséget jelenti és ezzel nyílt az út előtte minden bűnre, egészen az Isten gyűlöletéig.

Az ördög ezt a taktikáját érvényesítheti bárhol, bármilyen állapotú embernél; világiaknál éppúgy, mint szerzeteseknél. Taktikájának lényege azonban mindig ugyanaz; a kísértés mindig látszólag ártalmatlan dologból indul ki és mindig *a függetlenség vágyába és innen a kevélységbe* torkollik. Természetesen azoknál, akik bűnben élnek, ezt a taktikát felesleges alkalmaznia; de itt már nem ilyen lelkekről van szó, hanem azokról, akik a jóról jobbra haladnak.

Krisztusnak is van taktikája, de ez szent, jóságos, nemes taktika. Nincs becsapásról és csapdáról abban szó. Mert hová akarja ő vezetni az embert? Megmondja nyíltan: az alázatosságra, önbizalmatlanságra és függésének átérzésére. Hogyan éri ezt el? Erőszak nélkül. Egyszerűen ajánlja a szegénységet és a megaláztatások elfogadását. „A kapu szűk és keskeny az út” (Mt 7.14), de ez visz az életre; mert az alázatosságból, saját semmiségünk és Isten egyetlen nagyságának elismeréséből megnyílik az út a legnagyobb szentségre.

Isten tökéletes szeretete felé. A krisztusi „taktikában” előttünk áll a hamisítatlan evangélium és az út, amely az életre vezet.

E kettős képben tehát megismerhetjük, milyen szellemtől kell magunkat vezetettetni célkitűzéseinkben és elhatározásainkban. *Főnyénél le kell mérnünk minden akarásunkat* és minden belső indításunkat, hogy lássuk, csakugyan Istenre irányulnak-e és Istentől erednek-e, vagy pedig ellenkezőleg, az emberi természet ellenségének malmára hajtják-e a vizet? Így fog ez az elmélkedés arra szolgálni, hogy „lássuk, miképpen juthatunk el a tökéletességre mindkét állapotban”.

Végül figyelmeztet ez az elmélkedés arra is, hogy *vegyük halálos komolyan az evangéliumot*, a hegyibeszédet. Az Úr Jézus is figyelmeztet erre, mikor azt mondja, hogy aki szavait megtartja, az olyan, mint aki sziklára építi házát. Azért az elmélkedés folyamán *üdvös félelmet* is kell magunkban ébreszteni az ördög cselvetéseivel szemben. El kell határoznunk, hogy *bizalmatlanok* leszünk mindaz iránt, amit az ördög cselvetésül fel szokott használni (mint különösen a vagyont és a tiszteletet). De el kell határoznunk azt is, hogy a szegénységet és a megaláztatást, mint az *üdvösség biztosabb útját*, megszeretjük. Ez a kettős elhatározás *a második gyümölcse* ennek az elmélkedésnek. Ha két elmélkedést végzünk erről a tárgyról, lehet az elsőben inkább az első célt (mely az értelemnek egyszerű felvilágosítása), a másodikban a második célt (mely az akarat megindítása) szem előtt tartani.

Célszerű az elmélkedés folyamán a két tábor közötti *ellentéteket jól kiéleznünk*, és így szemügyre vennünk. Az egyik oldalon nyugtalanság, hajsza, kapkodás, mohóság; ennek következtében itt az emberek homályban, sötétségben élnek; nincs idejük és érkezésük arra, hogy eszmélődjenek, lelkükkel törődjenek és az égre nézzenek. A másik oldalon mindennek az ellenkezője látható: nyugodtság, béke, világosság, lelki nagyság; nem szolgálja, hanem ura az ember az életnek, a világnak.

Ebben a két képben, melyet a két zászló képvisel, ráismerünk *a lélek visszhangjára is*, melyet az Isten kegyelme, illetőleg az ellenség behatása vált ki bennünk. Hasonlítsuk csak össze ezt a két látványt azzal, amit Szent Ignác a második hétre szóló szabályokban ad a szellemek megkülönböztetésére: amit itt az elmélkedésben képben

látunk, ott azt szavakba öntve találjuk. Azért ezek a szabályok nyújtják a legjobb magyarázatát és kiegészítését ennek az elmélkedésnek.

HÁROM EMBERCSOPORT

(Lgy 149–157)

Ez az elmélkedés a Két Zászlóról szóló elmélkedést egészíti ki. Az érzékek gyakorlásának helyén található aznap, amikor négyszer volt elmélkedés a Két Zászlóról. A két elmélkedés között semmi más elmélkedés nincs.

Mi ennek az elmélkedésnek *a célja*? Szent Ignác megmondja a címben: „*hogy akaratumk a legjobb csoporthoz szegődjék*”. Tehát ez az elmélkedés *akaratumk próbája*, miként az előző inkább az értelmünkhöz szól. Azt akarjuk itt megtudni, hogy istenszeretetünk, akarásunk komoly-e, vagy pedig inkább csak akarnás. Ezt pedig eldönthetjük, ha megkeressük, akarjuk-e komolyan az eszközöket, melyek a célhoz visznek. Mert ennek a próbának alapelve ez: „*Aki komolyan akarja a célt, komolyan kell akarnia az eszközt is.*”

Akaratumk e próbáját Szent Ignác három emberpáron végezteti el. *Az első szeretné* a célt elérni, de nem nyúl semmiféle eszközhöz. *A második* akarja a célt, de ugyanakkor nem is akarja: a jelen esetben meg akar szabadulni a dolog rendetlen vonzalmától, de a dologtól nem. Ám mondhatja-e komolyan, hogy a rendetlen ragaszkodástól meg akar szabadulni, ha ugyanakkor a dologhoz meg ragaszkodik? Nyílt ellentmondás ez, mely még nagyobb, mint az első bináriusnál. Ott ugyanis csak az értelem és akarat között van ellentmondás; itt az akaratban magában. Az egyetlen következetes álláspont *a harmadiké*: meg akar szabadulni a rendetlen vonzalomtól, azért hajlandó lemondani magáról a dologról valóságban is. Míg azonban nem tudja, mi az Isten akarata, *ténylegesen nem mond le róla*, de már nem ragaszkodik hozzá (*dexa en affecto*: szívében lemond róla) és úgy viselkedik, mintha többé nem érdekelné vonzalmának tárgya. Egyetlen kérdése az: mit akar az Isten.

Istenszeretetünknek mi az az akadály, amelyről Szent Ignác itt beszél? Valamilyen vonzalom, valaminek akarása és nem maga a dolog. A gazdagság, tisztelet közömbös dolgok. És ez a vonzalom sem bűnös – ezen itt már túl vagyunk –, hanem csak zavaró Isten

szolgálatában: nem Istenért van meg bennünk és így komolyan akadályozhatna minket abban, hogy Krisztust *tökéletesen kövessük* „minden szegénységben és gyalázatban” és útjába állhatna bennünk a magasabb fokú életszentségnek, a szeretet hősiességének. Egy ilyen *rendetlen vonzalom tehát az akadály*: és az a kérdés, milyen módon állhat az Istent egyébként komolyan szolgálni kívánó lélek ezzel a vonzalommal szemben. (Természetesen ez elmélkedésben elővehetjük azokat a vonzalmainkat is, amelyek bocsánatos bűnök, és szemébe tekinthetünk a kérdésnek, komoly-e istenszeretetünknek vágya, ha róluk nem akarunk lemondani.) Álláspontunk vagy olyan lehet e vonzalommal szemben, mint a harmadik bináriusé: úgy akarunk megszabadulni ettől a vonzalomtól, hogy a dolgot magát Isten lába elé tesszük és azt mondjuk: „add ezt nekem, vagy vedd el tőlem, nekem mindegy; nem veszem magamhoz, de nem is mondom le igazában (valóságban) róla, míg nem tudom, mi a te akaratod”. Hogy ebbe a lelkiállapotunkba tudjuk magunkat helyezni. Szent Ignác egy jegyzetben, amelyet a bináriusokról szóló elmélkedéshez fűz, azt a tanácsot adja, hogy *kérjük Istentől éppen azt, amitől félünk*. Ez az utasítás a harmadik csoporthoz tartozás *ellenpróbája*. Aki ezt az imát őszintén el tudja mondani, az rendetlen vonzalmát bensőleg, szívében is („en affecto”) leküzdötte már.

Ha egy dologhoz ragaszkodunk (például az egészségünkhöz), s félünk ezt az imát őszintén elmondani, és csak azt kérjük Istentől, hogy tartsa meg azt úgy nekünk, hogy ne ragaszkodjunk hozzá, akkor nyilvánvalóan a másik csoportban vagyunk. Akarjuk a célt: hiszen kívánjuk, hogy ne legyen meg a vonzalom; de ugyanakkor nem is akarjuk: hiszen ragaszkodunk a dologhoz és tápláljuk iránta vonzalmunkat.

Ha még a vonzalomról sem akarnánk lemondani, nemhogy a dologról, akkor az első bináriusokhoz tartozunk.

Tehát ebben az elmélkedésben tegyünk mindent az Isten lába elé és áldozzuk fel neki mindenünket: *ez a gyümölcse* ennek az elmélkedésnek. Kérjünk betegséget, szegénységet, gyalázatot, rövid életet, ha az jobban vinne a célhoz; kérjünk minden rosszat, amitől félünk, azzal a föltétellel, hogy adja meg nekünk azt az Isten, ha az lenne nagyobb tetszésére. Ha mégis meghagyja egészségünket, ezt vagy azt, amit így Istennek adtunk, akkor elfogadjuk egyedül azért, mert ez az ő tetszése. De szívünket sohasem ragaszthatjuk hozzá. Azt egyedül

Istennek tartjuk fenn, akit mindenben szeretünk, keresünk. Így lesz ez az elmélkedés istenszeretetünk őszinteségének a próbája.¹ Ha ez a felajánlást őszintén nem tudjuk megtenni, vagyis ha nem lennénk harmadik bináriusok, akkor törekedjünk ebbe a lelkiállapotba jutni az előző elmélkedések segítségével. Különösen a Két Zászlóról szóló elmélkedésben kell szemünk elé tartanunk, hogy nem járunk az Úr útján és biztosan beleesünk az ördög csapdájába, ha nem vagyunk harmadik bináriusok.

A következő elmélkedések során, melyeket Krisztus Urunk életéről végzünk, szintén *ebben az irányban kell dolgoznunk*. Viszont, ha már ebben a csoportban lennénk, ezekben az elmélkedésekben *meg kell erősödnünk* ebben a lelkiállapotunkban.

Még egy *másik módon* is alkalmazhatjuk ezt az akarati próbát. Például tegyük fel, hogy célunk ez: teljesen Istené akarunk lenni. Vajon komoly-e ez az akarat bennünk? Hogy ezt megtudhassuk, vegyük végig, hogyan végezzük lelki dolgainkat, milyen komolyan vesszük jó feltételeinket, milyen hitünk, bizalmunk, milyen az áldozatkészségünk és így tovább. Ha semmit sem akarunk tenni a cél érdekében, csak pusztán kívánság van bennünk, akkor első bináriusok vagyunk. Ha fenntartással élünk; ha nem adjuk fel önkaratunkat, kényelmünket, önérdekeinket, akkor második bináriusok vagyunk. Ha azonban következetesen megvetjük magunkat, önkaratunkat, önzésünket; ha szívesen fogadjuk azt is, ami természet szerint nem kellemes; ha mindentől elszakítva tartjuk szívünket és imáinkban állandóan és őszintén ki merjük mondani: „Uram, vedd és fogadd el mindenemet, minden a Tied, amim csak van, csak Te szeress engem és én szeresselek Téged, ez nekem elég”, akkor komolyan Istené akarunk lenni, akkor harmadik bináriusok vagyunk.

Nagy haszonnal jár, ha ez elmélkedés folyamán megfontoljuk, milyen *méltatlan* az emberhez az első és második binárius magatartása és milyen *sértő* az az Istenre. Különösen sértőnek mondható Istennel szemben a második binárius viselkedése – erre maga Szent Ignác is rámutat – aki voltaképp be akarja csapni az Istent és

¹ Tanácsos ezt az akarati készséget nemcsak a Lelkigyakorlatokban, hanem később is, akár mindennap magunkban felkelteni. Magától értetődik, hogy a nyugtalanságot mindebben kerülnünk kell. Azért ha ilyen nagylelkű kéréseket nem tudunk tenni benső nyugtalanság nélkül, hagyjuk el azokat.

mintegy így beszél vele: „Uram, én egyáltalában nem ragaszkodom ehhez a dologhoz: erről kár is többet beszélni. De ha nem ragaszkodom hozzá, úgy nincs többé okod, hogy tőlem azt elvedd? Hagyd meg tehát nekem azt!” De sértő azért is, mert mintegy Istent rá akarja venni, hogy rendetlen kívánságát jóváhagyja és elismerje. (Longhaye után.) A legfőbb indíték, amelyért a harmadik csoporthoz ragaszkodunk, természetesen mégis az a megfontolás legyen, hogy *célunkhoz csak akkor juthatunk el, ha HARMADIK BINÁRIUSOK VAGYUNK!* Ez az egész elmélkedésnek fő gondolata és tengelye, amelyen minden megfordul. Az indítóoknak ilyen kiemelésével lesz azután ez az elmélkedés nemcsak az akarat próbája, hanem egyben a komoly akaras elindítója is.

AZ ALÁZATOSSÁG HÁROM MÓDJA (Lgy 165–168)

Célja ennek a megfontolásnak az, hogy *„Jelkes vonzódást keltsen bennünk Krisztus igazi tanához”*, amelyet főként a Két Zászlóról szóló elmélkedés tárt hamisítatlan tisztaságban élénk. Szent Ignác ezzel a megfontolással a Két Zászlóról és a Három Bináriusról szóló elmélkedéseket akarja hatásukban tovább erősíteni, hogy így a választáshoz, illetőleg az életreformhoz szükséges legtökéletesebb lelkiállapotot kialakítsa bennünk. Az értelmet már felvilágosította, akarasunk komolyságát is lemérte már: most még szívünk ellen akar rohamot intézni, hogy azt egészen és végérvényesen megnyerje Isten tökéletes szeretetének, és Krisztus teljes követésének.

Hogyan éri el ezt? Elénk adja az istenszolgálatnak három módját és azt kérdezi tőlünk: *„nézd, nagylelkűségedből nem telne-e ki a harmadik mód?”* Ebben a kérdésben benne van az egész elmélkedésnek a lényege.

Szent Ignác feltételezi, hogy a lelkigyakorlatozó itt már a harmadik binárius álláspontján van, a Krisztus felhívásáról és a Két Zászlóról szóló elmélkedések hangulatában, és egyetlen vágya az, hogy kitűnjék Krisztus szolgálatában. Ekkor tárja fel előtte a tökéletesség harmadik fokát, hogy lelkesedését még jobban felfokozza és szívének legnemesebb érzéseit is felkeltse. Már eddig is világosan megmondta vagy megsejtette vele, hogy hová vezetnek a Krisztus-köve-

tés útjai. „Vele lenni”, „vele dolgozni”, „kitűnni szolgálatában”, harcolni „zászlója alatt”, „nagy megajánlást tenni”, „a legjobbat választani”, azaz Krisztus követésében megalkuvást nem ismerni. mindez az igazi Krisztus-szeretet követelményeként állt a lelkigyakorlatozó előtt az előző elmékedések folyamán. Most Szent Ignác mindezt egy képben foglalja össze és kiegészíti azt a *Krisztus-követés új vonásával*, amelyet csak a szerető szív talál ki és sejt meg. Ha a lelkigyakorlatozó eddig erre még nem jött volna rá, akkor lássa most meg, meddig mehet, hová juthat Krisztus iránti szeretetében: egészen az alázatosság harmadik fokáig, amikor inkább a keresztet, a gyalázatot, a szegénységet választja tisztán azért, *mert Krisztus is ezt választotta*, noha Isten dicsősége e választást nem kívánja; amikor elhatározásainak rugója az a vágy, hogy mindenben és egyedül ahhoz hasonlítson, annak sorsát ossza meg, akit egyedül szeret, pusztán azért, *mert restellené, hogy neki jobb sorsa legyen*, más „ruhája és díszjelei” legyenek, mint szeretett urának, királyának és vezérének. Igen, ez nem a hideg észnek a számíttatása; ez a szeretet szava, mely érthetetlen mindazok számára, akik nem szerettek még. Ez a kereszt titka, amely bolondság és döreség azok előtt, akik Krisztusban is megbotránkoznak. De a lelkigyakorlatozó, aki eddig hűségesen követte Szent Ignácot a Krisztus-követés meredekein, megérti ezt és felujjong a lelke, mikor látja szeretete megnyilatkozásának ezt a lehetőségét és távlatait. Ha van benne nagylelkűség, nemes vonzódás Krisztushoz – és hogyan lenne? – akkor nem fog meghátrálni, hanem lelkesen igent mond a szeretet ez utolsó, legfelső fokának is.

Ezt a képet, hogy lelkesítő ereje és felemelő hatása lehetőleg még erősebb legyen, Szent Ignác nagyszerű pszichológiával a tökéletesség két *alacsonyabb csúcsa mögött mutatja be*, jól tudva, hogy ebben a fokozásban az utolsó csúcs magassága és szépsége annál plasztikusabbban és megragadóbban emelkedik majd ki; éppúgy, mint ahogy egy hegynek magasságát is csak akkor érzékeljük igazán, ha látjuk, hogy magasnak ismert hegyláncok is eltörpülnek mellette. Az alázatosság első, de különösen második módja Isten szolgálatának, a tökéletességnek kiváló magaslata. A lelkigyakorlatozó már maga is ezen a csúcson van, és tudja, mit jelent az, amikor valaki ebben a magasságban megmarad és kitart. És mégis, bármily messzeséget is jelent még a második foktól a harmadik fok, az ő nagylelkű, Krisz-

tust igazán szerető szívét az első és második csúcson nem elégítheti ki. Beérhetné-e annyival, szeretete csak annyira lenne-e képes, hogy éppen a halálos bünt kerülje? Vagy talán már elég lehetne-e neki, ha Istent egyedül szereti ugyan és közömbös már a teremtményekkel szemben, de ez a szeretet bizonyos mértékben számító, mérlegelő? Nem, *neki ez nem lehet elég*, ha látja, hogy tökéletesebben is lehet szeretni Krisztust: számítás és mérlegelés nélkül, úgy, ahogyan Krisztus szerette őt, a kereszttől boldogságáig. Az aláztatosság három fokának bemutatásával Szent Ignác körülbelül ebbe az érzés- és gondolatmenetbe viszi bele a lelkigyakorlatozót, hogy lelkesedését, nagylelkűségét lehetőleg legmagasabbra fokozza.

Melyek az aláztatosság e három módjának *lényeges vonásai*?¹

Az *első foknál* ezek a lényeges vonások a következők: szakítás a halálos bűnnel, de a bocsánatos bűn még sem elvileg, sem ténylegesen nincs elintézve; a teremtményekhez is még bizonyos mértékben megvan a ragaszkodás. Következőleg még sok a tökéletlenség is. Az elhatározások indítói inkább a félelem; a szeretetnek még kevés a szava és az is gyenge.

A *második foknál* ez a három vonás található: közömbösség a teremtmények iránt; az Isten szeretete mindenben a döntő, noha ez a szeretet még csak Isten nagyobb dicsőségére néz és mintegy az igazság alapján áll; teljes szakítás a bocsánatos bűnnel. Ez a harmadik bináris lelkiállapota.

A *harmadik foknál*, mely az előzőket is magába foglalja, az istenszolgálatnak még egy újabb indítéka lép fel. A második fokon az akarat választását az dönti el, mi az Isten dicsősége. Itt a harmadik fokon valami más. Nem a természetes hajlam – magától értetődőleg. Nem a saját üdvösségünk – a föltevés szerint ez már biztosítva van. De nem is Isten dicsősége – ez is egy forma a feltétel szerint. De íme, a lélek a keresztre pillant. Eszébe jut a szegény, megvetett, szenvedő Krisztus és már tudja is, mit válasszon: választja a keresztet, a megvetetést, a szegénységet csak azért, mert Krisztus is ezt választotta, mert ő is a kereszten van. Ebben a lelkiállapotban Krisztus szeretete a döntő, a szereteté a végső szó. Mert ő megalázta magát értem: én is. Mert ő szegény lett értem: én is. Egyszerűen azért, hogy

¹ Az eddigiekből is világos, hogy nem egyes aktusokról, hanem állandó lelki készségről van szó.

olyan legyenek, mint ő, hogy vele lehessenek, hogy hálából mindent visszaadják, amit csak adott nekem. A lelkületnek ez az indokolása az, amit a harmadik fok a másodikhoz hozzászól.

Szent Ignác az istenszolgálatnak ezt a három módját *alázatosság*-nak hívja. Ez a három különféle lelkiállapot végeredményben ugyan- is saját semmiségünknek és Isten nagyságának elismerésén nyugszik, amely abban nyilvánul meg, hogy teljesen alávetjük magunkat az Istennek, másnak pedig az Istenért. A teológia önmagunknak ezt az alávetését Istennek, alázatosságnak nevezi.

A MÁSODIK HÉT SZEMLÉLŐDÉSEI

Szent Ignác ezeket a szemlélődéseket nem találomra választotta ki és állította így össze. Az a szempont vezette, hogy lehetőleg olyan tárgyat válasszon e napok szemlélődéseikül, amelyen könnyen be lehet mutatni és ki lehet fejteni az *alapvető elmélekdedések gondolatait és érzésvilágát*. A második hétnek ezeket az elmélekdedéseit tehát a Krisztus Királyságról, a Két Zászlóról, a Három Emberpárról, az Alázat Három Módjáról szóló elmélekdedéseknek szellemében és hangulatában kell végeznünk. Csak így fogják elősegíteni a választást, illetőleg az életreform munkáját, amely ezekkel az elmélekdedésekkel párhuzamosan folyik. Ezzel meghatároztuk ezeknek a szemlélődéseknek célját és feladatát.

Van azonban *még egy fontos cél*, melybe ezeket az elmélekdedéseket be kell állítanunk, és ez az, hogy ezekben megerősítsük és *felfokozzuk Krisztus iránti bizalmunkat*. Aki Krisztus tökéletes követésére szánja magát, az olyan életmódot választ, amelyben hiányzik mind- az, amire az emberek jövőjüket építeni szokták, mint a vagyon, család, hatalom stb. Itt, Krisztus követésében, nincs csak egy szilárd pont és ez maga Krisztus. Aki nem Krisztusra, és pedig csak reá épít, reá támaszkodik, az előbb-utóbb vagy egészen visszafordul a meg- kezdett úton, vagy beéri félmunkával és sohasem jut el a tökéletesség magaslatára. Viszont pszichológiai lehetetlenség, hogy egyedül Krisztusra építsünk, azaz minden támaszt eldobjunk magunktól, egyet kivéve, ha ebben az egyetlenegyben nem bízunk rendületlenül és mindenekfelett. Azért rendkívül fontos, hogy ezek az elmélekdedések minket Krisztus iránti határtalan bizalomra hangoljanak. Csak

így alakul ki bennünk az a lelkiállapot, amelyben a választást vagy az életreformot a helyes elvek szerint tudjuk majd megcsinálni, illetőleg miután megcsináltuk, tudunk majd abban megerősödni és kitartani.

A HARMADIK HÉT

A második hét lezárásával a Lelkigyakorlatok nem fejeződtek be. Igaz, az alázatosság harmadik fokában Szent Ignác bemutatta a tökéletesség legmagasabb csúcsát, amelyen túlmenni már nem lehet. A választást illetőleg az életreform munkája is lezárult. Ám a Lelkigyakorlatok menete mégis emelkedik, viszi magával a lelkigyakorlatozót, hogy *jó feltételeiben megerősítse*.

Az új élet, amelyre a Lelkigyakorlatokban magunkat szánjuk, nehéz és tövises. Csak a tényleges szegénység mennyi nélkülözésre, lemondásra ad alkalmat! A gyermeki bizalom az isteni jóságban és hűségben (a második hét egyik gyümölcse!) vet ugyan valami fényt a látványra, amely a jövőből int felénk. Mégis, szívünk mélyén, tudatában vagyunk annak, hogy ha az Isten öröködik is – éspedig különösképpen – azok felett, akik teljesen rábízták magukat, ez mégsem jelenti azt, hogy száz és ezer veszélybe, nehézségbe ne kerüljünk és néha rettenetesen ne szenvedjünk: amiben nem lett volna részünk, ha az emberi eszközökből (például vagyomból!) ki nem üresítjük magunkat.

Joggal fél tehát Szent Ignác, hogy elhatározásainkban a szenvedéstől való félelem miatt végül mégiscsak meg fogunk inogni. Viszont ha sikerül neki ezt a félelmünket ártalmatlanná tenni, sőt a szenvedést velünk megszerettetni, akkor ledöntötte bennünk *az utolsó akadályát* annak, hogy elhatározásainkhoz hűek maradjunk és kövessük Krisztust egészen közelről az alázatosság harmadik fokán.

Azért a harmadik hét összes elmélkedéseit az általános célon kívül, mely ugyanaz, mint a második hét szemlélődéseinek általános célja (ti. Krisztus ismeretébe és személyes szeretetébe minket bevezetni), egy *sajátos feladatba* állítja be. E héttel még azt akarja elérni, hogy Krisztus szenvedéseinek, hősi türelmének szemléletével elvegye tőlünk *a szenvedés félelmét, és megkívántassa velünk a szenvedést*, nemcsak annyiban, amennyiben ez természetes ellenszenvünk legyő-

zésére szolgál (l. a megjegyzést a bináriusok után), hanem annyiban is, amennyiben nekünk alkalmat nyújt arra, hogy közelről kövessük és utánozzuk Krisztust és viszonzzuk különös szeretetét, mellyel szeretett minket.

Más szavakkal ez a hét *az alázatosság harmadik foka* felé irányítja a lelkigyakorlatozót. Egyrészt e foknak indítékait máris alkalmazásba véteti és gyakoroltatja vele, másrészt felfokozza és elmélyíti azoknak erejét s így Krisztus iránti áldozatos szeretetét hathatósan növeli.

Nézzük mármost közelebről, hogyan éri el Szent Ignác a harmadik hétnek e közelebbi célját. Mielőtt belemerítene minket az Úr szenvedésének óceánjába, egy *bevezető elmélkedést* (Lgy 190–199) bocsát előre, melyben felszítja bennünk az első hét két legfőbb érzését: a szégyenkezést és fájdalmat bűneink felett (3. előgyakorlat). Az első héten a bűnt inkább abból a szempontból láttuk, hogy azok nagy bajt zúdítottak mireánk; most sokkal nemesebb ok indít a fájdalomra: „sírok, szégyenkezem, hogy az Úr *az én bűneim miatt* indul a szenvedésbe”. Ezzel a következő elmélkedések végzésére a legmegfelelőbb hangulatot szerezzük meg. Ennek a hangulatnak ezért végig kell kísérnie minket az egész harmadik héten.

A többi elmélkedésnek azonban már *más a gyümölcse*. Ezekben arra kell törekednünk, hogy *Krisztussal szenvedjünk* és bensőleg fájjon az ő szenvedése: „fájdalmat érezzünk a fájdalomokkal telt Krisztussal, megtörtséget a megtört Krisztussal, könnyeket, benső szenvedést ama nagy kín fölött, amelyet Krisztus *elszenvedett* érttem”. Ez az együttérzés, szenvedés Krisztus szenvedésén, ha az első elmélkedésnek háttérében és hangulatában nézzük a szenvedés misztériumait, meg fogja erősíteni szívünket, hogy merjünk szenvedni és legyen bátorságunk Krisztust a kereszt útján is követni.

E cél elérésére Szent Ignác a szokásos három ponthoz *még hármat* csatol: 1. mit szenved és mit akar szenvedni Krisztus, 2. hogyan rejti el az istenség magát. Az utolsó, a harmadik hivatkozik nemes szívűnkre legjobban, ahol azt kell megfontolni. „hogyan tűri el a mi Urunk mindezt az én bűneimért”. „Az én bűneimért, pedig szenvedéseinek gyümölcseiből számomra egészen különleges részt biztosított... mások, méltóbbak, mint én, kevesebb bűnnel, elkárhoztak... mit tegyek tehát érte?” Minderre a felelet Krisztus nagylelkű és szoros követése lehet, az az elhatározás, hogy „teljesen, és nemesak félig-

meddig meg akarjuk utálni mindazt, amit a világ szeret és felkarol, valamint elfogadni és teljes erővel megkívánni, amit Krisztus Urunk szeretett és fölkarolt.” (Jézus társasága Szabályai, Summarium, 11. sz.) Azért itt a kérés tartalma az imabeszélgetésben ugyanaz, mint a Két Zászlóról szóló elmélkedésben. Ekként a harmadik hét *legközelebbi célja* az, hogy megerősítve minket Krisztus áldozatos szeretetében, elvállaltassa velünk azt a lelkületet, amelyet az alázatosság harmadik fokának ismertünk meg.

A harmadik hét elmélkedéseiben a keresztt úgy jelenik meg, mint egyesülés Krisztussal, részvétel az ő szenvedéseiben; a Krisztuskövetés pedig, mint kereszthordozás vele. Ez a hét így már az *egyesülés útjára* emeli fel a lelkigyakorlatozót.

A NEGYEDIK HÉT (Lgy 218–229)

A keresztt, a szenvedés nem utolsó szava a keresztnységnek. A nagypéntek után jön a húsvét, a kereszthalálra a föltámadás dicsősége. Ezt a nagy gondolatot használta ki Szent Ignác a negyedik hétben, hogy a lelkigyakorlatozót elhatározásaiban, ha lehet, még tovább erősítse.

Hogyan éri el ezt az eredményt?

A lelkigyakorlatozó a harmadik hét végén elszántan néz a Krisztuskövetés elé. Tudja, hogy útja a hősiesség, a kereszthordozás útja lesz. És már nem fél. Bizik az Istenben, s a szenvedő Krisztussal való hasonlóság ellenállhatatlanul húzza. Ám Szent Ignác tudja, hogy ez a hősi elszántság csak akkor fog Krisztus hősiességébe érni, ha azt öröm és lelki vidámság lendíti előre. Azért a negyedik hét folyamán bemutatja, hogy Krisztus győzött; hogy szeret és megvigasztal minket; hogy ez a győzelmes Krisztus küld minket a világ megváltására a szenvedés és munka útján.

Ezekkel a gondolatokkal *felkelti bennünk az igazi örömet*, azt a diadalmas érzést, mely kitágítja a szívet és megacélosítja az akaratot.

Felkelti elsősorban *a szeretet örömet*: örvendünk Krisztus örömeinek és dicsőségének, az ő boldogságának és győzelmének. Aki szeret, az érti ezt a nyelvet: az egymást szeretők legnagyobb öröme, hogy a másik boldog és örül.

De felkelti bennünk *a remény örömét is*. Szabad ugyanis Krisztus dicsőségében és örömeiben a mi dicsőségünket és örömünket, az ő győzelmében a mi győzelmünket látni. Ha Krisztus feltámadott és győzött, mi is feltámadunk és győzünk, mi, akik vele vagyunk a szenvedésben és a kereszthordozásban. Milyen dicsőségessé és édessé alakítja át ez a gondolat szenvedéseinket! Valóban, van okunk örülni még a szenvedésben is. Ezek a gondolatok nem újak. A Krisztus felhívásáról szóló alapvető elmélkedésben már felcsillantak Krisztus beszédében: „Aki követ a szenvedésben, az kövessen a dicsőségben is.” A negyedik hét ezt a programot fejtí csak ki és mutatja be.

De ugyanúgy visszacseng ez a hét ugyanennek az alapvető elmélkedésnek egy másik gondolatára is. Ebben az elmélkedésben Krisztus Királytól küldetést kapunk a világ meghódítására. Ez a Krisztus a negyedik hétben újra elénk lép, mint győzelmes Király és most is küld minket, mint apostolait küldte egykor a feltámadása után. De ez a krisztusi küldetés most egészen más, sokkal mélyebb visszhangokat fog kelteni lelkünkben, mint a második hét elején. A negyedik héten a lelkes, nagylelkű és hősies szeretet hangulata uralkodik bennünk. Szüvedéstől, munkától nem félünk többé: Istenben bizva, nyugodtan nézünk a jövő elé. Ha most ebben a hangulatban teljes tudatára jutunk annak, hogy *Krisztus minket is hív*, velünk is vannak szándékai világhódító terveiben, ez kétségkívül az öröme és apostoli vágyaknak eddig nem is sejtett mélységeit tárja fel nekünk. Így ez a hét egyrészt megerősíti bennünk az apostoli vágyakat és elhatározásokat: de másrészt az apostoli küldetés, amelyet Krisztustól kaptunk, újabb örömforrást is nyit számunkra, amelyből mindig erőt, kitartást fogunk meríteni a Krisztus-követés nehéz, fáradságos útján.

Krisztus dicsősége és boldogsága, a mi dicsőségünk és boldogságunk, végül apostoli küldetésünk: ez tehát az a három gondolat, amely hivatva van arra, hogy a negyedik hét folyamán bennünk a lelki örömet és vidámságot felszítsa és végérvényesen megszilárdítsa lelkigyakorlatos jó feltételeinket. Hogy a negyedik hét e célját elérje, elmélkedéseinkben erre a három gondolatra ismételten vissza kell térnünk és rá kell mutatnunk.

Ez a hét még jobban, mint a harmadik, *az egyesülés* útján vezetí a lelkigyakorlatozót a tökéletesség felé.

SZEMLÉLŐDÉS A SZERETET MEGSZERZÉSÉRE (Lgy 230–237)

A Lelkigyakorlatok a szeretet iskolája; a szeretetben indultak el, a szeretetben folytatódtak, a szeretetben végződtek. A fundamentum már arra figyelmeztetett, hogy szeretetből mindent Istenre kell vonatkoztatnunk és mindenben egyedül Istent és az ő dicsőségét kell keresnünk. Az első hét szeretetre hangol minket az iránt, aki jöllehet Teremtő volt, a kereszten halt meg értünk. Szeretetet kellett felbennünk a következő hetek, amelyekben az Istenember életét, szenvedését és dicsőségét szemléltük. Joggal kérdezhetjük ezek után: van-e akkor még szükség befejezésül egy külön szemlélődésre, mely a szeretetről szól? Szent Ignác jónak látja ezt. Vajon miért?

Most, a Lelkigyakorlatok végén, mikor a szem tisztábban lát, a szív fogékonyabb, hadd lássa meg a lelkigyakorlatozó egy képben összefoglalva Istennek ezt a nagy szeretetét, hadd jusson ennek a szeretetnek teljes tudatára és ismerje meg, Isten a szeretet és ő *Isten szeretetében él, van és mozog*. Ezzel Szent Ignác a lelkigyakorlatozót egészen az Istenség szeretetéig emeli fel. Eddig is Isten szeretetére tanította őt; de ez a szeretet elsősorban Krisztusra, a megtestesült Istenre irányult. Most, miután szeretetét Krisztus szent emberségén felnevelte és kifejlesztette, felvillantatja előtte magát a láthatatlan és érzékelhetetlen Istenséget, *hogy így megnyissa előtte, ha az Isten kegyelme őt erre hívná, a misztikus egyesülésnek magasabb útját*. Ez az első célja ennek a szemlélődésnek.

De Szent Ignácnak még két más oka is van, miért végezteti el a lelkigyakorlatozóval ezt az elmélkedést, mielőtt búcsúzna tőle.

Először is szeretné őt arra emlékeztetni – mintha félne, hogy a lelkigyakorlatozó ezt el találná felejtetni –, hogy a *szeretet nem a szavakban, nem is csak az érzelmekben van, hanem, ha igazi, tettben nyilvánul meg*, és javaink kölcsönös kicserélésében áll. Hogy ezt az igazságot jól fejébe véssé – és ez a második feladata ennek a szemlélődésnek –, bemutatja Isten szeretetét, ezt a tevékeny, mindenütt jelenlevő, önmagát adó szeretetet, és azt mondja neki: „Lásd, ilyen az igazi szeretet; ha te is igazán szereted Istent, szeretetednek ilyennek kell lennie.”

Végül Szent Ignác ebben a szemlélődésben be akarja vezetni a lelkigyakorlatozót a *tevékeny élethe*. Eddig, harminc napon át, a

szemlélődés életét folytatta; most itt áll a szemlélődő és tevékeny élet határán, egy új életnek a kapujában. Meg kell tehát tanulnia, hogyan élhet a tevékenységben, külső munkákban is benső, imádságos, Istennel egyesült életet; röviden: *hogyan lehet „szemlélődő a tevékenységben is.”*¹ Szent Ignác e célra elvégezteti vele ezt a szemlélődést és mintegy azt mondja neki: „Nézd, Isten mindenütt jelen van, mindenben ő dolgozik, ő szeret. Tehát mindenben megtalálhatod az Istent. Csak keresd mindenben őt és akkor meg is találod őt; akkor Istennel állandóan egyesülve maradsz, semmiféle külső tevékenység nem fog elszakítani tőle és megoldottad a lelki élet legnagyobb problémáját: hogyan egyeztethető össze a tevékeny élet a szemlélődéssel.”

A Lelkigyakorlatoknak ez a záró elmélkedése visszanyúlik az első alapvető elmélkedés, a fundamentum gondolatvilágába. Szinte azt mondhatjuk, hogy *ugyanaz a témája*, mint annak; de most már más hangszerelésben. Mindkettőben az Istenhez való viszonyunkat nézzük. De ott az alapvető elmélkedésben a teremtményeket úgy tekintettük, mint eszközöket a célra, amelyeknek tehát sohasem szabad Isten és közénk állniuk. Azért a Lelkigyakorlatok kezdetén a közömbösséget kellett kiemelnünk velük szemben. A Lelkigyakorlatok végén a teremtményeket nem szükséges többé mint akadályokat tekintenünk. A lelkigyakorlatozó már kibontakozott azokból a kötelékekből, amelyek szívét a teremtményekhez láncolták. Így most már a teremtményeket másképp nézheti: úgy, mint amelyek Istenhez visznek, mert Istennek adományai és Istent hordozzák.

A két elmélkedésnek gyakorlatilag *a célja is ugyanaz*. A fundamentum abba az elhatározásba viszi bele akaratunkat, hogy „egyedül azt kívánjuk és válasszuk, ami jobban segít a célra, amelyre teremtve vagyunk”. A befejező elmélkedés a felé a lelkiség felé irányít minket, amely „mindenben tudja szeretni és szolgálni Isten szent Fölségét”. Ekként a befejező elmélkedés, a fundamentum, amelyre lelki életünket a jövőben felépítjük.

¹ P. Nadalnak. Szent Ignác kiváló tanítványának szavai, a jezsuita lelkiség megjelölésére.

A SZELLEMEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSÉNEK SZABÁLYAI (Lgy 313–336)

(Csávossy Elemér S. J.)

A téma időszerűsége

(Bálint József S. J.)

A választási módszereken kívül nincs még egy fogalom a Szent Ignác-i Lelkigyakorlatokban, ami felé nagyobb érdeklődéssel fordulnának, mint a „megkülönböztetésnek” Szent Ignác-i módszere felé. Nem ok nélkül.

A „zsinati korszakban” kirobbant teológiai és egyházfegyelmi válság magával hozta az eszmék zürzavarát. A „zsinatosok”, a „zsinatot ellenzők” (lefebristák), a „zsinaton túlhaladók” (Küngisták) harcában mintha megzavarodott volna a hívő lelkek ítélőképessége, mintha elvesztették volna lábuk alól a talajt, és nehezen tudják eldönteni, kinek adjanak igazat, hová húzzanak maguk is. Ebben a zürzavarban sokszorososan megnőtt az igény a „szellemek megkülönböztetésének” karizmája iránt. Vagyis az iránt a készség iránt, amely helyesen, biztosan, ingadozás nélkül tudja megállapítani, hogy mi a jó, mi az ortodox tanítás, mi az, ami eretnekség vagy eretnekszagú stb.

A helyes ítélőképességnek ez a lelkiismereti válsága (mint a többi válság is) nem valami különálló jelensége az Egyháznak. A világtörténelem dekadens korszakainak jellemzője. Julien Benda, francia filozófus, Az írástudók árulása (Les trahisons des clercs) c. művében a két világháború között, nagyon jól rámutatott, hogy korunk különböző válságai mögött egy mélyenjáró és sajátos erkölcsi válság húzódik meg. Ez a válság nem az akaratban székel, és lényege nem az, hogy az emberek a lelkiismeretük ellenére teszik a rosszat. A válság sokkal mélyebbre, az értelembe nyúlik vissza, és lényege, hogy

az emberek a rosszat teszik, de nem tudják, hogy rosszat tesznek, mert eleve elveszítették azt a képességüket, hogy meg tudják különböztetni a jót a rossztól, és ennek következtében teljes meggyőződéssel mondják a jót rossznak, a rosszat pedig jónak.

A lelkiismereteknek erről a homálybaborulásáról nagyon megrá-
zóan írt már XII. Pius pápa is a Summi Pontificatus kezdetű encikli-
kájában 1939-ben („Valahányszor Krisztust keresztre feszítik, sötét-
ségbe borul a világ! Ez az óra a sötétség órája, a ti órátok!”).

A hatvanas évek elején egy magyar pap összetalálkozott Nyugat-
Európában egy japán egyetemi tanárral, aki azt kutatta európai
tanulmányútján, hogy az európai embernek van-e valamilyen objek-
tív kritériuma, ami szerint meg tudja különböztetni az erkölcsi jót
és erkölcsi rosszat. Az volt a lesújtó véleménye, hogy az európai
ember ilyen kritériummal nem rendelkezik.

Korunk történelme és benne az Egyház történelme sok tekintet-
ben hasonlít a XVI. századi reformáció forrongó korszakához. Ak-
kor is az eszmék zürzavarának vihara söpört végig a lelkeken. Azon-
ban a Szentlélek „Ellenvihara” sem késlekedett a légkör megtisztítá-
sával. Ennek a tisztító hatású ellenviharnak volt egyik gondviselés
adta eszköze Szent Ignác lelkigyakorlatos módszere, amely tisztasá-
got teremtett az emberek szívében és világosságot gyűjtött a lelkiis-
meretekben. A Szent Ignác-i Lelkigyakorlat ma már az egyetemes
Egyház klasszikus lelkiségi értékei közé tartozik éppúgy, mint a
barokk kor és a „spanyol iskola” másik két nagy egyéniségének,
Keresztes Szent Jánosnak és Avilai Nagy Szent Teréznek művei.
Szent Ignác Lelkigyakorlata felé méltán fordulnak tehát érdeklődés-
sel a mai lelkiségi irányzatok is, nemcsak időálló értékei, hanem a
vázolt helyzetből adódó korszerűsége miatt is. Belső világosság után
vágódnak a lelkek, és ebben nagy segítséget találnak Szent Ignác
Lelkigyakorlatában, a megkülönböztetés szabályaiban.

A „megkülönböztetés” Szent Ignác-i szabályai közvetlenül azt a
célt szolgálják, hogy segítsenek bennünket a választáshoz szükséges
tisztalátás megszerzéséhez – és ilyen szempontból a Lelkigyakorlat
lényegéhez tartoznak. Nem értünk tehát egyet azokkal, akik a „szel-
lemek megkülönböztetését” „függelékként”, „adalékként” kezelik a
Lelkigyakorlatban. A helyes választást ugyanis – ami a Lelkigyakor-
lat középpontjában áll – sok minden befolyásolhatja, elsősorban a
„jó és rossz szellemek”. Ezeknek ismerete tehát szükséges a helyes

választás megejtéséhez. A „jó és rossz szellemen” természetesen nem feltétlenül az angyalokat vagy az ördögöket kell értenünk, hanem különböző külső és belső befolyásoló tényezők által lelkünkben létrehozott minden jó vagy rossz hangulatot, érzelmeket, gondolatokat. Szent Ignác számára a jó és a rossz végső kritériuma: Isten akarata. Ennek az isteni akaratnak fölismerését befolyásolják jó vagy rossz irányban a „jó és rossz szellemek”. Ezért tartja szükségesnek, hogy szabályokat közöljön a szellemek megkülönböztetésére. Aki ezeket a szabályokat megtanulja jól alkalmazni, az nemcsak a Lelkigyakorlatban, hanem egész életében igen nagy hasznát fogja látni ítéleteinek, magatartásának, cselekvésmódjának meghatározásában és megfogalmazásában.

Sokszor azonban nem segítenek az ún. „belső kritériumok” az igazságnak, a helyes és nem helyesnek megállapításában, és még a „szellemek megkülönböztetésének” szabályaival sem tudunk világosságot teremteni. Ilyenkor „külső kritériumra” is szükség van: a tekintélyre. A hívő lélek számára legfőbb külső kritérium az Egyház tanító hivatala. Ezt Szent Ignác is jól tudja, és ezért fogalmazza meg az „egyházias érzés”, a „sentire cum Ecclesia” szabályait. A szellemek megkülönböztetésének szabályai után ezeket is ismertetni és magyarázni fogjuk...

Általános ismertetés

A szellemek megkülönböztetése külön *isteni adomány*. Ezzel nem mindenki rendelkezik, hanem csak az, akinek Isten megadja. Szent Ignácnak ezt az adományt is rendkívüli mértékben juttatta az isteni Jóság. De épp ezért állt módjában meglátásait és tapasztalatait legalább bizonyos mértékben szabályokba önteni, hogy mások is hasznát vehessék.

Ezek a szabályok tehát magának Szent Ignácnak szavai szerint csak *némi* lehetőséget nyújtanak a szellemek megkülönböztetésére, de nem teszik fölöslegessé a *vezetést* és egyáltalán teljes biztonságot és világosságot önmagukban véve még nem adnak. A lelkivezető sem képes egyedül ezek alapján feltétlenül biztos irányítást adni, hacsak Isten külön fel nem világosítja. De egy dolog bizonyos, hogy aki magát az engedelmességre bízva lelkivezetője iránt, azt az isteni

Gondviselés nem hagyja el és előbb-utóbb az igazság megismerésére vezet.

A Lelkigyakorlatos Könyv a szellemek megkülönböztetését illetően a szabályok két csoportját tárja elénk. Az egyik csoport azoknak szól, akiket a rossz egyenesen, a másik csoport azoknak, akiket a jónak látszata alatt kísért meg. Előbbiek leginkább a lelki tisztulás útján, utóbbiak a lelki megvilágosodás útján hasznosak. Előbbiek időszerűek az ellenség egyenes támadása idején, utóbbiak akkor, mikor cselvel szeretne minket hálóiba keríteni. Az első csoport a Lelkigyakorlatok első hetében, a második csoport a második hétben tesz jó szolgálatot a lelkigyakorlatozónak. Azért int Szent Ignác a 9. és 10. annotációban, hogy ne vegyessen és megkülönböztetés nélkül adjuk a lelkigyakorlatozó kezébe ezeket a szabályokat, hanem kinek-kinek lelkiállapota és előhaladottsága szerint a lelki életben.

Már az examen generale tárgyalásánál, amikor a gondolatokról van szó, (vö. 32) említi Szent Ignác, hogy háromféle gondolatot kell megkülönböztetnünk, egyik, mely saját magunktól, másik, amely a jó, harmadik, amely a rossz szellemtől származik.

Itt a szellemek megkülönböztetésénél csak a két utóbbiról szól.

A szabályok első csoportjában azokat említi Szent Ignác, akik vagy a bűn útján járnak még egészen, vagy elszántan haladnak a megtérés útján. Nem szól a *lanyhák*ról. Általában azt lehet mondani, hogy a lanyhákra, bizonyos megszorítással, ugyanazok a szabályok érvényesek, mint azokra, akik a bűn útján haladnak; mert ezeknél is bizonyos mérvű szembehelyezkedés tapasztalható Istennel, s épp ez az oka a szellemek különböző viselkedésének a lelkekkel szemben.

I. A szabályok első csoportja (Lgy 313-327) először a két szellem különböző viselkedéséről (1-2. szab.), majd a lelki vigasztalás és vigasztalanság mivoltáról (3-4. szab.), továbbá a lélek viselkedésének mikéntjéről a kétféle állapotban (5-11. szab.), végül a gonosz szellem egyes jellemző tulajdonságairól (12-14. szab.) szól.

1. Szabály. (Lgy 314) Azoknak, akik bünt bűnre követnek el, a gonosz lélek általában földi gyönyöröket varázsol lelkük elé, hogy így a bűn útján megmaradjanak, sőt mélyebben süllyedjenek el a bűn mocsarába. Ezzel ellentétben a jó szellem az ilyenek lelkiismeretét mardossa, hogy őket a büntől visszatartsa és megtérésre bírja. Ugyanazt kell mondanunk azokról is, akik komoly és egyenes kísér-

tésnek vannak kitéve, még ha nem is estek el: a gonosz lélek szépíti előttük a bűnt, amint ezt őszüleinél is és ezer más esetben tette, a jó szellem viszont int, óv, felkelti a lelkiismeret szavát.

Meg kell jegyeznünk, hogy a gonosz szellem igazi békét, nyugalmat, örömet, vigasztalást sohasem adhat, mert természete maga a békétlenség és nyugtalanság. Azért csak látszólagos az a nyugalom vagy béke, melyet a bűnös élvez, s magában hordja a nyugtalanság csiráját. Az öröm is, melyet a kísértés ígér, csak látszólagos, hamis öröm, amely nagyban különbözik az igazi lelki örömtől, s a különbséget mindenki, aki lelkiállapotaira figyelni szokott, könnyen észreveszi. Viszont a nyugtalanság, melyet a jó szellem a lelkiismeret mardosásával előidéz, egészen más természetű, mint a nyugtalanság, melyet a gonosz lélek kelt fel az emberben. A jó szellem, még ha fedd is vagy megfélemlít, mégis bizonyos béke előérzetét adja a léleknek, hacsak sugallatát követi.

Végre meg kell jegyeznünk azt is, hogy itt s a továbbiakban nem kell okvetlenül mindig magára az ördögre vagy a jó angyalra gondolnunk; elég sokszor az állapotok magyarázatára maga az a belső hang, illetve ösztönzés, melyet lelkiismeretnek nevezünk, s amelyet maga a természetes ész és Isten rendes segítő kegyelme hoz létre bennünk; elég viszont az a lélektani helyzet is, amelybe az ember kerül, amikor kísértés ostromolja és a bűnnek kecségetető voltával szemben találja magát.

Ami a lanyhakat illeti, azoknak lelkiismeretét is a jó szellem inkább mardossa, lanyhaságuk káros voltára, boldogtalanságára és következményeire figyelmeztetve őket; a rossz szellem viszont inkább azt a hamis nyugalmat és kényelmet tükrözi szemük elé, mely a lanyhaság állapotát kellemesnek és kívánatosnak tünteti fel előttük.

2. *Szabály.* (Lgy 315) Épp ellenkezőleg járnak el a szellemek azoknál, akik határozottan és elszántan haladnak előre a megtérés és Isten szolgálata útján. A gonosz szellem ebben az esetben szomorúvá, csüggeteggé iparkodik tenni a lelket, akadályokat gördít útjába, hogy visszatartsa haladásában. A jó szellem viszont könnyűvé iparkodik tenni mindent, vigasztal, bátorít, erősíti, hogy a lélek tovább haladjon a jóban.

Megtérők s olyanok, akik a kevésbé tökéletes útról a tökéletesebb út követésére lépnek, vagy akik valamely jó elhatározást tettek,

gyakran tapasztalják a szellemek e különböző viselkedését. Szent Ignác lelkében megtérése elején az a gondolat merült fel, hogyan lesz majd képes ezt a szigorú bűnbánó életet oly hosszú időn át kibírni. Olykor még a megtérés előtt mutatkozik már ez a gondolat, mint Szent Ágostonnál, akinek lelkében mintegy az összes teremtmények megszólaltak: hogyan fogod kibírni nélkülünk? Ez a gondolat iparkodik bennünk is gyakran a jó feltételek szilárd és állhatatos keresztülvitelét megakadályozni. Épp azért ez a gondolat minden bizonynyal nem a jó szellemtől származik.

Viszont hányszor tapasztaljuk a nagylelkűen tett jó elhatározással s a hozott áldozattal kapcsolatban azt a könnyedséget, vigasztalást, mely minden nehézség fölé emel minket! Ez csak a jó szellem hatása lehet.

Azért nem tagadhatni, hogy a jó szellem nem egyszer még a bűnös és lanyha lélek elé is odaállítja a békét, örömet és boldogságot, melyet Isten szolgálata és az erény magába zárnak. Szent Ágoston is ír erről a tapasztalatról, amikor a tisztaság erénye mintegy megszemélyesítve biztatóan lépett elébe és hívta, hogy kövesse.

3. *Szabály.* (Lgy 316) A harmadik szabály a lelki vigasz mibenlétéről szól. Szent Ignác a lelki vigasz lényegét abba helyezi, hogy az embert egyenesen Istenhez emeli. Benső megmozdulás ez, mondja, amely által a lélek Isten szeretetére felgyullad. Ennek következménye, hogy semmiféle teremtett dolgot önmagában nem tud szeretni. Következménye olykor, hogy könnyeket ont, amelyeknek oka s tárgya valami, ami egyenesen Istenre vagy az ő szolgálatára vonatkozik: Isten jósága, szépsége, szeretete önmagában, vagy amint az a teremtményekben megnyilatkozik, bánat bűneink fölött, együttérzés a szenvedő Krisztussal stb. Általában a hit, remény s szeretet érezhető fokozódása lelkünkben s az ebből fakadó öröm és béke, a mennyei dolgok édességének megízlelése – ez az, amit Szent Ignác lelki vigaszon ért.

Ebből látnivaló, hogy nem igazi lelki vigasz, bár egyébként jó dolog lehet, ha bizonyos fiziológiai okok hozzák létre lelkünkben az öröm érzését, vagy ha pusztán a természet szépsége, a napsugár, az ének idézi elő bennünk az emelkedettség érzetét, jóllehet ez utóbbiak igazi lelki vigasztalásnak is kiindulópontjai lehetnek. Hiszen maga Szent Ignác is egy virágszál szemléleténél könnyekig megindult, hasonlóképp Kis Szent Teréz is a madarak anyai szeretetének látásá-

nál. Még kevésbé lelki vigasztalás az a jó érzet, mellyel valaki – bár a mértékletességet nem szegte meg – jól terített asztaltól felkel, vagy amelyet, mint P. Meschler mondja, érez, amikor egy pohár bort megivott és vallásos érzelmeket tapasztal magában. Viszont olvassuk a szentek életében, hogy egy szőlőfürt látása s megízlése Isten jóságának szeretetére ragadta őket. A lényeg mindig az, hogy a vigasztalás szellemi legyen s egyenesen Istenre vagy vele szorosan kapcsolatos dolgokra irányuljon.

4. Szabály. (Lgy 317) A lelki vigasztnak ellentéte a vigasztalanság. Ennek jelei s megnyilatkozásai a lélek elsötétülése, nyugtalansága, zavar, alsóbbrendű dolgok s általában a teremtmények iránt érzett vonzódás, kísértések, bizalmatlanság, szárazság, kiasztottság, undor, lelki restség, elhagyatottság, mintha a lélek Istentől el lenne szakítva.

A mondottakból ismét látnivaló, hogy ezzel a lelki vigasztalansággal nem azonos az az állapot, melyet bizonyos fiziológiai okok idéznek elő a lélekben: szomorúság, rossz hangulat, búskomorság, lelki betegség. Annál kevésbé az a rossz érzés, csömör, amelyet mértéktelen élvezet vagy maga a bűn hoz létre az emberben, vagy amit világfájdalomnak nevezünk. A betegség vagy fáradtság okozta lelki szárazság sem az a lelki vigasztalanság, melyről itt szó van. Ez utóbbinak ugyanis természetfölötti oka van. Viszont a küzdelemben az előbb említett lelkiállapotok ellen ugyanazokat vagy hasonló eszközöket használhatunk, mint a szorosan vett lelki vigasztalanság esetén, még ha csak bizonyos természetes szomorúságról, szárazságról, vagy rossz hangulatról van is szó.

A lelki vigasztalanságnak egészen külön faja az, amelyet a misztikusok, főleg Keresztes Szent János, az érzékek és a szellem éjjelének neveznek. Ezekről a misztikában tárgyalnak bőven. Ebből az is megállapítható, hogy a lelki vigasztalanság származhat a gonosz lélektől, de lehet Isten megengedése is. Külső megnyilvánulásban és hatásban azonban különböznek egymástól: mert az ördögi kísértés és zaklatás mindig nyugtalansággal, a próba ellenben, melyet Isten küld, ha mégoly fájdalmas is, mindig békével és nyugalommal van összekötve. Ez utóbbi például főleg a szellem éjjelében nyilvánvaló.

5. Szabály. (Lgy 318) Az ötödik szabály nagyon fontos dolgot ír elő a lelki vigasztalanság idejére: sohasem szabad ebben az állapotban előbbi jó elhatározásainkon, amelyeket a lelki vigasztalanság bekövetkezte előtt tettünk, valamit is változtatnunk. A lelki vigasz-

talanság állapotában ugyanis egyrészt nem látunk világosan, rossz hangulatok befolyása alatt állunk; másrészt ebben az állapotban inkább a gonosz lélek hatása érvényesül, míg ellenkezőleg a lelki vigasz állapotában a jó szellemé. Bárcsak mindnyájan követték volna Szent Ignácnak ezt a bölcs tanácsát, akiket hivatás elleni kísértések ostromoltak, s nem engedtek volna a hirtelen rájuk támadó sötétségnek, kislelkűségnek és szomorúságnak! Aki a próba idején meghátrál, sohasem lesz tökéletes ember. Ezekre vonatkozik Krisztus példabeszéde is a magvetőről, amikor az állhatatlanokról szól, akik a kísértés idején elpártolnak. (Lk 8.13)

6. *Szabály.* (Lgy 319) Más dolog azonban megváltoztatni elhatározásainkat és más dolog a vigasztalanság elleni küzdelemben az eljárási módon változtatni szükséglet szerint. E tekintetben nagyon ajánlatos a vigasztalanság állapotában kissé többet imádkozni, megfelelő penitenciát végezni, magunkat gondosan megvizsgálni. Szóval: küzdeni kell a vigasztalanság ellen (contra agere). Nem szabad ölbe tett kézzel beletörödni ebbe az állapotba s magunkat bizonyos letargikus szomorúságnak átadni. Ezzel is mutatjuk, hogy keressük Istent és kegyelmeit, törődünk vele, fáj, hogy elvesztettük közelségét. Példánk ebben a Boldogságos Szűz és Szent József, akik „fájdalommal keresték” az elvesztett isteni Gyermecket. Példa az Énekek énekének menyasszonya, aki körüljárja a város utcáit és tereit és keresi „akit a lelke szeret”.

Annál inkább szükséges ezt tennünk, mert a vigasztalanság és lelki elhagyatottság állapotában az ember inkább hajlandó imádságait elhagyni, megrövidíteni, ahelyett, hogy Krisztus példáját az Olajfák hegyén követve „még buzgóbban imádkoznék” (Lk 22.43) Ilyenkor nem szeretünk penitenciát sem gyakorolni, hanem ellenkezőleg külső vigasz után nézünk. Ezt nagyon kerülnünk kell, mert ezzel végképp útját állhatjuk Isten szándékának, mellyel a lelki elhagyatottság állapotát ránk engedi jönni. Állhatatosságunkat, hűségünket akarja ugyanis kipróbálni, vajon ő elegendő-e nekünk, vagy csak vigasztalásait keressük. Ha tehát külső vigasz után nézünk, Istennek ezt a szándékát meghiúsítjuk.

De viszont nem minden külső vigasz keresése helytelen. Krisztus is felkereste apostolait az Olajfák hegyén; igaz, hogy alvásukból nem sok vigasztalást merített. A mennyei Atya is angyal által erősítette őt. Megengedett dolog tehát, sőt olykor szükséges, hogy a lelkiveze-

tónél vagy komoly tanácsadónál, megértő embernél felvilágosítást, tanácsot, erősítést keressünk. Csak hiú, érzeki, tisztán külsőséges vigaszokat ne keressünk beszélgetésben, világi szórakozásokban. Vagy mód nélkül, rendetlenül ne keressük a külső vigaszt. Munka és helyes, nemes szórakozás sincs kizárva, hogy ezáltal figyelmünket belső állapotunkról eltereljük. A legjobb erősítés és vigasz azonban mindig az imádság és az Istenbe vetett bizalom marad. Ezekről még a következőkben is szó lesz.

Amikor Szent Ignác az addícióknál a penitenciáról szól, (Lgy 89) azt mondja, hogy jó változtatni a penitenciákban, hogy megismerjük, mi hasznos, mi nem e tekintetben. Mert egyszer több, másszor kevesebb penitencia a megfelelő. Ezt a tanácsot a lelki vigasztalanság állapotára is alkalmazhatjuk. Bár igaz, hogy lelki szárazság miatt a szokott penitenciákat nem kell általában elhagyni, mégis olykor megtörténhetik, hogy a vigasztalanságnak oka testi kimerülés, fáradtság, ideggyengeség; ezt pedig a túlzott vagy nem megfelelően választott penitenciák, böjtök, virrasztások is okozhatják. Tehát a kellő diszkréció szükséges itt is: hogy pedig az önszeretet meg ne csaljon, legjobb a lelkivezető tanácsát kikérni.

Bár küzdenünk kell a vigasztalanság ellen, mégis Isten akaratában meg kell nyugodnunk: sőt olykor a lelki elhagyatottság hősiesség, vállalkása, amikor magunkat Istennek felajánljuk, hogy bármily hosszú időn át is készek vagyunk közelségét nélkülözni, ha ő úgy akarja – oka lehet, hogy Isten látogatásával ismét megörvendeztet bennünket.

7. Szabály. (Lgy 320) A hetedik szabály ismét fontos dolgot tartalmaz arra nézve, aki a lelki vigasztalanságban szenved. Gondoljuk meg, mondja Szent Ignác, hogy ebben az állapotban is velünk van Isten kegyelme, s azért megvan számunkra a lehetőség, hogy a jót megtegyük s a rossznak ellenálljunk, ha nem is érezzük Isten kegyelmének erősítő, vigasztaló, bátorító hatását. Ez a tudat, hogy rajtunk áll most is Istennek híven s nagylelkűen szolgálni, bátorságot és erőt ad, annál is inkább, mert épp a vigasztalanság állapotában nyílik alkalom arra, hogy hűségünket, önzetlen szeretetünket, kitartásunkat tettel is kimutassuk. A vigasztalanság ideje a lélek igazi próbája, amelynél elválík, önmagáért vagy adományaiért szolgál-e valaki Istennek és mennyire vitte már az igazán alapos erények gyakorlásában.

8. *Szabály.* (Lgy 321) Ezért mondja a következő szabály, hogy a vigasztalanság állapotában türelmünket kell szembehelyezni a vigasztalanság által okozott lelki gyötrelmekkel, akár közvetlenül a gonosz lélektől, akár természetünktől származnak. Ez a türelem érdemszerző s biztosítja a lélek nyugalma és előkészíti a lelki vigaszra. Épp ezért kell magunkat azzal is vigasztalunk, hogy az elhagyatottság állapota nem tart örökké, hogy a borús ég ismét kitisztul, s az esős időt majd felváltja a napsütés. Tehát csak türelem és kitartás!

9. *Szabály.* (Lgy 322) A lelki elhagyatottságnak s vigasztalanságnak Szent Ignác szerint főleg három oka lehet: saját lanyhaságunk, lelki megpróbáltatás Isten részéről, alkalom nyújtása a helyes önismeretre.

Első esetben saját hibáink, lelki restségünk, az imagyakorlatokban tanúsított hanyagságunk s egyéb vétkeink miatt vonja meg Isten a lelki vigasztalást. Ekkor tehát mindenekelőtt meg kell javulnunk, hibáinkat az önmegtagadás fegyvere által le kell gyűrűnk és igazi buzgóságra felemelkednünk. Akkor rendszerint a lelki öröm és vigasz is visszatér. Néha kis erőfeszítés is meghozza már a várt vigasztalást.

A második esetben Isten próbára teszi állhatatosságunkat és hűségünket, amint azt már a 6. szabály tárgyalásánál mondtuk. Tehát meg kell őrizni a türelmet és az ott ajánlott eszközökkel küzdeni a vigasztalanság ellen.

A harmadik esetben saját gyarlóságunkat akarja megismertetni velünk az Isten, nehogy magunknak tulajdonítsuk azt, ami tisztán az ő ajándéka: mélységes áhítat, lángoló szeretet, könnyek s egyéb vigasztalások és adományok. Így megőriz minket a hiúságtól és kevélységtől s nem engedi, amint szépen és találóan mondja Szent Ignác, hogy „idegen házban fészket rakjunk”.

Szóval megtanít minket a helyes és mélységes önismeretre.

Lehet a szárazságnak, vigasztalanságnak, szomorúságnak tisztán természetes oka is: fáradtság, idegkimerülés, túlzott vezeclés; lehet a szomorúság lelki betegség is, idegbaj. Ez esetben nincs szó igazi „desolatio”-ról Szent Ignác értelmében. Aszerint, hogy mi okozza ezt a lelkiállapotot, más és más eszközöket kell alkalmazni: kissé több táplálkozás, alvás, pihenés, a vezeclések és munkák helyes mérséklése, vagy pedig az orvoshoz kell fordulni tanácsért. A türelem azonban és önuralom mindig hatásos eszközök, hogy ezeket a

lelkiállapotokat mint kereszteteket haszonnal viseljük lelkünk előmenetelére.

Arról a lelki elhagyatottságról, mely egészen természetfölötti, a misztika tárgyal. Ez az elhagyatottság főleg a lélek teljes tisztulását szolgálja s előkészíti Isten nagyobb adományainak befogadására.

10. Szabály. (Lgy 323) A tizedik és tizenegyedik szabály a lelki vigasztalás idején való viselkedésünket írja elő. A vigasztalás ideje a lelki előhaladás, megvilágosodás, erögyűjtés és készület ideje. Azért a vigasztalás idején arra kell gondolnunk, milyenek leszünk majd a vigasztalanság, a lelki elhagyatottság és szárazság idején, s erőt kell gyűjtenünk, elő kell készülnünk a sovány napokra. A vigasztalás napjai olyanok, mint az egyiptomi hét kövér esztendő, mely előkészít, felvértez a lelki szárazság, kísértés, próba, sovány esztendeire. Általában mondhatni, hogy Isten a földön az örömet azért adja, hogy erőt, bátorságot merítsünk és felvértezzük magunkat a küzdelemre, szenvedésre. Ez nemcsak a belső, hanem a külső örömökre, sikerekre is vonatkozik, de főleg a belső vigaszokra, megvilágosításokra. A misztikusok a legnagyobb örömöket élvezték, de a legnagyobb szenvedéseken is mentek át. Tábor előkészít Getszemánira. A vigasztalás viszont a kitartás jutalma. A napkeleti bölcséknek is a jeruzsálemi próba után ismét felragyog a csillag s elkíséri őket Jézus bölcsőjéhez. A vigasztalás idején halad, megkövередik a lélek: ez a lelki előmenetel ideje; a vigasztalanság napjaiban viszont a hűség próbáját állja ki; ez az érdemszerzés ideje. Mindkettőnek nagy jelentősége van a lelki életben.

11. Szabály. (Lgy 324) A lelki vigasztalásban főleg a hiúságtól s elbizakodottságtól kell őrizkednünk; viszont a lelki vigasztalanságban leginkább a kislelkűségtől kell félnünk s attól, hogy elhagyjuk magunkat. A vigasztalanság idején könnyen felhagyunk az imával vagy megrövidítjük azt; elhagyjuk jó feltételeinket, erénygyakorlatainkat. A vigasz idején ellenkezőleg túlbecsüljük erőnket, erényünket, elbizakodottak leszünk, magunknak szeretjük tulajdonítani a jót, amit teszünk, és magukat a lelki vigasztalásokat is. Ilyenkor könnyen erőnket meghaladó s az okossággal össze nem egyeztethető elhatározásokra kapatjuk magunkat, fogadalmakat teszünk, amelyeket később nem tudunk megtartani. Mindezeketől óv minket Szent Ignác ebben a szabályban s már előzőleg a 14. annotációban (Lgy 14). Azért a lelki vigasztalás idején leginkább az alázatosságban kell

gyakorolnunk magunkat azzal a gondolattal, mily gyarlók és tehetetlenek vagyunk a vigasztalanság idején; fordítva a vigasztalanság idején erőt kell meritenünk az Úrban, tudva azt, hogy az ő kegyelmével akkor is ellenállhatunk minden kísértésnek.

12. Szabály. (Lgy 325) Szent Ignác asszonnyal hasonlítja össze a gonosz lelket. Az asszony, ha férfival veszekszik, megfutamodik, mihelyt az erélyesen szembeszáll vele. De ha félénknek mutatkozik, akkor az asszony haragja, bosszúja és vadsága nem ismer határt. Így tesz a gonosz lélek is. Aki neki bátran ellenáll, attól megfutamodik. De azt, aki fél tőle, minden lehető módon gyötri s kínozza, támadja s ostromolja, hogy gonosz célját elérje. Azért kell homlokegyenest az ellenkezőjét tenni annak, amire rá akar beszélni bennünket. Ha pl. kislelkűsége, szomorúságra akar bírni, épp ellenkezőleg vidám arcot kell mutatnunk, a szenvedésben is énekelnünk, s akkor megfutamodik az ördög. Ha ellenben módnélküli öröme akar rávenni, meg kell őriznünk a józan mértéket és komolyságot, hogy kelepccéjébe ne essünk. Hasonlóképp kell cselekednünk a lelki aggályosságánál is, melyről Szent Ignác külön szabályokban szól.

13. Szabály. (Lgy 326) Csalfa szeretővel is összehasonlítja Szent Ignác a gonosz lelket. Az ilyen szerető titokban tesz mindent s nem akarja, hogy elárulják szavait, incselkedését, csábításait. Hasonlóképp cselekszik a gonosz lélek is. Nem akarja, hogy kísértéseit, cseleit, rábeszéléseit gyóntatónknak, lelki vezetőnknek felfedjük, mert fél, hogy leleplezik s nem tudja elérni gonosz szándékát. Azért oly fontos a nyíltság és őszinteség a lelki életben. Hány embert csalt már meg az ördög a zavarosban halászva! Hány fiatalember, leány lépett már hamis útra, kötött érvénytelen, rossz házasságot, mert idejekor nem fedezte fel a kísértést s nem beszélte meg ügyét lelki tanácsadójával! Hasonlóképp a lelki élet egyéb területein is. A helytelen titkolózástól s az őszinteség hiányától meg kell azonban különböztetnünk a misztikusok idegenkedését, hogy lelki élményeikről még lelkivezetőjükkel is beszéljenek. Ez az idegenkedés nem a nyíltság hiányából, hanem alázatosságukból származik, s nem akadályozza őket, hogy idegenkedésük ellenére is feltárják lelküket vezetőjük előtt. Viszont olykor misztikus lelkekben nagy vágyat is észlelhetünk, hogy velük hasonló lelkekkel közöljék magukat.

14. Szabály. (Lgy 327) Hasonlít a gonosz lélek ügyes hadvezérhez, aki az ellenség harcvonalának vagy az ellenséges várnak leggyengébb

részét, oldalát kémleli ki s támadja meg. A gonosz lélek is kikutatja lelkünk leggyengébb oldalát, fő hibánkat, fő hajlamunkat s arról az oldalról támad meg. Általában úgy jár el az emberekkel, hogy őket azzal vonzogatja, ami nekik leghízelgőbb, ami természetüknek legkedvesebb: gazdagság, hiúság, élvezet. Eleinte közömbös dolgokat hoz elő s ezekkel fogja meg őket; utána könnyen ráveszi a rosszra is. Itt már a jónak látszata alatt kísért. Erről a kísértésről tárgyal a szellemek megkülönböztetéséről szóló szabályok másik csoportja. Erre nézve a Két Zászlóról szóló elmélkedésben is sok felvilágosítást nyerhetünk.

II. A szellemek megkülönböztetése szabályainak második csoportja (Lgy 328–336) először a két szellem különböző viselkedését mutatja be azokkal szemben, akik a lelki életben komolyan haladnak (1. szab.), azután a lelki vigasztalás különféle okairól s eredetéről tárgyal (2–3. szab.), majd a jónak látszata alatt való kísértésről szól (4–6. szab.), továbbá a lelki érintésnek különféle módjáról az egyes szellemek részéről (7. szab.), végre gyakorlati tanácsot és figyelmeztetést ad arra nézve, hogy különbséget kell tenni a voltaképpeni vigasztalás időpontja és a közvetlenül rákövetkező időpont között. (8. szab.)

1. Szabály. (Lgy 329) Isten és a jó szellem sajátossága, hogy lelki ösztönzéseikkel igazi lelki öröm és béke kapcsolatos; míg viszont a rossz szellem sajátossága, hogy a lelki örömet és békét zavarja, a lelket elhomályosítja s szomorúvá teszi.

A lelki nyugtalanságnál azonban meg kell különböztetnünk, vajon az a dologból magából fakad-e, melyre magunkat elhatározzuk, vagy pedig kívülről jön-e? Ha maga a dolog okozza a nyugtalanságot, akkor könnyen jele annak, hogy valami rendetlenség van benne, s hogy annak megtevéését nem a jó lélek sugallja. Nem egyszer tapasztalják lelki életet élő személyek, hogy valami megmagyarázhatatlan ellenszenv, idegenkedés, nyugtalanság, félelem vesz erőt rajtuk, ha valami meghatározott dologra el akarják tőkélteni magukat; viszont más dolognál mély lelki béke, öröm, biztosság szállja meg őket. Nagyon meg kell figyelni ezeket a lelki megmozdulásokat, mert a nyugtalanság könnyen annak jele lehet, hogy nem a jó lélek sugallja az elhatározást; a béke és öröm viszont a jó szellemtől származó sugallatot árulja el. Ezekre a belső megérzésekre hivatkozik Szent

Ignác a választás második időpontjánál is, amikor a lélek a vigasztalásokból és azok ellenkezőjéből merített tapasztalat alapján következtet Isten akaratára.

Ebben az esetben tehát a nyugtalanság inkább a jó szellemtől származik, aki minket vissza akar tartani a dolog megtevésétől, vagy pedig valami ösztönszerű megézését is jelentheti a gonosz szellemnek, akinek megtévesztő szándéka az elhatározandó dologban valamiképp érzékelhetőleg megnyilvánul. Más az a nyugtalanság, amely nem a dologból magából fakad, hanem kívülről járul hozzá. Ebben az esetben a félelem és nyugtalanság a gonosz lélektől jön, aki a jót meg akarja akadályozni. Azért hoz fel álokokat, szörszálhasogatásokat, hogy a lelket megzavarja s jó elhatározásainak véghezvitelében, lelki előhaladásában meggátolja. Erről az esetről szól Szent Ignác a lelki aggályokról tárgyaló 6. szabályában. (Lgy 351)

A nyugtalanság tehát kétféle lehet: a dologból magából származó vagy kívülről hozzájáruló. Első esetben a jó szellemtől is jöhet, aki ezzel a nyugtalansággal figyelmeztet és visszatart; jöhet viszont a gonosztól is, aki épp ezzel a szándéktalanul is okozott nyugtalansággal elárulja és leleplezi magát az öt ösztönszerűleg megéző lélek előtt. A második esetben a gonosz lélektől származik, aki a jónak megtevésétől álokoskodásokkal vissza akarja tartani a lelket.

2. *Szabály.* (Lgy 330) Csak a jó Isten egyedül vigasztalhatja a lelket minden megelőző és előkészítő ok nélkül. Mert csak a Teremtő nyithat be a lélek ajtaján, mint sajátján, anélkül, hogy bebocsátást kérne. Amikor tehát a lélek hirtelen, minden megelőző megismerés vagy gondolkodás nélkül Isten szeretetére gyullad, ennek oka csak maga az Isten lehet. Minden más szellem ugyanis csak a megismerő tehetségen át férkőzhet az akarathoz és hozhat létre abban lelki megmozdulásokat. Figyelni kell azonban arra is, hogy a lelki vigasztalást nem okozza-e közvetve valamilyen észrevétlen fiziológiai ok, pl. hirtelen testi megkönnyebbülés vagy hasonló.

3. *Szabály.* (Lgy 331) Előző okkal mindkét szellem idézhet elő a lélekben vigasztalást, de ellentétes céllal. A jó szellem azért idézi elő a vigasztalást, hogy a lélek mindig jobban előrehaladjon; a gonosz lélek pedig azért, hogy a vigasztalással megtéveesse a lelket s azután saját rossz szándékai szerint vezethesse.

Ez a szabály tehát nagyon fontos. Nem minden vigasztalás származik a jó szellemtől. Van látszólagos, van álbéke is. A jó szellemtől

származó vigasztalás azonban más természetű, mint a gonosz szel-
lemtől származó. Olyan a különbség, mint a valódi és a hamis arany
vagy drágakő között. A tapasztalt lélek olykor már a vigasztalás
benső sajátosságán felismeri a forrást. De mindenesetre hatásain s
az érintés módján, mellyel a különféle szellemek a lelket illetik.
Ezekről szólnak a következő szabályok.

4. *Szabály.* (Lgy 332) Szent Pál szavaival él Szent Ignác. (2Kor
11,14) mikor azt mondja, hogy a gonosz lélek a világosság angyalá-
nak ruháját szereti magára öltetni, hogy megtévesse a jámbor lelket.
Ilyenkor mintegy a lélek ajtaján megy be, hogy saját ajtaján jöjjön
ki, vagyis jó és szent gondolatokat kelt fel a lélekben egészen lelkiál-
lapotának megfelelően; azután lassanként saját célját törekszik elér-
ni azáltal, hogy észrevétlenül a kevésbé jó, sőt a rossz felé tereli. Ez
az a kísértés, mely a jónak látszata alatt közelíti meg a lelket.

A lélek ugyanis, amely buzgón halad az erények útján, azonnal
visszautasítaná a kísértést, amely egyenesen a rossznak látszatával
támadná meg. Azért kell a gonosz léleknek álruhába öltöznie s a
jónak látszatát a lélek elé varázsolnia. Ez az, amiről Szent Ignác a
Két Zászlóról szóló elmélkedésben is szól: a gonosz lélek önmaguk-
ban véve közömbös, nem rossz dolgok által (vagyon, hírnév) törek-
szik a lelket a maga szándékainak megnyerni. Olykor azonban még
a közömbös dolgok sem elég megtévesztő hatásúak neki, hanem
egyenesen jó és szent dolgokat, szándékokat varázsol a lélek elé:
buzgalmat Isten dicsőségéért, részvétteljes szeretetet a felebarát
íránt, a szent barátság eszményét, a vezeklés vagy hosszú imádság
jó hatásait a lélekre stb. Mindig olyant állít azonban a lélek elé,
amihez az valamiképp természet szerint is hajlik, amit szeret, vagy
amiben túlozni szokott. S ezzel fogja meg a lelket, úgyhogy lassan-
ként tökéletlenségek csúsznak bele cselekedeteibe, végre pedig már
nem az Isten szeretete, hanem az önszeretet vezérli tetteiben. Magát
Krisztust is a jónak látszata alatt kísértette meg az ördög, mikor azt
súgta neki, vesse le magát a templom ormáról, hogy higgyenek neki.
Minden kísértésben, amely a jónak látszata alatt támad, van valami,
amin a gonosz lélek „kigyófarkát” meg lehet ismerni, amely még a
fényes angyali álruha alól is kilóg.

5. *Szabály.* (Lgy 333) Részletesebben megtekintve a dolgot, mi az,
amin felismerhetjük, hogy a jó szellem vezet-e, vagy a gonosz lélek
kísért a jónak látszata alatti? – Meg kell figyelni az egymást követő

gondolatok kezdetét, fejlődését, végét. Ha minden csak jó és egyedül csak a jóra irányul, akkor ez jele, hogy az egész a jó szellemtől jön. Ha azonban a gondolatok egymásutánja olyasmire vezet, ami rossz, vagy kevésbé jó, mint amit a lélek annak előtte tenni szándékozott, vagy olyasmi, ami Istentől elvonja, vagy gyengíti, nyugtalanítja, megzavarja, akkor ez világos jele, hogy az egész a gonosz lélektől származik.

Ettől a nyugtalanságtól meg kell különböztetni azt a félelmet, amelyet misztikus kegyelmekkel megáldott lelkek rendszerint tapasztalnak, hogy esetleg a gonosz lélek cselszövényeinek és személyvesztéseinek áldozataivá lesznek. Ez a félelem inkább jó jel s csak a misztikus élmények *után*, nem alattuk jelentkezik.

A gondolatoknak és elhatározásoknak ez az egymásutánja olykor évekre is kiterjedhet. Főleg ha valaki már régen az erény útját járja s később meghalni, mintsem Istent megbántani, azt a gonosz lélek nem tudja oly hamar megtéveszteni, azért lassan, nagyon lassan iparkodik a lelket a helyes útról letéríteni, s lehetséges, hogy csak évek után lesznek világosak cselszövényei. Az igazán alázatos és engedelmes lélek azonban könnyen elkerüli a gonosz lélek és a természet cselszövényeit, mondja P. Roothaan. Mert az alázatos lélek nem bizik önmagában, hanem megnyilatkozik lelkivezetője előtt és aláveti gondolatait az ő ítéletének; az engedelmes lélek pedig követi vezetője tanácsát.

6. *Szabály.* (Lgy 334) Nagyon üdvös és hasznos dolog ilyen tapasztalat után, amikor az ember felfedezte a gonosz lélek cselszövényeit, a gondolatok egymásutánját, ahogy egymást követték, megfigyelni, hogy így a kísértő cselfogásait megismerjük és azoktól máskor jobban őrizkedjünk.

7. *Szabály.* (Lgy 335) Szép hasonlatokkal világítja meg Szent Ignác, mily különböző módon érinti a jó és a gonosz szellem a lelket. A jó szellem érintését olajcsepphez hasonlítja, mely a szivacsba hatol – egészen szelíden, könnyedén és békésen. A gonosz szellem érintése ellenkezőleg a köre eső vízcsepphez hasonlít: keményen éles, hangos és zavart okozó. Ez azokra vonatkozik, akik az erényben buzgón haladnak. Akik ellenkezőleg bűnről bűnre vetemednek, azokat épp ellentétes módon érintik a szellemek. Ennek oka Szent Ignác szerint az, hogy egyik esetben a lélek mintegy ugyanolyan hangoltságú a szellemmel, s azért ez zaj és feltűnés nélkül mehet be nyitott ajtón

át saját házába; a másik esetben az ellentétes hangoltság bizonyos erőszakot igényel, mint mikor valaki feltöri az ajtót, hogy idegen házba behatoljon. Gyönyörű lélektani megfigyelésre vall a kétféle szellem illetésének és hatásának ez a leírása.

8. *Szabály.* (Lgy 336) Azoknál a lelki megvilágosításoknál és vigasztalásoknál, melyek a lélekben megelőző ok nélkül keletkeznek, a megtévesztés ki van zárva, mert csak Istentől jöhetnek. Mindamellett nagy gonddal s élesen meg kell különböztetni az időpontot, amelyben Isten közvetlenül hat a lélekre, attól az időponttól, amely ezt követi. Ekkor a lélek ugyan még az isteni közlés hatása alatt áll, de már saját gondolatait is belevegyítheti lelki tapasztalataiba s elhatározásaiba, akár a jó, akár a gonosz szellem behatása alatt. Ezért jól meg kell azokat fontolni s megrostálni, mielőtt teljes bizottsággal követnők.

A LELKI AGGÁLYOKRA VONATKOZÓ JEGYZETEK

(Lgy 345–351)

(Csávossy Elemér S. J.)

Az aggályosság egyike a lelki szenvedéseknek, de lehet lelki betegség is. Elég sokan szenvednek alatta, némelyek átmenetileg, mások egész életükön át. Szent Ignác maga is átment ezen a fájdalmas lelki próbán Manrézában. Azért írta le a szabályokat saját tapasztalata alapján, hogy segítsenek az aggályok felismerésében és leküzdésében.

Mindjárt bevezetésképp említjük, hogy az aggályosságnak két főoka lehet: a gonosz lélek vagy a természet. Előbbi esetben az aggályosság próba, kísértés, amelyet a jó Isten megenged a lélek nagyobb megtisztulására; utóbbi esetben ideggyengeség, beteges lelkiállapot.

Ha az aggályok okozója a gonosz lélek, akkor az aggályosság csak átmeneti állapot; ha ellenben az aggályok a gyenge idegrendszerből vagy más testi diszpozícióból erednek, akkor gyakran hosszú ideig megmaradnak, esetleg az egész életen át. Szent Ignác leginkább csak az elsőfajta aggályokról szól. Hiszen a másikkal az aggályokat nem lehet egyedül lelki alapon gyógyítani, ahhoz az orvos segítsége is

szükséges, bár ebben az esetben is az aggályokról szóló szabályok azok leküzdésében hathatósan segíthetnek.

A természetből fakadó aggályosság rokon lélektani jelenség a lélektani szkepticizmussal és azzal a lelki beállítottsággal, melyet pedantériának nevezünk. Szkepticizmus ugyanis kétféle van: elméleti és gyakorlati. Az elméleti szkepticizmus mintegy tudományos alapon, elvből akarja bevezetni a gondolkodásba a kételyt tágabb vagy szűkebb területen. Ettől jól meg kell különböztetni a gyakorlati vagy lélektani szkepticizmust, mely bizonyos kétkedő, beteges lelki diszpozícióból ered, s sohasem tud kellőleg megbizonyosodni. Hasonlóképp a pedantéria is beteges lelkiállapottá válhat és beteges lelki diszpozícióból eredhet, amikor az ember nem tud eléggé pontos, rendes és tiszta lenni: mindig van még valami elrendezni-, szabályozni-, tisztogatnivalója. Ezek a lelkiállapotok egymással rokonok s nem egyszer együtt találhatóak meg az emberben.

Szent Ignác először a lelki aggály igazi mivoltáról és természetéről (1–2. sz.), majd a lelki aggályok jelentőségéről (3. sz.), azután a gonosz lélek eljárásáról szól a lelkekkel szemben (4. sz.), végre a lélek viselkedésének módját jelöli meg az aggályosság leküzdésében (5–6. sz.)

1-2. Jegyzet. (Lgy 346.347) Nem szabad az aggályt a téves ítélet összetévesztetni. Ha valaki véletlenül keresztalakban fekvő szalmaszára lépett s utána úgy véli, hogy vétkezett, az Szent Ignác szerint nem aggály, hanem téves ítélet, téves lelkiismeret. Olykor ezt is aggálynak nevezzük, de valóságban nem az. Az aggályosság mindig kétkedéssel van összekötve. Ha tehát a keresztben fekvő szalmaszára léptem s utána kétkedem, vétkeztem-e vagy sem, s egyrészt úgy látom, hogy nem, másrészt mégis kételkedem, s ide-oda ingadozom s nem tudok megnyugodni: ez az igazi aggály, melyet a gonosz lélek okoz, de okozhatja a természet is.

Az aggályt tehát egyrészt a téves lelkiismerettől, másrészt azonban a gyengéd lelkiismerettől is meg kell különböztetnünk. Mindkét esetben igazi, szabadon alkotott ítéletről van szó; az egyikben az ítélet téves, a másikban igaz. Az aggályosság viszont mindig kétkedést és bizonytalanságot jelent. A gyengéd lelkiismeretű egyén nagyon jól tudja, hogy mi nagy bűn, mi kis bűn, mi egyáltalában nem bűn, csak tökéletlenség. De ő még a legkisebb tökéletlenséget sem akarja tudatosan és szándékosan elkövetni, azért vigyázva jár és kis

dolgokra is nagy ügyet vet. E mellett azonban nyugodt, békés és biztos; nem a félelem, hanem a szeretet és bizalom vezetik. Az aggályoskodó ellenkezőleg fél, hogy vétkezik, ahol vétekről nincs is szó; nem annyira a tökéletesség szeretete, Isten szeretete, mint inkább a félelem vezet, s gyakran inkább a szolgálai, mint a gyermeki félelem.¹ Cselekedeteiben nem biztos, hanem töprengő.

Szent Ignác az említett példában a szalmaszálról csak a cselekedet utáni kételyről beszél s ezt nevezi aggálynak. Mivel az aggály a lelkiismeretnek bizonytalanságában áll, s megkülönböztetünk a cselekedetet megelőző s azt követő lelkiismeretet, azért az aggály is kétféle lehet: egyik, amelyet a cselekedet előtt, másik, amelyet utána érzünk. A cselekedet előtti aggályosság az adott példában abban állna, hogy valaki, mielőtt a szalmaszárra lépne, kételkednék, szabad-e vagy sem, s ettől a kételytől nem tudna megszabadulni, s így mintegy megállna útján, nem tudva, mitévő legyen, rálépjen-e vagy ne?

Ezt a lelkiállapotot perplexitásnak is nevezik. Van perplexitás, mely aggályosságból származik; van azonban olyan perplexitás is, mely két kötelesség látszólagos ütközéséből származik, amikor az ember nem tudja eldönteni, melyik kötelesség az előbbrevaló.

Aggályosság mutatkozik abban is, ha valaki nem tud magának soha elegendő bizonyosságot szerezni valamely cselekedet megengedett voltáról. Aggályosság mutatkozhatik nemcsak a dolog megengedett, hanem érvényes volta fölötti kételyben is, éspedig a cselekedet előtt vagy után. Így pl. aggálya támadhat valakinek: érvényesen gyónt, feloldozott, keresztelt, konszekrált-e, bár nincs alapos oka kételkedni. Aggálya támadhat szándékának helyessége fölött, mikor mindig tökéletesebb és tökéletesebb szándékkal akar cselekedni. Aggályosságnak jele, ha valaki mindent fel akar írni, hogy meggyónja vagy megkérdezze, s ebben soha elég pontosnak nem érzi magát. Az effajta aggályok már inkább a lélektani szkepticizmus vagy pedantéria területére tartoznak. Azért említettük is a bevezetőben, hogy ezek a lelkiállapotok egymással rokonok.

3. *Jegyzet.* (Lgy 348) Az elsőfajta aggály, vagyis a téves lelkiismeret mindenképp utálandó dolog és csakis árthat. A másíkfajta, vagy-

¹ Van aggályosság, amely a tökéletességre is vonatkozik; de ez esetben is jellemzője a *félelem*.

is a tulajdonképpeni aggály egyidőre nagyon hasznos lehet a lélek számára mert mindjobban megtisztítja a bűnnek még látszatától is s lelkiismeretét finomítja.

Ez azonban csak akkor áll fenn, ha az aggály kívülről ered és próbajelleggel bír, és ha a lélek küzd az aggályok ellen és nem tetszeleg magának azokban és engedelmesen követi lelkiatyja utasításait. Ellenben ha az aggály beteges lelkiállapotból fakad s tovább tart, megbénítólag és károsan hat a lélekre. A léleknek ekkor is, amennyire csak lehet, küzdeni kell ellene, s Isten nem vonja meg tőle kegyelmi segítségét.

4. *Jegyzet.* (Lgy 349) A gonosz lélek megfigyeli a lelket s ha észreveszi, hogy gyengéd lelkiismeretű, akkor iparkodik őt ez irányban a végletekbe vinni. Vagyis ha sem halálos, sem bocsánatos bűnt, de még szándékos hibát, tökéletlenséget sem akar elkövetni, akkor azt sugallja, hogy bűnt vagy hibát lásson ott is, ahol nincs. Ezzel azt akarja elérni, hogy a lélek Isten szolgálatát túl nehéznek, lehetetlennek tartsa, kétségbeessék s egészen felhagyjon vele. Vagy ha ezt nem is éri el, legalább kínozza és nyugtalanítja s lelki előmenetelében akadályozza.

Két szempontból lehet tehát veszélyes az aggály: 1. mert a lélek úgy véli, hogy Isten hű szolgálata lehetetlen, s azért vagy az ellenkezőbe, a tág lelkiismeretbe csap át, vagy egyáltalán felhagy Isten szolgálatával; 2. mert az aggályos lélek, ha úgy véli, hogy máris bűnt követett el, bár ez nem is igaz, fölöslegesnek tartja a további küzdelmet s igazán beleegyezik a bűnbe. S mivel gyakran inkább a félelem, mint a szeretet tartja vissza a bűntől, ez annál könnyebben történik meg vele. Épp azért kell az aggályosság ellen komolyan küzdeni: mert aki nem küzd ellene, azt az aggályosság könnyen legyőzi.

A tág lelkiismeretű egyéneket viszont a gonosz lélek iparkodik még tágabb lelkiismeretűekké tenni. Aki kicsiben könnyen elhagyja magát, azt ráveszi, hogy nagyobb dologban is ugyanazt tegye. S aki a szándékos bocsánatos bűnöket semmibe sem veszi, az nemsokára súlyos bűnt is el fog követni. Ebben rejlik a kis dolgok megbecsülésének fontossága a lelki életben. (Cura minimorum.)

5. *Jegyzet.* (Lgy 350) Ezzel szemben tehát a léleknek mindig az ellenkezőjét kell tennie annak, amire az ördög vagy a természet rá akarja venni. Akit tehát arra csábít, hogy tág lelkiismeretű legyen, az iparkodjék lelkiismeretét finomabbá tenni s Isten szolgálatában

a legkisebb dolgokra is nagy súlyt fektetni. Akit ellenkezőleg a lelki finomságban túlzásba akar vinni, az törekedjék a középúton megmaradni. Ne menjen az ellenkező végletbe se, mert hiszen a gonosz léleknek épp az a célja, mint láttuk, hogy az aggályos és szűk lelkiismeretűt kétségbe ejtse s azután arra bírja, hogy egyáltalán semmit tekintetbe ne vegyen. Aki tehát túlságosan tágit lelkiismeretén, az megkönnyíti az utat a gonosz lélek számára. Ugyanez áll a természet okozta aggályokra nézve is.

6. *Jegyzet.* (Lgy 351) Mint említettük, van olyanfajta aggályosság is, mely mindig a szándék tisztaságát félti. Ilyenkor megesik, hogy valami jó dologba fogunk, de azután felvetődik bennünk az aggály, hátha hiúságból vagy más nem helyes indítóokból cselekszünk. Ezért abbahagyjuk, amit megkezdettünk, vagy meg sem kezdjük, amit pedig Isten dicsőségére meg akartunk kezdeni.

Világos dolog, hogy a gonosz lélek így minden dolgot megakadályozhat hiú gondolatok vagy más helytelen szándékok sugallásával. Azért ennek elejét kell venni azzal, hogy lelkünket Istenhez emeljük, őszintén felindítjuk a tiszta szándékot s azután az ördög vagy a természet incselkedésével mit sem törődünk.

Mindezek a szabályok és utasítások kitűnő eszközök, hogy az aggályokat felismerjük s ellenük küzdjünk. De mindez csak akkor éri el teljes hatását, ha a lélek őszintén feltárja vezetőjének bensejét és vakon engedelmeskedik. Az aggályosnak ez olykor nehezére esik, mert attól fél, hogy gyóntatója nem jól értette meg, vagy hogy ő maga nem jól fejezte ki magát, vagy hogy a lelkiatya utasítása erre az esetre már nem érvényes stb. Mindezekben az aggályos léleknek túl kell emelkednie, ha aggályaitól meg akar szabadulni. Itt is igaz marad, hogy az engedelmes ember győzelmet arat. (V. O. Pld 21.28)

AZ EGYHÁZZAL VALÓ EGYÜTTÉRZÉS SZABÁLYAI (Lgy 353–370) (Csávossy Elemér S. J.)

A) Időszerűségük és általános jellemzésük (Bálint József S. J.)

Az Egyházzal való együttérzés szabályai sohasem voltak időszerűbbek, mint a II. Vatikáni Zsinat után. Két okból kifolyólag. Először is azért, mert egyetlen zsinaton sem állt annyira középpontban maga az Egyház, mint a II. Vatikáni Zsinaton. Másodszor pedig azért, mert a zsinat után kirobbant válság sok vonásban megegyezik a XVI. század válságával. Ma is, mint a XVI. században, nem annyira külső ellenség, mint inkább belső meghasonlás fenyegeti az Egyházat. Ma is, mint akkor, az Egyház tanító tekintélyét akarják kétségbe vonni. Ma is, mint akkor, az Egyház válsága, nem a világi hívek válsága, hanem inkább a klérusé, amint azt a francia katolikus író, François Mauriac megállapította (a hatvanas évek végén): „Nos igen, az Egyházban válság van. De ez a válság nem az Egyház válsága, hanem a klérus válsága, amely éppen akkor mulasztja el az evangéliumi tanúságtetés kötelességét, amikor a világiaknak arra a legnagyobb szükségük van!”

A XVI. századnak két nagy reformátora volt. Luther és Loyolai Szent Ignác. Luther az Egyházat mint intézményt akarta megreformálni. Loyolai Szent Ignác nem intézményeket, hanem az embereket reformálta meg Lelkigyakorlataival. Luther szembehelyezkedett a pápasággal. Loyolai Szent Ignác külön fogadalommal kötelezi rendjének tagjait a Szentatya iránti engedelmességre és hűsége. Luther működése egyházszakadást idézett elő. Loyolai Szent Ignác megújította az Egyházat, elsősorban a Lelkigyakorlataival.

Szent Ignác Egyház iránti szeretete és a Szentatya iránti engedelmessége egész mélyen a Lelkigyakorlatok lelkiségében gyökerezik. Az egyházas érzés 18 szabályában nem kevesebbszer, mint tizenegyszer fordul elő: dicsérni az Egyházat, dicsérni a rendeleteit. Szent Ignác mélységes hitének és értelemi-akarati, azaz jellembeli következetességének kell betudnunk, ahogyan ő a láthatatlan Isten iránti

hódolatát és engedelmisségét, a Vezérelv és Alapigazságban megfogalmazott kötelezettséget: „Istent, a mi Urunkat dicsérni, tisztelni, szolgálni” – hogyan származtatja át először a testté lett Ige iránti szeretetre és szolgálatra, és végül Jézus Krisztus iránti lángoló szeretete hogyan konkludál Krisztus Jegyese, az Egyház iránti szeretetben és engedelmisségben, amely különösképpen konkretizálódik a pápa iránti engedelmisségben. A szeretetnek ez a logikája Szent János érvelésére épül: „Aki nem szereti testvérét, akit lát, nem szeretheti az Istent sem, akit nem lát” (1Jn 4.20).

„Aki nem szereti Krisztus Jegyesét, az Egyházat, akit lát, nem szeretheti magát Krisztust sem, akit nem lát. – Aki nem engedelmeskedik Krisztus földi helytartójának, akit lát, az nem engedelmeskedik magának Krisztusnak sem, akit nem lát.”

Az egyházas érzés 18 szabálya közül négy olyan szabály van, amely egyetemes jellegű. A többi ennek a négy egyetemes jellegű szabálynak részleges alkalmazása és korabeli teológiai és egyházfegyelmi problémákkal függ össze.

Az általános szabályok lényegét három pontban lehet összefoglalni:

1. Az Egyház Krisztus Jegyese.
2. az Egyházat a Szentlélek kormányozza.
3. következőképp dicsérettel, tisztelettel és engedelmisséggel tartozunk az Egyháznak.

A részleges szabályokban három dolog figyelhető meg. Az egyik az, hogy ahol az Egyház tekintélye által eldöntött dolgokról van szó, ott egyértelműleg a készséges engedelmisséget, a „dicséretet” írják elő. Másodsor: vitatott teológiai kérdésekben (predesztináció, hit és jó cselekedetek, kegyelem és szabad akarat összefüggése, istenfélelemből és szeretetből történő szolgálatnak kapcsolata stb.), ott szintézisre, az ellentétek összebékítésére kell törekedni. Végül harmadszor: minden szabály mögött ott rejlik az egyetemes jóakarát, a megértő szeretet. Elmondhatjuk tehát, hogy e szabályokat összefoglalhatjuk a híres Szent Ágoston-i hármas szabállyal: „in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas” = „a szükségesekben egység, a kétes dolgokban szabadság, mindenben szeretet”.

B) A szabályok magyarázata (Csávossy S. J.)

Az egyházas gondolkodás és érzés szabályait a következőképp oszthatjuk fel. Az első szabály általánosságban kiemeli, hogy mindenben engedelmesen alá kell vetnünk magunkat az Egyháznak, amely Krisztus igazi jegyese. Ezután sorra veszi Szent Ignác az Egyház hitéletének sajátos megnyilatkozásait (2–8. szab.), majd az egyházi rendelkezéseket és személyeket (9–10. szab.), végre az Egyház tanítását (11–18. szab.). Mondhatnók, hogy bizonyos tágabb értelemben az Egyház megszentelő, kormányzó és tanító tisztét s hatalmát állítja elénk s ráutal, hogy mindezekben hogyan nyilvánul meg az igazi egyházas érzés és gondolkodás.

1. *Az első szabály*, mint említettük, általánosságban kiemeli az Egyház iránt kötelező készséges engedelmeséget. Az igazi katolikus érzésnek és gondolkodásnak ez egyik fő jellemző jegye. Az igazi katolikus érzést ugyanis jobban mutatja meg az Egyház parancsai s rendelkezései iránt tanúsított tisztelet és engedelmesség, mint az Isten parancsainak megtartása. Nem mintha előbbieket fölötte állnának utóbbiaknak; de aki Istenért az Egyháznak aláveti magát, az megmutatja ezzel, hogy Isten iránti engedelmissége is tökéletes. Mert elismeri azt az intézményt, melyet Isten ezen a földön létesített, hogy az embereket Istenhez vezesse. *A nem katolikus is megtartja esetleg Isten parancsait; de hogy igazán katolikus-e valaki, az az Egyház iránti hűségben és engedelmisségben lesz nyilvánvalóvá.* Ezért hiába nevezik magukat vallásosoknak és katolikusoknak azok, akik a vallásosságot elválasztják az Egyháztól, a kereszténységet a hierarchiától. Ez a vallásosság csak látszatra az; mert Krisztus nem választható el hűséges jegyesétől, amely a római katolikus hierarchikus Anyaszentegyház.

2. *szabály.* Az igazi egyházas lelkület mindig egybekapcsolódott a szentségek gyakori vételével s ajánlásával. Mennyit kellett Szent Ignácnak szenvednie e tekintetben azoktól, akikben nem volt meg az egyházas lelkület! Élete tanúskodik a küzdelmekről, üldözésekről, melyeket a szentségek gyakori vételének ajánlása miatt ki kellett állnia. Hasonlóképp van ez a mai napig is. A janzenizmus csalárd eretneksége épp a szentségek, főleg az Oltáriszentégek gyakori és korai vétele ellen harcolt. X. Pius pápa áldozási dekrétumai mennyi meg nem értést, ellenszenvet, sőt ellenállást váltottak ki még egyébként jó gondolkodásúak lelkéből is. A gyermekek korai áldozásával

még ma is sok szülő és lelkipásztor értetlenül áll szemben. Előítéletek és kifogások akadályozzák, hogy ezt a dekrétumot nem valósították meg meg a maga egészében számos egyházmegyében és országban. A katolikus gondolkodás hiányára vall, ha ily pápai nyilatkozatokkal, sőt magával az egyházi törvénykönyv rendelkezéseivel szemben érthetetlen közönnyel vagy ellenszenvvel viseltetünk.

3. *szabály*. Szent Ignácot, illetve a Lelkigyakorlatok aszkézisét nemegyszer szembeállították a liturgikus mozgalommal. Hogy mennyire indokolatlanul, azt mutatják a Szentnek a liturgia iránt táplált személyes vonzalmától eltekintve, épp az egyházas gondolkodás szabályai. A harmadik szabályban ugyanis az újítókkal szemben védelmére kel az egyházi liturgiának s annak szeretetében látja egyik megkülönböztető jelét a helyes katolikus érzésnek. Ez a szabály ma is érvényben van. Viszont túlzás volna azt gondolni, hogy a liturgia minden lelki problémát megold és minden szükségletet kielégít. A liturgia nem teszi fölöslegessé a privát imát és elmélkedést. Csak az a lélek fogja kellőképp értékelni s élvezni a liturgiát, mely a Lelkigyakorlatok tisztító és tüzesítő kohóján átment és lába alá tiporta a rendetlen hajlamokat, melyek az embereket nemegyszer a legszentebb szertartásoktól is távol tartják vagy azokat értelmetlenné teszik szemükben. Hogy pedig a Lelkigyakorlatok nem ellenkeznek a liturgikus szellemmel, azt bizonyítja ugyanannak az Egyháznak szava (XI. Pius, Mens nostra), melynek védelmére írta a Lelkigyakorlatok szerzője az egyházas érzés szabályait.

4-5. *szabály*. Az igazán egyházas érzés egyik fő megkülönböztető jele ma is még az evangéliumi tanácsok, a papi nőtlenség, a szerzetes élet iránt táplált tisztelet és nagyrabecsülés. Nem jó jel, ha valaki bármely oknál fogva is a papi nőtlenség ellen érvel, jobbnak tartja a papok nőülését, ha a szerzetesi intézményt, az evangéliumi tanácsokat, a fogadalmakat egy színvonalra helyezi a világi élettel, sőt talán jobban ajánlja a házaseletet, tanácsért hozzá fordulókat lebeszél a tökéletesebb élet követéséről, bár az illetők az igazi hivatás kétségtelen jeleit magukon viselik. Talán nem is tartja tökéletesebbnek az evangéliumi tanácsok életét, mint a pusztá parancsok útját, azzal az indoklással, hogy minden állapotban szentté lehet az ember, vagy hogy a világban is szükség van buzgó emberekre. Ezek voltaképp nyíltan szembehelyezkednének az Egyház felfogásával, amely

kifejezetten az evangéliumi tanácsok életének juttatja az elsőbbséget, bár nem tagadja, hogy azok követése még nem a tökéletesség maga, de igenis a legrövidebb és legbiztosabb út a tökéletességre azok számára, akik Istentől erre az útra hivatva vannak.

6. A *hatodik szabály* bizonyos racionalista, filozófus kereszténység ellen szól, mely Istenben valami elvont eszményt tekint, de nélkülözi azt a benső, meleg, gyermeki viszonyt, mely a teremtményt Teremtőjéhez, a gyermeket Atyjához köti. Ez a racionalista kereszténység azután megvet mindent, ami szerinte túlságosan emberi, anthropomorphistikus, külsőleges: Mária-tiszteletet, szentek tiszteletét, ereklyéket, búcsújárást, búcsúkat, az istentisztelet külső fényét, az oltáron égő gyertyákat, szertartásokat. Mindez neki nevetséges, külső formáság, cafrang, s nem látja, hogy mindez, helyesen felfogva és használva, épp azt a bensőséget, melegséget és meghittséget adja a katolicizmusnak, melyet hiába keresünk az Egyháztól elszakadt keresztény vallásoknál. Tagadhatatlan, hogy ezekben a dolgokban Szent Ignác korában és most is vannak és voltak kinövések, visszaélések, helytelen felfogások és helytelen használat vidékenként és egyénenként. De ezeket a visszaéléseket vagy ferdeségeket az Egyház sohasem helyeselte, sőt kárhoztatta, s ezek nem az Egyház felfogását, hanem csak az egyéni áhitat elferdülését tükrözik vissza. Viszont mennyit köszön az igazi áhitat az Egyház liturgiájának, a szertartásoknak, a Mária-tiszteletnek, a szentek kultuszának, a búcsújárásoknak és a búcsúk használatának! Erről a nagy konvertiták, a Claudelek és Chesteron-ok, az eucharisztikus világkongresszusok, a római szentévek, Liziói Kis Szent Teréz és más szentek ezer meg ezer lelket nemesítő kultusza, a világ nagy zarándokhelyei: Róma, Lourdes, Jeruzsálem, a nagy Mária-tisztelők, a szentek, a nagyok, a költők és művészek sorában és ezer meg ezer más tény tanúskodnak. Csak az igazi katolikus szellem hiánya és az elfogultság kárhoztatja ezeket a dolgokat, hacsak a tudatlanság és tájékozatlanság nem enyhíti némileg az így vélekedők bűnét.

7. *szabály*. Ugyanez a szellem elveti az Egyház által rendelt böjtöket és önmegtartóztatást is. Általában helyteleníti vagy megveti a külső önmegtagadást, a test sanyargatását, mint valami a régi korba illő dolgot, mely az igazi lelkiség ápolásához és fejlesztéséhez nem szükséges. – Van a külső önmegtagadásnak és a test fegyelmzésének

sokféle módja, de egy dolog bizonyos, hogy a test fegyelmezése nélkül a lélek is fegyelmezetlen, és a szentek példája az ellenkező felfogásról tanuskodik. Krisztus is mást tanított. Nem egy esetben a külső önmehtagadás lekicsinylése abból a szellemből fakad, amely egyáltalán bármiféle még belső önmehtagadásnak sem barátja, amely azt véli, hogy szentnek, tökéletesnek lehet lenni harc nélkül, amely a szentséget és tökéletességet bizonyos érzelmes vallásosságba, quietizmusba és álmiszticizmusba helyezi. Az önmehtagadásban csak negatívumot lát s azért megveti. Minden álmiszticizmusnak és helytelen aszketikus iránynak épp az a jellemzője, hogy lebecsüli s mellőzi az önmehtagadást. A Lelkigyakorlatok aszkézisének s általában a katolikus aszkézisnek viszont az a jellemzője, hogy a szeretetet nem annyira az érzelmebe, mint a tettekbe helyezi, illetőleg a tettek-ből ismeri fel, s azért nem annyira a szeretetet hangsúlyozza léptenyomon – bár ez a végcél – hanem az önlegyőzést, mert ezzel együtt a szeretet, az igazi, tevékeny, áldozatos szeretet magától is beköltözik a lélekbe. Nem annyira az alázatosságot, mint a megaláztatások szeretetét, nem annyira magukat az erényeket, mint az erény gyakorlására szolgáló alkalmak megragadását ajánlja s emeli ki. – A böjtök helyeslése és megtartása egyébként az Egyház iránt kötelező engedelmességhez s már ebből a szempontból is a helyes katolikus érzéshez tartozik. Természetesen adott helyzetben mindig lehet helye a jogos felmentésnek.

8. *szabály.* Az istentisztelet külső fényétől, maguktól a szertartásoktól különböznek ugyan, de mégis velük rokonok az egyházi épületek, a templomok és kápolnák külső dísze, a szentképek és szobrok. Mindezt a helyes katolikus ízlés szereti, dicséri s a képekben azokat tiszteli, akiket a képek ábrázolnak: Istent és a szenteket. Az igazán egyházas stílusról és a szentképekről az Egyház rendeleteket és utasításokat is adott ki, valamint az egyházi zenéről is. Ha ezeket követjük, nem fogunk eltévedni s nem adunk okot hitetleneknek s másvallásúaknak a gáncsoskodásra és lebecsülésre.

9. *szabály.* Minden öntudatos és hű katolikus hívő nemcsak külső engedelmességet tanúsít az Egyház parancsai és rendeletei iránt, hanem azokat belsőleg is tiszteli, helyesli, szereti s megvédi a támadásokkal szemben, maga pedig sohasem támadja, nem bírálja azokat s mindenkor hajlandóbb az okokat tekinteni, amelyek mellettük.

mint azokat, melyek ellenük szólnak.* Nagyon kárhozatos dolog, ha olykor egyházi személyek is a Szentszék vagy a püspökök intézkedéseit egymás közt vagy világiak előtt felülbírálják, lekicsinylik vagy leszólják. Ez megbontja a katolikus egységet és csorbítja az Egyház tekintélyét a hívek előtt, eltekintve attól, hogy az Egyház s annak előljárói szavában, még ha nem is dogmatikus döntésekről van szó. Isten szól, aki Egyházát az előljárókban működő Szentlélek által vezeti. Ez nem jelenti azonban azt, hogy kellő módon és formában ne lehessen az egyházi előljáróknak valamit megfontolásra előterjeszteni; mert ez ahhoz az őszinteséghez és lelki szabadsághoz tartozik, melyet maga az evangélium és az apostolok cselekedetei is helyeselnek, s melyet Krisztus Urunk is gyakorolt. Ez átvezet minket a 10. szabályhoz, mely az egyházi személyek megbírálásáról szól.

10. *szabály.* Mindig akadtak a századokon át az Egyházban helyes és helytelen reformátorok: Assisi Szent Ferencek, Loyolai Szent Ignácok, de Savonarolák is. Előbbiek önmagukat reformálták meg s így hatottak kortársaikra, a tömegekre: utóbbiak – bár olykor egyénileg tiszteletreméltó életet éltek – inkább szidták, gáncsolták. Szavakkal ostromozták nemcsak a bűnöket, ami helyes és jó, hanem a bűnösöket is, a tekintélyt is, ugyanennek a tekintélynek s magának az Egyháznak nem csekély kárára. Így vakbuzgóságukkal ők maguk talán jobban ártottak, mint visszaéléseikkel azok, akiket ostromoztak. Ezért adja Szent Ignác a bölcs szabályt, amely az igazán egyházas érzésnek is kifejezője s bizonyítéka: mindig inkább azon kell lennünk, hogy az egyházi előljárók életét s intézkedéseit védjük, mintsem hogy azokat bíráljuk s támadjuk; s ha olykor életük vagy intézkedéseik nem is volnának dicséretre méltók, mégis azok nyilvános megfeddése inkább megbotránkozást és zúgolódást szül, mintsem hogy haszonnal járna. Hasznos dolog lehet azonban négy szemközt szólni azoknak, akik a bajokat orvosolni hivatottak.

Egyházi személyek hibáinak megszólása, nyilvános megfeddése két okból származhat: helytelen reformbuzgalomból és ellenséges

* „Mit szólunk hozzá, hogy egyes katolikus munkaadók a Quadragesimo anno körlevél fölolvását saját kegyüri templomaikban megtiltották? S mit szólunk hozzá, hogy katolikus munkaadók még most is ellenséges állásponton vannak a pápa által helyeselt keresztény munkásmozgalommal szemben?” (XI. Pius. Divini Redemptoris.)

lelkületből. Mindkettő ellenkezik a gyermeki szeretettel az Egyház iránt, főleg az utóbbi. A gyermek sajnálja, siratja szüleinek hibáit, bűnét, de nem viszi nyilvánosság elé. Aki szereti Egyházát, mint anyját, az a szolgálóban, tagjaiban mutatkozó hibákért imádkozik, engesztel, szánakozik rajtuk, de nem beszél azokról nyilvánosan, inkább takarja, menti, ahol lehet, s mindenesetre nem örül, hogy megint valami gáncsolnivalót talált az Egyházon, mint azok a megkeresztelt, de csak névleges katolikusok, akiknek úgy látszik, legnagyobb örömük az, ha vallásukat, Egyházukat pellengérré állíthatják.

11. *szabály*. Egyik fő megkülönböztető jele az egyházas gondolkodásnak a skolasztikus filozófia és teológia nagyrabecsülése és szeretete. Aquinói Szent Tamás ma is a szellemi harcok középpontjában áll filozófiájával, amellyel mondhatni előre megcáfolt és visszavetett minden modern tévedést. Azért harcolnak ellene annyira az Egyház ellenségei, s nincs az a helytelen szellemi irány az Egyház testén belül sem, nincs az a kezdődő eretnesség és tévtanítás, mely ne fordult volna szembe elsősorban Szent Tamás tanításával és rendszerével. Erről tanúskodnak az előbbi századok és maga a legújabb kor. Szent Tamás rendszerének s tanának védelme nem jelenti azonban ennek a rendszernek azt a túlzott s egyoldalú értelmezését, amely viszont a kellő szellemi szabadságot megköti s az igazi haladásnak kerékkötője.

12. *szabály*. Nem az Egyház szellemében jár el, aki földön élő embereket a megdicsőült szentekkel összehasonlít, sőt talán azok fölé helyez; mert ezekben az ítéletekben oly könnyen téved az emberi értelem.

13. *szabály*. Nagy ellentmondást váltott ki sokak lelkéből a tizenharmadik szabály, mely azt állapítja meg, hogy még a fehéret is feketének kell tartanom, ha az Egyház annak nyilvánítaná. – Elsősorban is ezt a kijelentést csak ama kétségtelen igazság erőteljes hangsúlyozásának kell tartanunk, hogy az Egyház minden dogmáját a legteljesebb értelmi s akaratbeli alávetéssel el kell fogadnunk. Ilyen értelmi hódolattal s akaratbeli készséggel kell elfogadnunk p. o. a pápai csalatkozhatatlanságot hit-erkölcsi dolgokban, bár ez a dogma annyira ellentétesnek látszik a gyarló emberi értelem korlátoltságával és csalatkozhatóságával. Továbbá van ennek a kijelentésnek nagyon igaz értelme is, ti. az, hogy még érzékeink is bizonyos körülmények közt tévedhetnek, de az Egyház az ő tanításában nem téved-

het. Ami igazán fehér, azt az Egyház sohasem fogja feketének nyilvánítani: de ha valamit feketének nyilvánítana, s én fehérnek látnám, tudnom kellene, hogy érzéseim tévednek, vagy legalábbis nem helyesen értelmezem tanúbizonyságukat, amint az Oltáriszentség titkában is érzéseim látszólag kenyérről és borról tanúskodnak, de a hit az Egyház tanításán át az isteni kinyilatkoztatásra támaszkodva azt mondja, hogy a kenyér és bor színe alatt Krisztus teste s vére van jelen.

14–17. *szabály*: Nagyon óvatosaknak kell lennünk, ha Isten előrelátásáról és előrerendeléséről (praedestinatio) beszélünk. Általában erről nem kell túl gyakran szólni, főleg a nép előtt, mert könnyen félreérthetik. Főleg két dologban kell óvatosnak lenni: 1. amikor a hitről s annak szükséges voltáról szólunk, 2. mikor a kegyelem erejét és szükséges voltát kiemeljük. Első esetben arra kell vigyázni, hogy a hit szükséges volta mellett kellőképp kiemeljük a cselekedetek szükséges voltát is, amelyek a hitből fakadnak, vagyis ne csak a hit, hanem az élő hit szükségességét hangoztassuk. A második esetben ügyelni kell, nehogy a kegyelem szükséges voltának hangoztatásával letompítsuk a szabad akarat és a kegyelemmel való hűséges és nagylelkű közreműködés fontosságát. Ez utóbbi dolog ma is nagyon fontosnak és időszerűnek látszik, mert vannak aszketikus irányok, melyek a lelki élet kegyelmi oldalát annyira kidomborítják, kiemelik, hogy a szabad akarat, az igazi erénygyakorlás szerepe és terepe túlságosan megrövidül és megszűkül, s az ember könnyen abba a kísértésbe esik, hogy bizonyos quietizmussal mindent a kegyelemre bizzon s némi lelki tétlenséggel várja a kegyelem hatását, anélkül hogy magát komolyan megerőltetné. Ez az irány könnyen veszélyesé válhat.

18. *szabály*: Már említettük, hogy bizonyos aszketikus irányok nagyon azon vannak, hogy az önlegyőzéssel és önmegtagadással szemben a szeretet jelentőségét kiemeljék. Ez a jelenség is valamilyen az előbb említett iránnyal függ össze. De a szeretetet a félelemmel ellentétben is szeretik hangoztatni, s ellenségei minden ún. lelki megfélemlítésnek, amint mondják, p. o. a pokol, az ítélet félelmetes igazságainak hangoztatása által. Bár ebben a felfogásban van igaz mag, mert Szent János szava szerint „a tökéletes szeretet kizárja a félelmet” (1Jn 4,18), mégis két okból veszélyes lehet a szeretetnek ez a túlságos hangoztatása: 1. mert azt a benyomást keltheti, hogy a

félelem motívuma nem is erkölcsös és üdvösséges. amint azt a reformátorok állították, akik ellen írta voltaképp Szent Ignác a 18. szabályt. 2. mert szem elől téveszti, hogy sok ember van, akit előbb a félelem által kell visszaretenteni a bűntől, mert lelki alkata még nem elég finom, hogy a szeretet motívumát befogadja. Bár igaz, hogy a legmegrázóbb igazságok háttérén megrajzolni Isten irgalmának és szeretetének utait a leghatásosabb motívum szokott lenni a bűnösök megtérítésére. Ezt igazolják a Lelkigyakorlatok első hetének elmélkedései.

A LELKIGYAKORLAT ÜDVTÖRTÉNETI HÁTTERE

(Dombi József S. J.)

Bevezető megjegyzés a Lelkigyakorlat történetiségéről

(Bálint József S. J.)

Aki belép a Lelkigyakorlatba, pár nap múlva tapasztalni fogja, hogy a Lelkigyakorlat szerkezetét nemcsak belső fejlődés, előrehaladás jellemzi, hanem bizonyos történetiség is.

A Lelkigyakorlat főbb témáinak alapját maguk az üdvtörténeti események képezik: a teremtés műve (Vezérelv és Alapigazságban), bűnbeesés és következményei (az első hét anyaga), megtestesülés, megváltás, föltámadás, mennybemenetel (második, harmadik, negyedik hét anyaga).

A Lelkigyakorlat üdvtörténeti hátterének: a teljes Szentháromság világuévözüítő tervének és művének föltárását szolgálja Dombi József S. J. kitűnő összefoglaló munkája.

Ez az összefoglalás föképp látást ad a lelkigyakorlatozónak a világ dolgainak, eseményeinek és saját maga megértéséhez. Ez a látás abban segíti majd őt, hogy a Lelkigyakorlat célkitűzése szerint, könnyebben megtalálja helyét és hivatását Isten országában, Isten világuévözüítő terveinek szolgálatában.

A) AZ ATYAISTEN VILÁGTERVE

Jézus Krisztus világtörténelmi helyét és szerepét csak a nagymindenség összképében lehet kellőképpen értékelni.

Próbáljunk e célból bepillantani az Atya alkotó mőhelyébe, hogy tervét a teremtéssel ellessük.

Vezetőnk a Lélek, aki kikutatja és ismeri Isten legelrejtettebb mélységeit is: (1Kor 2,10); és aki az Atya féltve őrzött titkát kinyilatkoztatta a népek Apostolának, további közlésre: (Ef 3,1–11.) „Tudunkra adta ugyanis akarátának titkát, azt az őbenne meghatározott

jóságos tervét, hogy elérkezik az idők teljessége, és Krisztusban mint Főben újra egyesít mindent, ami a mennyben és a földön van.” (Ef 1,9–10).

Eleve bizonyos, hogy ez a terv nagyszerűségben felülmúl minden véges elképzelést: (1Kor 2,9); és hogy mindenképpen méltó Isteni Alkotójához: Róm 11,33–36.

Kiindulva tehát a fenti hitigazságból; az Atya, végtelen tökéletességéből forraszó szeretetből, teljes önzetlenséggel és tökéletes fizikai és erkölcsi szabadsággal alkotó jókedvében úgy határozott, mégpedig öröktől és minden másítás nélkül, hogy önmaga birtoklásában talált sajátos boldogságát más, önmagán kívüli lényekkel is megosztja –,

nem is akárhogyan, hanem szeretete végtelenségéhez illő mértékben.

Minden feltétel együttesen egyedül Jézus Krisztusban valósul, aki az Atya megtestesült bölcsessége, ereje és jósága, Aki egy személyben alkotó és műalkotás, véges és végtelen, halhatatlan és halandó, az Atya teremtő géniuszát kimerítő műremek, minthogy valóságos Isten és egyben valóságos ember.

De nem egymagában! – hanem a jövendő mindenséggel szerves egységben. Hogy amint ő az Atya egyszülöttje, ő legyen az elsőszülött a sok testvér-lény között az Isten külső kiadásában is. „Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsőszülötte. Mert benne teremtett mindent a mennyben és a földön: a láthatókat és a láthatatlanokat, a trónusokat, uralmat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindenél, és minden benne áll fenn” (Kol 1,15–17).

Jézus Krisztusra való tekintettel választ ki az Atya a számtalan világ-lehetőség közül egyet, amely legjobban megfelel ebbeli szándékának. Nem választ bűn nélküli világot, amely Megváltóra nem szorul, sem olyat, amelyben van ugyan bűn, de nincsen megváltás. Az irgalom világrendjét választja, amelyben – nem akarja, hanem előre látja és megengedi – a bűnt, hogy számára Megváltót adhasson.

Következésképpen: nem azért van Megváltónk, mert világunkban megtörtént a bűn, hanem megfordítva: azért választott Isten ilyen világot, hogy legyen Megváltónk! Ami igen nagy különbség!

Az Atya világterve megvalósul.

A kivitelezés rendje a szándék rendjének a fordítottja: ami első a

szándékban, végső a kivitelezésben. Ezért előzik időrendben Jézus Krisztus földi megjelenését a kíséret szerepét játszó elemek. Isten négy fokozaton keresztül közli másokkal magát. Első fokozat: a teremtés, ahol Isten minden előzetes nyersanyag nélkül szólítja létre a lények sokaságát a semmiből.

Sokat és sokfélét, hogy a számok és méretek valamennyire sejtessenek Isten végtelenségét, de egységben: a lét – cselekvés – végcél szolidáris egységében, hogy a rendezett sokaság Isten egységét tükrözze.

Bármennyire sokféle a teremtmények tökéletessége – mégis egységes képet alkot, mert

egy a létük eredete: Isten,
egy a cselekvésük iránya és rugója: Isten,
egy a végső céljuk: Isten.

A teremtés rendje, végessége következtében, Isten önközlésének mindössze legegységesebb formája.

Második fokozat: felemelés a kegyelmi életszintre. Vagyis olyan magaslatra, amely természet szerint egyedül és kizárólagosan csak Istent illeti meg. Ezt is szolidárisan cselekszi: közvetlenül az értelemmel és szabad akarattal rendelkező lényeket, de általuk és segédükkel az anyagiakat is felemeli.

Harmadik fokozat: az irgalom világrendje: amelyben Isten minden eddigi adományát meghatványozza, amennyiben nem méltónak ad: hanem méltatlannak.

Negyedik fokozat: a történelmi főalak: Jézus Krisztus, akiben az Atya megvalósítja nagy világmegújító tervét: Ef 1,10.

A mi ténylegesen létező világunk, középpontban Jézus Krisztussal az a világ, amelyben:

a legtöbb tulajdonságát dicsőíti meg Isten, amely a legjobban számol a lények adottságaival,
a legjobban védi őket a magasságok szédületétől,
a legtökéletesebben boldogítja őket,
és legmélyebbre alázza Isten ellenfeleit.

Következésképp: a mi krisztocentrikus világunk nem akármilyen világ, amelyet könnyelműen lehet ítélgetni, hanem az isteni bölcsesség és mindenhatóság csodája: a legtökéletesebb világ. Nem ugyan egyes elemeiben és abszolút értelemben, de nem is a szokásos viszonylagosan értelmezett módra, hanem a maga összességében és

vonatkozásában Jézus Krisztussal. Ahogyan Jézus Krisztusban az emberi természet fokozhatatlan tökéletességű, egysége miatt az isteni természettel, vagy ahogyan a Boldogságos Szűz kegyelme és méltósága teljes, istenanyasága következteben.

Íme, hogyan nyilatkozik az Apostol: „Ezért meghajtom térdemet az Atya előtt; tőle származik minden közösség az égben és a földön. Adja meg nektek dicsőségének gazdagsága szerint, hogy Lelke által megerősödjétek benső emberré, hogy a hittel Krisztus lakjék szívetekben, s gyökeret verjétek és alapot vessétek a szeretetben. Akkor majd fel tudjátok fogni az összes szentekkel együtt, mi a szélesség és a hosszúság, a magasság és a mélység. megismeritek Krisztusnak minden értelmet meghaladó szeretetét, és beteltek az Isten egész teljességével” (Ef 3,14–19).

És betelünk az istenség egész teljességével – jelenti ki az Apostol: nem ahogyan a literes üveget eltölti a liternyi víz, hanem úgy, ahogyan a tengerbe dobott literes üvegé az egész tenger vize.

Ezek után mit ér Voltaire istenkáromló dilemmája?!

Isten a világon megfigyelhető bajokat vagy nem képes megakadályozni és akkor nem mindenható, vagy megtehetné ugyan, de nem teszi, és ez esetben nem végtelenül jó!

Amire Szent Pállal és Szent Tamással „addo tertium” („harmadikat adom hozzá!”):

Isten annyira bölcs, erős és jó, hogy nemcsak a jóból képes jót kihozni, hanem a rosszból a jobbat, sőt a legrosszabból a legjobbat: az istenyilkosság bűnéből a világ megváltását!

Dicsőség neki örökké! Ámen.

B) A MINDENSÉG ELŐKÉSZÍTÉSE JÉZUS KRISZTUSRA

I. A világ megteremtése

A világ történelmének minden eseménye mindössze előkészítés Jézus Krisztus fogadására.

Első esemény időrendben a világ teremtése. Mégpedig a Szentháromság eredéseinek mintájára.

Az örökkévalóság legelején, amelyben nincs se kezdet, se vég, hanem csak állandó jelen:

„Kezdetben volt az Ige,
az Ige Istennél volt,
és Isten volt az Ige,
ő volt kezdetben Istennél.” (Jn 1,1–2)

Ez a pár Szent János-i sor a Szentháromság lét- és boldogság eredetét jelzi: a senki mástól nem eredő Atya, tökéletes jóságának ösztönzésére, önmaga teljes és kimerítő átértésével egyszülött Fiának ad létet, egymás iránti végtelen szeretetük gyümölcse a Lélek, akiben Atya és Fiú mindig régi és mindig új, végtelen boldogságban egyesül.

Isten azonban nem féltékeny a boldogságára. Ellenkezőleg: azt másokkal, rajta kívülálló lényekkel is kész közölni, a lehető legtökéletesebben és mértékben.

Erre minta: az Atya legtökéletesebb mása, a Fiú, aki egyben a jövőendő mindenség egyetlen értelmezője is, aki a maga idején, ténylegesen is testet ölt.

„Minden általa lett,
Nélküle semmi sem lett, ami lett.” (Jn 1.3)

„Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsősülötte. Mert benne teremtett mindent a mennyben és a földön: A láthatókat és a láthatatlanokat, a trónusokat, uralmakat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél, és minden benne áll fenn” (Kol 1.15–17).

„Kezdetkor teremtette Isten az eget és a földet. A föld pusztá volt és üres, sötétség borította a mélységeket és Isten lelke lebegett a vizek fölött. Isten szólt... és lett” (Ter 1,1–3).

Tehát teremtette Isten a lények, létrendek és méretek sokaságát és sokféleségét, hogy azok véges voltuk ellenére valamennyire tükrözzék az Alkotó végtelenségét, a lét – cselekvés – cél szolidáris egységében, ami az Alkotó egységes kézjegye művei sokaságán.

II. A mindenség felemelése

A mindenség megteremtése a végtelen isteni jóság kiadásának csupán a kezdete. Vízcepp a tengerből, homokszem a sivatag homokjából, szikra a lángözönből.

Isten önközlésének második fokozata: Isten a teremtett mindenséget csak egyedül őt megillető, nem teremtményi, hanem isteni lét-

rendbe emeli. Az erre közvetlenül alkalmas lényeket közvetlenül, a többit közvetve.

Az alkalmasság itt nem érdemet jelent, bármilyen címen, hanem csak a feneketlen úr alkalmasságát a tárgyi Végtelen befogadására: a *potentia obedientialis* („mindent befogadni képes engedelmesség” = „engedelmes képesség”) alkalmasságát, amelyben a Minden éppen ezért fér el, mert az önmagában semmi.

A mindenség felemelése is Jézus Krisztus előlegezett bőségéből és reá való tekintettel történik:

„Benne élet volt.

s az Élet volt az emberek világossága” (Jn 1.4)

„Én vagyok az út, az igazság és az élet. Senki sem juthat el az Atyához, csak általam” (Jn 14.6)

Itt már az isteni létrend magasságában vagyunk, ahol „Isten fiainak hívnak és azok is vagyunk.” (1Jn 3.3). „Az isteni természet részesei.” (2Pét 1.4). „Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljeteek, hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa szólítjuk: Abba, Atya! A Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekei, akkor örökösei is: Istennek örökösei, Krisztusnak társörökösei” (Róm 8,15–17).

A természetfeletti rendbe való felemelés kegyelmén kívül Isten a két alig összeillő pár: az anyagi test és a szellemi lélek „vegyes házasságából” következő bajokat is orvosolja, tekintettel a felemelésre. Az élet fájának gyümölcésében orvosolja a test különben természetes velejáróit: a szenvedés és halál képességét. Munkájuk a földön csak öröm és kitüntetés: részesedés a teremtő Isten alkotó jókedvében, és termelési eredményük selejtet nem ismer.

Az isteni rendbe való emelés sem egyedenként történik, hanem szolidáris egységben. Amint később az összülők bűne mindnyájunk bűne lett, hasonlóképpen Ádám első felemelése oksági és virtuális értelemben mindannyiunk felemelése volt. Minthogy az összülőkben, mint a fa gyökerében és magjában, az egész emberiség benne volt – azért az ő fölemelkedésük és bukásuk az egész emberiség fölemelkedését és bukását jelentette. Ugyanis: *titulo naturae* (a természet címén), és nem *titulo personali* (személyes címen) történt a fölemelés. Más szóval: Isten az összülöket nem saját személyükre, hanem az egész emberi nemre való tekintettel emelte föl.

Ez az emberiség és benne a mindenség felemelésének, valamint Isten másodfokú önközlésének a története.

III. A szolidáris bukás

A bűn egyéni vonatkozásban az értelemmel és akarattal rendelkező teremtmény tudatos elfordulása Istentől, valamilyen teremtményben talált vétkes kielégülés végett. Az érte járó büntetés is ennek megfelelő: Isten is elfordul a vétkestől, a teremtmény pedig, amellyel a vétkes visszaélt, visszaüt és érezhető szenvedést okoz, viszonzásul a tiltott gyönyörért.

A bűn szolidáris vonatkozása még tragikusabb.

Minden személyi bűn a világmindenség szolidáris összefüggése miatt, kihatással van az összesség sorsára és boldogulására.

Emiatt minden bűn a világrend megbontását eredményezi és a vele járó összeütközést, büntetés gyanánt. Még súlyosabb következményekkel jár az a személyi vétke, amelyet egy vezető elit követ el, egy rábizott közösség képviselőjében.

Ilyen az angyalok bűne: egyéni hatásában a választás ismétlésére képtelen angyali akarat véglegesen a bűn állapotában marad, és büntetése örök. Szolidáris hatása pedig: mint kísértő szerepel együtt a tiltott gyümölcssel és Évával, Ádám és benne az összemberiség elbuktatásában.

Ádám első vétké egyben az egész emberiségé, amint a felemelés kegyelme is az volt. Ádám elveszti a maga és leszármazottai számára mind a természetfeletti, mind a természeten kívüli isteni adományokat. Büntetése: Isten elvesztése és az érzéki szenvedés éppúgy, mint a nehéz munka – szenvedés – halál büntetés-hármasa. (Róm 5,12).

Így alakul ki a szörnyű sátáni taktika az Istenország lerombolására:

a hármas bűnszövetség: sátán – világ –

test,

a hármas alapszenvedély: gazdagság –
tisztelet – hatalom,

és a bűnért járó hármas büntetés: a nehéz

munka, a szenvedés és halál az Isten

elvesztésén kívül, és általuk a

sátánokrácia védelme.

A megváltás módja ezek szerint mindezek ellentéte lesz.

IV. Az emberiség szolidáris előkészítése

Az előkészítés módja:

Isten a bukott emberiség előkészítését Jézus Krisztus fogadására a büntetés kettős rendeltetése által végzi.

A bűnösnek bűnhődnie kell a vétek súlyának megfelelően. A bűn esetünkben: a természetfeletti rendbe emelt ember méltóságától megszédülve önimádóvá lesz és meggyalázza Istenét, midőn saját tudásában és erejében bizakodva akar boldogulni, miként Isten.

A bűnhődés olyan, mint a bűn:

Mert az ember megtagadta Istenétől a hármasság alapkötelezettség adóját, hármasság alapszervedélynek lesz a rabszolgája; mert maga akart önmagának egyedüli ura lenni: a sátán – világ – test játékszere lesz; mert önmagát akarta boldogítani: elveszti Istent és vele minden igaz jót, valamint a természeten kívüli adományok ellentétéként: elveszti a testi szenvedés és halálmentességet, valamint kiűzetve angyal által a földi paradicsomból, arca veritékével keresi a kenyerét, és munkája nyomán nemcsak nemes növény, hanem tövis és bojtortján is terem. Mégpedig a bűn súlyának megfelelő időn keresztül, ami antropológiai számítás szerint: közel háromszázezer esztendő.

Az emberiség büntetésének második célja: a javulás. Hogy a bukott emberiséget tragikus sorsa kétségbe ne ejtse és reménységét a szabadulásra és javulásra el ne veszítse, Isten nagy választottain keresztül (Ádám – Ábrahám – Izsák) számára Megváltót ígér. Teljesen ingyen és önzetlenül, senki önmagának ne tulajdoníthassa.

Az ígéretet az egész emberiségnek a választott népen keresztül teszi, amely megismétli Ádám bűnét: és választottsága miatt elbizakodott lesz.

Ezért az ígéret részesévé nem az önteltségre kísértő cselekvés, hanem pusztán az elfogadható hit lesz, mely megadja Istennek, minden látszat ellenére, az őt megillető tiszteletet és engedelmességet.

Az Előkészítő: a gög heggyének lehordását, és a reménytelenség völgyének feltöltését hirdeti.

Az idők teljessége pedig akkor érkezik el, midőn ez a két alapkelel: önelégtelenség és bizalom Istenben, az emberiség képviselőiben: a zsidóságban megvan.

C) JÉZUS KRISZTUS SZEMÉLYE ÉS MŰVE

I. A világmegváltás alapelvei

Az irántunk való szeretetből megtestesült Ige, Jézus Krisztus nem akárhogyan, hanem a legtökéletesebb módon hajtja végre világmegváltó művét. Ami ti, a legjobban megfelel a sértő és sértett kilétének, valamint a sértés természetének.

Mert ember sértette meg bűnével a végtelen Istent, emberré lesz az Isten, hogy mint ember, teljes értékű elégtételt adhasson Istenének.

Mert végtelen Istent sértett a véges ember, emberré lesz az Isten, hogy az emberben az Isten sértéséért méltó elégtételt vegyen.

Az egyszülött Istenfiú lesz emberré, hogy a bűn által elvesztett istenfiúságot számunkra visszaszerezze: Gal 4,3–5.

Ami pedig a sértés természetét illeti, annak a megváltási mód teljes ellenkezője.

A bűn egyéni vonatkozásban: az ember *elfordulása* Istenétől a teremtményhez, valamilyen vétkes kielégülésért.

Krisztus emberi természetében, az ember az unio hypostatica (személyi egység) tökéletességével, elválaszthatatlanul egyesül Istenével:

A bűn társadalmi síkon: a világrend, és azzal együtt a világbéke és boldogság megbontása:

- a hármasszövetség, a bukott világelemek,

- a sátán – világ – test összeműködésével,

- a három alapszenvedély: anyagi gazdagság – emberi tisztelet – földi hatalom jűdás pénzért,

- aminek a poena damni (elvetés kınja) és a poena sensuson (érzések büntetése) kívül – az elvesztett természetén kívül javak következtében a büntetése:

 - a nehéz munka – testi szenvedés – halál.

Jézus Krisztus, a bukott mindenség képviselőjében, hogy a sérült világrendet helyreállítsa, az eredetinel is végtelenül tökéletesebbre: szembeszáll a bűn szövetségeseivel és legyőzi őket,

- a három alapszenvedély ellenére vállalja a három evangéliumi tanács életformáját: a szegénységet – a tisztaságot – az engedelmisséget;

- az ember vétkes kielégülésének kiengesztelésére pedig viseli a bűn hármasszövetségét: a megváltói nehéz munkát – testi szenvedést – halált.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a megváltás dogmatikájában az alapigazságot: Jézus Krisztus csak azt váltotta meg, amit felvett.

Más szóval: Jézus Krisztus megváltásának annyiban van értéke és jelentősége az emberiségre nézve, amennyiben a bukott összemberiséggel azonosult. Nem segít itt semmi jogi ügyeskedés: Isten igazságszolgáltatásában kizár minden külső behelyettesítést a bűn elkövetésébe vagy a büntetés elviselésébe.

Jézus Krisztusnak a szó legigazibb értelmében bűnösnek kellett lennie, hogy minket, bűnös embereket igazán és nem csupán átvitt és jelképes értelemben váltson meg.

„Ő azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette értünk, hogy általa Isten igazságossága legyünk” – jelenti ki Szent Pál a súlyos igazságot. (2Kor 5,21). (Krisztus azonosul az emberek bűnével, hogy az ember azonosuljon Isten igazságosságával. Végső kísérlet az emberi értelmet meghaladó titok, a megváltás titkának kifejezésére.)

Hogyan egyeztethető össze Jézus Krisztus isteni szentségével és bűnmentességével a bűn? – ez a nagy kérdés vár most feleletre.

Jézus Krisztus, az emberi természete szerint, nem csupán ember, vallja Szt. Ágoston, hanem az egész emberiség.

„Ő a láthatatlan Isten képmása” (Kol. 1,15), a tökéletes ember, visszaadta az Istenhez való hasonlóságot Ádám leszármazottainak. . . Krisztus magára öltötte, nem pedig megsemmisítette az emberi természetet. Az Isten Fia ugyanis megtestesülése folytán egyesült valamiképpen minden emberrel” – ismétli ugyanezt az alaphitigazságot a II. Vatikáni Zsinat, Gaudium et spes. 22. p.

Hogyan is áll tehát ez a dolog?

Jézus Krisztus felvett emberi természete formális értelemben csakis az övé, mely által mindenben hasonló hozzánk, a bűnt kivéve: Zsid 4,5. Ugyanaz az emberi természet Krisztusban oksági vagyis virtuális értelemben az összemberiségé, minthogy mint a tulajdonképpeni Ádám, magában foglalja és magában hordja az összemberiséget.

És minthogy a mi Urunk nem ártatlan emberi természetet vett fel, hanem a mienket, amelyet az összemberiség össz-bűne terhel, ezáltal maga is okságilag és virtuálisan bűnössé és büntetésre méltó lett.

Nincs szó, amely ezt a végtelen hozzánk ereszkedést méltatni tudná. Mert ez az áldozat nagyobb a testi halálnál. De megadja a megváltás igazi értékét: Jézus Krisztus emberi természete szerint formálisan háromszor szent, de oksági értelemben bűnös.

II. A megváltási elvek történelmi valósulása

1. Jézus első életeseeményeiben

a) Jézus fogantatása: Lk 1,26–38.

Urunk fogantatásának titka a keresztény misztikusok szemlélődésének kedvelt tárgya. És méltán: tele van szépséggel és tanulsággal.

Jézus fogantatása mindenekelőtt a Szentháromság szabad választásának eredménye. Az Atya: a világ üdvösségének érdekében kész odaáldozni Egyetlenét: „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte.” (Jn 3,16).

A Fiú: Atyja iránti szeretetből emberré lesz, hogy életét áldozhasa barátaiért: (1Jn 3,16).

A Lélek: A Szentháromság életében betöltött szerepe mintájára megtermékenyíti a Szüzet és a két természet benne az Ige egy személyében egyesül.

De ugyanúgy sokat mond az Annuntiatio titka az isteni és az emberi együttműködésről is a helyes választás kérdésében:

az elitkiválasztás szerzője egyedül Isten, végtelen erős-bölcs-jóságos voltához méltóan az Istenanyaság méltóságára.

egyszerű leánygyermeket és szüzet választ.

hogy szerzőségét senki kétségbe ne vonhasssa.

de felszereli választottját, mégpedig isteni bőkezűséggel, minden hivatásához szükséges és méltó adománnyal: szeplőtelen és kegyelemmel teljes, mert Istenanyaságról van szó.

az ajánlatot Gábor főangyal, Isten postaminisztere, továbbítja és vár szabad beleegyezést,

a Szüzet nem az ajánlat magasztos tárgya lepi meg, hanem előzetes szüzességi fogadalma aggasztja, aminek hangot is ad.

Gábrriel megnyugtatja a Szüzet, hogy a Lélek közreműködésével lesz anya, szüzessége sérelme nélkül,

sőt a leányka megnyugtatására azt is közli vele, hogy a meddő Erzsébet is fiat fogant, mert Istennél semmi sem lehetetlen, a Szüz most már készséggel adja beleegyezését az ajánlatba: ime az Úr szolgálóleánya...

És a két „legyen” gyümölcse: az Ige testté lőn, és a Szüzanya az Atyával társszülő – ... A megtestesült Fiú édesanyja és a Lélek jegyese. (Könyörögj érettünk!)

Az Annuntiatio a Szent Ignác-i választás legtökéletesebb példaképe! Így valósul a Megtestesülés titkában a megváltási mód egésze.
b) *Az Úr és az Előkészítő első találkozása:* Lk 1,39–56.

Nincs élet, a Szentcsaládon kívül, amely annyira össze lenne forrva Jézuséval, mint Keresztelő Jánosé.

Hat hónapos előzessel Keresztelő János sorsa jelzi Jézusét. A két élet párhuzamát művészi tökéletességgel ábrázolja evangéliumában Szent Lukács.

Mindkét hivatás kezdeményezője Isten.

Ajánlatát mindkét esetben angyal közvetíti.

Mindkét hivatással kegyelem-teljesség jár:
isteni, vagy emberi mértékben.

Mindkét születés csodálatos.

Mindketten rejtett élettel készülnek elő
jövendő hivatásukra.

Egyik küldetése: előkészítés, ezért tanításának
és példájának veleje:

tartsatok bűnbánatot, mert közeledik az Úr!

A másiké: tartsatok bűnbánatot, mert itt van
az Isten Országa!

Mindketten három évig folytatnak nyilvános működést, egy
alkalommal szomszédos munkaterületen.

Mindkettő vége: üldöztetés és halál.

A két élet úgy függ össze egymással, mint az Ószövetség az Újjal.
Keresztelő János az Ószövetség legnagyobbja, Jézus az Újszövetségé.

De ugyanezért különböznek is egymástól.

János előkészít – Jézus beteljesít.

János a szigor embere – Jézus a szereteté,

János a nyers szókimondás miatt pusztul el,

Jézust az önfeláldozás viszi keresztre.

Mínthogy életfelfogásuk különbözik, János
botránkozik börtönében,

Jézusnak a bűnösökhöz való leereszkedése miatt,
és ezért méltatja így Jézus János életét:

a legnagyobb az Ószövetség prófétái között,

de a legkisebb az Újszövetségben nagyobb
nálá (Lk 7.28).

c) *Jézus születése: Lk 2,1–7.*

Jézus rejtett életének harmadik és legnagyobb jelentőségű mozzanata. Jézus születése a teljes megváltói sorsprogram megvalósulása. csirában.

Megjelenik a színen a főalak: az Isten-ember.

A végtelen – örök – láthatatlan – távoli Isten:
gyermek – arasznyi – véges – tapintható –
közeli alakban.

A három bünszövetséggel szemben:

a Világosság – a Rend – az Élet

az éjszakában – zűrzavarban – a halálban.

A három alapszenvedély ellentétéként:

a gazdag – erős – hatalmas Isten

szalmán – jászolban – pólyába kötözve.

A három büntetés súlyával a vállán:

ács fia – szegény ember – halálra keresik.

A meghívások: mindenki a maga nyelvén kapja. Jézus megjelenésének világtörténeti eseményét közli mindenkivel, nem egyedenként, hanem a közösségek elit képviselői által.

a hű zsidók: a pásztorokkal, akik angyalszóra, a hit útján, együttesen, gyorsan, a jelek alapján találnak rá,

a pogány bölcsek: a tudás csillagát követve, távolról, lassan és nehezen, de a hit által útbaigazítva mégis rátalálnak,

de eredménytelenül hívja:

a papokat a Biblia által,

Heródest az udvari papság, és keleti bölcsek által, a papság jelzi az utat, de maga nem mozdul,

mennek Heródes katonái, de Jézus meggyilkolására...

d) *Jézus menekülése Egyiptomba és hazatérése*

Jézus alig született meg Izraelben, máris menekülni kénytelen pogány területre. A zsidó-pogány kérdés először jelentkezik és jelzi a későbbi megoldást.

Isten egészen megkülönböztetett gondviseléssel vigyáz választottjára. Gondoskodik számára születéshelyről, ellátásról, hódolókról. Jelzi, ha veszélyben van, előteremti a szükséges útiköltséget, vele van a számkivetésben, jelzi rövid, párhetes távollét után a Gyermek hazatérésének az idejét és a megtelepedés helyét.

De nem hiányzik a megváltás előlegezett gyümölcse sem: Isten dicsősége és a jóakarató emberek békéje.

2. A megváltási elvek Jézus názáreti életében

Jézus a názáreti elvonultságban a választottak minden életfokozatán áthalad. Célja ezzel hármas: törvény szerinti előkészület, példaadás és kegyelemszerzés a későbbi követői számára.

Jézus belső hivatása kialakul:

Jézus noviciátusa: Lk 2,40, 1–11. életévek,

a Szentcsalád védelme alatt,

beilleszkedés a három kötelező közösségbe, névadással a Szentcsaládba, körülmetéléssel a választott népbe, bemutatással: Isten népének szolgálatába, mint igazi Elsőszülött.

A cél: a hivatás szent betöltéséhez szükséges fizikai, erkölcsi, lelki kellékek megszerzése, alapfokon.

Jézus külső hivatásválasztása:

elszakadás a vér szerinti kötelékektől, hogy teljesen Istené és Isten dolgaie lehessen.

A hivatáskellékek bizonyítása az illetékes egyházi képviselő előtt: a 12 éves Jézus vizsgázik és elmarad a templomban: Lk 2,41–50.

Ez ismétlődik a nagy Lelki gyakorlatok hivatásválasztásában. Jézus skolasztikátusa: 12–20 életévek.

Elméleti és gyakorlati közvetlen előkészület a jövő hivatáshoz szükséges három elitkellék megszerzésére: középfokon. A három kellék: többlettudás, hogy tanítani tudjon, többleterény, hogy megszentelni tudjon, többlet-halál az engedmesség által, hogy másokat vezetni tudjon.

Mégpedig a három bünszövevényes: test – világ – sátán és a három alapszervedély legyőzése, és a három bűnhődés: nehéz munka – szenvedés – halál vállalása mértékében.

Bölcséleti képzés: a nagytermészet megfigyelése, dogmatika: a Szentírás, erkölcsstan: a mindennapi élet, tanulásmód: mély együttélés az Atyával.

Jézus életprogramja ez időben: Lk 2,51–52: „visszatért Názáretbe és engedelmeskedett nekik... gyarapodott bölcsességben, korban s Isten és emberek előtti kedvességben”, melyet minden papnevelőben márványtáblára, de még inkább a szívekbe kell vésní.

Komoly felkészülés a jövődő feladatra, a mindenkori igényeknek megfelelően, a II. Vatikáni Zsinat mércéje szerint. Komoly előkészület három akadályra:

az erkölcsi letörés a test szavára.

az elbizakodás a világ elismerése révén,
a téritési düh, a sátán hatására, valamint a
túlzó imaélet a kötelességek rovására.

A fráter-Jézus, a nehéz fizikai munka megváltása.

Jézus befejezve szellemi, lelki előkészületét, Szent József halála után átveszi az ácsműhely vezetését és a 20–30. életév közti időben belekezd a megváltás tényleges gyakorlatába: a nehéz fizikai munka végzésébe.

Nincs Jézus názáreti életében titok, amely annyira felderíthetetlen lenne, mint a fizikai munka megválasztása.

Megértésére tudni kell, hogy a teremtő Isten erejében és örömeiben részesítő emberi munka méltóságát, ha nem is szüntette meg, de döntően megváltoztatta: a nehéz munka büntetése a bünbeesés után.

A földet és az anyagi mindenséget verejtékes munkával kell ezután birtokba venni, és a munka eredménye mellett ott kísér és kísért: a selejt. És minthogy az Úr a bün és a bünhödés természetének megfelelő módon kívánja végrehajtani a megváltást, ami gyakorlatilag a hármás büntetés elégtévő vállalásában áll, a krisztusi megváltás egészéhez a szenvedésen és a halálon kívül a nehéz munka is hozzátartozik.

A nehéz fizikai munka tehát a bünbeesés óta, nem csupán az életfenntartás legösibb és legemberibb módja, hanem elégtétel és penitencia a teremtményekben keresett vétkes gyönyörért.

Ezt a penitenciát végzi a falusi szakmunkás Jézus értünk, 10 hosszú éven keresztül.

Nehéz fizikai munkát vállal:

mert – az a legnehezebb, legbecsületesebb, a legáltalánosabban gyakorolt, a legkevésbé megfizetett munka,

mert – a jövődő vezetőnek ismernie kell a rábizott tömeg életmódját, hogy irányítani tudjon és megszerezze a tömegek bizalmát. A Megváltó életét, ellenfeleivel szemben, hosszú időn keresztül csak a népnek Jézushoz való ragaszkodása védi.

Amennyire ellenkezik a megváltással a túlhajszolt munka démo-

na, annyira szükséges a fizikai munka penitenciája. 10 éven keresztül, hogy észbe kapjunk, 10 éven keresztül, hogy kövessük.

Jézus a fizikai munkakörön belül: nem segédmunkás, amely állapot nagy általánosságban hanyagság következménye, nem is gyári munkás, amely beosztás a személyi méltóság érvényesülését akadályozza, hanem falusi szakmunkás, legközelebb az ősi földmunkához, annak túl terhes volta és túl nagy kockázata nélkül: a megélhetés szerény, de biztos életformája. Ami egyben az isteni dolgok befogadására is a legalkalmasabb.

A munkamegváltás viszonya a formális apostolkodáshoz:

arra nagyszerűen előkészít, amint az engedelmisség is a parancsolásra; rendkívüli körülmények között is biztosítja az apostol megélhetését, amint azt az apostoloknál is látjuk Jézus halála után, ingyenessé teszi az evangélium hirdetését, amint Szent Pál állítja magáról korintusi tartózkodásának idején: Ap.Csel 20.34.

Az Egyház is korunkban kezdi felismerni újra a fizikai munkát végző papok és szerzetesek nagy mai jelentőségét!

Az ima apostolsága.

Jézus a munka megváltásához, miként minden máshoz is, az ima apostolságát csatolja.

Minthogy az ima az egyedül Istent megillető imádat megnyilatkozása, tárgyi értékben a legnagyobb, de nem a legjellegzetesebb. Mert az imádság családi társalgás a Mennyei Atyával, magától értetődik, hogy a megtestesült Fiú számára a legfőbb öröm- és erőforrás.

Nincs az Úrnak nagyobb vállalkozása, amelyet nem hosszas ima előz.

Az evangéliumok tanúskodnak, hogy miként imádkozik állandóan, és ha a napi elfoglaltság ebben akadályozza, miképpen tölti az éjszakákat is imában. Apostolait is megtanítja a helyes imára, és állandóan buzdítja őket annak gyakorlására.

Példáját követi a munkás Szent Benedek „ora et labora” (imádkozzál és dolgozzál) jelszava, és ugyanezt kell cselekednie a mai munkásrendek tagjainak és a munkáspapoknak is. Mert sok és rendkívüli kegyelmekre van szükség, sok és nagy a kísértés: „Imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek” (Lk 22.40). „Bármit kértek, ima révén megkapjátok” (Mk 11.24) és ha kevés a munkás apostol és sok az aratás? Kérjétek az aratás Urát! (Lk 10.2). És ha nem kapjátok meg, azért van, mert nem jól kértétek (Jak 3.4).

3. *A megváltás elvei Jézus nyilvános életében* *Általános bevezető*

Jézus Krisztus egész földi életét három megváltói ténykedés jellemzi, alkalmazással az egyes életszakaszokra:

harc a három bünszövetséggel: test – világ – sátán

harc a három alapszenvedéllyel: gazdagság – tisztelet – hatalom

a három evangéliumi tanács fegyverével:

szegénység – tisztaság – engedelmesség,

és végül

a hármasság bűnhődés önkéntes vállalása elégtételképpen: a nehéz munka – szenvedés – halál általi jóvátétel.

Mert az isteni végzés következtében: amilyen a bűn, olyan a büntetés, amilyen a büntetés, olyan a megváltás!

A fentieket alkalmazva Jézus egyes életszakaszaira:

a teljes megváltói terv csírában valósul meg

Jézus születésében, erkölcsi értelemben

Jézus csecsemőkorának 3 eseményében:

belső hivatásának megnyilatkozásában,

külső hivatását követő felkészülésében,

a szó eredeti értelmében: a fizikai munka megváltása 10 éven át,

a nehéz szellemi munka megváltása 3 éven át,

a szenvedés és a halál megváltása: nagyhét.

Ezek szerint:

Jézus nyilvános megváltói tevékenysége főleg és legelső-sorban:

a népoktatás nehéz munkáját jelenti,

a bünszövetségesek taktikája ellenére,

ellentétben a három alapszenvedéllyel,

amit végül vérével és életével pecsétel.

Jézus apostolkodását a nagy nyilvánosság előtt három fontos esemény vezeti be:

nyilvános és ünnepélyes bemutatkozása a népnek,

elvi leszámolás az ellenfél programjával,

és a bemutatkozó látogatások jövődő munkaterületén.

a) *Jézus ünnepélyes bemutatása a népnek:*

minthogy az Úr egyszerű család, lebecsült munka és egy jelentéktelen falucska rejtettségéből érkezik, hogy a népre hatni tudjon. küldetéséhez mért bemutatásra van szüksége.

Ez történik meg *Jézus megkeresztelkedésekor*, Mk 1,9–13.

A történet jelentős körülményei:

A 30 éves Jézus a kellő felkészülés után,

a nyilvános működés előtt közvetlenül

a bűnbánat vonalán,

a Jordán perei partján, szemben Jeruzsálemmel,

a Húsvét közel,

János bűnbocsánatot hirdet és keresztel,

alámerítéssel, mint a szennyes ruhát, vagy

a poklos Náámánt.

Az esemény maga:

a bűnös emberiséget megszemélyesítő Jézus
kéri Jánost, hogy keresztelje meg.

János előbb szabadkozik, de Jézus szavára
enged.

Az ünnepélyes bemutatók:

az Atya: szózata hallatszik az égből,

a Lélek: Jézusra száll galamb képében.

Keresztelő János több alkalommal is:

nem vagyok méltó...

előbb volt nálam...

íme, az Isten Báránya!

A bemutatás eredménye:

a tömeg szétviszi a nagy hírt: Izrael

lázban ég, de a sátán is felfigyel!

b) *Jézus megkísértése*: Lk 4,1–13...

Az Úr nyilvános fellépésének második nagy eseménye. Értelme:
a sátán, az eseményektől kényszerítve, a téves Messiás eszme felhasználásával, a test és a világ két szövetségesével együtt a három alapszenvedély világméretű kielégítésének ajánlatával kívánja Jézust

a nehéz munka – szenvedés – halál megváltásától
eltéríteni.

a sátánokrácia érdekében.

A kísérlés kompromisszumra törekszik: kiegyezés.

A megkísértés körülményei:

Jézust illetően: a Lélek indítására személyes találkozás

az ellentábor vezérével,

az elit program elvi felszámolása.

az ünnepélyes bemutatás után,
hatalma tudatában nagy nyugalommal.

A sátán részéről:

az eszményektől kényszerítve, személyesen,
Jézus egyedül a pusztaságban,
a hatalom látszatában – a gyenge ponton –
éhes és kimerült.

– a jó látszatában: messiási eszme,
szentírási „csomagolás”.

A hármasság kísértés lefolyása:

Első kísértés: anyagi előny, ajánlat:

– Ha Isten Fia vagy, tedd, hogy a kövek...
– Nemcsak kenyérrel él meg az ember...
utalás a pusztai mannára.

Második kísértés: a templom erkélyén: a sátán
a világ tiszteletével kísért:

-- vedd alá magad, mert írva van...

De az is: ne kísértsd az Istent!

Harmadik kísértés: nyílt sisakkal világhatalmi
ajánlat, egy magas hegyen:

– mindezt neked adom, ha imádsz!
– Takarodj sátán! mert írva van: egyedül
Istent imádd, és csak neki szolgálj!

A kísértés kimenetele: a sátán legyőzve távozik.

Jézust angyalok szolgálják ki.

Miért engedélyezi Jézus ezt a külső kísértést?

Tisztázni akarja programját, nemlegesen is hasonulni akar hozzánk ebben is, példát akar adni és erőt kölcsönözni.

c) *Jézus bemutatkozó látogatásai jövődő munkaterületén*

Ez a nyilvános fellépésének harmadik, záró eseménye. Jézus bemutatkozik Júdeában. Perea is annak számít.

Jézus jövődő tanítványainak nagyjait tünteti ki legelőször személyes ismeretségének kegyelmével.

A bemutató: Keresztelő János, aki legkedvesebb tanítványait irányítja Jézushoz, röviddel az Úr megkeresztelkedése után (Jn 1.29–51). Összeismerkedésük és barátkozásuk gyümölcse: a tanítványok belső hivatásának kialakulása.

Jézus bemutatkozásának legdöntőbb mozzanata: első nyilvános szereplése a jeruzsálemi húsvéton.

Apostoli buzgalmában ostonnal üzi ki Atyja házából a kufárokat.

Az oston erkölcsi értelemben a templomvezetők hátán csattan, akik a lelki értelemben nyert hármass elsőséget a három alapszenvedély kielégítésére használják, mégpedig az Isten házában. Megtorlásul a vezetők Jézust lélekben halálra ítélik, menthetetlen vétküket Jézus szemükre is veti. A sátán bennük találja meg leghűségesebb cinkosait: életre-halálra.

Jézus ugyancsak bemutatkozási szándékkal, tanít és csodákat művel a megtisztított helyen, de az eredményre nem lehet büszke.

Többre megy az éjszaka hozzá látogató félénk Nikodémussal, akit kellő kioktatással bevezet a megváltási titok ismeretébe: Jn 3,1–21.

Jézus a templomvezetők halál-dühe elől a Jordán túlsó partjára távozik, Keresztelő János közvetlen szomszédságába. A két vezető túlközelisége versengést támaszt a két tanítványtábor között, melyiküké a nagyobb. Keresztelő János újabb bizonyágot tesz Jézus feltétlen elsőbbségéről, ami ismertté válik messze földön (Jn 3,22–26).

Jézus bemutatkozik Szamariának:

Jézus eredményes működésére Jeruzsálem is felfigyel. Ezért Jézus Pereából Galileába tér vissza, Szamarián keresztül. Utközben Jákob jól ismert kútjánál ismerkedik meg a bűnös asszonnyal, amit Szent János apostol dramatizál evangéliumában: Jn 4,1–42. Az asszony elviszi a Messiás híret Szikem lakóinak, akik Jézust két napig látják vendégül, meghallgatják tanítását és hisznek benne.

Jézus Galileának is bemutatkozik:

megerkezését megelőzi a híre. Galilea lakói tudnak fellépéséről és az eddigi eseményekről és nagy izgalommal várják jöttét (Jn 4,43–45).

Először csak szűk családi körben mutatkozik be: a családalapítás meghittségében, ahol a Szűzanya közbenjárására a három hektoliternyi vizet borrá változtatja. A szegény új házások nagy öröme, és a még novícius tanítványok hitének megerősítésére, akiknek szintén fogytán a kezdeti öröm bora (Jn 2,1–11).

A második bemutatkozás Galileában már szélesebb körű. Ez az ugyancsak második kánai csodával történik, amellyel Jézus a távol-

ból meggyógyítja a Kafarnaumból hozzá siető tisztviselő haldokló fiát (Jn 4,46–54).

Jézus gyakorlatilag vett szülőfaluját, Názáretet sem hanyagolja el. A kis falunak helyi sovinizmusa azonban kereszteezi Jézus szándékát: még őt is meglepi szülőfalujának hitetlensége és primiciai szereplésének helyéről sietve, életveszélyből távozik (Lk 4,14–30).

A bemutatkozási körút ezzel bezárul. Jézus Názáretből indul el megkeresztelkedése helyére, a Jordánon túli Betániába, majd Jeruzsálemen, Pereán és Szamarián keresztül érkezik vissza kiindulási pontjára: Galileába.

Mert amint Jézus születéséről értesülnie kell mindenkinek, ugyanígy nyilvános fellépéséről is. Ez utóbbit célozza Jézus bemutatkozási körútja, jövendő működésének egész területén. Hogy mindenki értesüljön a mindennél nagyobb hírről: megérkezett a várva várt Mesias!

4. Jézus nyilvános életének második fejezete: a galileai és júdeai apostolkodás

Benne Jézus nehéz szellemi munka megváltása valósul a hattagú ellenfél: a három alapszenvedély és a hármás bünszövetség (test, világ, sátán) ellenére.

A közel három évet kitevő nyilvános apostoli munka két időrendi összetevője:

- a másfél éves galileai,
- és a kb. félévnyi júdeai működés.

Mindkettő három részre osztható:

a sikeres kezdet – a csúcsideő és a sikertelen befejezés idejére. Mindkét összetevőt tartalmilag négy jellegzetes szempontból figyeljük.

Jézus önkijelentése – sajátos azidejű tanítása és csodái – valamint viszonya alakulása apostolaihoz és ellenfeleihez.

Jézus nyilvános működése Galileában.

Időben 27. májusától az aratási idő kezdetétől, 28. év betakarításának végéig tart: kb. 2 évnek számított másfél tényleges éven keresztül.

Helye: az akkori Palesztina északon fekvő, vidéki tartománya, egyszerű, zömében földműves és halász lakókkal.

Az apostolkodás központja Kafarnaum, a tóparti kedvenc város, amelyben Jézus lakást bérel.

A sikeres idő kezdete:

Jézus önkijelentései szerint: az Izaiás jövendölés szerinti tanító és csodatevő Próféta, telve messiási vonatkozásokkal.

Jézus tanítása a kezdeti időben: tartások bűnbánatot, mert Isten országa közel (Mt 4,16).

Jézus csodái: Jézus, hogy felhívja magára a közfigyelmet, kezdetben főleg tömeges csodákat művel, testi bajokat gyógyít, és sok-sok ördögűzést művel, annak bizonyítására, hogy ha Isten erejével űzi ki az ördögöket, akkor itt van az Isten Országa (Mt 12,28).

Jézus viszonya tanítványaihoz:

amint az övék volt Jézus első személyes bemutatkozása és hitük megerősítését célozta az első kánai csoda,

Jézus nyilvános működése idején is ők gondoskodásának főtárgya. Halászcsoha vezeti be az ember-halászok külső és végleges meghívását: Lk 5,1–11. apostoli útjain nemcsak követik Jézust, hanem útjait apróbb szolgálatokkal segítik: csónakjukat Jézus rendelkezésére bocsátják, közvetítik a nép óhaját és azzal Jézus munkatervét, egyszerűen elkezdik a hivatásos apostol-tanuló életét.

Jézus viszonya ellenfeleihez:

A Jeruzsálemből kiküldött és onnan irányított farizeus-kopók még nem jelentkeznek. Csupán szaglászoknak utána és nyomon követik őt, szorgalmasan keresve benne a sebezhető pontokat.

Nem így a sátán és hada: az ördögök. Minthogy ismerik Jézus kilétét, Lk 4,41, sietnek azt az ördögűzés során a tömegek tudomására hozni, idő előtt, hogy Jézust mielőbb elveszítsék ellenségei.

Jézus a sátáni taktikát elhallgattatásukkal teszi ártalmatlanná.

Az első idő eredménye:

Minthogy Jézus a kezdet idején a népet csodái özönével halmozta el és mindezért cserébe nem követel sokat, csupán bűnbánatot és hitet a tanításában, népszerűsége napról napra nő, és híre bejárja egész Galileát, sőt elterjed azon túl is: Mt 4,23–25.

Jézus galileai működése tehát sokat ígérően kezdődik. És miért? Mert Jézus kezdeti viselkedésmódja tökéletesen fedi a nép téves elképzeléseit a Messiásról. Jézus kezdésmódja a jó pedagógusé, aki gyermekké lesz a gyermekekkel, hogy őket felnöttekké nevelje. A jó

orvosé, aki a lélek súlyos bajait a testen keresztül gyógyítja, aki a keserű orvosságot ostyába csomagolja, vagy csokoládébevonatba.

A galileai földő:

Jézus működési területe egyre bővül, kiterjed Galilea egész területére, bár népszerűsége tovább növekszik, az égen már viharfelhők jelennek meg.

Jézus önmagáról: ő az Újszövetség Törvényhozója, a törvény megtartója, irgalmas és a bűnösök barátja. Tanítását Szent Máté a hegyibeszédben összegezi.

Az esemény színhelye: egy közeli hegy egyik fennsíkján Jézus letelepszik apostolaival, körülötte hatalmas néptömeg, a legkülönbözőbb vidékekről. Jézus ördögöket űz, betegeket gyógyít, a hangulat egyre lelkesebb.

Aztán tanítani kezd.

Beszédének első része a nyolc boldogság.

Lényege: az Istenországba való belépés három kedvező feltétele (lásd az alázat 3 foka.)

- mentesség a három alapszenvedély uralmától, boldogok a lélekben szegények, a tisztaszívűek, a békességesek,
- akiket nem elégit ki, sőt terhel a világ, boldogok a szomorkodók, a szelídek, az irgalmasok,
- akik az Istenországért szenvednek:
boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák...
akik érte üldözést szenvednek (Mt 5,3–11).

A hegyibeszéd második része: az Istenország törvényének hirdetése.

Általános jellemzés:

Jézus mint Törvényhozó nyilatkozik: a régiek mondták, én pedig mondom nektek...

a két törvény viszonya: nem jöttem a mózesi törvényt lerontani, hanem tökéletesíteni,

a két törvény közti különbség:

az első: külsőséges, látszatra épít, szentesítése anyagi, gyökere a félelem,

a második: a belső szándékot figyeli, szentesítése lelki, gyökere a szeretet.

Az új törvény részletei:

a 10 parancs tökéletes értelmezése,

újabb rendelkezések: komoly alapozást, elitkötelesség, az arany-
szabály (Mt 5,17; 7,27).

A hegyibeszéd hatása:

az irgalom szakadatlan láncának két ragyogó ékköve:

a tékozló fiú példabeszéde (Lk 15,11–22), és a tékozló leány élet-
története: Lk 7,36–50.

A tömegcsodák és ördögűzések helyett egyes, nagy, jelképes cso-
dák: a kafarnaumi inaszakadt meggyógyításával bűnbocsátó hatal-
mát bizonyítja: Lk 5,17–26,

a béna kezű ember csodás gyógyításával a szombat helyes meg-
szentelését tanítja: Lk 6,6–11,

a kafarnaumi pogány százados hitét haldokló szolgájának meg-
mentésével jutalmazza: Lk 7,1–10, a naimi ifjú feltámasztásával
pedig isteni hatalma csúcsát mutatja be: Lk 7,11–17.

Jézus elsősorban mégis a lelkek orvosa.

Jézus és apostolai a csúcsidőben:

Jézusnak legfőbb gondja a csúcsidő nagy elfoglaltsága közepette
is: apostolai. A hegyibeszédet egy teljes éjszakai imádság után, az
apostol-kollégium megalapítása előzi meg: Lk 6,12–16. Továbbkép-
zésüket a néppel együtt végzi.

Jézus és ellenfelei:

A farizeusok hosszas megfigyelés és adatgyűjtés után kidolgozzák
taktikájukat Jézus ellen: elszigetelése a néptől.

Az elszigetelés taktikájának a lényege: kétségbevonják Jézus veze-
tői alkalmasságát, hogy eltávolítsák tőle a népet.

Támadják életszentségét: a rituális előírások és hagyományok
elhanyagolásával és főleg a szombat megszenteltségételenítésével vádol-
ják.

Tudását fogas kérdések feladásával próbálgatják és iskolázatlan-
ságát emlegetik.

Végül:

csodatevő hatalmát sátáni eredetűnek mondják.

Jézus, bár beléjük lát, előbb türelmesen cáfolja tévedésüket, ké-
sőbb már visszafordítja próbálkozásait és Ő teszi őket nevetséges-
sé a nép előtt.

Végül is nyíltan leleplezi gonoszságukat, hétszeres jajt olvas a

fejükre és tudatos vakságukat a Szentlélek elleni bűnnek bélyegzi, amelyre nincsen bocsánat sem égben, sem földön: Lk 12,10.

A főidő eredményének mérlege:

A nép csodálja Jézust, de gondolkodóba is esik, az Istenország megszerzésének nehézsége és az új parancsok hallatára. Az Istenország lelki értelmezésétől nincsenek elragadtatva. A félreértések vihart ígérnek, amelyet a farizeusok ugyancsak siettetnek.

A galileai csődidő.

Jellemzése:

Jézus a farizeusok egyre növekvő támadásai következtében Kafarnaumból a vidékre, a zsinagógákból a szabad ég alá, Galileából a pogányok közé szorul.

A belső ellentétet Jézus és a nép között a kenyérszaporítást követő eucharisztikus ígéret hozza napfényre. A nép nem olyan Istenországot vár, amelyet Jézus hirdet. Jézus tömegeredmény nélkül távozik Galileából.

Jézus önmagáról a csődidőben:

Ő az égi manna, az örök élet biztosítéka.

Jézus tanítása a csődidőben:

az eredménytelen tömegnevelést az apostolok fokozott képzése váltja fel.

Jézus példabeszédek segítségével mutatja be az Istenország belső természetét, eredetét – értékét – fejlődését és kiteljesedését, és értelmüket részletesen megmagyarázza, de csak apostolai számára.

Jézus csodái a záró időben:

A csodák megszorodnak a zsidók között éppúgy, mint a pogány területen, Jézus utolsó erőfeszítése ez Galilea megnyerésére. Ördögűzések, tömeges gyógyítások, a két kenyér- és halszaporítási csoda ezt bizonyítják. A „nagy csoda”, Jairus leánya.

Jézus és az apostolok:

Jézus eredménytelenségét a tömeg-munkában az apostolok fokozott nevelésével ellensúlyozza. Kényszerű elvonulásait a pogánylakta területekre elsősorban erre használja.

Gondos és részletes elméleti és gyakorlati képzés után próbaapostolkodásra küldi őket, eredményeiket gondosan értékeli és törődik pihenésükkel. Bizalmukat újabb csodák erősítik.

Jézus és a farizeusok.

A szóharc életre-halálra folyik. A siker-szagot érző farizeusok közbeszólásaikkal teszik lehetetlenné Jézus tanítását, szemérmetlen vakmerőséggel követelnek tőle újabb és újabb csodákat, melyekre Jézus halálának és harmadnapos feltámadásának újabb jövendölésével válaszol. És nyíltan leleplezi gonoszágukat a nép előtt.

A galileai működés zárszámadása:

A két egymással szemben álló Messiás-eszme összecsap és győz – emberileg – a népi.

A kezdő időben a két elgondolás látszatra egyezik, és ezért Jézusnak sikere van, a második idő már sejteti a belső ellentéteket; következmény: a nép elhidegülése Jézustól, Júdással együtt: Jn 6,65–71.

Jézusnak ezek után nincs több keresnivalója Galileában. Kifizeti tehát utolsó adósságát Péterével együtt és fenyegető szavakkal ajkán végleg búcsút vesz Galileától: Mt 11,20–24.

A döntő fordulat:

A galileai tömegcsődöt, ha nem is feledteti, de lényegesen enyhíti Jézus egyházalapítása.

Pogányok közé üzve Fülöp Cezárea közelében, a nagy Hermon lábánál és a Jordán forrásai egyikénél hangzik el Jézus kérdése apostolaihoz, hogy tulajdonképpen kinek is tartják őt?

A döntő jelentőségű kérdést Péter ünnepélyes hitvallása követi, azt meg Jézusnak még ünnepélyesebb kijelentése.

„En is mondom neked: Péter vagy,
erre a sziklára építem egyházamat, s
az alvilág kapui nem vesznek erőt rajta,
Neked adom a mennyek országa kulcsait.
(Mt 16,18–19)

Péter primátusi hatalma és az Egyház megalapítása mint kiugró sziklacsúcs helyezkedik el a galileai és a júdeai sikertelenség örvénylésében. Sokak számára hiábavaló próbálkozás ez az események visszafordítására, de Krisztus és Isten előtt a mustármag, amelyből égigérő fa nő, amelynek ágai alatt védelmet talál az öt világrész összemberisége. Jézus galileai szereplése tehát hosszabb távon mégsem volt hiábavaló, sőt ellenkezőleg!

Péter primátusához még két jelentős esemény is kapcsolódik. Jézus ettől az időtől kezdve jövendöli meg szenvedését és feltámadá-

sát: Mt 16,21–23, amit még többször is megismétel, és amelyet az apostolok mindannyiszor értetlenül fogadnak.

A másik ugyancsak főbenjáró igazság: Jézus a főparancs elvont tételét újrászövegezi, önmagára alkalmazva:

„Aki követni akar, tagadja meg magát,
vegye keresztjét és kövessen” (*engem!*)
(Mt 16,24–28)

Ezentúl tehát nincsen szükség a fölösleges kérdezősködésre: hogyan szeressem Istent? és hogy kicsoda az én felebarátom? Csak Krisztust kell figyelni és őt követni: ez minden törvény összessége. Mégpedig a keresztjét hordozó Krisztust!

„Akiket ugyanis eleve ismert, azokat eleve arra rendelte, hogy Fiának képmását öltsek magukra, így lesz ő elsőszülött a sok testvér között” (Róm 8,29).

A Krisztusra-hasonulás hitigazsága nem kevesek számára fenntartott ismeret, mint pl. az Istenország természete, hanem mindenkit kötelező, a főparanccsal egyenértékű törvény.

Az egyik a másíknak az átszövegezése a krisztusi megváltás rendjére. Miként a lelkigyakorlatos Regnum Christi, a bevezető Fundamentumhoz való viszonyában.

Jézus Krisztus közel kétéves galileai működése a hármás nagy eseményel, minden tömeglátszat ellenére, méltóképpen zárul.

Jézus nyilvános működése Júdeában

Úton Galileából Júdeába

Jézus sikertelen szereplése után Galileából Júdeába távozik, hogy megváltói küldetését betöltse.

Útja Jeruzsálembe vezet a sátoros ünnepekre, Szamarián át.

Jézus önkijelentésében is döntő szakaszhoz érkezett: életének utolsó féléves Messiás-voltának fokozatos kijelentésével telik el, mégpedig a nagy nyilvánosság és a legfőbb egyházi vezetőség előtt.

Jézus tanítása is kiteljesedik: aszketikus síkon, a parancsokra ráépül az evangéliumi tanácsok életformája, az Istenország vonatkozásában pedig Jézus kifejti a zsidó-pogány meghívás kérdését, valamint az Istenország földi végét.

Jézus csodái Júdeában korántsem olyan számosak, mint Galileában, de nyerne jelző erőben és jelentőségben. A hosszú és súlyos betegség a zsidóság lelki helyzetét jelzi, mint a vakság és a lepra is.

A csodák koronája: Jézus teremtő hatalmának kinyilvánulása Lázár feltámasztásában.

Apostolait tovább neveli. Túl buzgalmukat leinti, amint versengésüket is az elsőségért. Ki az első az első között? Fura probléma, mégis állandóan felvetődik, mint a harmadik alapszenvedély megnyilvánulása apostoli szinten.

Apostoli munkájának megkönnyítésére is gondol az Úr. Alig lépi át Júdea határát, máris életre hívja a Katolikus Akció intézményét, alkalmas egyéneket választ tanítványai közül, szám szerint hetvenkettőt, és megfelelő felhatalmazással előreküldi őket, hogy az apostoli munkát előkészítsék.

Viszonya ellenfeleihez tovább élesedik. Viszontkérdésével véglegesen elhallgattatja őket, akik ezután a politikai becsalogatás taktikájával próbálkoznak: lásd: adópénz... És mert ez nem sikerül, nyíltan Jézus életére törnek.

Jézus júdeai működése, akárcsak a galileai, három szakaszra osztható:

a perei tartózkodás két idejére,

a jeruzsálemi zarándokutakra,

és a jeruzsálemi eseményekre.

Az alábbiakban ezt szemléljük végig.

A júdeai működés első ideje: Jézus Pereában.

Perea keskeny földszalag Júdeával ellentétben, a Jordánon túl.

Múltja és földrajzi fekvése szerint Júdea része, de Heródes halála óta politikai szempontból független terület. Következésképpen kiválóan alkalmas arra, hogy mind Keresztelő Jánosnak, mind később Jézusnak, életveszély esetén menedéket nyújtson. Jeruzsálem keze ide nehezebben ér el.

Jézus hátralévő félévének kb. felét tölti Pereában. Működése azonban egész Júdeának szól.

Időrendben három alkalommal vonul el Jézus Pereába.

A templomtisztítás után, majd a sátoros ünnepek és a templomszentelés forró hangulatában.

Jézus júdeai működését azért kezdjük perei szereplésével ismertetni, mert tartalmát tekintve nem más, mint a galileai apostolkodás rövid összegezése, amit a helyzet is ajánl. Evangélistája: Szent Lukács.

A galileai működéshez hasonlóan Pereának is megvan a sikerek-

ben dús kezdete, amelyet a Szent Lukács-féle „hegyibeszéd” főideje követ, és a farizeusokkal való összecsapás és sikertelenség zár.

A részletekről Szent Lukács nem sokat közöl, de a helyzet lélektanából és Jézus galileai működéséből kiindulva feltehető, hogy Jézus itt is a megjövendölt Próféta szerepében lép fel, tanítása az Istenország elérézése miatt bűnbánatot sürget, majd a 8 boldogság és az új törvény kihirdetése következik.

Jézus Pereából 29. kora tavaszán távozik, ahonnan Lázár feltámasztására, majd utolsó húsvétjára indul.

A pereai időszak csodákban sem bővelkedik, az apostolképzés folytatásáról sem értesülünk, csupán feltesszük, hogy „káplán” idejüket töltik.

Szent Lukács evangélista, méltó Pál-tanítvány módon, a határtalan isteni irgalom dicsőítésével és az imádság szükséges voltának hangoztatásával egészíti ki beszámolóját Jézus Pereai tartózkodásáról. No meg a Szent Pált annyira jellemző Istenbe vetett feltétlen bizalomról az anyagiakat illetően.

A pereai működés méltón zárható egy anya lelkendezésével és Jézus mély és találó válaszával: Lk 11,27.

A júdeai működés második ideje: zarándokutak Jeruzsálembe

Jézus nyilvános működése során öt alkalommal zarándokol a jeruzsálemi ünnepekre: három alkalommal húsvétra, egyszer a sátoros ünnepekre és egyszer a templomszentelésre.

Nagyon természetes, hogy ezeket az időket az Úr, már az ünnepi hangulat és a kísérők nagy száma miatt is súlyos igazságok kijelentésére használja fel.

Ilyen igazság legelsősorban az Istenország további ismertetése: nevezetesen a zsidó-pogány meghívás kérdése, valamint annak eredménye.

A meghívás különböző időkben történik Isten örök végzése szerint: Mt 20,1–16.

A két testvér közül egyik sem engedelmeskedik az első hívásnak: Mt 21,28–32.

A gyilkos szőlőmunkások helyébe mások lépnek: Mt 21,33–46, de az új meghívottak között is akadnak vétkesek: Mt 22,1–10.

Nem kevésbé komoly Jézus tanítása a világvégéről, annál is in-

kább, hogy Jeruzsálem pusztulásával kerül kapcsolatba, mint ami az utóbbinak előképe és főpróbája.

Ismerteti mindenekelőtt előjeleit és szüntelen elővigyázatra és hűségre int. Számtalan példabeszéd figyelmeztet az állandó készenlétre: talán legkifejezőbben a 10 szűz története: Mt 25,1–13.

A végső elszámolás alapja az irgalmasság testi és lelki cselekedetei: Mt 25,31–46, a mérték pedig a vett talentumok szerinti: többet követelnek attól, aki többet kapott: Mt 25,14–30.

Jézus tanítását csodái igazolják. Van közöttük ördögűzés, leprások megtisztítása, a jerikói vak meggyógyítása. Izrael súlyos lelki helyzetét jelképezi a 18 éve beteg asszony.

Jézus tanítói működésének utolsó napjait a végső dolgok megjövendölésére fordítja.

Jézus Jeruzsálemben. Vezető: Szent János evangélista

Jézus ötszöri részvétele a jeruzsálemi ünnepeken két nagy jelentőségű körülmény miatt döntő: Jézus a nagy nyilvánosság előtt Messiásként mutatkozik be,

amit ellenfelei Jézus elvesztésére használnak fel.

Jézus első húsvéti részvétele bemutatkozási célt szolgál, Atyja házának megtisztítása a kufároktól első halálítéletét eredményezi (Jn 2,13–22).

Jézus második húsvétja, amelyre Galileából érkezik, ugyancsak drámai lefolyású (Jn 5,1–47).

A Betheszda fürdőnél tekintet nélkül a húsvéti és szombatnap kettős tilalomra, meggyógyít egy 38 éves béna férfit. A farizeusok számonkérésére az Atyával egyenlőnek vallja magát, amiért azok halálra keresik.

Jézus harmadszor 28. őszén megy Jeruzsálembe a sátoros ünnepekre. Nem nyilvánosan, hanem titokban, az életveszély miatt (Jn 7,14; 10,21).

A város lázban ég: azt találgatják a zarándokok, hogy kicsoda Jézus: a Messiás-e, vagy csaló?

Jézus öt beszédben válaszol a nagy kérdésre.

Az elsőben türelmesen javíthatja a jóakaratók téves Messiásméltóságát, ellenfeleinek pedig bejelenti, hogy nem sokáig marad velük (Jn 7,14–36).

Az ünnep zárónapján további kijelentéseket tesz magáról: „Aki

szomjazik, jöjjön hozzám és igyék, aki hisz bennem, belsejéből az Írás szava szerint élő víz folyói fakadnak” (Jn 7,37–38). Ez valóban a Proféta! – vallják egyesek. Ez a Messiás! – Galileából hogyan jöhetne Messiás? – mondják mások, a vita még a legfőbb tanács tagjait is megosztja. Jézus élő vizének ajándékában, akárcsak egykor Szamariában, egy újabb bűnös asszonyt részesít.

Harmadik beszédében (Jn 8,12–20) Jézus egy vakon született meggyógyításával igazolja, hogy ő a világ világossága! De senki sem fogja fel, mert még nem jött el ennek az ideje.

A negyedik beszédben a zsidók felháborodására nagyobbak vallja magát Ábrahámnál, mire meg akarják kövezni (Jn 8,21–59).

Ötödik beszédében ellentétben a farizeusokkal, a Jó Pásztornak mondja magát, aki életét áldozza a rábizott nyájért (Jn 10,1–18).

A templomszentelési ünnep meghozza a félreérthetetlen kijelentést: „Én és az Atya egy vagyunk!” (Jn 10,22–39) A harmadik húsvét Jézus halálát hozza meg.

Jézus júdeai működését is, akárcsak a galileait, fenyegető szavakkal zárja (Lk 13,34–35).

5. Jézus megváltó szenvedése és halála

BEVEZETŐ

Amint már számtalanszor ismételtük, most Jézus földi életének legnagyobb eseménye előtt: ami a megváltói szenvedés és a kereszthalál, újra megtesszük: Jézus jóvátétele nem akármilyen, hanem ami a legtökéletesebben megfelel a sértett, a sértő és a sértés természetének.

Ami a sértést és következményeit illeti: Közösségi vonatkozásban az értelmes lények szolidáris vétke megbontja az Istennel jóviszonyban gyökerező világrendet: angyal-angyallal, ember-emberrel, test a lélekkel, ember a természettel és mindezek egymás között is szembe kerülnek. Jézus Krisztus, mint az összmindenség örök mintája, megtestesül és az eredetnél tökéletesebbre újítja a megsérült műremeket (Ef 1,10).

Egyéni vonatkozásban pedig mindazt vállalja, ami az első ÁDÁM tettenek fordítottja:

szembeszáll a hármas bűnszövetséggel, akik a bukott világelemek: a sátánt – világot – testet képviselik, .

szembefordul a három alapkötelezettség megtagadásáért kijáró, az alapszenvedélyek hármasságával,

és elégtételként vállalja a természetén kívüli javak elvesztésével járó hármasság büntetését: a nehéz munka, a testi szenvedés és a halál megváltását.

Jézus nyilvános életének eddigi három évén át a nehéz oktatómunka jóvátételét végezte: végre elérkezett a sokkal nehezebb és eredményesebb szenvedés és halál megváltásának az ideje.

És mindent tetőz: fokozhatatlan tökéletességgel: Jézus kereszthalála, a legteljesebb szembenállást jelenti a bünszövetségesekkel, a legnagyobb szegénység – megvettetés – engedelmesség gyakorlását, a legverítékesebb nehéz munkát – szenvedést – és halált. És egyben az Atya és Jézus Krisztus irántunk tanúsított szeretetének legcáfolhatatlanabb megnyilatkozását: Jn 15,13.

Ezért Jézus megváltói életének legértékesebb része a szenvedés- és a haláltörténet, és emiatt valljuk mély szomorúsággal a szívünkben, és mégis boldogan: Jézus elsősorban és legfőképpen kereszthalálával váltotta meg a világot.

Imádunk Téged és áldunk Téged, Jézus,
hogy szent kereszted által megváltottad
a világot!

De beszéljenek a tények!

Jézus szenvedés- és haláltörténete

Nem tragédia, hanem hatalmas isteni dráma: Dante értelmezésében.

Egyrészt nagy próbatétel, amelybe Jézus emberi természete beleremeg és felsőbb megerősítésre vár: „Megrendült a lelkem. Mit is mondjak: Atyám szabadíts meg ettől az órától? De hiszen éppen ezért az óráért jöttem. Atyám, dicsőítsd meg nevedet! Erre szózat hallatszott az égből: Megdicsőítettem és ezután is megdicsőítem” (Jn 12,27–28).

Az eredményt tekintve pedig megdicsőülés: „Én meg, ha majd fölemelnek a földről, mindenkit magamhoz vonzok” (Jn 12,32).

A hármasság bünszövetség vonul most fel teljes erőbevetéssel, a hármasság alapszenvedéllyel ellentétes fenyegetéssel és halálos elszánt-sággal.

Még egy utolsó letörő kísérlet, és azután a fizikai felszámolás következik.

Három bevezető esemény:

Lázár feltámasztása: Jn 11,1–44. Jézus nem a magatehetetlen áldozati bárány módjára lép a szenvedések útjaira, hanem önként és szabadon: mint a készülődő vihar feltétlen Ura. Mielőtt rálépne a kereszt útjára, dicsőségesen vonul be a fővárosba, mielőtt kilehelné a lelkét, életre kelti a harmadnapos halottat. Ez Lázár megindító feltámasztásának legmélyebb jelentősége.

A betániai búcsúvacsora: Jn 12,1–8. Jézus a temetési szertartást, testének megkenését is előlegezi. Hogy ne hivatalosan és hidegen lássa el valaki ezt a megtisztelő tisztet, hanem mint szerető jóbarát. Mária Magdolnára esik a választás: aki a bűnbánó szeretet és a drága nárdusolajat Jézus lábára vesztegető önatadás szentje. Hiába számítgat Júdás és hiába kifogásol. Megvédi Máriát Jézus, a nagylelkű szeretet illata betölti az egész Egyházat.

Az ünnepélyes bevonulás: Jn 12,12–19. Dávid és Salamon óta ilyen diadalmenetet nem ért meg Izrael! A szelíd és alázatos szívű Jézusra alig lehet ráismerni. Hatalmas ünneplő néparadat kíséretében vonul háttasán diadalmenetben Jeruzsálembé, mint a próféták által megígért Messiás.

Nem tér ki az ünneplés elől, sőt: a kifogásoló farizeusoknak azt válaszolja: ha a nép és a gyermekek nem hozsannáznának, akkor a kövek szólalnak meg és kiáltják világgá: Íme, a Messiás!

Ország-világ szeme láttára és füle hallatára!

A nagyhét első négy napja:

Végre felvirrad a szenvedés hetének első hajnala. A megváltó és egyben rettenetes szenvedése, amiről Jézus nem győzött eleget jövedőlni.

Apostolainak háromszor, a legünnepélyesebb pillanatokban: Péter primátusa, színéváltozása után és végleges zarándokútján Galileából Júdeába. Ellenfelei számára jelnek tartogatja: Jónás jelének és istenfiúi létének bizonyításaként.

Nagyhétfő.

Jézus bevonulását követő éjszakát Betániában tölti. Reggel visszatér a templomba és újabb tanúságot tesz istenfiúságáról: Jn

12,44–50. A szóharc a farizeusokkal tovább folyik. Jézus az állandó életveszély miatt a következő éjszakákat egy Olajfák hegyi nyári lakban tölti.

Nagykedd.

Jézus Jeruzsálem pusztulásáról és a világ végéről jövendöl.

Nagyszerda.

Jézus negyedszer is megjövendöli szenvedését apostolainak: Mt 26,1–2. A főtanács összeül, hogy Jézus elvesztésének módját megvitassa. Júdás ajánlata jókor érkezik, aki harminc ezüstpénzért vállalja Jézus kézreadását: Mt 26,14.

Nagycsütörtök.

Az utolsó vacsora. Jézus tekintettel a legközelebbi napok eseményeire, a szokásosnál egy nappal előbb fogyasztja el az emlékekkel teli húsvéti vacsorát.

Az előkészítéssel a hit és a szeretet apostolát bizza meg, a letelepedéskor a lábmosásban örök emléket állít az igazi elsőségnek és a lelki tisztaságnak. Vacsora végeztével jelt ad Júdás távozására, aki szívében a sáttánnal kilép az éjszakába.

Jézus felszabadult lélekkel és túlaradó szeretettel alapítja meg az Oltáriszentséget. Mégpedig hármassal rendeléssel: áldozat, amely minden ószövetségi áldozatfajta beteljesedését jelenti és új szövetséget pecsétel Isten és megbékélt népe között, a másnapi kereszthalál emlékét őrzi és az életfa tartós gyümölcse az örök élet számára.

Úton az Olajfák hegyi pihenőhelyére, Jézus óvatosságra inti övéit. Péter a kiadós ünnepi vacsora és az első szentáldozás boldog hangulatában hűségéről fogadkozik, de igazolatlan öndicséretét Jézus lehűti azzal, hogy megjövendöli egészen közeli hármassal tagadását.

Jézus agóniája

A sátán hármassal újabb kísérlete.

Jézus az éjszakai pihenő helyszínén, tanítványait leahagyva, a három választott kíséretében tovább megy egy kőhajításnyira, majd egyedül halad tovább és a földre borulva mély imába merül.

A sátán elérkezettnek látja az időt a hármassal messiási kísértés megismétlésére, de most nem kiegyezéses alapon, hanem Jézus erkölcsi letörésének szándékával.

Jézus azzal a szándékkal vállalta a nehéz munka – szenvedés – halál hármassal keresztségét, hogy vele megváltja az embert.

A sátán most azt igyekszik bizonyítani, hogy a végzett munka mindkét működési területen átokkal végződött, a reá váró szenvedéseket lehetetlen elviselni és az életáldozat sem jár sikerrel: marad minden a régiiben, továbbra is uralkodik a bűn, szüretel a sátán és a pokol szája csak tágasabbra nő, minthogy Jézus működése csak növeli és nem enyhíti a bűnözés felelősségét és súlyát.

Jézus hiába keres enyhülést apostolainál, a sátán igazat mond, egyre kimerültebben ismétli a Miatyánk reá vonatkozó kérését: Atyám, ha lehet...

Háromszor ismétlődik meg a jelenet: a végsőnél a szenvedésektől meggyötört Jézus saját vérizzadmányában fürdik, a végszóra, akár-csak Karantániában, angyalok jönnek és megerősítik az Urat: mindaz, amit a sátán sugallt, csak féligazság! Krisztus szenvedése és halála nemcsak Júdásokat, hanem szenteket is nevel, a kárhozottak számát nagyban csökkenti és újra megnyitja a mennyország bezárt kapuit. Jézus elfogatása.

Az Úr Jézus megerősödve tér vissza az apostolokhoz és felkölti őket, mert már közeledik Júdás. Az elfogatására kiküldött katonák pusztá kérdésére, hogy kit keresnek – erőtlenül rognak a földre. Péter vérszemet kap és kardjával vagdalkozni kezd. Jézus leinti és engedi, hogy megkötözzék, azzal a kikötéssel, hogy övéit engedjék szabadon. Az apostolok szétfutnak, míg Jézust a pribékek a főpapak elé hurcolják. Arcán még ott ég Júdás áruló csókja... Jézus éjszakai kihallgatása.

Előbb Annás elé viszik Jézust. Hiába érdeklődik Annás Jézus társai és tettei után.

Jézust magabiztos feleletéért arcul üti egy poroszló, majd átkísérik őt Kaifás házába, ahol együtt van az egész tanács. Jézus Kaifás előtt.

Jézust Annás elé mindössze a volt főpapnak kijáró tiszteletből viszik, aki egyben Kaifás apósa. Kaifás viszont, a jelenlegi főpap az, akinek magatartása döntően befolyásolja Jézus további életsorsát.

Kaifás nem várja be a törvény által megkövetelt nappalt, hanem Jézus elfogatásának híreire gyűlésre hívja magához a főtanács tagjait, hamis tanúkról is gondoskodik.

Kaifás már több, mint két éve meghozta Jézusra nézve a halálos ítéletet szívében, viszonzásul a templomi árusok kiűzéséért, de a hatalmasok értenek ahhoz, hogy vétkeiket a törvényesség látszatába

öltöztessék. Jézus tehát a templomi vezetőségnek okozott anyagi és erkölcsi károkért lakol életével, a látszat szerint pedig az, hogy a hamis próféta jogcímén pusztul el.

A rögtönzött törvényszék gyorsan végez. Kaifás az eredménytelen kérdezősködés és a hamis tanúk vallomása után főpapi minőségében teszi fel Jézusnak a sorsdöntő kérdést: te vagy-e a Messiás, az áldott Isten Fia? – Én vagyok! – feleli Jézus és hivatkozik Dániel jelére. – Mi szükségünk van még tanúkra? – teszi fel erre Kaifás megkönynyebbülten a költői kérdést. – Hallottátok a káromlást! Mit ítélték? – A tanácstagok egyhangúan válaszolják: – méltó a halálra! – Ez a túlzóan egyhangú ítélet sem bizonyul valónak (Mk 14,53–64).

A synedrion a törvény előírásainak megfelelően másnap kora reggel a tárgyalást és az ítéletet megismétli, hogy azt a megszálló hatalom képviselőjével, Pilátussal mielőbb jóváhagyassa, mert sürges a csillagok feljövetelével kezdődő húsvét.

Jézus éjszakai kihallgatását három kellemetlen és megszégyenítő esemény, jelenet kíséri.

Annás előtt arcul üti egy túlbuzgó szolga; a szabad tűznél melegező kíváncsiak gúnyt űznek Jézus prófétaságából; de szomorúságát Péter hármaskör tagadása tetőzi.

Jézus halálítélete ezzel megszületett, mindössze annak a végrehajtása van hátra. Mindez a törvényesség mezéjében. Mert az emberiség a vétek megítélésében nem a valósághoz, hanem a látszathoz igazodik.

Nagypéntek és nagyszombat.

Jézus pere és ítélete Isten és a történelem törvényszéke előtt:

Jézus halálának végső oka: az emberiség összбűne,

A vád: bünszövetségben elkövetett Isten-gyilkosság!

A vádlottak az összemberiség képviselőiben:

– Értelmi szerző: a sátán, a testtel és a világgal, és a három alapszervedély felhasználásával.

Bűne: Isten gyűlöletéből és hatalomféltésből elkövetett, előre megfontolt és megszervezett Isten-gyilkosság, büntetése: az Istenország helyreáll, megvalósul.

– Elsőrendű vádlott: A Szinedrion, Kaifással az élen, bűne: vallásos mezben elkövetett elit bűn, alacsony világi hármaskör érdekéből, büntetése: 4 év múlva örökös számkivetés:

40 év múlva: Jeruzsálem és az állam pusztulása.

- Másodrendű vádlott: Pilátus, a pogányság képviselőjében,
bűne: hatalomféltéssel kicsikart jóváhagyás,
büntetése: végleges hatalomfosztás és száműzés,
33 császár erőszakos halála,
még 400 év és Alarik gójtjai és a rabszolgák megdöntik végleg a nyugat-római uralmat.
- Harmadrendű vádlott: az áruló Júdás.
bűne: alacsony haszonlesésből, előre megfontolt közreműködés azzal, hogy módot adott az elfogatásra,
büntetése: kötél általi öngyilkosság és kárhozat,
- Negyedrendű vádlott: Heródes Antipas
bűne: bűntársa felbujtására elkövetett gyilkosságban való aktív részvétel és Jézus meggyalázása,
büntetése: ideiglenes kizárás a kereszt hatóerejéből, a dicsőséges Krisztus érkezéséig.

Jézus a kereszttúton:

Felirat a kereszten; találkozás a jeruzsálemi asszonyokkal, Cirénei Simonnal.

Jézus a kereszten: két lator között, a mirrhás bor, ruha elosztás, végrendelkezés: Jézus 7 szava, halál. Dárdadófs.

Levétel a keresztről: Nikodémus és Arimateai József észre tér, a sírt lepecsételik, és a katonák őrzik nagyszombaton.

6. *Jézus megdicsőülése és műve*

AZ ISTENI SZÍNJÁTÉK VÁZLATA

Első jelenet:

Isten önzetlen szeretetből

bölcsességének – erejének – jóságának mértékében teremt és isteni rendbe emel egy szabadon választott mindenséget, a lét – cselekvés – végcél – szolidaritás egységében, amiként maga is nem aszolidáris, hanem szolidáris Lény,

három viszony által különböző Személy, az egy és azonos isteni természet egységében.

Második jelenet:

A nem célba jutott, hanem célba rendelt világ az értelmes lényekben szolidárisan elbukik, saját bölcsességében – erőben – hatalomban bizakodva megtagad-

ja az Istent megillető hármaskötelesség teljesítését és a bukott világelemek összefogásával és csábítására a hármaskötelesség rabszolgája lesz,

büntetése: Isten és a természetén kívüli javak elvesztésével:
nehéz munka – szenvedés – és a halál.

Harmadik jelenet:

Isten a sértett – sértő kilétének – valamint a sértés természetének megfelelő módon vesz elégtételt.

Az Ige, kellő előkészítés után, emberré lesz, mégpedig a bukott mindenség, főként az emberiség képviselőjeként,
hogy az unio hypostatica (az isteni és emberi természet egy személyben való egyesülése) szerves egységében legyőzze a hármaskötelesség bűnszövetséget,

a hármaskötelesség uralmát megtörje,
a nehéz munka – szenvedés – halál megváltása árán.

A megváltás gyümölcse a világ számára:

az Istenország az ártatlansági állapotnál tökéletesebbre újul,
Jézus szegénységével gazdagít,
alázatosságával felemel,
látszólagosan értelmetlen – erőtlen – kiszolgáltatott voltával legyőzi a hármaskötelesség bűnszövetséget,
nehéz munkájával érdemet szerez,
szenvedésével szenvedésmentességet,
halálával örök életet.

Negyedik jelenet:

az okozati megváltás,
az oksági megváltás ugyanúgy folytatódik tovább Krisztus titokzatos testében, az Egyházban a világ végezetéig.

Ötödik és zárójelenet:

Az Atya végleges uralma.

Jézus feltámadása

Isten művét nemcsak bölcsesség – erő – és jószág jellemzi, hanem utánozhatatlan szépség is, amelyet Szent Ágoston az ellentétek művészetének nevez.

A krisztusi megváltásban megnyilvánuló hármaskötelesség ellentétsorozata Jézus Krisztus feltámadásában lesz teljessé.

Az értünk emberré lett Isten, ugyancsak miértünk, bűnössé lett, hogy mi az ő szentsége által megigazoljunk: 2Kor 5,21.

Jézus Krisztus tehát, minden emberi várakozás ellenére, Isten közvetlen közbelépésére, a halála utáni harmadik napon, amint azt maga oly gyakran megjövendölte, lepecsételt és őrséggel ellenőrzött sírjából dicsőségesen feltámadt. Amint a kereszthalál a megváltási áldozat legtökéletesebb kifejezője, a feltámadás a győzelemé. A kettő együtt mint ok és okozat, a megváltás teljességéé.

„A győzelem elnyelte a halált!” – ujjong Szent Pál. – „Halál, hol a te győzelmed? halál, hol a te fullánkod?” (1Kor 15,55.)

„A régi megszűnt, valami új valósult meg” (2Kor 5,17).

A megváltás hármassá áldozata Jézus számára is hármassá jutalmat jelent, mégpedig a megváltás új jogcímén: Fil 2,6–11. A mi számunkra az eget nyitja meg, testileg is:

„De Krisztus föltámadt a halálból
elsőként a halottak közül.

Mivel egy ember idézte elő a halált,
a halottak is egy ember révén támadnak föl.

Amint ugyanis Ádámban mindenki meghal,
úgy Krisztusban mindenki életre is kel.

Mindenki, amikor sorra kerül:

először Krisztus,

majd, az ő eljövetelekor mindnyájan,
akik Krisztushoz tartoznak” (1Kor 15,20–23).

„A Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben,
hogy Isten gyermekei vagyunk.

Ha pedig gyermekei, akkor örökösei is:

Istennek örökösei, Krisztusnak társörökösei.

Előbb azonban szenvednünk kell vele együtt,
hogy vele együtt meg is dicsőüljünk” (Róm 8,16–17).

Ezt az új, feltámadt életet már itt a földön el kell kezdenünk:

„A keresztségben ugyanis eltemetkeztünk vele együtt a halálba,
hogy miként Krisztus az Atya dicsősége által feltámadt a halálból,
úgy mi is új életre keljünk” (Róm 6,4).

Jézus megjelenései

Az Üdvözítő földi megjelenésének, vagy nyilvános fellépésének nagy jelentőségű tényéről képviselőiben értesítette az egész emberisé-

get – ugyanezt cselekszi dicsőséges feltámadásában is. Mindenkit a maga nyelvén:

egyszerű embereket angyallal,
bölcset érveléssel,
nőket kedves szóval,
férfiakat baráti együtt étkezéssel,
ellenfeleit az őrség tanúskodásával.

Jelenéseinek sorrendjét az iránta tanúsított hűséges szeretet nagysága és a lelki szükség szabja meg.

A jelenések tárgya: feltámadásának valóságát bizonyítja, övéinek hitét erősíti és legfőképpen végbeviszi az egyházalapítási szándékát.

Alig van jelenés, amelyekből ezek a vonatkozások hiányoznának. A szent asszonyokkal ilyen üzenetet küld, apostolait Jeruzsálemben a két nagy galileai találkozásra készíti elő, ti.

Péter beiktatására: Jn 21,1–17 és
az apostolok szétküldésére: Mk 16,15–18.

Ezután

Jézus mennybemenetele következik, végső utasításával és a Szentlélek elküldésének ígéretével (ApCsel 1,4–11).

A Szentlélek érkezése:

Vihar alakban érkezik, hogy az apostolokat zárt ajtók mögül a világ minden tájára elvigye, tüzes nyelvek alakjában, hogy nyelvük készen álljon az Evangélium hirdetésére, a szívek felgyújtására.

Az apostolok pünkösdjét a híveké követi.

Péter és az apostolok munkához látnak:

Péter a keresztre feszített és harmadnapra feltámadott Üdvözítőt hirdeti.

Az eredmény nem marad el:

„Akik megfogadták szavát, megkeresztelkedtek. Aznap mintegy háromezer lélek megtért. Állhatatosan kitarottak az apostolok tanításában és közösségében, a kenyértörésben és az imádságban” (ApCsel 2,41–42).

Ezzel megszületett a titokzatos Krisztus-test, hogy folytassa és ismételje Jézus földi életét.

A megdicsőült Krisztus tovább él Egyházában

Jézus Krisztus mennybe távozásával korántsem hagyta magukra övéit. Isteni helyettes ugyan a Lélek, a látható pedig Péter, de az Oltáriszentségben maga is velünk maradt, hogy a megváltás legsajátosabb gyümölcsét, a fogadott istenfiúságot maga, az egyszerűlt Istenfiú közölje velünk.

Mégpedig tulajdon teste és vére közlése által, hogy valóban csont legyünk a „csontjából és hús a húsából”: Ef 5,30. Nemcsak jogilag, hanem valóban is test-vére!

Az Oltáriszentség vétele Krisztussal olyan szerves egységet teremt, amely a Szent Pál-i hasonlatnál is mélyebben a fizikai Krisztus egységéhez mérhető.

A fizikai Krisztusban két különböző természet egyesül az Ige személyében, a titokzatos Krisztusban sok különböző személy a két természetben egy, mert Krisztus emberi természetében okságilag mindnyájan egyek vagyunk, a Krisztusból részesedett isteni természetben viszont Krisztus egy velünk. A kettős egység a kölcsönös állíthatóság (communicatio idiomatum) egy nemét teszi lehetővé, amely szerint Krisztusnak tulajdonítható mindaz, ami Egyházával történik, és viszont. Nem külső hasonlóság, hanem belső életközösség alapján.

„Krisztus bennetek van!” – vallja a nagy titkot Szent Pál (2Kor 13,5).

Természetes tehát, hogy a titokzatos Krisztus is, akárcsak a fizikai, szent, apostoli, az üdvösséghez nélkülözhetetlen, csupán emberi elemében esendő és szorul szüntelen megújulásra.

Hogy a titokzatos Krisztusnak is, akárcsak a fizikainak, a Szentlélektől kell fogantatnia, születni, fejlődni, élni és meghalni a világ üdvössége érdekében (Lásd: Jézus búcsútársalgását, Jn 14–17.).

A párhuzam tökéletes, ha a fizikai Krisztus földi sorsát összevetjük az Egyház történelmével.

A titokzatos Krisztus-csecsemőt sem fogadja be a világ;

Az üldözések elől ő is Egyiptomba kényszerül;

A milánói ediktum után názáreti életet él;

A középkorban éri el 12. életévét,

és mutatkozik be a világnak csodálatos tudásával.

Lásd Szent Tamás Summája...

Ma a munka és az ima apostolságát folytatja.

de készül világméretű nyilvános munkára,
hogy annak végeztével újra meghaljon és
feltámadjon. Lásd világ vége.

„Krisztussal engem is keresztre feszítettek.

Élek, de már nem én élek, hanem Krisztus él én bennem”
(Gal 2,19–20).

„Örömmel szenvedek értetek.

és testemben kiegészítem,

ami Krisztus szenvedéséből hiányzik,

testének, az Egyháznak a javára” (Kol 1,24).

Szent János még ennél is mélyebb és tökéletesebb egységet sugall,
a Szentháromság egymásban-létét.

„Aki eszi az én testemet és issza az én véretem,

az bennem marad, én meg benne.

Engem az élő Atya küldött, s általa élek.

Így az is élni fog általam, aki engem eszik”

(Jn 6,56–57).

„Legyetek mindnyájan egy. Amint te, Atyám bennem vagy

s én benned, úgy legyenek ők is bennünk,

hogy így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem.

Megosztottam velük a dicsőséget, amelyben részesítettél, hogy
egy legyenek, amint mi egy vagyunk:

én bennük, te bennem, hogy így ők is teljesen egy legyenek” (Jn
17,21–23).

Ez a krisztusi metamorfózis mindaddig folytatódik, amíg a világ
végén ki nem alakul a teljes titokzatos Krisztus, a férfiúi Krisztus
mintájára.

„Ő némelyeket apostollá, másokat prófétákká, ismét másokat
evangélistává, pásztorrá és tanítóvá tett, hogy szolgálatuk be-
töltésére neveljék a szenteket, és fölépítsék Krisztus testét, amíg
mindnyájan el nem jutnak a hitben és az Isten Fia megismerésé-
ben az egységre, és meglett emberré nem leszünk, elérve Krisz-
tus teljessége életkorának mértékére” (Ef 1,11–13).

Mysterium fidei – signum unitatis – vinculum charitatis...: (a hit
titka, az egység jele, a szeretet köteléke).

„Azután következik a vég,

amikor is Krisztus átadja az Istennek,

az Atyának az uralmat,

miután minden felsőbbséget, hatalmat és erőt megsemmisített...

S ha majd minden alá lesz neki vetve, maga a Fiú is aláveti magát annak, aki mindent alávetett neki,

hogy Isten legyen minden mindenben” (1Kor 15,24–28).

És ezzel elkezdődik az Atya vég nélküli uralma a Krisztusban megújított mindenség felett, vagyis az örök élet:

„Az az örök élet, hogy ismerjenek téged, az egyedüli igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn 17,3).

Zárjuk tanulmányunkat Szent Pál Istent dicsérő himnuszával:

„Annak pedig, akinek hatalmában áll megerősíteni benneteket evangéliumomban, a Jézus Krisztusról szóló tanításban, annak a titoknak kinyilvánításában, amelyre ősidők óta csend borult, de amelyet most az örök Isten parancsára a próféták írásai kinyilatkoztattak, és minden nemzet előtt ismertté tettek, hogy így a hit befogadására eljussanak: neki, az egyedül bölcs Istennek legyen dicsőség Jézus Krisztus által örökkön-örökké! Ámen” (Róm 16,25–27).

TANULMÁNYUNKBÓL FOLYÓ ALAPIGAZSÁGOK

1. A teremtett mindenség értelme és célja a Teremtő örök szándékában: Jézus Krisztus, a Megváltó, szerves egységben a világgal.
2. Ennek az Isteni tervnek a megvalósítására a számtalan világlehetőség közül a mienk a legmegfelelőbb.
3. A mi világunk az irtalom világrendje, amelyben a bűn nem rendkívüli jelenség, hanem állandó, mint a kórházban a betegség.

4. A világot nem az elfogadott és követett evangélium váltotta és váltja meg, hanem a segítségre szorulóknak javára elszenvedett életáldozat.
A tömeges megtérést értékben és időben egyaránt Krisztus kereszthalála eredményezi.
5. A fizikai és titokzatos Jézus Krisztus élete és működése lényegében egy és ugyanaz, az első az oksági megváltást eszközli, a második az okozati megváltást.
6. Mindkettő nem megítélni, hanem megmenteni jött a világot.
Az egyetemes világítélet csak az irgalom idejének teljessége után következik.

A LELKIGYAKORLAT ESZMÉI

A II. VATIKÁNI ZSINAT

OKMÁNYAIBAN

Összeállították: Bálint József S. J.: *Vezérelv és Alapigazság,
Krisztus Király felhívása,
Szemlélődés a szeretet
megszerzésére.*

Hevenes János S. J.: A bűnről szóló elmélkedések,
Két Zászló.

I. VEZÉRELV ÉS ALAPIGAZSÁG (Lgy 23)

1. Az emberi lét legalapvetőbb kérdései:

„Vannak, akik reménytelenül kételkednek az élet értelmében, ezért azoknak vakmerőségét magasztalják, akik, úgy vélekedve, hogy az emberi létezésnek önmagában semmi értelme sincs, kizárólag egyéni bátor döntésük által akarják annak egész értelmét megadni. Mégis, egyre többen lesznek olyanok, akik a világ jelen fejlődését látva felvetik, vagy fokozott érzékenységgel élik át a legalapvetőbb kérdéseket:

mi az ember?

mi az értelme a szenvedésnek, a rossznak, a halálnak,
mert ezekkel minden haladás ellenére számolni kell.

Mit érnek az oly drága áron szerzett győzelmek?

Mit nyújthat az ember a társadalomnak és mit várhat tőle?

Mi következik a halál után?” (GS 10a)

„Miként vélekedik az egyház az emberről? Mi minden látszik ajánlatosnak a mai társadalom építésénél? Mi az ember tevékenységének végső értelme a világmindenségben? Ezek a kérdések feleletre várnak” (GS 11c).

„Az ember mindig tudni akarta, legalább homályosan ismerni, hogy mi az értelme életének, tevékenységének és halálának?” (GS 41a).

Isten ad választ az Egyházon keresztül:

„Az egyház arra kapott megbízást, hogy feltárja annak az *Istennek misztériumát, aki az ember végső célja*; éppen ezért egyúttal az ember számára is feltárja létének értelmét, vagyis az emberre vonatkozó legalapvetőbb igazságot. Az egyház jól tudja, hogy csak Isten, akinek ő maga is szolgál, képes kielégíteni a szív legmélyebb vágyait, mert ez a szív földi táplálékkal sohasem telhet el” (GS 41a).

2. Mi az ember?

„Az ember *test és lélek egysége*. Testi mivoltánál fogva magába gyűjti az anyagi világ elemeit, amelyek benne emelkednek fel a legmagasabbra, és általa szólalnak meg, hogy felszabadultan dicsőítsék a Teremtőt... Nem önáltatás, ha az ember az anyagi világnál magasabb rendűnek ismeri el és ha többre tartja magát, mint a természet egy részecskéjének... Benső valójával ugyanis az anyagi mindenség fölé emelkedik... Amikor tehát az ember fölismeri, hogy benne szellemi és halhatatlan lélek van, ... mélységes tárgyi igazságra talál” (14a–b).

„*Az ember az isteni értelem fényének részese...*” (GS 15a).

„A Szentírás azt tanítja, hogy az ember *Isten képmására* van teremtve és hogy képes megismerni és szeretni Teremtőjét (GS 12c). *Mire van teremtve az ember?*

Isten dicsőségére és a boldogságra:

„A Szentírás azt tanítja, hogy az ember Isten képmására van teremtve, és hogy képes megismerni és szeretni Teremtőjét. Isten pedig az összes földi teremtmények fölé, ezek gazdájává tette, hogy Isten dicsőségét szolgálva uralkodjék rajtuk és fordítsa hasznára őket” (GS 12c).

Minden „az Atyaisten szeretetéből fakadt... aki nagy és irgalmas jótékonyságában szabadon teremtett, sőt érdemünk nélkül arra hívott meg minket, hogy osszuk meg vele életét és dicsőségét... Így ő, aki alkotója mindennek, végül is minden lesz mindenben (1Kor 15,28), *egyszerre biztosítva a maga dicsőségét és a mi boldogságunkat*” (AG 2b).

A halál rejtélye föloldódik az örök élet reményében:

„Az ember sorsa a halállal szembesítve válik a legnagyobb rejtélyléllyé. Az embert gyötri a fájdalom és a test fokozódó felbomlása, és még inkább a rettegés, hogy egyszer s mindenkorra szűnik meg majd

léte... A halállal szemben csődöt mond minden képzelet. Az egyház azonban, minthogy a kinyilatkoztató Istentől vette, állítja, hogy Isten az embert arra teremtette, hogy eljusson egy, a földi nyomorúság határain túli boldog célba... Isten ugyanis arra hívta és hívja az embert, hogy egész lényével kapcsolódjék öhozzá a romolhatatlan isteni élet közösségébe” (GS 18a–b).

Isten terve: az ember közösségben éljen hivatásának:

„Isten, mindnyájunk gondviselő Atyja, azt akarta, hogy az emberek egyetlen családot alkossanak, és testvérnek tekintsék egymást. Hiszen mindnyájan Isten képére vannak teremtve... továbbá mindnyájan egy és ugyanazon célra vannak hivatva, és ez maga az Isten. Ezért az első és legfőbb parancs Isten és az embertárs szeretete” (GS 24a–b).

3. *A teremtmények rendeltetése:*

„Isten minden ember és minden nép *használatára* szánta a földet mindazzal egyetemben, ami hozzátartozik. A teremtett javaknak méltányos arányban kell tehát eljutniuk mindenkihez, az igazságosság vezetésével, a szeretet kíséretében... mindenkit megillet a jog, hogy önmagának és családjának elegendő része legyen a javakból” (GS 69a).

Az emberek úgy éljenek, „*hogy az evilági dolgokat, amelyekben benne élnek, mindenestől úgy világítsák meg és úgy rendezzék be, hogy e dolgok mindig Krisztus szerint menjenek végbe s fejlődjenek és váljanak a Teremtő és a Megváltó dicsőségére*” (LG 31b).

Vö. GS 14, GS 29.

4. *Lelki függetlenség és helyesen értelmezett szabadság a teremtmények használatában és az alkalmas eszközök megválasztásában a végső célra való törekvésben:*

„Az ember csak szabadon fordulhat a jó felé. Igazuk van kortársainknak, amikor nagyra értékelik a szabadságot és személyesen keresik. Gyakran azonban helytelen módon élnek vele: jogcímül használják föl arra, hogy mindent megtehessenek, ami jólesik, még a rosszat is. Pedig az igazi szabadság éppen az Istenhez való hasonlóság főnséges jele az emberben. Isten ugyanis szándékosan hagyta az embert a saját döntésére, hogy így saját maga elhatározásából keresse Teremtőjét, és hozzá ragaszkodva szabadon jusson el a teljes és

boldog tökéletességre. Az ember méltósága tehát megkívánja, hogy tudatosan és szabad választás alapján cselekedjék, személy módjára, azaz meggyőződése indítsa és irányítsa, ne pedig külső kényszer. Ezt a méltóságot akkor éri el az ember, ha *kiszabadítja magát a szenvedélyek minden rabságából, a jónak szabad választásával törekszik célja felé, az alkalmas eszközöket pedig őszinte és leleményes szorgalommal biztosítja magának*” (GS 17). És ez utóbbi mondat magában foglalja a Vezérelv és Alapigazság fontos alapelvét is a teremtmények használatára vonatkozóan: „*tantum-quantum*”, annyira használni az eszközöket, amennyire segítenek célunk elérésében. Vö. GS 37b.

„Arra törekedjenek mindnyájan, hogy uralkodjanak érzelmeiken: a tökéletes szeretet elérésében ne akadályozza őket a világi dolgok használata és a ragaszkodás a vagyonhoz” (LG 42e).

II. A BŰN (Lgy 45–71)

1. A bűn lényege:

„Az angyalok nem akarták szabadságukat arra használni, hogy Teremtőjük és Uruk iránt tisztelettel és engedelmességgel legyenek, hanem kevélységbe estek” (Lgy 50).

„Az Isten jónak alkotta meg az embert, aki azonban története kezdetétől a Gonosz sugallatára visszaélt szabadságával, szembeállt Istenével, és nélküle akarta elérni célját... Az ember gyakran nem hajlandó elismerni Istent alkotójának, ezzel megtagadja létének a végső célra való irányulását, egyúttal szétrombolja saját belső rendjét s a többi emberhez meg a teremtett világhoz fűződő rendezett kapcsolatát is” (GS 13a). – Vö. GS 27c: A gaztetek felsorolása. – „A Gonosztól rászedett emberek gyakran belevesztek okoskodásukba, Isten igazságát hamissággal cserélték fel, mert inkább szolgáltak a teremtménynek, mint a Teremtőnek (vö. Róm 1,21–25).” (LG 16.) – „A keresztény oktatásban – kiemelve a bűnök közösségi következményeit – jól be kell vétni a hívők lelkébe, hogy akkor igazi a bűnbánat, ha a bűnt azért rosszallja, mert Isten megsértése az.” (SC 109.) – „A történelem folyamán súlyos visszaélések rútitották el a föld javainak használatát, mivel az áteredő bűn terhet hordozó emberek sokszor és sokat tévedtek abban, hogy ki az igaz Isten, mi az ember természete és mik az erkölcsi törvény alapelvei: következés-

képpen megromlottak az erkölcsök és intézmények, és nem ritkán lábbal tapodták magát az emberi személyt. Napjainkban is sokan bíznak a kelleténél jobban a természettudományok meg a technika haladásában, és hajlanak a földi javak bálványozására; így szolgáló lettek azoknak, nem urai” (AA 7c).

2. *A bűn következményei:*

„Emlékezetembe idézem, hogy mekkora romlottság sújtotta az emberi nemet és mily sok ember jut a kárhozatra... Éltek az eredeti ártatlanság nélkül” (Lgy 51).

Egyensúlyhiány: „A személyiségben gyakran megbomlik az egyensúly a modern gyakorlati észjárás és az elvont gondolkodás közt, a gyakorlati eredményességre való törekvés meg az erkölcsi lelkiismeret követelése között. (NB. A GS ezt a gyors változásokkal hozza összefüggésbe, de végső soron a bűn gyümölcseről van szó.) ...Nagy ellentétek vannak a fajok, sőt a társadalmi csoportok, a bőségben élő és a szegény vagy éppen nyomorban élő népek között is, a nemzetek és egyéb társulások kollektív önzése között. Innét a sok kölcsönös bizalmatlanság, összetűzés és szenvedés; az ember okozója is, áldozata is ezeknek” (GS 8).

Meghasonlás: „Az egyensúlyhiányok azzal az alapvetőbb egyensúlyhiánnyal függenek össze, amely az ember szívében gyökerezik. Ráadásul mivel esendő és bűnös, gyakran cselekszi azt, amit nem akarna tenni, amit pedig szeretne, azt nem teszi meg. Az ember így belső meghasonlásban van önmagával, ez pedig a társadalomban is számtalan súlyos ellentét forrása” (GS 10a). – „Az eredmény: az ember meghasonlott önmagában. Ezért az egész emberi élet drámai küzdelem a jó és a rossz, a világosság és a sötétség között. Mindenki úgy érzi magát, mintha bilincsbe volna verve” (GS 13b).

Halál: „Az ember nem halt volna meg, ha nem vétkezett volna.” (GS 18b).

Zavarok a társadalomban: „A társadalmi körülmények gyakran eltérítik az embereket a jótól és a rossz felé terelik. A mélyebb ok a gőg és az önzés, mely megrontja a társadalom légkörét. Ahol pedig a dolgok rendjét a bűn következményei megzavarják, az eredendően rosszra hajló ember új meg új kísértésekkel találkozik” (GS 25d). – Vö. LG 36c és IM 5b.

3. Megváltás a bűnből:

A megváltás általában:

„Képzelmem el Krisztus Urunkat keresztre szegezetten és beszélgessek vele: mi bírhatta rá, hogy Teremtő létére emberré legyen, hogy az örök életből az ideigvaló halálba lépjen, hogy így meghaljon bűneimért” (Lgy 53).

„Világunk a bűn szolgaságába süllyedt ugyan, de onnan, a Gonosz hatalmát megtörve, kiszabadította a keresztre feszített és feltámadt Krisztus, hogy Isten terve szerint átalakuljon és elérje teljességét” (GS 2b). – Vö. GS 38. egész: „Az emberi tevékenység és a húsvéti misztérium”. – „Eljön maga az Úr, hogy kiszabadítsa és megerősítse az embert, belsőleg megújítva őt, a ‚világ fejedelmét’ pedig – aki az embert a bűn szolgaságában tartotta – ‚kivette’ (Jn 12,31)” (GS 13b). – „Eljön az idő, amikor a testi halál vereséget szenved, mert a mindenható és könyörületes Üdvözítő visszaadja az embernek a létgazdagságot, amelyet a bűnével elveszített, a romolhatatlan isteni élet közösségében” (GS 18b). – „Krisztus mindenkit magához vonzott, amikor fölemelték a földről (vö. Jn 12,32). Amikor feltámadt a halálból, elküldte tanítványaira éltető Lelkét. A megígért és várt helyreállítás elindult és a Szentlélek által folytatódik az egyházban” (LG 48b). – Vö. LG 3.7a.55. – „Isten azt határozta el, hogy új módon és véglegesen belép az ember történelmébe: elküldve Fiát emberi testben, hogy az embereket, bűnbeesett teremtményeit általa ragadja ki a sötétség meg a sátán hatalmából és benne engesztelődjék ki a világgal és Fiában mindent újra egyesítsen” (AdG 3a). – Vö. AdG 3b.8.13.b. – „Bárhol, bármi érték található tehát magként elhintve az emberek szívében és elméjében, felemelkedik és tökéletessé alakul Isten dicsőítésére, a sátán megszegyenyítésére és az ember boldogságára” (AdG 9b). – „Krisztus mérhetetlen szeretetből és önként, az összes emberek bűneiért vállalta szenvedését és halálát, azért, hogy mindnyájan üdvözüljenek. Ha tehát az egyház ígét hirdet, úgy kell szólni Krisztus keresztyéről, mint Isten egyetemes szeretetének jeléről és minden kegyelem forrásáról” (NAe 4h). – Vö. SC 6).

„Irgalmas volt hozzám”:

„Adjak hálát (Krisztusnak), amiért nem engedte meg, hogy életem befejezve (elkárhozzam). Hasonlóképpen azért is, hogy mind ez

ideig oly nagy könyörületességgel és irgalommal volt irántam” (Lgy 71).

„Krisztust az Atya avégett küldte, hogy jó hírt vigyen a szegényeknek, gyógyítsa a megtört szívűeket’ (Lk 4,18), ‚megkeresse és megmentse, ami elveszett’ (Lk 19,10).” (LG 8d)

A szentek is segítenek: „Csodálkozó felkiáltás: hogyan tűrhettek meg engem az életben az angyalok; a szentek miképpen voltak azon, hogy közbenjárjanak érttem” (Lgy 60).

„Azáltal, hogy az égiek bensőségesebben egyesülnek Krisztussal, az egyház egészét még jobban megszilárdítják a szentségben. Szüntelenül közbenjárnak értünk, bemutatják érdemeiket” (LG 49). – Vö. LG 50.60–62.

III. KRISZTUS KIRÁLY FELHÍVÁSA (Lgy 91–98)

1. Krisztus személye

A Krisztus Király elmélkedés kétféleképpen látja Krisztus Személyét. Az egyik az ún. szinoptikus látás, vagyis a szinoptikus evangéliumokban megjelenő *történelmi Krisztus* megjelenítése: így jelenik meg Krisztus az elmélkedés előgyakorlatában:

„képeletben lássam a zsinagógákat, városokat és falvakat, ahol Krisztus Urunk prédikált” (Lgy 91).

A másik a Szent Pál-i látás, amellyel Krisztust, mint a mindenség Királyát, vagyis a *hit Krisztusát* mutatja be:

„látjuk Krisztus Urunkat, az örökkévaló Királyt, és előtte az egész világot” (Lgy 95).

Szent Ignác lelkében a kettő egy képben olvad össze. Számára a történelmi Krisztus és a hit Krisztusa egy és ugyanaz.

A zsinati okmányokban mindkét Krisztus-kép jelen van:

a) Az evangéliumok Krisztus-képe:

„Az Úr Jézus először atyjához imádkozott, majd magához hívta, akiket maga akart. Így rendelte a tizenkettőt, hogy vele legyenek és hogy elküldje őket: hirdessék az Isten országát. Ezeket az apostolokat testületként vagyis állandó együttes módjára szervezte meg, és élére az apostolok közül kiválasztott Pétert helyezte stb.” (LG 19)

b) A hit Krisztusa:

Krisztus a történelem kulcsa, középpontja és végső célja:

„Az Egyház meggyőződéssel hisz Krisztusban, aki mindenkiért meghalt és feltámadt, és Szentlelke által világosságot meg erőt ad az embernek, hogy megfelelhessen nagyszerű hivatásának; de az ég alatt nem is adatott más név az embernek, amelyben üdvözülhetne. Hiszi továbbá az egyház, hogy Ura és Mestere az egész történelem kulcsa, középpontja és végső célja. Az egyház azt is hirdeti, hogy az összes változások mögött sok minden van, ami nem változik, és mindezeknek végső alapja Krisztus, aki ugyanaz tegnap, ma és mindörökké” (GS 10b).

Krisztus az emberiség vágyainak végső beteljesedése: az Alfa és Ómega:

„Isten Igéje, aki által lett minden, maga is testet öltött, hogy mint a tökéletes ember, mindenkit üdvözítsen és egybekapcsolja az egész mindenséget. Urunk a célja az emberi történelemnek, az a pont, amelyben a történelem és a civilizáció vágyai találkoznak, ő az emberiség középpontja, minden szív öröme és sóvárgásainak beteljesedése. Őt támasztotta fel az Atya a halálból, őt dicsőítette meg és ültette jobbára, megtéve élők és holtak birájává. Az ő Lelke éltet és egyesít minket, amíg zarándokolunk a történelem beteljesedése felé; hiszen az az Atya szeretetének és tervének teljesen megfelel, hogy Krisztusban mint főben újra egyesítsen mindent, ami a mennyben és a földön van. Maga az Úr mondja: Hamarosán eljövök, és velem lesz a jutalom, hogy mindenkinek megfizessen tettei szerint. Én vagyok az Alfa és Ómega, az első és utolsó, a kezdet és a vég” (GS 45b–c).

Krisztus a megújított ember szerzője és ősmintája:

„Amikor az egyház bemutatja Krisztust az embereknek, ezzel létük és teljes hivatásuk hiteles igazságát is feltárja nekik. Krisztus ugyanis a szerzője és ősmintája a megújított, testvéri szeretetre, őszinteségre és békés lelkületre hajló embernek, akit oly kívánatosnak tart mindenki. Krisztus, de az egyház is, mely az evangélium hirdetésével tanúskodik róla, minden fajú és nemzeti különbözőség felett áll, nem is lehet senkinek és sehol sem idegen. Maga Krisztus pedig az igazság és az út, akit mindenkihez közel hoz az evangélium hirdetése” (AG 8).

Az ember misztériuma Krisztus misztériumában kap végső értelmet:

„Az ember misztériuma csak a megtestesült Ige misztériumában

világosodik meg igazán. Ádám, az első ember, ugyanis előképe volt az eljövendőnek, azaz Krisztus Urunknak. Krisztus, az új Ádám, az Atya misztériumának és szeretetének kinyilatkoztatásával megmutatja az embernek magát az embert, és feltárja előtte nagyszerű hivatását... Ő a láthatatlan Isten képmása, ő a tökéletes ember, aki visszaadta Ádám leszármazottainak az első bűn óta eltorzult Istenképmásoknak Istenhez való hasonlóságukat...” (GS 22).

Krisztus az emberiség tanítója, királya és papja:

Isten „elküldte Fiát, akit a mindenség örökösévé rendelt, hogy ő legyen mindenki tanítója, királya és papja, az Isten gyermekeinek pedig, az új és egyetemes népnek a feje” (LG 13a).

„Krisztus a világ világossága: *tőle jövünk, általa élünk, feléje tartunk*” (LG 3).

2. KRISZTUS MŰVE

„Akaratom az, hogy meghódítsam az egész világot és az összes ellenséget és így lépjek be Atyám dicsőségébe” (Lgy 95).

a) A mennyek országának megalapítása: az emberek üdvözítésére:

„Krisztus tehát az Atya akaratának megfelelően, megalapította a földön a mennyek országát, kinyilatkoztatta az Atya üdvözítő szándékait, és engedelmségével megváltást szerzett” (LG 3). „Úgy tetszett Istennek, hogy ne külön-külön szentelje meg és üdvözítse az embereket, bárminő kapcsolatuktól függetlenül, hanem néppé tegye őket, néppé, amely őt igazságban elismeri és szentül szolgálja” (LG 9).

b) A megváltás végrehajtása:

„Az emberek megváltásának és Isten tökéletes megdicsőítésének művét, amelyet az ószövetség népénél az Isten hatalmának nagy csodajelei előztek meg, az Úr Krisztus teljesítette be elsősorban áldott szenvedésének, a halálból való feltámadásának és dicsőséges mennybemenetelének húsvéti misztériuma által. Így a mi halálunkat halálával megtörte és az életet feltámadásával újjászerezte. Mert a kereszten elszenderült Krisztus oldalából fakadt az a csodálatos szentség, szakramentum, amely maga az egyház” (SC 5b).

c) Az Atya kiengesztelése, az emberiség újraegyesítése:

„Isten elhatározta, hogy új módon és véglegesen belép az ember történelmébe: elküldve Fiát emberi testben, hogy az embereket, bűnbeesett teremtményeit általa ragadja ki a sötétség meg a sátán

hatalmából és benne engesztelődjék ki a világgal: létrehozza a békét, vagyis a közösséget köztük és önmaga között, az emberek világában pedig a testvériséget. Fiát pedig, aki által a világot is alkotta, a mindenség örökösévé rendelte, hogy benne mindent újra egyesítsen. Krisztus Jézusnak ugyanis az a küldetése a világban, hogy igazi közvetítő legyen Isten és ember között... Isten Fia valódi megtestesülés útján jött el, hogy az embereket az isteni természet részesévé tegye” (AG 3a–b).

3. KRISZTUS FELHÍVÁSA ÉS KÖVETÉSE

„Krisztus Urunk, az örökkévaló Király... mindenkit külön-külön hív meg”

a) Felhívás apostoli küldetésre:

„Amint az Atya küldte a Fiút, úgy küldte ő apostolait: Menjetek tehát, tegyétek tanítványaimmá mind a népeket... Az apostoloktól az egyház vette át az üdvös igazság hirdetésének ezt az ünnepélyes parancsát... és küldi szüntelenül igehirdetőit, amíg teljesen ki nem épülnek az új egyházak... Az Egyházat a Szentlélek űzi és hajtja, hogy munkálkodjék együtt vele, és így váljék valóra Isten terve, aki Krisztust tette meg az üdvösség szerzőjének az egész világ számára” (LG 17). Vö. LG 19; LG 20; AA 2.

b) Felhívás az életszentségre:

„Az egyházban mindenki, akár a hierarchiához tartozik, akár ennek lelkipásztori gondozása alatt áll, meghívást kap az életszentségre, az apostol szava szerint: az az Isten akarata, hogy szentek legyetek” (LG 39).

„Az Úr Jézus, minden tökéletesség isteni mestere és példaképe, minden egyes tanítványát, együttesen és egyénenként különbségtétel nélkül hívta az életszentségre, amelynek ő a szerzője és bevégezője: legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes” (LG 40).

c) Krisztus követése:

„aki velem akar jönni, annak velem kell dolgoznia, hogy követve engem a szenvedésben, kövessen a dicsőségben is” (Lgy 95).

„Minden tagnak öhozzá kell formálódnia, amíg Krisztus ki nem alakul benne. Így beépülünk életének misztériumaiba, hasonlónak leszünk hozzá, vele együtt halunk meg és vele támadunk fel, amíg együtt nem uralkodunk vele. Mialatt a földön vándorlunk – megpróbáltatás és üldöztetés közepette haladva az ő nyomdokaiban – társu-

lunk szenvedéseéhez, mert a test a főhöz tartozik, vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk” (LG 73).

„Elhatározásom, hogy Téged utánozzalak minden sérelemben, minden gyalázatban és minden szegénységben” (Lgy 98).

„Krisztus szegényen és üldözötten vitte végbe a megváltás művét. Az egyházat is ugyanerre az útra szólítja hivatása, ami az, hogy az üdvösség gyümölcseit szétossza. Jézus Krisztus mint Isten szolgálai alakot öltött, kiüresítette magát és érettünk, noha gazdag volt, szegénnyé lett. Ugyanígy van az egyház is: jóllehet küldetésében rászorul emberi eszközökre, nem arra van alapítva, hogy földi dicsőséget keressen, hanem arra, hogy saját példájával is az alázatosságot és az önmehtagadást hirdesse. Krisztust az Atya avégre küldte, hogy jó hírt vigyen a szegényeknek, gyógyítsa a megtört szívűeket, megkeresse és megmentse, ami elveszett. Hasonlóképpen az egyház is szeretettel öleli át mindazokat, akiket az emberi gyengeség sújtott, sőt szegény és szenvedő alapítójának képmását ismeri fel a szegényekben és a szenvedőkben” (LG 8d).

IV. A KÉT ZÁSZLÓ (Lgy 136–148)

1. A SÁTÁN

„Lássam az ellenség vezérét, Lucifert, hogyan szórja széjjel a megszámlálhatatlan ördögöt; nem hagyva ki egyetlen személyt sem azok gúzsba kötésére. A gazdagság utáni vággyal rávezet az összes többi bűnre” (Lgy 138, 141, 142).

„Az ember egész történetén végigvonul valami élethalálharc a sötétség hatalmai ellen; a történelem hajnalán kezdődött és az Úr tanítása szerint az utolsó napig fog tartani. Az ember benne áll ebben a harcban.” (GS 37b). – Vö. LG 17a. – „Az ember története kezdetétől a Gonosz sugallatára visszaélt szabadságával” (GS 13a). – Vö. AdG 3.9.

2. KRISZTUS KÜLDI ÖVÉIT

„Fontoljam meg, hogyan választ ki a mindenség Ura oly sok személyt, és hogyan küldi szét őket az egész világra, hogy szent tanítását elhíntsék” (Lgy 145).

„Amint az Atya küldte a Fiút, úgy küldte ő apostolait (vö. Jn 20, 21). Krisztus minden tanítványa köteles vállalni a hitterjesztő tevé-

kenységnek reá eső részét. Az egyház munkájának eredménye, hogy minden érték megnemesedik Isten dicsőítésére, a sátán megszegényítésére és az ember boldogságára” (LG 17). – Vö. AdG 5. LG 40b. – „Az egyház arra kapott megbízást, hogy feltárja annak az Istennek a misztériumát, aki az ember végső célja” (LG 41a).

3. A SZEGÉNYSÉG

„(Krisztus) azt ajánlja nekik, hogy először is a legnagyobb lelki szegénységre vezessék (az embereket). Első a szegénység, szemben a gazdagsággal” (Lgy 146).

„Az emberi tevékenység kiindulópontja is, de célja is az ember. Amikor dolgozik, nemcsak a tárgyakat és a társadalmat alakítja át, hanem saját magát is tökéletesíti: sok mindent megtanul, fejleszti képességeit, kilép önmagából, sőt önmaga fölé emelkedik. Ez a gyarapodása, ha jól megfontoljuk, sokkal nagyobb érték, mint a maga körül felhalmozódó vagyon. „Az ember azáltal értékes, ami ő maga, nem pedig azáltal, amije van.” (VI. Pál: A diplomatákhoz, 1965. jan. 7).” (GS 35a) – „Az ember, ha egyszer megváltotta őt Krisztus, új teremtménnyé alakította a Szentlélek, igenis szeretheti Isten teremtményeit, kell is szeretnie. Hálát ad értük a Jótevőnek; a szegénység szellemében a lélek szabadságával használva és élvezve a teremtett dolgokat, a legigazibb módon birtokolja a világot: mint akinek semmije sincs, de mindene megvan” (GS 37d). – „Uralkodjanak érzelmeiken: a tökéletes szeretet elérésében ne akadályozza őket a világi dolgok használata és ragaszkodás a vagyonhoz, amely ellenkezik az evangélium szellemével. Az apostol is arra int, hogy aki használja a világ dolgait, ne tapadjon hozzájuk, mert ez a világ elmúlik (vö. 1Kor 7,31).” (LG 424). – „Bár (a papok) a világban élnek, legyenek mindig tudatában annak, hogy Urunk és Mesterünk szava szerint nem ebből a világból valók, annak javait úgy használják, mintha nem használnák” (PO 17a). – „Vállalják az önkéntes szegénységet (a papok), hogy még inkább hasonlóak legyenek Krisztushoz és szabadabbak a szent szolgálatra. A szegénység szellemét Krisztus ajánlotta figyelmükbe” (PO 17d).

4. A VÁLASZTÁS ELŐTT A VALÓSÁGOS SZEGÉNYSÉG FELÉ KELL HAJOLNI

„(Kérjem, hogy Jézus) engem zászlaja alá fogadjon: mégpedig először a legnagyobb lelki szegénységben, és ha Isten Fölségének tetszenék, nem kevésbé a valóságos szegénységben is” (Lgy 147).

„Az igazi szabadság éppen az Istenhez való hasonlóság fölséges jele az emberben. Isten ugyanis szándékosan hagyta az embert saját döntésére, hogy így az a maga elhatározásából keresse Teremtőjét, és hozzá ragaszkodva szabadon juthasson el a teljes és boldog tökéletességre. Az ember méltósága tehát megkívánja, hogy tudatosan és szabad választás alapján cselekedjék, személy módjára, azaz meggyőződése indítsa és irányítsa, ne pedig vak ösztön és merő külső kényszer. Ezt a méltóságot akkor éri el az ember, ha kiszabadítja magát a szenvedélyek minden rabságából, a jónak szabad választásával törekszik célja felé, az alkalmas eszközöket pedig őszinte akarással és leleményes szorgalommal biztosítja magának. Mivel pedig az ember szabad akarata sebet kapott, amikor vétkezett, csak az Isten kegyelmével tudja egészen jól cselekedetekre váltani ezt az Istenre való beállítottságot” (GS 17).

V. SZEMLÉLŐDÉS A SZERETET MEGSZERZÉSÉRE (Lgy 230–237)

1. A szeretet lényege

A lelkigyakorlat szerint:

– „a szeretet inkább a *tettekben* nyilvánuljon meg, mint a szavakban” (Lgy 230)

– „a szeretet a kölcsönös közlésben áll” (Lgy 231)

A II. Vatikáni Zsinat okmányaiban:

a) A szeretet Isten ajándéka:

„Az Isten szeretet és aki kitart a szeretetben, az az Istenben él, Isten pedig öbenne (1Jn 4,16). Isten pedig a szeretetét szívünkbe kiárasztotta a nekünk adott Szentlélek által. Valóban, legkiválóbb és legszükségesebb ajándéka a szeretet, amellyel mindenekfölött szeretjük Istent, felebarátunkat pedig öérette.” (LG 42a).

b) A szeretet a törvény teljessége:

„A szeretet, mint a tökéletes kötelék és a törvény tökéletes teljesítése, irányítja a megszentelődés eszközeinek használatát, lélekkel

tölti el ezeket az eszközöket és biztosítja céljuk elérését. Ezért jellemzi az Isten és a felebarát szeretete Krisztusnak minden igaz tanítványát” (LG 42a).

c) A keresztény tökéletesség a szeretetben áll:

„Minden keresztény meg van hívva az életszentségre, az állapotának megfelelő tökéletesség elérésére, és ez kötelessége is. Arra törekedjenek tehát mindnyájan, hogy uralkodjanak érzelmeiken: tökéletes szeretet elérésében...” (LG 42e)

d) A szeretetnek tevékenynek kell lennie:

„A szeretet és művei megmaradnak, és a mulandóság szolgálai állapotából mindenestül fölszabadul az a világ, amelyet Isten az emberért teremtett. Igen, elhangzott a figyelmeztetés, hogy mi haszna van belőle az embernek, ha megszerzi akár az egész világot is, de önmagát elveszti. Az új föld várásának mégsem szabad csökkentenie, hanem inkább fokoznia kell a szorgoskodást, hogy szebb legyen a föld, hiszen itt van növekedőben az új emberi család közössége, amely némiképp már sejteti az eljövendő világ körvonalait” (GS 39a–b).

„Krisztus hívei nem feledik el Uruk szavát: Arról tudják majd meg rólatok, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt (Jn 13,35). Mit is kívánhatnánk jobban, mint azt, hogy egyre nemesebb lélekkel és mind eredményesebben szolgálják körülünk emberét... Nem jut be mindenki a mennyek országába, aki mondogatja: Uram, Uram, hanem csak az, aki teljesíti a mennyei Atya akaratát, és derekasan munkához lát. Az Atya pedig azt akarja, hogy minden emberben felismerjük és igazán szeressük Krisztust, a mi testvérünket, nemcsak szóval, hanem tettel is, így téve tanúságot az igazságról” (GS 93a).

2. Isten szeretetének nagy tettei és jótéteményei

Lelkigyakorlatos könyv:

„Második előgyakorlat: kérjem az Istentől kapott oly sok jónak benső ismeretét, hogy teljesen elismerve azt, mindenben szerethessem és szolgálhassam isteni Fölségét” (Lgy 233). „Első pont. Idézem emlékezetembe a teremtés, a megváltás kapott jótéteményeit és különleges adományok jótéteményeit, és fontolgassam nagy megindultsággal, hogy Isten, a mi Uruk mennyit tett értem és mennyit adott nekem abból, amije van” (Lgy 234).

A teljes Szentháromság szeretete az emberek iránt:

a) Az Atya szeretete:

– *teremtő szeretete:*

„Az örök Atya, bölcsességének és jóságának szabad és titokzatos végzése szerint megteremtette a világmindenséget és elhatározta, hogy felemeli, isteni életben részesíti az embereket” (LG 2).

„Isten... az embert... szeretetből megteremtette és szeretetből folytonosan létben tartja” (GS 19a).

„Isten egyetlen jósága a valóságban különféleképpen árad szét a teremtményekben” (LG 62b).

– *üdvözítő szeretete:*

„Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére (1Tim 2,4). A próféták által több alkalommal és többféle módon szólt őseinkhez (Zsid 1,1): amikor pedig elérkezett az idők teljessége, elküldte Fiát, a testté lett Igét, a Szentlélek felkentjét, hogy örömhírt vigyen a szegényeknek, meggyógyítsa a megtört szívűeket, testi-lelki orvosunk legyen és közvetítő Isten és az emberek között” (SC 5a). (Vö. AG 2).

b) A Fiú szeretete:

– *megváltó szeretete:*

„Eljött tehát a Fiú, az Atya küldötte őt, és őbenne választott ki minket a világ teremtése előtt s eleve arra rendelt, hogy fogadott gyermekeivé legyünk: jónak látta ugyanis, hogy őbenne egyesítsen mindent. Krisztus tehát megalapította a földön a mennyek országát, kinyilatkoztatta az Atya üdvözítő szándékait, és engedelmességével megváltást szerzett” (LG 3).

„Az emberek megváltásának és Isten tökéletes dicsőítésének művét... a halálból való feltámadásának és dicsőséges mennybemenetelének húsvéti misztériuma által” (SC 5b).

„Jézus, az Isten Fia, életét adta értünk, így nyilatkoztatta ki a szeretetét” (LG 42b).

– *szeretete az Egyház iránt:*

„Krisztus, az Isten Fia, akit az Atyával és a Szentlélekkel egyedül szentnek ünnepelünk, menyasszonyként szereti az egyházat, önmagát adta érte, hogy megszentelje. Saját testeképpen kötötte egybe önmagával s Isten dicsőségére elárasztotta Szentlelkének ajándékával” (LG 39).

c) *A Szentlélek szeretete:*

„Amikor a Fiú befejezte a földön a munkát... a Szentlélek küldetése kezdődött, hogy ő legyen az *egyház állandó megszentelője*... Az élet Lelke ő, vagyis *örök életre szökellő vízforrás*... A Szentlélek úgy lakik az egyházban és a hívők szívében, mint *templomban*, imádkozik bennük és tanúbizonyságot tesz arról, hogy Isten gyermekei vagyunk... Az egyházat ellátja... *karizmákkal*... Az evangélium erejével *megfiatalítja az egyházat*, szüntelenül megújítja és elvezeti a Völegényével való tökéletes egyesülésre” (LG 4) (Vö. LG 12).

3. *Válasz Isten szeretetére*

Lelkigyakorlatos könyv:

„Vedd, Uram, és fogadd el teljes szabadságomat” (Lgy 234).

Válaszalnunk kell Isten szeretetére:

a) *önmagunk odaadásával:*

„Isten már az eredet címén párbeszédre hívja az embert, aki csak azért létezhet, mert Isten szeretetből megteremtette és szeretetből tartja folytonosan a létben. Nem teljesen az igazság szerint él tehát az, aki nem ismeri el önként ezt a szeretetet, és nem *adja oda önmagát Teremtőjének*” (GS 19a).

b) *A szeretet növekedésével:*

„A szeretetnek jó magként növekednie kell a lélekben és gyümölcsöt teremnie. Ennek nélkülözhetetlen feltétele, hogy a hívő szívesen hallgassa Isten igéjét és a kegyelem segítségével *megtegye Isten akaratát*, gyakran legyen részese a szentségeknek... tartson ki az imádságban, önmegtagadásban, a tevékeny testvéri szolgálatban... A szeretet a törvény tökéletes teljesítése... Ezért jellemzi az Isten és a felebarát szeretete Krisztusnak minden igazi tanítványát” (LG 42a).

c) *Krisztus nyomában haladva:*

„A hívők a tökéletesség elnyerése végett vessék latba erőiket, amelyeket Krisztus ajándékozásának mértéke szerint kaptak, hogy az ő nyomaiba lépve, *őhozzá hasonulva* és mindenben megtartva az Atya akaratát, szívvel-lélekkel szenteljék magukat Isten megdicsőítésének és a felebarát szolgálatának” (LG 40b).

d) *A szeretet legnagyobb bizonyítéka:*

„Jézus, az Isten Fia, életét adta értünk; így nyilatkoztatta ki a szeretetét; nincs is senkinek nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja viszonzásul öerte és testvéreiért. Már az első időktől fogva voltak és mindig is lesznek arra hivatott keresztények, hogy a szeretetről ezen a legkiválóbb módon tanúskodjanak a nagy nyilvánosság, de különösképpen is az üldözők előtt. *A tanítvány a Mesteréhez hasonul a vértanúsággal*, és vére ontásában olyan lesz, mint ő, aki a világ üdvösségéért szívesen fogadta a halált. Azért az egyház kiváló adománynak és a *szeretet legfőbb igazolásának* tartja a vértanúságot. Keveseknek jut osztályrészül, viszont mindenkinek készen kell lennie arra, hogy megvallja Krisztust az emberek előtt, és kövesse őt a *keresztúton*, vállalva az üldöztetést” (LG 42b).

e) *vállalni kell a szeretetet, mint a világmindenség átalakításának alaptörvényét – annak köznapi alkalmával is:* „Az Isten Igéje... nyilatkoztatta ki nekünk, hogy az Isten-szeretet (Jn 4,8), egyúttal arra tanít minket, hogy az ember tökéletesedésének és következésképp a világ átalakításának alaptörvénye az új parancs a szeretet. Biztosítja tehát azokat, akik hisznek a szeretetben, hogy a *szeretet útja minden ember előtt nyitva áll*, és hogy nem hiábavaló törekedni az egyetemes testvériségre. Arra is figyelmeztet, hogy a szeretet nem várja nagy tettek alkalmait: a szeretetet mindezekelőtt az élet köznapi helyzeteiben kell gyakorolni” (GS 38a).

ISSN 0237 5877
ISBN 963 360 370 6

A KIADÁSÉRT FELEL: DR. ÁKOS GÉZA IGAZGATÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: FONYÓDI OTTÓ

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
1053 BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS U. 1.

86.2525.66-19-1 ALFÖLDI NYOMDA, DEBRECEN

125,- Ft